

evropský
sociální
fond v ČR

EVROPSKÁ UNIE

MINISTERSTVO ŠKOLSTVÍ,
MLÁDEŽE A TĚLOVÝCHOVY

OP Vzdělávání
pro konkurenceschopnost

INVESTICE DO ROZVOJE VZDĚLÁVÁNÍ

Příprava a realizace výukových materiálů pro podporu komunikační výchovy RVP ZV
ve výuce českého jazyka a literatury na základních školách a víceletých gymnáziích
CZ. 1.07/1.1.00/08.0018.

Komunikační výchova v praxi

metodický průvodce

MILOŠ MLČOCH A KOLEKTIV

Olomouc 2012

Oponent: doc. PhDr. Marie Zouharová, Ph.D.

Neoprávněné užití tohoto díla je porušením autorských práv a může zakládat občanskoprávní, správněprávní, popř. trestněprávní odpovědnost.

1. vydání

© Miloš Mlčoch a kolektiv, 2012

© Univerzita Palackého v Olomouci, 2012

ISBN 978-80-244-3284-7 (Komunikační výchova v praxi – metodický průvodce)

ISBN 978-80-244-3283-0 (Komunikační výchova v praxi – soubor pracovních listů)

ISBN 978-80-244-3343-1 (DVD – multimédia, soubor pracovních listů, metodický průvodce)

ISBN 978-80-244-3344-8 (soubor)

Obsah

1| ČESKÝ JAZYK A LITERATURA

1 JAZYKOVÁ KULTURA	7
2 ROZVOJ SLOVNÍ ZÁSoby	10
3 LIDOVÁ TRADICE V KOMUNIKACI	13
4 HŘÍČKY SE JMÉNY	16
5 BOTANICKÁ ZAHRADA	20
6 PRANOSTIKY	23
7 KOHO BACIL BACIL	27
8 MODERNÍ POHÁDKY	30
9 AUTORSKÁ POHÁDKA	32
10 ZA HRANICEMI SLOV	34
11 MOTÝLA JSEM TU NEVIDĚL 1	37
12 MOTÝLA JSEM TU NEVIDĚL 2	40
13 HUSITA – PÍSEŇ A HISTORIE	42
14 VNITŘNÍ DEFINICE POEZIE	45
15 NA HŘBETU DRAKA	47
16 ROBINSON A JEHO NÁSLEDOVNÍCI	50
17 DIVADLO JÁRY CIMRMANA	53
18 REFLEXE LITERÁRNÍHO DÍLA V MÉDIÍCH	55
19 PROSTŘEDÍ LITERÁRNÍCH SERVERŮ	58
20 SLOVENŠTINA A ČEŠTINA	59

2| OSOBNOSTNÍ A SOCIÁLNÍ VÝCHOVA

1 KOMUNIKACE SE ZNAKY A SYMBOLY 1. ZNAKY, ZNAČKY, PIKTOGRAMY	63
2 KOMUNIKACE SE ZNAKY A SYMBOLY 2. KAINOVO ZNAMENÍ	66
3 KOMUNIKACE SE ZNAKY A SYMBOLY 3. SPIRÁLA V PŘÍRODĚ	71
4 KOMUNIKACE SE ZNAKY A SYMBOLY 4. SPIRÁLA V UMĚNÍ	74
5 DEN V UMĚLECKÉM DÍLE	77
6 TAJEMSTVÍ PŘITAŽLIVOSTI	79
7 MALOVÁNÍ HUDBOU	81
8 ČLOVĚK A JEHO ZROZENÍ 1	82
9 ČLOVĚK A JEHO ZROZENÍ 2	85
10 ČLOVĚK A (NE)ZROZENÍ	87
11 ČLOVĚK A UMÍRÁNÍ 1	89
12 ČLOVĚK A UMÍRÁNÍ 2 ANEB TABUIZACE SMRTI	92
13 STAROVĚKÝ EGYPT – MUMIFIKACE	94
14 KDO JSEM	96
15 NÁSILÍ V PÍŠŇOVÝCH TEXTECH	98
16 JAK SE ORIENTOVAT NA TRHU PRÁCE	100
17 JAK SI VYDĚLAT SVÉ PRVNÍ PENÍZE	102
18 HLEDEJ MĚ POD ČAROU – ŘEČ SMLUV	103

3| VÝCHOVA DEMOKRATICKÉHO OBČANA

1	POLITICKÁ PROPAGANDA.....	105
2	POLITICKÁ REKLAMA	107
3	PROPAGANDA – VÁLKA A JEJÍ OBRAZ.....	109
4	PROPAGANDA V HUDBĚ	110
5	MANIPULACE – VOLEBNÍ RÉTORIKA	111
6	POLITIK NA FOTOGRAFII	114
7	NOVODOBÝ NEWSPEAK STÁTNÍCH INSTITUCÍ.....	117
8	ÍRÁNSKÉ KARIKATURY.....	119
9	CIGARETY, CIGARETY.....	121

4| VÝCHOVA K MYŠLENÍ V EVROPSKÝCH A GLOBÁLNÍCH SOUVISLOSTECH

1	VÁNOCE	124
2	RYTÍŘI ODVAHY	127
3	PŘEDSTAV SI	130
4	STOPAMI ČASU.....	132
5	SVĚT JE BÁJEČNÉ MÍSTO K NAROZENÍ	135
6	DÍVKA, KTERÁ SE NEVRÁTILA... ..	138
7	VŠICHNI JEDNOU ZAKLEPEM NA NEBESKOU BRÁNU	140
8	JSME NA VÝLETĚ NA SLOVENSKU.....	143
9	ČOKOLÁDA	146
10	KÁVA, NEBO ČAJ?.....	148

5| MULTIKULTURNÍ VÝCHOVA

1	MIZEJÍCÍ JAZYKY A KULTURY	152
2	JULIUS, CHULIUŠ, JULJEK	155
3	JSEM LIDSKÁ BYTOST	157
4	PÁN HOR A VLÁDCE VOD	160
5	ROMALE ČHAVALÉ	162
6	BARVOSLEPEJ SVĚT	165
7	NA CIKŇI NA BARI, ČARAV TRO VOĐORI... ..	168
8	(NEJEN) ARABSKÝ SVĚT	171
9	ISLÁM.....	175
10	ŽIDOVSKÁ PRAHA.....	178
11	DIVOKÁ KOČKA, SOVA A MYŠ.....	181

6| ENVIRONMENTÁLNÍ VÝCHOVA

1 ZEMĚ.....	182
2 NEDEJTE, ABY OSLEPLO PRASTARÉ ZRCADLO HVĚZD...	184
3 ZPĚT K PRAMENŮM	187
4 ČERNÁ ŠTIKA.....	191
5 OHROŽENÉ DRUHY ZVÍŘAT	194
6 V ZOOLOGICKÉ ZAHRADE.....	200
7 MUŽ, KTERÝ SÁZEL STROMY	202
8 VE SVĚTĚ HUB.....	204
9 PŘÍRODNÍ KATASTROFY	206

7| MEDIÁLNÍ VÝCHOVA

1 MÉDIUM A JEHO DRUHY	209
2 MÉDIA A JÁ	213
3 SKUTEČNÝ SVĚT VERSUS SVĚT PREZENTOVANÝ MÉDII	215
4 MEDIÁLNÍ STEREOTYPY 1.....	218
5 MEDIÁLNÍ STEREOTYPY 2.....	219
6 MEDIÁLNÍ STEREOTYPY 3.....	222
7 KRITICKÉ VNÍMÁNÍ MEDIÁLNÍCH SDĚLENÍ.....	225
8 KOMERČNÍ A NEKOMERČNÍ REKLAMA 1.....	227
9 KOMERČNÍ A NEKOMERČNÍ REKLAMA 2.....	229
10 HOAX.....	231
11 KYBERŠIKANA.....	233
12 (NE)UVĚŘITELNÉ ZPRÁVY	236
13 ZNEUŽITÍ MÉDIÍ TOTALITNÍMI REŽIMY.....	237
14 ZPRAVODAJSTVÍ A PUBLICISTIKA	239
15 ROZHLASOVÉ ZPRAVODAJSTVÍ.....	241
16 MLUVENÉ TITULKY.....	244
17 PROČ EXISTUJE REKLAMA?	246
18 JAZYK A OBSAH TISKOVÉ REKLAMY V MINULOSTI.....	250
19 DOSTANE VÁS.....	252
20 REKLAMNÍ KAMPANĚ.....	254
21 REKLAMNÍ ŘEČ SLEV	257
22 TELEVIZE – JEDNOOKÉ STRAŠIDLO.....	259
23 CO (NE)NABÍZEJÍ TELEVIZNÍ SERIÁLY	261
24 DISKUZNÍ POŘAD A TALK SHOW	264
25 PREZENTACE OSOBNOSTÍ SHOWBYZNYSU.....	266
26 DVĚ OSOBY: UMĚLEC A CELEBRITA – srovnání seriózních a bulvárních médií	268
27 JEDNO A TOTÉŽ POKAŽDÉ JINAK.....	271
28 SPORTOVNÍ ŽURNALISTIKA	273
29 VYTVÁŘENÍ ČASOPISU.....	276
30 JAZYK ČASOPISŮ PRO MLÁDEŽ	277

31	HVĚZDA, IDOL A IDEÁL.....	281
32	IDOLY NAŠICH RODIČŮ A PRARODIČŮ	284
33	CO JE COOL A CO JE IN	286
34	LÁSKA, SEX A NĚŽNOSTI ANEB NAPIŠ PAMELE	288
35	SPECIFIKA INTERNETOVÝCH DISKUZÍ	290
36	CO SE DOVÍME Z ANKET.....	293
37	NÁSILÍ V POČÍTAČOVÝCH HRÁCH	296
38	YOUTUBE – JSI VE VYSÍLÁNÍ.....	297
39	SMS.....	299

Název pracovního listu:

1 | JAZYKOVÁ KULTURA

Vzdělávací obor: Český jazyk a literatura

Průřezová témata: Osobnostní a sociální výchova, Výchova k myšlení v evropských a globálních souvislostech.

Klíčové kompetence: *komunikativní kompetence, občanské kompetence, kompetence sociální a personální, pracovní kompetence.*

Autor: Milena Krobotová

Metodické poznámky k pracovnímu listu:

Pracovní list může vhodně provázat učivo s reálnými životními situacemi a rozšířit možnosti komplexnějšího poznání v dalších oblastech.

Úkoly 1, 2

Metodické poznámky

Časově vymezíme dobu, v níž se žáci pokusí zhodnotit svůj vztah k mateřskému jazyku. Neopomeneme připomenout Den mateřského jazyka (21. 2.) a zamyslíme se nad jeho významem. Žáci mohou pracovat i ve skupinách. Lze propojit první i druhý úkol s tím, že druhá skupina se vžije do představy, že je naším mateřským jazykem, a napíše svou představu o uživatelích mateřského jazyka (zda si ho váží, ubližují mu, jak a proč apod.). V rámci řízené diskuze vyhodnotíme vybrané odpovědi a výsledky shrneme do vztahu: uživatel – jazyk, jazyk – uživatel.

Výchozí texty: Žáci vycházejí z vlastní zkušenosti. Mohou si vyhledat na internetu jména autorů citací a více se o nich dovědět. Ve vyšších ročnících se osvědčilo uvádět od citovaných autorů jejich další myšlenky zaměřené na český jazyk. Lze zařadit i krátký vstupní referát o K. Čapkovi a jeho vztahu k mateřskému jazyku.

Řešení 1, 2

Individuální.

Úkol 3

Metodické poznámky

Žáci mohou najít na internetových stránkách různé názory na jazykovou kulturu a porovnat je s názory svými. Doporučujeme rovněž pracovat s dalšími texty a myšlenkami již citovaných i dalších autorů, př.:

- Zbožňovat mateřštinu nemusíme, ale neměli bychom k ní být lhostejní. Chápejme ji rozumem i srdcem. Probuďme v sobě zájem o jazyk, neuspokojenou zvědavost, budeme žít bohatěji. (*Jan Chloupek*)
- Tam, kde skřípá a vrže řeč, skřípá a haraší něco v hlubokém bytí lidu: každá nechutnost a jalovost řeči, každá fráze a ošuntělost je symptomem něčeho zkaženého v kolektivním životě. (*Karel Čapek*)
- Vzdělání myslí bez vzdělání řeči jest holý nesmysl a ušlechťení jazyka je podmínkou ušlechtlejšího života duchovního. (*F. Palacký*)
- Může se stát, že jazyková kultura národa pokulhává za jeho jazykem. To je případ váš, lidé čeští. Máte v rukou stradivárky a hraje na nich jako šumaři. Zdědili jste varhany, a myslíte, že je to flašinet. (*P. Eisner*)

Uvedené myšlenky můžeme společně vhodně komentovat a vést debatu o jejich pravdivosti v různých historických etapách našeho vývoje.

Řešení

Všechny zásady jsou pro spisovné vyjadřování nutné.

Jazyková kultura představuje úroveň jazykového vyjadřování a péče o jazykovou stránku ústních a písemných projevů, a to jak v době minulé, tak také v současnosti. Nejde jen o písemné projevy, ale i o projevy mluvené. Studium jazykové kultury a péči o ni se od vzniku spisovného jazyka zabývají jazykovědci. Měla by se jí věnovat pozornost ve škole, ale také v médiích. Odráží se v ní kulturní atmosféra společnosti určité doby.

Úkol 4

Metodické poznámky

Může jít také o skupinovou práci. Pracujeme se slovníkovou literaturou. Vedeme žáky k tomu, aby pozorovali vyjadřovací schopnosti těch, s nimiž jsou v pravidelném kontaktu. Pokud si uvědomí nedostatky při vyjadřování svém i jiných, přispěje to ke zkvalitnění kultury jejich vyjadřování.

Řešení

V rámci skupinové práce vedeme žáky k bližšímu poznání kodifikační literatury.

Úkol 5

Metodické poznámky

Doporučujeme opět pracovat ve skupinách. Jednotlivé skupiny si mohou samy zvolit obory lidské činnosti, o niž se zajímají. Výsledky společně se žáky komentujeme.

Úkol 6

Metodické poznámky

Předem se seznámíme s mluvou mladých lidí (svých žáků) a zjistíme, nakolik si žáci navzájem rozumějí. Pokusíme se zamyslet nad původem zvýrazněných slov, popř. je vyhledat na internetu. Zhodnotíme možnost jejich užívání a konkrétní situace, v nichž bychom je použili.

Řešení

Na diskotéce byli samí **hustý týpci**.

Měli na sobě **krutý vohozy**.

A nebyli tam jen **paříči** neboli **pařani**.

Byl to prostě **fičák**.

Všechno bylo dobře **vychytané**.

Pěkní kluci.

Byli dobře oblečení.

Nebyli tam jen hráči počítačových her.

Byl to silný zážitek.

Vše bylo velmi dobré.

Úkol 7

Metodické poznámky

Žáci výrazy a věty napíší na lístečky a ty vloží do klobouku. Namátkově si spolužáci vytáhnou text, pokusí se ho vysvětlit, popř. uvést krátký příběh, v němž by text použili.

Řešení

Individuální.

Úkol 8

Metodické poznámky

Pro krátká vystoupení žáků můžeme připravit náměty, anebo náměty mohou připravit spolužáci. Vystupující žák si „vtáhne“ jedno z témat a pak realizuje své stručné vystoupení.

Řešení

Doporučujeme, aby žáci vystupovali s krátkými příběhy na libovolná témata. Kolektiv třídy jejich vystoupení stručně hodnotí. Zaměřuje se na to, jak žák dodržuje zásady kultury mluveného projevu.

Název pracovního listu:**2 | ROZVOJ SLOVNÍ ZÁSObY****Vzdělávací oblast:** Český jazyk a literatura**Průřezové téma:** Osobnostní a sociální výchova.**Klíčové kompetence:** *kompetence k učení, kompetence k řešení problémů.***Autoři:** Kamil Kopecký, Veronika Krejčí**Metodické poznámky k pracovnímu listu:**

Pracovní list je určen k rozvoji slovní zásoby žáků. Jednotlivé úkoly lze využít pro motivaci k další činnosti nebo jako rozšiřující cvičení.

Úkol 1**Řešení**

Obrázek 1 – Hradec Králové

Obrázek 2 – Litvínov

Obrázek 3 – Most

Obrázek 4 – Třinec

Obrázek 5 – Teplice

Obrázek 6 – Sokolov

Obrázek 7 – Ostrava

Obrázek 8 – Opava

Obrázek 9 – Jihlava

Obrázek 10 – Olomouc

Obrázek 11 – Kladno

Obrázek 12 – Cheb

Obrázek 13 – Zlín

Úkol 2**Řešení**

MOUDROST

Čísla v rámečku označují pořadí písmene v abecedě. (Číselné hodnoty přičítáme nebo odečítáme od předchozího písmena.)

$$M \boxed{+3} = O \boxed{+9} = U \boxed{-23} = D \boxed{+17} = R \boxed{-3} = O \boxed{+5} = S \quad T$$

Úkol 5

Řešení

- a) Znalec/expert, pokud, pomalu, ostýchá se, kravál/ruch.
- b) Holý, existovat, jelikož, zvyk, mnoho.
- c) Pak/následně/poté/nato, bál, stanice, nyní, starost.
- d) Plán, výjimečně/zřídka/rychle, pomalu, různorodý/různý, nemoc/onemocnění.

Metodické poznámky

Některá slova by mohla být dále využita v rámci metody Minutová slovní rozcvička (popis metody – viz úkol 2).

Úkol 6

Metodické poznámky

Tvorba slovních spojení by mohla být limitována buď časem, nebo počtem vytvořených slov/slovních spojení. Žáci by poté mohli své texty přečíst ostatním – ti by se snažili najít názvy živočichů ukrytých ve slovech/slovních spojeních.

Učitel může úkol obměnit stanovením jiných termínů, které se budou žáci snažit ukrývat do slov či slovních spojení (např. názvy rostlin, názvy hornin a nerostů, křestní jména, příjmení spisovatelů, názvy států atd.).

Řešení

Např. koLÍŇská, kaPESník, dRAK, HADice, HADr, KRABice, za MOU CHAlupou, TY GRobiáne, lePRA SE přenáší, SLEP I CEdule, horKO TĚžko, na noHOU SE neudržel, výLEVka, PSI na, VŮLe, veSELE, hoRY BAhánů.

Úkol 7

Metodické poznámky

Úkol může být ztížen tím, že bude předem stanoveno, jaká přídavná jména mají žáci vymýšlet (např. přídavná jména charakterizující zvolené zvíře).

Učitel také může úkol obměnit zadáním jiných slovních druhů, které budou žáci vymýšlet (např. podstatná jména, případně slovesa). Vymyšlené termíny by mohly být voleny také tematicky (např. na daná písmena vymýšlejte názvy živočichů, rostlin, měst atd.)

Učitel může pro daný úkol zvolit jakékoli slovo. Je možné také zadat každému žákovi jiné slovo (např. jeho křestní jméno).

Název pracovního listu:**3 | LIDOVÁ TRADICE V KOMUNIKACI**

Vzdělávací oblast: Český jazyk a literatura

Průřezová témata: Osobnostní a sociální výchova, Výchova k myšlení v globálních souvislostech.

Klíčové kompetence: *komunikativní kompetence, kompetence sociální a personální, občanské kompetence, pracovní kompetence.*

Autor: Milena Krobotová

Metodické poznámky k pracovnímu listu:

Pracovní list se zaměřuje na ustálená spojení v češtině, může vhodně provázat učivo s reálnými životními situacemi a ukázat na možnost použití různých obrátů i frazeologismů v běžných životních situacích.

Úkol 1

Metodické poznámky

Žáci uvádějí možnosti, v nichž lze daných spojení použít. Připomeneme pravopis (lze psát i dohromady, v současné době jde o pravopis častější). Pokusíme se vyhledat uvedené výrazy ve slovníkové literatuře (doporučujeme využít internetu) a porovnat vlastní řešení s řešením uvedeným v literatuře.

Řešení

<i>Láry fáry</i>	Láry fáry, je mi to zcela jedno.
<i>Hala bala</i>	Udělat něco nepořádně (halabala).
<i>Kliky háky</i>	Načmárat na papír několik klikyháků.
<i>Saky paky</i>	Sbal si své saky paky a běž.

Úkol 2

Metodické poznámky

Uvádíme co nejvíce příkladů, popřípadě i situace, v nichž žáci různá spojení již slyšeli.

Řešení

Můžeme vyjít z příkladů uvedených v Úkolu 1.

Úkol 3

Metodické poznámky

Žáky vedeme k poznání různých způsobů vyjadřování. Lze propojit všechny složky vyučování českému jazyku. Žáci mohou uvádět známé frazémy, ale i frazeologické jednotky méně frekventované a méně známé. Práce s uvedeným materiálem je vede k lepšímu vnímání jazykových prostředků různých stylových vrstev. Žák je veden k aktivnímu rozvoji vlastních jazykových a stylizačních schopností.

Řešení

Běhá jako křepelka (*běhá čile, rychle, dovede se rychle otáčet*).

Jede jak namazaný vůz po rovině (*rychle, svižně, bez zadrhování*).

Je opuštěný jako kůl v plotě (*je sám, nikoho nemá*).

Další příklady

Uvázat si na krk kámen (*vzít něco nepříjemného na starost; přijmout těžký závazek*).

Má se jako nahý v trní (*zle, špatně*)...

Další příklady můžeme vyhledat v knize J. Zaorálka Lidová rčení (Praha, Academia, 2000).

Úkol 4**Metodické poznámky**

Cvičení uvedeného typu přispěje k pochopení mnohoznačnosti slov a k jejich odlišení od homonymie. Přispěje také k možnostem užívání přeneseného významu slov.

Řešení

Zapálit (svíčku, papír, oheň...); **zapálit se** (člověk se zapálil, pro závody jsme se zapálili i my; přeneseně: začervenat se...).

Úkol 5**Metodické poznámky**

Na uvedeném příkladu ukážeme využití téhož slova v různých významech. Doporučujeme, aby žáci uváděli další příklady.

Řešení

Náprava zločinců × *náprava u vozu* (*střední náprava byla hnací...*). Jde opět o odlišení významu: *napravit někoho nebo něco* a *náprava jako součást dopravního prostředku*.

Úkol 6**Metodické poznámky**

Význam obrazného vyjádření upoutá pozornost adresátů projevu a dokazuje pohotovost i bohatou slovní zásobu autora projevu. Doporučujeme zařazovat práci s uvedenými příklady do výuky jako jeden ze způsobů obohacování slovní zásoby.

Řešení

Pod sladkým medem tráví lidi jedem. Nevěříme sladkým řečem, které mohou zakrývat falešné jednání.

Po lžičce dává, po lopatě bere. Člověk je skoupý, ale současně i chamtivý.

Letí jako stojatá voda. Je vzácný jako slepičí peří. Je červený jako mlynářova čepice.

Ve všech uvedených případech je vyjádřen opak toho, co vyjadřuje první část rčení (*je pomalý, není vzácný, je bílý*).

Úkol 7

Metodické poznámky

Lze pracovat ve skupinách. Kreativitě se meze nekladou. Není třeba vycházet jen z často používaných přirovnání, lze vycházet i z fantazie žáků.

Řešení

Vycházíme z příkladů, které uváděli žáci:

Je chytrý jako *liška, rádio, sova, hrom...*

Obdobně postupujeme v dalších případech. Můžeme využít i publikace J. Zaorálka Lidová rčení (viz výše).

Úkoly 8, 9

Řešení

Individuální.

Název pracovního listu:

4 | HŘÍČKY SE JMÉNY

Vzdělávací oblast: Český jazyk a literatura

Průřezová témata: Osobnostní a sociální výchova, Výchova k myšlení v evropských a globálních souvislostech.

Klíčové kompetence: *komunikativní kompetence, kompetence sociální a personální, občanské kompetence, pracovní kompetence.*

Autor: Milena Krobotová

Metodické poznámky k pracovnímu listu:

Pracovní list může vhodně provázat učivo s reálnými životními situacemi. Jména přátel, spolužáků i lidí, kteří nás obklopují, můžeme využít pro obohacení výuky, a to nejen českého jazyka, mohou sloužit pro rozvoj slovní zásoby, fantazie i kreativity žáků. Doporučujeme mnohá z uvedených cvičení využít také při volnočasových aktivitách žáků.

Úkol 1

Metodické poznámky

Námět můžeme využít nejen při výuce českého jazyka. Podaří se tak hravým způsobem rozvíjet představivost žáků.

Řešení

VÍLAPAN (Pavčina), MANOR (Roman), ŽENEV (Evžen), TINRAM (Martin)...

Úkol 2

Metodické poznámky

Pokud je jméno žáka příliš krátké, doporučujeme pracovat také s příjmením. Doporučujeme zvolit vhodný název stručného vypravování, který čtenáře zaujme.

Řešení

MARCELA

lama, Ela, Ala, lem, mela, cela, car, ar

V jedné daleké zemi, v jedné carské rodině, žila jedna **lama**. Jmenovala se **Ela**, byla hrozně líná a hádavá. Měla všeho dostatek a nic nemusela dělat. Její sestra **Ala** byla přesný opak. Pracovitá, milá a veselá.

Jednoho dne si Ala oblékla krásné šaty, které si sama ušila. Ela jí je ze srdce záviděla a přemýšlela, jak by jí uškodila. Když běžaly po zahradě, chytila ji pevně za šaty a roztrhla **lem**. To byla **mela**. Ala skončila s boulí na hlavě a Ela šla do **cely**.

Celý spor vyřešil jejich otec **car**, který dal Ele trest. Musela se starat celý rok o **ar** zahrady.

Úkol 3

Metodické poznámky

Doporučujeme, aby žáci uváděli co nejvíce slov. Přispějeme tím k pohotovosti vyjadřování a rozšiřování slovní zásoby. Lze zařadit i soutěživou formu.

Řešení

Jmenuji se Klára a prodávám kávu, konvalinky, kytice, kopretiny, kuželky... Jmenuji se Milan a prodávám mléko, máslo, mošty, minisukně, mucholapky, minerálky...

Úkol 4

Metodické poznámky

V rámci mezipředmětových vztahů můžeme tímto způsobem pracovat také se jmény významných osobností (skladatelů, spisovatelů, výtvarníků, př. W. A. Mozart (*windsurfing a mořeplavba*), J. J. Offenbach (*jezení jezdovatých ocúnů*), J. M. A. Voltaire (*jízda malým automobilem večer; jímání modrého aromatického vanadu; jištění mých aukčních vkladů*) apod.

Fiktivní záliby lze dále komentovat a rozvádět, své myšlenky upřesňovat apod., př. Václav Čtvrtek (*volání červánků*) je moc hodný pán, a proto každé ráno svolává všechny červánky, aby Rumcajs viděl lépe na cestu.

Upozorňujeme, že obvykle jde o záliby fiktivní.

Řešení

Cvičení je založeno na obdobném principu jako cvičení předcházející. Tentokrát vycházejí žáci ze svého monogramu a slova, jimiž označují svou fiktivní zálibu, jsou shodná s počátečními hláskami jejich křestního jména a příjmení, př. *Jsem Jitka Vomáčková (J. V.) a ráda jezdím vlakem (nebo také jezdím výtahem). Jmenuji se Lída Doubravová (L. D.) a nejraději ležím doma a louskám datle. Jsem Jan Kozák (J. K.) a mou největší zálibou je jezení koblihů a jízda kamionem.*

Úkol 5

Metodické poznámky

Existující jména lze doplnit skutečnými nositeli těchto jmen, které žáci znají. Pokud jde o umělce, lze se blíže vyjádřit k jeho zaměření, významným dílům apod.

Řešení

Vycházíme ze skutečnosti, že mnoho příjmení je v našem jazyce motivováno, a to různým způsobem, př. místem bydliště (*Dolák* – bydlel na dolním konci vesnice), řemesly a povoláním (*Krejčí, Švec*), tělesnými a duševními vlastnostmi (*Slabý, Tichý, Pokora*), jmény ze živočišné říše (*Kozel, Holub, Králík*), z rostlinné říše (*Konvalinka, Fialka*) apod.

Úkol 6

Metodické poznámky

Cvičení vede k pohotovosti vyjadřování a rozšiřování slovní zásoby žáků.

Řešení

Individuální.

Úkol 7

Metodické poznámky

Žáci mohou uvádět ke svým jménům stručnou charakteristiku, anebo vyjdeme z charakteristiky a žáci k ní uvádějí jména, př. *No tak Evo, kde zase vězíš!* (Adam)

Stejným způsobem lze pracovat s delšími (často veršovanými) charakteristikami, př. Korál (Kulatý i šiřatý // bílá, rudá zář // v moři se všemi zvířaty // pod vodou mě znáš.).

Veršování obvykle vychází z dobré znalosti osob, o nichž píšeme (nebo hovoříme). Nikdy by nemělo jít o veršování hanlivé a škodolibé. Nikomu nechtějí žáci svými výroky ublížit. Cvičení opět slouží k rozšiřování slovní zásoby a pohotovosti vyjadřování.

Řešení

Individuální.

Úkol 8

Metodické poznámky

Uvedená cvičení slouží nejen k rozvoji kreativity, ale rovněž k nácviku spisovné výslovnosti. Mohou sloužit jako motivační cvičení pro slootovubu. Žáci si lépe uvědomí např. typické přípony, které slouží k odvozování různých slov.

Řešení

Žáci si připraví méně frekventovaná jména, která se obtížně vyslovují, př. *pan Piždílek, Plouska, Paždůch, Pimpan, Vyviklan, Drnkrslík, Huhovan, Šišinšan, Žabažan, Pimprdlan* apod.

Využijí uvedených jmen a snaží se popisovat i charakterizovat celou rodinu s využitím uvedených pojmenování.

Rodina Šišanšanových

Rodina Šišanšanových se skládá z otce Šišanšana, matky Šišanšanky, miminka Šišanšátka a syna Šišanšana. Šišanšanovi bydlí v Šišanšanově v ulici sv. Šišana. Otec Šišanšan venku šišanšanuje zahradu, matka Šišanšanka šišanšanuje miminko Šišanšátko, které stále brečí, a syn Šišanšan šišanšansky pouští draka. Nedaleko Šišanšanova je obora s šišanšany.

Úkol 9

Metodické poznámky

Osvědčilo se zvolit vyhledávání antonym (*Veselý* × *Smutný*, *Hovorka* × *Mlčoch*) apod. Práci s vyhledanými jmény můžeme dle potřeby a zaměření výuky dále rozvíjet. Záleží na vyučujícím. Jde např. vyhledávat jména pocházející z různých jazyků. Můžeme pracovat s internetovými vyhledávači, u křestních jmen doporučujeme knihu M. Knappové *Jak se bude jmenovat*.

Řešení

Pracujeme obvykle s telefonním seznamem města, v němž úkol realizujeme, můžeme však zvolit telefonní seznam okresního či krajského města, anebo dokonce zahraničního města. Osvědčilo se např. pracovat s rakouskými telefonními seznamy a hledat v nich jména českého původu (se zaměřením na různě psané či vyslovované varianty: *pan Jahoda*, *Jedlicka/Jedlitschka* aj.). K práci lze přistupovat z různých hledisek:

- Hledáme zdrobnělá jména ke jménům nezdrobnělým (*Lopata/Lopatka*, *Mlýn/Mlýnek*) aj.
- Vyhledáváme jména inspirovaná zvířecí a ptačí říší (*Bažant*, *Beran*, *Čejka*) aj.
- Uvádíme jména mající původ v pojmenování ovoce, zeleniny, stromů a květin (*Borůvka*, *Hruška*, *Trnka*, *Vrba*, *Fiala*) aj.
- Hledáme jména označující povolání (*Doktor*, *Hostinský*, *Hrnčíř*, *Kočí*) aj.

Tímto způsobem pokračujeme dále, můžeme zvolit jakékoliv kritérium.

Úkol 10

Řešení

Nejfrekventovanější jména: Anglie (Jack/Emily); Francie (Lucas/Léa); Japonsko (Šun/Misaki); Německo (Maximilian/Marie); USA (Jakob/Emily) apod.

(Zdroj: Wikipedie)

Název pracovního listu

5 | BOTANICKÁ ZAHRADA

Vzdělávací oblast: Český jazyk a literatura

Průřezová téma: Osobnostní a sociální výchova.

Klíčové kompetence: *komunikativní kompetence, kompetence sociální a personální, občanské kompetence, pracovní kompetence.*

Autor: Milena Krobotová

Metodické poznámky k pracovnímu listu:

Pracovní list může vhodně provázet učivo s reálnými životními situacemi, podpořit kreativní přístup k řešení problémů, rozšířit možnosti komplexnějšího poznání v dalších oblastech a využít mezioborových vztahů; využít aktivity žáků, uplatnit kreativitu v netradičních situacích, prokázat schopnost pohotově se vyjadřovat, schopnost vhodně použít jazykových prostředků vzhledem ke komunikačnímu záměru.

Úkoly vycházejí z metodiky rozvíjení tvořivosti. Jednotlivé úkoly na sebe funkčně navazují. Po invenčních cvičeních je zařazeno tvoření větných celků a jejich další využití ve slohových útvarech.

Cílem úkolu je seznámení žáků se skutečnými i fiktivními rostlinami s využitím mezipředmětových vztahů. Zvláštní důraz klademe na invenční cvičení, která pomohou obohatit slovní zásobu a přispívají k pohotovému vyjadřování.

Úkol 1

Metodické poznámky

Podporujeme kreativitu a netradiční přístup k uvádění adjektiv. Pracujeme s využitím tabule, anebo individuálně (popř. skupinově) v lavicích.

Řešení

Uvádíme příklady práce žáků:

JARO: voňavé, růžové, zelené, žluté, teplé, pučící, kvetoucí, jasné, prosluněné, usměvavé, zamilované, probouzející se, zpívající, milující, sázející, rašící, rodící se, veselé, skotačivé...

LÉTO: teplé, dusné, prázdninové, pohodové, dobrodružné, plodící, třešňové, jahodové, bouřkové, zlaté, šortkové, radostné, přátelské, fantastické, tajemné, dovádivé, slané...

PODZIM: smutný, vlhký, zamračený, zamlžený, barevný, větrný, ušmudlaný, mokrý, hnědý, houbařský, pochmurný, tlející, sychravý, ospalý, blátivý, poletující, opadavý, melancholický...

ZIMA: ledová, vánoční, sněhová, klouzající, sáňkující, koulující, lyžující, studená, vločková, mrazivá, schoulená, pohádková, zavátá, klidná, sváteční, zeboucí...

Úkol 2

Metodické poznámky

Získaného materiálu lze využít k tvoření delších celků a následně k přípravě vypravování a popisu.

Řešení

Individuální.

Úkol 3

Metodické poznámky

Vedeme žáky k tomu, aby byli schopni vnímat svět kolem sebe všemi smysly. Uvědomění vztahu k okolí a všemu, co se kolem nás děje. Žáci by si měli uvědomit, že podstatou správného popisu je zapojení nejen zraku, ale i všech dalších smyslů.

Řešení

Individuální.

Úkol 4

Metodické poznámky

Zdůrazněna je opět kreativita žáků. Není třeba trvat na přísně logických celcích. Můžeme se (podle situace) obsahově zaměřit rovněž na jednotlivé větné celky k ročním obdobím.

Řešení

Individuální.

Úkol 5

Metodické poznámky

Lze pracovat i se jmény spisovatelů. Spisovatele zařazujeme do literárně-historického kontextu a uvádíme některá z jejich děl.

Řešení

Individuální.

Úkol 6

Metodické poznámky

Záleží jen na žácích, jakou květinu si vyberou. Vedeme je k tomu, aby vyprávění vykazovalo požadavky kladené na tento slohový útvar.

Řešení

Individuální.

Úkol 7

Metodické poznámky

Při práci se osvědčilo spojovat jednotlivé představy s výtvarným projevem a přispět tak k rozvoji fantazie i kreativity žáků.

Řešení

Individuální.

Úkol 8

Metodické poznámky

Ponecháme žákům jejich představy. Opět můžeme spojit s výtvarným projevem. Z gramatického hlediska lze upozornit na postavení přívlastku shodného za jménem (lze uvádět další konkrétní příklady z existující terminologie různých oborů).

Řešení

Individuální.

Úkol 9

Řešení

Individuální.

Úkol 10

Na závěr lekce společně zhodnoťte návštěvu v botanické zahradě a uveďte další náměty, co byste v ní mohli ještě prožít.

Využijte řízené diskuze a náměty žáků shrňte.

Název pracovního listu:

6 | PRANOSTIKY

Vzdělávací oblast: Český jazyk a literatura

Průřezová témata: Osobnostní a sociální výchova, výchova k myšlení v evropských a globálních souvislostech.

Klíčové kompetence: *komunikativní kompetence, kompetence sociální a personální, občanské kompetence, pracovní kompetence.*

Autor: Milena Krobotová

Metodické poznámky k pracovnímu listu:

Pracovní list může vhodně provázet učivo s reálnými životními situacemi a rozšířit možnosti komplexnějšího poznání v dalších oblastech.

Pracovní list zahrnuje práci se slovníkovou literaturou (Slovník spisovného jazyka českého, Slovník češtiny pro školu a veřejnost, Slovník české frazeologie a idiomatiky, Mudrosloví národu slovanského ve příslovích, Zakopaný pes, Lidová rčení; slovníky online, např. <http://www.morcevnik.cz/stranky/vety.htm> aj.); vypracování ankety (individuální práce) a následnou besedu o výsledcích, včetně argumentačního obhájení jednotlivých postojů žáků.

Úkol 1

Metodické poznámky

Nejfrekventovanější skupinu pranostik představují jednoduché, **rýmované** výroky s **pravidelným rytmem**, př. *Na svatého Jiří vylézají hadi a štíři. Svatá Anna – chladna zrána*. Z důvodu zachování pravidelného rýmu a rytmu se v pranostikách vyskytují i **neparadigmatické tvary** (*Kolik mračen na Jakuba, tolik v zimě sněha.*).

Méně známé pranostiky bývají často nerytmizované, tvořené složitými a dlouhými větnými konstrukcemi (*Dvanáct dní a nocí od Štědrého večera až do Tří králů zvěstuje prý povětrnost příštích dvanácti měsíců.*).

Řešení

Na Nový rok o slepičí krok. (1. 1.) – Lepší Vánoce třesuté nežli tekuté. (24.–26. 12.) – Svatá Lucie noci upije. (13. 12.) – Medardova kápe čtyřicet dní kape. (8. 6.) – Na Velikonoce jasno, bude laciné máslo. (březen/duben)

Úkol 2

Metodické poznámky

Žáci mohou najít názvy měsíců v jiných jazycích, např. v angličtině, němčině, slovenštině, francouzštině, popř. také v latině. Následně vyhodnocují společné rysy v názvosloví jednotlivých měsíců.

Řešení

Kateřina na ledě, Vánoce na sněhu. – Na Tři krále o krok dále. – Březen za kamna vlezem. – Zelené Vánoce, bílé Velikonoce.

Úkol 3

Metodické poznámky

Může jít o skupinovou práci. Pracujeme se slovníkovou literaturou.

Žáci vyhledají význam slov:

mandel, kopa, kobzole, vesna, žimný, podranek, oharek.

Řešení

mandel (označení pro stojící svazek snopů), *kopa* (označení „hromada“, „kupa“ sena; také v polštině i slovenštině), *kobzole* (brambory), *vesna* (jaro), *žimný* (studený), *podranek* (doba svítání), *oharek* (okurek).

Děšť na Sedm bratrů, hnijí kobzole (ze Slezska). – Od svatej Anky, žimne podranky (z Hlučínska). – Na Marka vsaď do země oharka (z oblasti Hané).

Úkol 4

Metodické poznámky

Žáci zjistí z hlediska etymologie, jak vznikla některá vlastní jména, např. *Václav, Josef, Jiří* apod. Lze využít publikace M. Knappové, např. *Jak se bude Vaše dítě jmenovat?, Rodné jméno v jazyce a společnosti* apod.

Řešení

Václav (Havel, Klaus, Beneš Třebízský, Čtvrtek, Hanka, Kaplický, Říha) svátek 28. 9.; **Josef** (Čapek, Dobrovský, Jungmann, J. V. Frič, Hanzlík, Hora, Hrabák, Kainar, Lada, Václav Sládek, Škvorecký, Toman, Topol) 19. 3.; **Jan** (Hus, Neruda, Alda, Blahoslav, Karafiát, Kollár, Amos Komenský, Mukařovský, Otčenášek, Poláček, Skácel, Trefulka, Vodňanský, Werich) 24. 6.; **Markéta** (Harasimová, Zinnerová) 13. 7.; **Petr** (Bezruč, Schink, Skarlant, Šabach) 22. 2., 29. 6.; **Pavel** (Kosatík, Skála ze Zhoře, Šrut, Tigrid) 29. 6.; **Jiří** (Baum, Brdečka, Mahen, Marek, Mucha, Suchý, Taufer, Voskovec, Žáček) 24. 4. a jiní

Úkol 5

Metodické poznámky

Spisovatele žáci zařazují do literárně-historického kontextu a uvádějí některá z jejich děl; žáci mohou nastínit obsah díla, popřípadě uvést dojmy z četby, pokud dílo četli.

Řešení

Tomáš (Thomas Mann, Thomas Harris); Jakub (Jakob Grimm, Hans Jakob Christoffel von Grimmelshausen) a jiní.

Úkol 6

Metodické poznámky

Žáci mohou pracovat ve skupinách a vycházet z vlastní četby.

Řešení

Barunka v Babičce Boženy Němcové, povídka Divá **Bára**; **Barka** – farářova kuchařka z Werichovy knížky Fimfárům aj.; **Tonička** – Argánova služebná z Moliérový hry Zdravý nemocný, **Tonička** z Robinsonky od Marie Majerové, v **Zapadlých vlastencích** od K. V. Raise se učitel oženil s **Toničkou** aj.

Úkol 7

Metodické poznámky

Žáci mohou vystupovat ve dvojicích – jeden z nich popíše vznik obyčeje podle toho, jak se traduje po staletí, druhý si vymyslí krátký příběh, v němž objasní, jak obyčej vznikl. Ostatní žáci musí posoudit, který ze dvojice má pravdu.

Řešení

Náměty:

Den **sv. Blažeje** (3. 2.) byl věnován *blatenské koledě*, tj. obchůzce, která sloužila k propagaci školy. Na **sv. Řehoře** (12. 3.) připomenout řehořskou koledu (učitelé se žáky předváděli různé hry a výstupy). Na **sv. Kateřinu** uspořádat tradiční *kateřinskou zábavu* (25. 11.), na níž platilo „ženské právo“ (každá si mohla vybírat tanečnický, nabízet jim občerstvení, zadávat sóla apod.). Svátek **sv. Lucie** 13. 12. (patřil především ženám a dívkám). Na **sv. Jana Evangelisty** (27. 12.) nesměl nikdo pozvednout hlas na bližního, dávalo se světit víno apod.

Další náměty

- A. Uvedeme např. dvě nositelky jména **Tereza/Terezie (Marie Terezie; Matka Tereza)** a využijeme je v mezipředmětových vztazích ve spojení s výchovou k občanství či dějepísem. Připomeneme významné události a data, která zásadně ovlivnila historii či proslavila tuto postavu (Marie Terezie – zavedení povinné školní docházky, Matka Tereza – Nobelova cena za mír).

Pranostiky:

Den svaté Terezičky nebývá vždy bez vlašičky. – Po svaté Tereze mráz po střeších leze.

B. Uplatnění mezipředmětových vztahů:

Zeměpis

Svatého Josefa vítr z Moravy – bude hodně trávy, a když z polské strany – bude zrní i slámy.

Fouká-li na Bartoloměje z Moravy, vorej, sedláčku, pomaly; fouká-li na Bartoloměje vítr z Čech, pak si, sedláčku, s oráním pospěš!

O svatém Mamertu zima je po čmertu. (tj. šla k čertu – chodská pranostika)

Matematika (starší jednotky vah a měr)

Prší-li na Prokopa, shnije každý mandel, každá kopa.

Výtvarná výchova

Vyberte jednu pranostiku, kterou znáte, a pokuste se ji výtvarně zpracovat libovolnou technikou.

Hudební výchova

Vybereme pranostiku s výrazem, který se nachází také v lidových písních, př. *O Jáně čerešně i muchy zralé.* (Slovo *čerešně* se objevuje i ve známé lidové písničce.) *Na svatou Kateřinu schováme se pod peřinu* (svatá Kateřina). Lidové písně si společně zazpíváme.

Slovenský jazyk (správně vyslovujeme, všímáme si hlásek, které se vyskytují ve slovenském jazyce, i rozdílného pravopisu). Hledáme obdobu v českých pranostikách:

Na sv. Severína vešia mäso do komína. – Keď je na Hromnice jasno, budú dobré zemiaky. – Na svätého Blažej, má isť furman zo dvora. – Aké fašiangy, taká Veľká noc. – O Jáne čerešně i muchy zralé. – Aký január, taký jún. – Keď je suchý február, je mokrý august.

- C. Při tvorbě cvičení a námětů se necháme inspirovat materiálem dostupným na internetu. Zájem žáků můžeme vzbudit tím, že jim předložíme několik netradičních ukázek, jejichž zdrojem jsou právě internetové stránky. Do vyhledávače zadáme slovo „pranostiky“ a pak zvolíme vhodný materiál.

Na svätého Mamerta vrací se ti puberta. – Na svätého Jana Křtitele nevstávejte z postele.

- D. Náměty k mluvním cvičením (inspirované pranostikami):

Lednoví druhové, vánice a mrazové. – Březnové slunce má krátké ruce a dlouhý kabát. – Dubnové počasí je nad ženu vrtkavější. – Panská láska a dubnový sníh dlouho nevydrží. – Jakmile se ukazuje polní myš, že máš o dřevo se starat, víš. – Jsou-li v září noci jasné a suchy, nebude po houbách ani potuchy. – Když je vlhko v září, v lesích houbám se daří. – Říjen na jednom konci ještě hřeje, ale na druhém již mrazí. – Listopadové slunce na zemi nevidí. – Udeří-li zima brzy, hnedle ji to mrzí. – Listopadová mlha zhasíná slunce. – Lepší Vánoce třeskuté než tekuté. – V prosinci zima ještě laškuje, ale v lednu již kraluje.

Příklad práce žáka 7. třídy (charakteristika ročního období, k němuž se pranostika vztahuje)

...zimu nemám rád. Pes neštěká, kury nenesou, kráva nebučí. Všichni mají chřipku. Všichni. Jenom já ne. Já a matykářka. To je k vzteku. Zase dělo.

Zima je období pod psa. Hnusně sněží, všude břečka, protože nemrzne. Samé bouračky, zlomené nohy... Učitelka, až si to přečte, bude se na mě jemně usmívat a hledat mi ve tváři známky deprese. Pak bude v kabinetě opatrně promlouvat o „veselých věcech“ a smyslu lidského života. Ale mně nic není, vážená! Nemám žádnou depku. Jsem v pohodě. Akorát nesnáším, prostě nesnáším zimu... Prostě období pod psa.

Název pracovního listu:**7 | KOHO BACIL BACIL****Vzdělávací oblast:** Český jazyk a literatura**Průřezová témata:** Osobnostní a sociální výchova.**Klíčové kompetence:** *kompetence k učení, kompetence komunikativní.***Autor:** Kamila Krychtálková**Metodické poznámky k pracovnímu listu:**

Cílem pracovního listu je seznámit žáky s pravopisnými jevy, které mohou činit uživateli jazyka potíže. Jde zejména o nesoulad mezi biologickou a mluvnickou životností. Žáci si uvědomí, že existuje řada jevů, u nichž se nelze řídit přirozenou zkušeností (živá bytost x neživá věc), ale v souvislosti s pravopisem je nutno respektovat jiná pravidla.

Úkol 1**Výklad a metodické poznámky**

Prvním úkolem je brainstorming, který by měl žáky uvést do problematiky. Žáci píšou na tabuli vše, co je napadne v souvislosti s výrazem BACIL. Předpokládá se uvedení různých jevů (např. názvy nemocí a jejich příznaků či důsledků, omezení, léčiva, prevence apod.).

Úkol 2**Výklad a metodické poznámky**

Aktivita vychází ze splnění předchozího úkolu, v němž žáci uvedli řadu pojmů nebo činností. V myšlenkové mapě by je měli utříditi do souvisejících skupin. Učitel může žáky navádět k tomu, aby z uvedených výrazů vytvářeli tematické skupiny. Může jít také o skupinovou aktivitu, kdy se žáci sami domlouvají na třídění pojmů a následně dojde ke konfrontaci mezi skupinami. Učitel působí jako poradce a koordinátor činností.

Úkol 3**Výklad a metodické poznámky**

Žáci čtou předložený text a vybírají správnou variantu pravopisných jevů. Procvičují pravopis i/y, s/z, u/ů/ú a mě/mně.

Řešení

Bacil a mikrob patří k nejnejpříjemnějším společníkům, kteří nás provázejí obvykle podzimním obdobím. Venku je sychravo, mlhavo a to mají oba rádi. Můžeme se jen dívat z okna, jak se na obloze bezstarostně prohání pestrobarevný drak. Bacil totiž rozhodl, že my musíme zůstat v posteli a že se v ní budeme několik dní plácet jako slaneček na souši. Ani v zimě to není lepší. Ze šály vystrkujeme červený nos – přesně takový, jaký má sněhulák, a bacil už klepe na svého kamaráda mikroba, neboť se opět blíží chvíle, kdy zaútočí na náš krk, nos a uši a nastěhují se do nich. Nezbývá nám, než vyrazit do protiútoků!

Úkol 4

Výklad a metodické poznámky

Žáci mají za úkol převést zvýrazněnou větu z pravopisného cvičení do minulého času. Poté zdůvodňují pravopis. Úloha má dvě možná řešení, která souvisejí s nesouladem mezi biologickou a gramatickou životností: *Bacil a mikrob patří k nejnejpříjemnějším společníkům.*

Řešení

Bacili a mikrobi patřili k nejnejpříjemnějším společníkům. Možná je i varianta *Bacily a mikroby patřily k nejnejpříjemnějším společníkům.*

Úkol 5

Výklad a metodické poznámky

Předpokládá se, že žáci se budou lišit v odpovědích na otázku, zda je bacil rodu mužského životného, či neživotného. Uvědomí si, že biologickou životnost nelze ve všech případech použít k vysvětlení pravopisného jevu.

Úkol 6

Výklad a metodické poznámky

Text pravopisného cvičení záměrně obsahuje výrazy, u nichž nemusí korespondovat biologická a mluvnická životnost.

Řešení

Žáci vyhledají v textu výrazy *mikrob*, *drak*, *slaneček*, *sněhulák*. V případě nejasností může pomoci učitel. Vysvětlí, jakým pravidlem se řídí tyto výrazy ve shodě přísudku s podmětem.

Úkol 7

Výklad a metodické poznámky

Tento úkol vychází z porozumění textu. Žákům jsou předložena tři tvrzení a oni musí rozhodnout, zda vyplývají z přečteného textu.

Řešení

Útok bacilů se nedá očekávat na jaře a v létě.

NE, TATO INFORMACE NEVYPLÝVÁ Z TEXTU.

Bacilům prospívá podzimní počasí.

ANO, TATO INFORMACE VYPLÝVÁ Z TEXTU.

Bacilům se nemůžeme nijak ubránit.

NE, TATO INFORMACE NEVYPLÝVÁ Z TEXTU.

Úkol 8

Výklad a metodické poznámky

Žáci pracují s informačními zdroji (internet, encyklopedie, učebnice).

BACIL = tyčinkový mikrob, tyčinka; lidové označení pro různé choroboplodné organismy.

<http://slovník-cizich-slov.abz.cz/web.php/slovo/bacil>

Úkol 9

Výklad a metodické poznámky

Žáci by měli hovořit o možnostech prevence a předávat si zkušenosti, případně se seznamovat s novými způsoby, které dosud neznali. Mohou se učit navzájem nebo využít znalostí učitele.

Úkol 10

Výklad a metodické poznámky

Žáci vyhledají v dostupných informačních zdrojích vysvětlení výrazu *prevence*. Zřejmě nepůjde o jejich první setkání s tímto pojmem (viz předchozí úkoly), avšak uvědomí si, že prevence se liší podle druhu onemocnění. Mohou diskutovat o významu prevence pro jejich osobní život i pro větší skupinu lidí, případně pro celé lidstvo.

Úkol 11

Výklad a metodické poznámky

Žáci diskutují o významu prevence jednotlivých nemocí. Pochopí, že prevence má různou podobu a je velmi důležitá zejména k zastavení šířících se závažných onemocnění. Prevence není úzce zaměřena pouze na jedinou chorobu a dodržování pravidel hygieny, obezřetnosti v sexuálních kontaktech apod. může zabránit infekcím a onemocněním různého charakteru.

Úkol 12

Výklad a metodické poznámky

Tato otázka možná v žácích vyvolá zpočátku pouze záporné odpovědi. Měli by se však dozvědět o tom, jak vznikají očkovací vakcíny proti nejrozličnějším chorobám. Využít lze mezipředmětových vztahů s biologií, chemií i průřezových témat.

Název pracovního listu:**8 | MODERNÍ POHÁDKY**

Vzdělávací oblast: Český jazyk a literatura

Průřezová témata: Osobnostní a sociální výchova.

Klíčové kompetence: *kompetence komunikativní, kompetence k řešení problémů, kompetence sociální a personální.*

Autor: Vlasta Řeřichová

Metodické poznámky k pracovnímu listu:**Úkol 1**

Řešení

Oba texty se z hlediska tematického shodují – jsou to autorské pohádky vycházející z původní lidové pohádky O kohoutkovi a slepičce.

Úkol 2

Metodické poznámky

Žáci by měli dojít k poznání, že závěr Mikulkovy pohádky je originální a vtipný, kdežto závěr Hostiňakovy pohádky je konvenční, chybí mu humor a příliš zdůrazňuje výchovné ponaučení.

Úkol 3

Řešení

Jazyk pohádky A. Mikulky je originální, hravý, zajímavý. Jazyk pohádky I. Hostiňaka je málo nápaditý, chudý, křečovitý.

Metodické poznámky

O výsledku řešení diskutujeme se žáky, ti s pomocí konkrétních příkladů z textu obhajují své názory.

Úkol 4

Metodické poznámky

Hodnocení žáků se v rámci uvedené škály může lišit, výsledkem diskuze by však mělo být konstatování, že literární úroveň pohádky A. Mikulky převyšuje úroveň pohádky I. Hostiňaka.

Úkol 5

Řešení

Literatura hodnotná	Literatura konzumní
významově bohatá	významově chudá, schematická
originální	nepůvodní, konvenční
přesvědčivá	rozbředlá, mnohomluvná
odráží tvůrčí energii autora	vzniká jako komerční produkt, někdy i v důsledku nedostatečné sebereflexe autora

Název pracovního listu:**9| AUTORSKÁ POHÁDKA**

Vzdělávací oblast: Český jazyk a literatura

Klíčové kompetence: *kompetence k učení, kompetence komunikativní, kompetence sociální a personální.*

Průřezové téma: Osobnostní a sociální výchova.

Autor: Vlasta Řeřichová

Metodické poznámky k pracovnímu listu:**Úkol 1**

Řešení

V pohádce J. Wericha se objevují tradiční postavy lidových pohádek (král, tři synové) a dále jeden z častých motivů – úkol, jehož splnění vede k získání královského trůnu.

Úkol 2

Řešení

Tradiční pohádkové postavy jsou zcivilněny (např. Honza chodil na nádraží a nosil pasažérům kufry, učil hloupé spolužáky), v pohádce se vyskytují prvky moderní doby (např. Siloslav si zkonstruoval buldozer, Honza jel po betonkách a asfaltkách, vyhrál Rallye Monte Carlo, jezdil fiatem, mercedesem, účastnil se silničního závodu Ecce homo), texty odrážejí osobitý humor autora, jeho způsob myšlení a vyjadřování, někdy i jeho záliby („Honza si nadjížděl po březích krásných říček, měl čas se zastavit na koupání, **ryby si nachytal...**“).

Úkol 3

Výklad a metodické poznámky

Werichova pohádka je především příběhem o hledání smyslu lidské existence a o životních hodnotách. Žáci se při plnění zadaného úkolu učí stručně a jasně formulovat svůj názor, argumentovat a reagovat na názory ostatních. Podle časových možností lze úkol rozšířit o obecnější diskuzi týkající se etických hodnot, a dílčím způsobem tak realizovat obsah a cíle vzdělávacího oboru Etická výchova.

Úkol 4

Metodické poznámky

Žáci budou tento úkol plnit v rámci domácí přípravy, v další vyučovací hodině proběhne jeho kontrola a následná diskuze.

Úkol 5

Metodické poznámky

Také tento úkol budou žáci plnit v rámci domácí přípravy, v další vyučovací hodině bude následovat jeho kontrola a společná diskuze.

Úkol 6

Metodické poznámky

Šestý úkol je shrnutím dílčích poznatků, k nimž žáci v průběhu práce s textem dospěli. Bude proto vhodné zařadit ho na závěr druhé vyučovací hodiny věnované tomuto tématu. Pro realizaci úkolu vytvořte skupiny po 4–6 žácích, každá ze skupin připraví vlastní řešení úkolu. Po uplynutí stanoveného času budou žáci prezentovat svá řešení a porovnávat je s ostatními. Jako základní znaky autorské pohádky by měli především určit: individuální vypravěčský styl autora, zcivilnění (projevuje se např. v pojetí postav a v tom, že do autorských pohádek pronikají prvky moderní civilizace), oddémonizování (demytizace), humor přecházející často do grotesky či satiry, otevřené zakončení, převažuje funkce zábavná a estetická, výchovná funkce je ve srovnání s lidovou pohádkou oslabena. V mnohých autorských pohádkách lze také objevit některé autobiografické rysy jejího tvůrce.

Název pracovního listu:**10 | ZA HRANICEMI SLOV**

Vzdělávací oblast: Český jazyk a literatura

Průřezové téma: Osobnostní a sociální výchova.

Klíčové kompetence: *kompetence k učení, kompetence komunikativní, kompetence sociální a personální.*

Autor: Vlasta Řeřichová

Metodické poznámky k pracovnímu listu:**Úkol 1**

Řešení

Memoáry – žánr literatury faktu, který se pohybuje na rozhraní věcné a umělecké literatury. Jsou to literárně zpracované vzpomínky na prostředí, události a osobnosti, které ovlivnily život autora.

Úkol 2

Řešení

Např. J. Lada – Kronika mého života, J. Seifert – Všecky krásy světa, I. Klíma – Moje šílené století, J. Hiršal a B. Grögerová – Let let.

Úkol 3

Řešení

Jako prvního zmiňuje J. Suchý V. Nezvala, díky němuž poznal, že „verše se mohou rýmovat, ale jejich logická souvislost přitom může být zcela nepatrná“. Textařské řemeslo se tak pro něj stalo „dobrodružstvím, kdy jsem se nořil do romantické džungle slova a tvořil z nich obrazy, o jakých se mi do té doby ani nesnilo“. Dalším inspiračním zdrojem pro něj byla tvorba J. Voskovce a J. Wericha. Jejich zásluhou pochopil, že čeština je „jazyk netušených možností“, a „dostal první lekci v použitelnosti češtiny jako jazyka rytmického a zvukomalebného“. Současně si uvědomil význam humoru v písňovém textu.

Úkol 4

Výklad a metodické poznámky

Zaměříme se především na ty aspekty tvorby Nezvala a V + W, které mají vztah k textu J. Suchého. Představíme také žákům výbor Nezvalovy poezie Moře, láska má (Meander, 2010).

Úkol 5

Metodické poznámky

Plněním tohoto úkolu se žáci učí poznávat a charakterizovat individuální styl autora. V následné diskuzi žáci zdůvodňují svá tvrzení a tím se vytváří příležitost pro rozvoj kompetence komunikativní a kompetence sociální a personální.

Úkol 6

Metodické poznámky

Vyhledáváním klíčových částí textu se rozvíjí studijní čtení žáků, v diskuzi žáci prezentují a obhajují své řešení.

Řešení

„Nevím, zda si někdo dokáže představit mou radost z objevu, že verše se mohou rýmovat, ale jejich logická souvislost při tom může být zcela nepatrná. Anebo žádná. Konkrétně: když jsem napsal verš

Po babičce klokočí

objevil jsem, že není nutno pokračovat veršem

Jsem zdědil dnes

nýbrž že si mohu dovolit luxus a napsat bez ohledu na logiku

A potmě strach

A do očí

Padl mi prach

Toho dne jsem objevil pravdu, kterou každý slušnější básník už dávno znal, a sice že text, který dbá o logiku, činívá tak na úkor poetična a má – odborně řečeno – těžkej zadek. A jako textař jsem zjistil, že text napsaný s určitou volností zdá se být posluchačům zpěvnější a ani nevědí proč... A kdykoliv se mi zazdalo, že text se stává příliš popisným, obdařil jsem ho nenadále ostrým střihem. Počínal jsem si jako režisér, jenž přeruší roztouženou a vláchnou milostnou scénu neurvalým vpádem rychlíku, odvážejícího onu milovanou bytost, která se ještě před vteřinou válela v lučních květech, někam pryč... Takhle jsem si počínal čím dál častěji a začal jsem tenhle způsob jaksi zhušťovat. Zatímco v písni o zavátých očích jsem nasadil nový motiv po osmi verších, v jiných písničkách jsem už začal střídat motivy po dvou verších, nebo i po verších, anebo dokonce v polovině verše. A tu jsem teprve docenil, co znamená to nezvalovské sousedství slov, která by se – nebýt básníka – k sobě hned tak nedostala.“

Úkol 7

Metodické poznámky

Úkol je možné realizovat formou společné práce žáků v průběhu vyučovací hodiny, případně ho zadat jako domácí aktivitu. Jeho splnění bude ověřeno v následující hodině. Společně se žáky vybereme nejzdařilejší texty, které mohou být publikovány ve školním časopisu nebo zaslány do některé z literárních soutěží pro začínající autory.

Úkol 8

Metodické poznámky

Žáci se učí vyhledávat a třídit informace, prohlubuje se jejich dovednost studijního čtení. Za základní zdroj informací lze doporučit Slovník české literatury po roce 1945 (<http://www.slovníkceskeliteratury.cz/>), který je dílem kolektivu literárních vědců Ústavu pro českou literaturu Akademie věd České republiky.

Název pracovního listu:

11 | MOTÝLA JSEM TU NEVIDĚL 1

Vzdělávací oblast: Český jazyk a literatura

Klíčové kompetence: *kompetence k učení, kompetence komunikativní, kompetence občanské, kompetence sociální a personální, kompetence pracovní.*

Průřezová témata: Osobnostní a sociální výchova, Výchova k myšlení v evropských a globálních souvislostech, Multikulturní výchova.

Autor: Jana Sladová

Metodické poznámky k pracovnímu listu:

Úkol 1

Výklad a metodické poznámky

V hodině budeme pracovat s básnickým textem z knihy Motýla jsem tu neviděl: Dětské kresby a básně z Terezína. Praha: Židovské muzeum, 1993, s. 21. ISBN 80-85608-06-5. Prostřednictvím emočně silného a autentického textu se pokusíme uvést žáky do tématu, které je zaměřeno na holokaust a osudy terezínských dětí, ale také na vnímání jejich tragického osudu dnešními vrstevníky. Současně si uvědomíme sílu poezie a autentické tvorby v literární komunikaci.

Učitel před hodinou připraví pro každého žáka pracovní list s textem básně Křeše mne bolest, bolest Terezína (viz pracovní list).

Jednotlivé listy rozdá vyučující ve třídě tak, aby žáci nemohli text zatím číst. Všichni dostanou pokyn, aby se plně soustředili na poslech textu. Učitel si předem připraví výrazný přednes, který má přispět k dobré srozumitelnosti textu, ale také k silnějšímu emočnímu účinku.

Žáci zatím neznají nadpis básně, učitel přednese báseň bez názvu.

Prostřednictvím odpovědí na otázky kladené učitelem určí žáci literární druh textu (poezie) – zdůvodnění: verš, vyjádření emocí apod.

Podle obsahu básně se žáci pokusí rozpoznat téma, kterému se budou v hodině věnovat (v básni nejde o obraz běžné nemocnice, ale formu vězení – ghetto), popíší prostředí, které jim autor básně přiblížil. Žáky vedeme k tomu, aby své domněnky a názory podložili textem, respektive obrazy, které je zaujaly.

Úkol 2

Výklad a metodické poznámky

Žáci budou dále pracovat se svými pocity z textu, s obrazy, které si zapamatovali. Učitel podle potřeby může text znovu přečíst, dá přitom žákům pokyn, aby zaznamenali na volnou stránku své pocity a myšlenky, které se jim spojují s přednesenou básní.

Varianta: Učitel může úkol variovat (zvýšit náročnost) tak, že žáky požádá, aby se vyjadřovali například pouze pomocí podstatných jmen, nebo jen užitím přídavných jmen, popřípadě jejich kombinací. Kontrola úkolu probíhá průběžně, ale také výběrovou závěrečnou četbou řešení.

Úkol 3

Výklad a metodické poznámky

Také tento úkol je kreativní. Žáci se pokusí vymyslet název pro vyslechnutou báseň. Žáci mohou pracovat individuálně, ve dvojicích (v lavici), případně vytvořit jakýsi tvůrčí tým. Po krátké chvíli se sepíší vymyšlené názvy na tabuli (panel, balící papír apod.). Učitel zápis organizuje, dbá na přehlednost a čitelnost. Žáci mohou na závěr tohoto úkolu ohodnotit nápadité názvy.

Úkol 4

Metodické poznámky

Žáci dostanou pokyn, aby otočili list s textem a vše si přečetli. Srovnají zapsané tituly s originálním názvem básně. Zamyslí se nad významem pojmenování určitého díla. Co vše může název vyjadřovat? (Jméno hrdiny, místo děje, pocity člověka aj.) Jak rozumí originálnímu názvu básně? Žáky vedeme k přesnému a kultivovanému vyjadřování.

Úkol 5

Metodické poznámky

V rámci tohoto úkolu mají žáci uvést, jaké informace znají o Terezínu. Učitel si může předem připravit obrazový materiál, který žákům krátce přiblíží Terezín nejen jako ghetto z období 2. světové války, ale také jako historické pevnostní město. Lze využít například interaktivní tabule s odkazem na www.terezin.cz.

Úkol 6

Metodické poznámky

Výraz ghetto se pokusíme vysvětlit nejprve na základě povědomí žáků, poté srovnáme se slovníkovým heslem (lze využít tištěné i elektronické slovníky cizích slov).

Ghetto [geto], -a – výraz označuje v období od středověku do 19. století uzavřené, oddělené městské čtvrti obývané Židy. Ve 20. století (za nacismu) se takto označovala místa (čtvrti) určená pro internované židovské obyvatelstvo (např. terezínské nebo varšavské ghetto). Uvedený výraz se užívá také pro určitou komunitu (z rasových důvodů izolovanou) – například černošská ghetta.

Úkoly 7–9

Výklad a metodické poznámky

Tyto úkoly jsou výrazně individuální, v jednotlivých třídách bude mít diskuze rozdílný průběh a řešení. Tyto části umožňují učiteli rozvinout s žáky debatu na dané téma. Žáky vedeme především k jasně formulovaným odpovědím, snažíme se rozvinout jejich komunikační schopnosti a kultivovat jejich mluvní projev.

Část uvedených úkolů je přímo doporučena pro domácí práci (viz formulace v pracovním listu). Jako domácí aktivitu lze však zadat i jiné části úkolů, které byly původně určeny jako školní aktivity. Tento postup doporučujeme zvláště tehdy, pokud se diskuze v hodině výrazně rozvinula. Celé téma lze také rozdělit do dvou hodin, které umožní hlubší diskuzi se žáky a rozpracování (kontrolu) úkolů přímo v hodině.

Poznámky:

K úkolu č. 7 – žáci mohou využít také znalosti, které získali prostřednictvím filmů s uvedenou tematikou.

K úkolu č. 8 – žákům připomeneme, že básně patří k beletrii (krásné literatuře), pro kterou je zvláště důležitá estetická složka. Současně však žáci jistě pojmenují i skutečnosti, které ukazují na přítomnost informativní složky (poznatky o životě v ghettu aj.), ale také formativní složky díla – jak ovlivnila báseň jejich vnímání hrůz války.

K úkolu č. 9 – část úkolu lze zpracovat i výtvarně.

K úkolu č. 10 – lze předpokládat práci s webovými odkazy: www.terezin.cz; www.pamatnik-terezin.cz.

Název pracovního listu:**12 | MOTÝLA JSEM TU NEVIDĚL 2**

Vzdělávací oblast: Český jazyk a literatura

Klíčové kompetence: *kompetence k učení, kompetence komunikativní, kompetence občanské, kompetence sociální a personální, kompetence pracovní.*

Průřezová témata: Osobnostní a sociální výchova, Výchova k myšlení v evropských a globálních souvislostech, Multikulturní výchova.

Autor: Jana Sladová

Metodické poznámky k pracovnímu listu:

Pracovní list navazuje na předchozí pracovní list s podobným názvem: Motýla jsem tu neviděl 1.

Úkoly 1 a 2

Výklad a metodické poznámky

Pokračujeme v dalším poznávání souvislostí, které se vztahují k tématu Terezín a k pokusům o uměleckou tvorbu dětí a mládeže v ghettu. Rozvíjíme komunikaci prostřednictvím literárního textu.

V hodině budeme pracovat s básnickým textem z knihy Motýla jsem tu neviděl: Dětské kresby a básně z Terezína. Praha: Židovské muzeum, 1993, s. 21. ISBN 80-85608-06-5.

Prostřednictvím emočně silného a autentického textu se pokusíme uvést žáky do tématu, které je zaměřeno na holokaust a osudy terezínských dětí, ale také na vnímání jejich tragického osudu dnešními vrstevníky. Současně si uvědomíme sílu poezie a autentické tvorby v literární komunikaci.

Ve vyučovací hodině využijeme samostatné domácí přípravy, která navazovala na dané téma (viz pracovní list a metodika Motýla jsem tu neviděl 1). Zkontrolujeme zadané úkoly a motivačně je využijeme.

Výuku realizujeme v učebně s přístupem k internetu – každý žák má přístup k počítači, nebo je ve třídě interaktivní tabule s funkčním internetem.

Poznámka:

K úkolu č. 1 – výtvarné práce můžeme zavěsit na magnetickou tabuli apod. Pokud žáci řešení úkolu nepojali výtvarně, tak otevřeme diskuzi a snažíme se o slovní řešení úkolu. Autor básně je neznámý, takže žáci mohou naplno uplatnit svoji představivost.

K úkolu č. 2 – odkazy na webové stránky sepíšeme na tabuli. Některé z odkazů můžeme hned prověřit a seznámit s nimi třídu (www.terezin.cz apod.).

Úkoly 3 a 7

Výklad a metodické poznámky

Knihu (Motýla jsem tu neviděl: Dětské kresby a básně z Terezína), s níž jsme prostřednictvím vybrané básně seznámili žáky v předcházející hodině, nyní představíme blíže. Lze využít naskenované reprodukce výtvarných prací terezínských dětí, můžeme rozdat výtisky knihy, tak aby si je mohli žáci ve skupinkách prohlížet, apod.

Je vhodné také připomenout Pinkasovu synagogu v Praze (viz úkol č. 7), kde se nachází stálá výstava těchto výtvarných prací v expozici Židovského muzea. Jde o velmi emotivně silnou výstavu. Žáci v rozhovoru popíší

své pocity z kreseb, které viděli v knize. Pokusí se vysvětlit, proč bylo důležité, aby se děti v Terezíně mohly výtvarně vyjádřit (svědectví, emoce, absence vzdělávání, umělecký projev, radost z tvorby atd.).

Podrobnosti k tématu a k řešeným úkolům lze nalézt na webových stránkách: www.jewishmuseum.cz a www.zidovskemuzeum.cz.

Úkol 4

Výklad a metodické poznámky

Asociativní úkol, podpora kreativity. Výsledky zapisujeme do pracovních listů, dále můžeme pracovat se společnou mapou asociací, kterou vytváří žáci pod vedením učitele na centrální plochu (zavěšený papír velkého formátu, případně tabule).

Úkoly 5 a 6

Metodické poznámky

Žáci nejprve pracují individuálně (nebo ve dvojicích) se vzdělávacím internetovým portálem www.holokaust.cz, kde lze všechny odpovědi rychle nalézt, protože stránky jsou zpracovány velmi přehledně. Pro urychlení zadaného úkolu lze řešení hledat ve skupinách – úkoly rozdělit. Žáky směřujeme k pojmu Terezín, v jehož rámci mohou hledat odkazy Dějiny ghetta Terezín. Doporučíme zde také odkaz Tváře všedního dne ghetta. V této části se také dostaneme k odkazu Nejmladší vězni (mj. informace o osudu P. Ginze). Další odkaz nese název Kultura a obsahuje také informace o dětské opeře v Terezíně.

Jedna z odpovědí seznamuje žáky s dětskou operou Brundibár, jejíž legendární nastudování sehrálo v Terezíně významnou roli. Doporučujeme využít vhodné vazby s hudební výchovou a této komunikační oblasti věnovat také pozornost.

Úkol 8

Metodické poznámky

JOM HA-ŠOA – jde o Den vzpomínání na oběti holokaustu, připomíná se 2. 5. Více informací lze nalézt na www.terezin.cz, www.holokaust.cz.

Název pracovního listu:**13 | HUSITA – PÍSEŇ A HISTORIE****Vzdělávací oblast:** Český jazyk a literatura**Průřezové téma:** Výchova demokratického občana.**Klíčové kompetence:** *kompetence k učení, kompetence k řešení problémů, kompetence občanské.***Autor:** Milan Polák**Metodické poznámky k pracovnímu listu:**

Celý pracovní list je zaměřen především na integraci poznatků z různých vzdělávacích oblastí: Jazyk a jazyková komunikace (Český jazyk), Člověk a společnost (Dějepis), Umění a kultura (Hudební výchova).

Úkoly jsou směřovány k rozvoji čtenářské gramotnosti a k podpoře zainteresovaného občanského postoje.

Úkol 1**Řešení**

Jaromír Nohavica.

Úkol 2**Řešení**

- a) Mladík, husitský hejtman, mladíkova milá Marie, otec, popř. matka a křižáci.
- b) Bitva u Tachova (r. 1427), husité zde dosáhli rychlého a snadného vítězství téměř bez boje. Křižákům velel při jejich 3. křížové výpravě proti husitským Čechům anglický kardinál Beaufort, který se obrátil na útěk poté, co většina křižáků začala opouštět své pozice. V textu písně se objevuje i motiv úprku křižáků po zaslachnutí chorálu Ktož jsú boží bojovníci – tato událost je ovšem častěji spojována s porážkou křižáků u Domažlic (1431; 4. křížová výprava), jíž se účastnil i papežský zmocněnec kardinál Cesarini, po němž prý zbyl na bojišti pouze jeho klobouk.

- c) **Kytlice:** (kdysi) chudý svrchní oděv mužský i ženský, posléze spodní sukně nebo blůza.

(<http://slovník-cizich-slov.abz.cz/web.php/slovo/kytle-kytlice>)

Sudlice: středověká dřevcová sečná i bodná zbraň na českém území proslavená zejména husity. Husitská sudlice nejdříve vznikla přeměnou zemědělského nástroje, kdy byla na dřevěnou násadu přidělána železná část kosy hrotem vzhůru. Teprve později začali husitští kováři kovat speciální typy sudlic, takzvané ušaté – ty měly po stranách dva hroty připomínající uši. (<http://cs.wikipedia.org/wiki/Sudlice>)

Vozová hradba: Husitské bojové vozy byly v počátcích pravděpodobně obyčejnými, běžně užívanými sel-skými vozy. Teprve postupem času došlo na základě zkušeností z bitev k rozlišení zásobovacích a bojových vozů. Pro tento účel byly využívány větší a pevnější vozy, vybavené na stranách deskou ze silných fošen. K vybavení bojových vozů náleželo silné prkno zavěšené zespodu podélně mezi koly. Tím byli bojovníci chráněni proti nepřátelské palbě. Vedle toho každý vůz vezl řetěz, jímž byla spojována kola vozů k sobě při srážení do vozové hradby. Ve voze bylo i nářadí, jako lopaty, sekery, rýče a motyky, které sloužilo při úpravách cest. Vozové hradby byly velmi praktické, protože bojovníci byli na stejné úrovni jako bojovníci na koních, nebo byli výše než pěšáci a lépe se jim útočilo.

(http://cs.wikipedia.org/wiki/Husitsk%C3%BD_bojov%C3%BD_v%C5%AFz)

d) Zopakujte si pravidla pro psaní interpunkce:

HUSITA

Pásával jsem koně u nás ve dvoře,
ale už je nepasu.
Chudák ten je dole a pán nahoře,
všeho jenom do času.

Tolik hezkých holek chodí po světě,
já žádnou neměl pro sebe,
tak si říkám: „Chlapče, křížák bodne tě
a čistej půjdeš do nebe.“

Máma ušila mi režnou kytlici,
padla mi jak ulitá,
a táta vytáh ze stodoly sudlici:
„Teď seš, chlapče, husita.“

Na vozové hradbě stojí Marie,
mává na mě zdaleka.
„Křížáci, kdo na ni sáhne, mordyjé,
ten se pomsty dočká!“

Refrén (vždy po dvou slokách)

Hejtman volá: „Do zbraně!
Bijte pány, hrr na ně!“
A mně srdce buší,
lásce dal jsem duši,
jen ať s námi zůstane.

Chtěl jsem jí dát pus, tam co je ten keř,
řekla: „To se nedělá!“
„Když mě nezabijou, to mi, holka, věř,
budeš moje docela.“

U města Tachova stojí křížáci,
leskne se jim brnění,
sudlice je těžká, já se potácím,
dvakrát dobře mi není.

Už se na nás valí křížáci smělí,
zlaté kříže na krku,
jen co uslyšeli, jak jsme zapěli,
zpět se ženou v úprku.

V trávě leží klobouk. Čípak mohl být?
Prý kardinála z Anglie...
Tam v té trávě zítra budeme se mít
já a moje Marie, já, ať miluje, kdo žije!

e) Jan Hus (asi 1371 – upálen 6. 7. 1415, státní svátek ČR). Informace o něm například na:
<http://www.spisovatele.cz/jan-hus>.

Úkol 3

Řešení

Popis bitvy u Domažlic najdeme například v *Písni o vítězství u Domažlic* Vavřince z Březové:

Však Němci vozů rachotu se lekli, koní řehotu i hřmění, kterým kraj tu zněl, když lid náš k boji spěl, a zděsil je i polnic řev, i píseň našich bratrstev (Píseň o vítězství u Domažlic. Praha: nakladatelství Svoboda, 1979, s. 282). Dále zde najdeme take zmínku o ztraceném klobouku papežského legáta (tamtéž, s. 285).

Nabízí se zde i jiné ukázky hudby a písní, jež plnily podobnou funkci například ve druhé světové válce (vznik Leningradské symfonie, písně Velké vlastenecké války apod.).

Domácí úkol:

Jistebnický kancionál = soubor husitských duchovních, válečných a agitačních písní z 15. století (např. „Ktož jsú boží bojovníci“; „Povstaň, povstaň, veliké město pražské“). Objeven 1872 v Jistebnici.

Chladné zbraně tvoří protipól zbraním palným, které husité zaváděli do výzbroje: ručnice, tarasnice, houfnice, bombardy a jiné.

Husité bojovali z přesvědčení, za pravdu, nikoli za žold, peníze.

Období husitství lze využít k realizaci rozsáhlejších projektů i dílčích úkolů a k integraci různých vzdělávacích oblastí i průřezových témat.

Název pracovního listu:**14 | VNITŘNÍ DEFINICE POEZIE****Vzdělávací oblast:** Český jazyk a literatura**Průřezové téma:** Osobnostní a sociální výchova.**Klíčové kompetence:** *kompetence komunikativní, kompetence k řešení problémů, kompetence občanské.***Autor:** Jaroslav Vala**Metodické poznámky k pracovnímu listu:****Úkol 1****Metodické poznámky**

Práce s poezií patří pro mnoho učitelů i žáků k tomu nejnáročnějšímu v literární výchově. Značná část studentů se dříve setkávala a občas stále setkává se stereotypním přístupem: učitel vybavený metodickou příručkou, anebo dědictvím tradice přistupuje k básni jako k rébusu, v němž je třeba najít dopředu známou odpověď. Tu hledají pouze studenti, učitel ji má připravenou předem a báseň nefunguje jako živá složka komunikačního řetězce. Studenti k ní nejsou zvyklí přistupovat aktivně na základě vlastního pocitu, vzpomínek, asociací, čtenářské zkušenosti, de facto s ní v takovém případě nekomunikují. Jejich cílem je uhodnout, co si myslí učitel, odhadnout jeho předem připravenou interpretaci, která sice může být zajímavá a podnětná, ovšem nezřídka také vzdálená zkušenostem pubescentních čtenářů.

Cílem pracovního listu je přivést žáky k zamyšlení nad tím, co představuje podstatu poezie. A při posuzování vybraných textů, zda jsou, či nejsou básněmi, pak dávají nepřímě najevo, jaké vlastnosti poezii přisuzují. Společně s žáky můžeme diskutovat o tom, nakolik je pro ně důležitá např. formální stavba textu (rytmus a rým), přítomnost nadpisu, anebo vlastní předmět básnického sdělení.

Žáci by se měli pokusit vystihnout podstatu poezie v několika řádcích. Požadavek na písemné splnění tohoto úkolu je vede k třibení myšlenek a učí přesným formulacím. Jednotlivé definice pak mohou žáci porovnávat a sledovat odlišný důraz na některé atributy básnického textu.

Úkol 2**Výklad**

Text 1 – starojaponské pěťverší, poezie Dálného východu.

Text 2 – Jan Skácel: Chci to slyšet.

Text 3 – náhodně vybraná slova z nákupního seznamu.

Text 4 – František Halas: Staré ženy (ukázka).

Text 5 – náhodně vybraná slova z nákupního seznamu ve zřymované podobě.

Text 6 – Antonín Sova – U řek. Báseň klasické formy i obsahu.

Text 7 – náhodně vybraná slova z nákupního seznamu opatřená nadpisem.

Text 8 – Christian Morgenstern: Trychtýře. Nestandardní formální uspořádání textu – kaligram.

Text 9 – starojaponské pěťverší převedené formálně do prózy.

Text 10 – Jan Skácel: Smutky. Báseň formálně převedena do prózy.

Úkol 3

Výklad a metodické poznámky

Je vhodné spočítat výsledky v celé třídě a sestavit žebříček textů podle toho, nakolik je žáci považují za básně. Je vhodné všimnout si vlivu formálního uspořádání textů na jejich posuzování: např. srovnat texty ve verších a jejich obdobu převedenou do prózy (např. texty 1 a 9, nebo 2 a 10). Zajímavé může být srovnání tří variant nákupního seznamu. Obvykle platí, že čím jsou studenti starší, tím více považují za ironickou báseň text opatřený nadpisem *Ženská práce*. Mladší žáci dávají přednost zřymované podobě. Podle časových možností se můžeme zastavit u některých textů podrobněji a vést žáky ke zdůvodnění svého hodnocení.

Úkol 4

Metodické poznámky

Na závěr vyučovací hodiny se mohou žáci vrátit ke svým úvodním definicím a doplnit je na základě nově nabytých zkušeností, případně po diskuzi se spolužáky.

Název pracovního listu:

15 | NA HŘBETU DRAKA

Vzdělávací oblast: Český jazyk a literatura

Průřezové téma: Osobnostní a sociální výchova, Mediální výchova.

Klíčové kompetence: *kompetence komunikativní, kompetence k řešení problémů, kompetence personální a sociální.*

Autor: Jaroslav Vala

Metodické poznámky k pracovnímu listu:

Úkol 1

Výklad a metodické poznámky

V evokační fázi hodiny žáci vytvářejí vlastní drobný příběh, jehož hlavním hrdinou je drak. Podvědomě tak pronikají k podstatě žánru fantasy, připomínají si vzájemně jeho specifika, motivy, postavy atd.

Žánr fantasy a příběhy o dracích jsou pro žáky atraktivní, zvolili jsme proto jako hlavní téma pracovního listu příběh o drakovi. Stěžejním motivačním pramenem se pro nás stala kniha od CH. Paoliniho *Eragon*, kterou navíc možná žáci znají z filmového zpracování. Pracovní list žáky pobízí k tvůrčí aktivitě, rozvíjí u nich imaginační a fantazii.

Na základě ukázky, kdy hlavní hrdina komunikuje s drakem prostřednictvím myšlenek, plní žáci různé úkoly a aktivity, které jim pomáhají uvědomovat si možnosti neverbální komunikace a její role v komunikačních situacích.

Úkol 2

Výklad

Významní autoři fantasy – J. R. R. Tolkien – trilogie *Pán Prstenů*, A. Sapkowski – *Zaklínač*, T. Pratchett.

Autoři fantasy literatury pro děti a mládež – J. K. Rowlingová – *Harry Potter*, C. S. Lewis – *Letopisy Narnie*, Ch. Paolini – *Eragon*, M. Ende, P. Pullman.

Řešení

Vyhledání žánru ve slovníku může předcházet společný brainstorming nebo myšlenková mapa, na jejich základě mohou žáci vyzkoušet žánr vlastními slovy vymezit a posléze si jeho správnost ve slovníku ověřit (následně zapsat do sešitu).

Úkoly 3, 4, 5

Výklad a metodické poznámky

Žáci si individuálně přečtou úryvek a následně se snaží přiřadit autora a vymyslet pro ukázku název. Ve dvojicích si následně své typy porovnávají.

S žáky diskutujeme o přečtené ukázce – žáci mohou už v diskuzi domýšlet pokračování příběhu, vytvářet vlastní domněnky o kamenu (vejci) a pokračovat následně v zápisu do svých sešitů (viz úkol 6).

Úkol 6

Metodické poznámky

Žáci vytvářejí další pokračování příběhu, můžeme zdůraznit jednak specifika žánru fantasy, jednak je vyzvat k využití fantazie a rozvinutí příběhu. Žáci se nemusí rozsáhle rozepisovat, spíše nastíní vývoj celého děje v odrážkách. Vypracování některé další části příběhu může být součástí domácí práce.

Úkol 7

Výklad a metodické poznámky

Ve slovníku nebo na internetu si žáci vyhledávají informace o Ch. Paolinim, jenž je autorem ukázky. Pozadí vzniku díla je velmi zajímavé, žáci se mohou pak o nalezené informace podělit a vybrané detaily si zapsat do sešitu.

Úkol 8

Řešení

Další významnou částí práce s listem a tématem je verbální a nonverbální komunikace. Můžeme žákům objasnit tyto pojmy, popř. je nechat, aby si jejich význam vyhledali ve slovníku.

Navazuje aktivita, při níž si žáci zkouší různé formy nonverbální komunikace – podobně jako Eragon komunikoval se svým drakem. Pojmy, které budou žáci zapisovat na papír, můžeme případně zkontrolovat – proto, aby se pojmy neopakovaly a aby byly proveditelné pantomimicky. Podle zadání si žáci zkouší nejprve pantomimu se zvuky (ideálně všechny pojmy vložené do klobouku), následně pantomimu beze zvuků, pak obličejovou mimiku se zvuky a na závěr pouze obličejovou mimiku. Hádání může probíhat formou soutěže, kdy se každému, kdo uhodne pojem, zapíše jeden bod. Vítězí žák s největším počtem bodů. Alternativou je soutěž mezi dvěma týmy, kdy se týmy střídají jeden po druhém, vysílají vždy svého zástupce, který předvádí ostatním, a hádají všichni. Vítězí tým s více body.

Úkol 9

Metodické poznámky

Po předchozí aktivitě by měli být žáci vnímavější vůči ostatním a všímat si i jemných nuancí v komunikaci. Nyní navazuje aktivita, při níž hraje roli jak vnímavost druhých, tak jejich znalost, ale i určitá projekce, kdy člověk své vlastní představy a myšlenky projektuje do jednání ostatních. Ve dvojicích si zkouší vzájemně číst myšlenky, následuje společná diskuze o tom, kdy a proč se lidem daří vzájemně „číst“ si své myšlenky.

Úkoly 10, 11

Výklad a metodické poznámky

Žáci si nejprve sami zapíší gesta, která znají nebo běžně používají.

Můžeme pak společně diskutovat:

- Jaká gesta žáci často používají?
- Jaká gesta znají u druhých lidí? Jakých si často všímají?
- Jakými gesty se vyznačují různé projevy známých lidí – politiků, sportovců, zpěváků atd.?
- Jaké mohou mít jednotlivá gesta významy?

Úkol 12

Výklad a metodické poznámky

Posledním úkolem, souvisejícím s nonverbální komunikací, je čtení nálady a stavu člověka z očí.

Žáci si na základě jednotlivých aktivit a úkolů mohou uvědomit různé formy nonverbální komunikace, její roli v běžných komunikačních situacích.

Závěrečnou aktivitou může být suma všech aktivit a úkolů, které byly realizovány.

Název pracovního listu:**16 | ROBINSON A JEHO NÁSLEDOVNÍCI****Vzdělávací oblast:** Český jazyk a literatura**Průřezové téma:** Osobnostní a sociální výchova.**Klíčové kompetence:** *kompetence komunikativní, kompetence občanské.***Autor:** Milan Polák**Výklad a metodické poznámky k pracovnímu listu:**

S pracovním listem mohou žáci pracovat individuálně, ve dvojicích nebo ve skupinách, použít lze metodu brainstormingu (úkoly 1–3), u úkolu 4 žáci pracují se slovníkem cizích slov, úkol 5 je zaměřen na práci s textem, čtenářskou gramotnost. Úkol č. 6 ověřuje schopnost přesně, stručně a výstižně formulovat myšlenku.

Úkoly 1, 2

Řešení

Daniel Defoe: Robinson Crusoe (1719, celý název *The Life and Strange Surprising Adventures of Robinson Crusoe of York, Robinson Crusoe, námořník z Yorku, jeho život a neobyčejná dobrodružství*) – nejslavnější autorův román, ještě v tom samém roce vydal Defoe jeho pokračování pod názvem *Další dobrodružství Robinsona Crusoe (The Farther Adventures of Robinson Crusoe)*. Pro české dětské čtenáře upravil Josef Věromír Pleva.

Úkol 3

Řešení

Robinsonády/robinzonády.

Úkol 4

Řešení

Robinsonáda (robinsonáda) – označení pro typ filmového nebo literárního díla, jehož ústředním námětem je postava trosečníka (trosečnicků) a problémy, které musí tyto řešit. Jméno získala podle románu Daniela Defoea Robinson Crusoe.

Robinzonáda – označení pro odvážný dlouhý skok brankáře po letícím míči ve fotbale či házené, zákrok byl pojmenován podle anglického fotbalového brankáře Robinsona.

Úkol 5

Řešení

- a) Hlavní postavou je skotský námořník, uprchlík a korzár Alexander Selkirk.
- b) Žil na konci 17. a na začátku 18. století, živil se jako námořník a korzár (námořní lupič).
- c) **Korzár či kaper** (slovo původem z holandštiny): osoba, která obdržela od své vlády oficiální pověření k vedení kaperské činnosti. Ta spočívala v napadání obchodních lodí nepřátelské mocnosti. Svou činnost provozovala vlastním plavidlem a zisk z ní byl buď jejím vlastnictvím, nebo se o něj dělila dohodnutým způsobem s vystavovatelem kaperského listu. Za války kaperové napadali obchodní lodi a kolonie protivníka. Kaperství vzniklo v 16. století a oficiálně bylo zakázáno na mírovém kongresu v Paříži konaném po krymské válce – 16. dubna 1856. Hlavní rozdíl mezi pirátem a kaperem byl předpoklad, že svoji činnost vyvíjí nikoli na základě finanční motivace, ale na základě vlastenectví, z toho se pak odvíjel právní náhled na tuto problematiku, kdy na zajaté kapery mělo být pohlíženo jako na válečné zajatce. To se zpravidla nedělo, ale lodě neutrálních států nebyly napadány a ty pak na kapery nepohlížely jako na piráty. Výjimku z tohoto pravidla činila loď mající více kaperských osvědčení ze zemí, které nebyly ve vojenské koalici.

(Zdroj: <http://cs.wikipedia.org/wiki/Korz%C3%A1r>)

Navigace: souhrnný název pro postupy, jimiž lze kdekoli na zeměkouli, moři či obecně v nějakém prostoru (ještě obecněji v nějaké situaci) stanovit svou polohu (nebo polohu jiného přemisťovaného objektu) a nalézt cestu, která je podle zvolených kritérií nejvhodnější (například nejrychlejší, nejkratší atd.). Termín je odvozen z latinského slova *navis* znamenajícího loď, původně slovo znamenalo plavbu po moři, význam se metonymicky přenesl na zjišťování polohy a směru a volbu trasy a metaforicky rozšířil na další druhy dopravy a další činnosti.

Navigace může být prováděna například těmito způsoby:

- osobním dorozumíváním (osoba znalá místa, průvodce),
- pomocí orientačního značení (dopravní značení, turistické značení, označování ulic, označování domů, vlastní značení atd.),
- srovnávací navigací – porovnávání terénu a mapy,
- terrestricky pomocí kompasu (magnetický nebo gyroskopický), logu, hloubkoměru, námořní mapy,
- astronomicky pomocí polohy Slunce, Měsíce a hvězd – pomocí sextantu, kompasu a hodin,
- radionavigačními přístroji – pomocí radiomajáků (NDB, VOR), měřiče vzdálenosti DME a radiokompasu,
- pozemním navigačním systémem – např. LORAN, OMEGA,
- družicovým navigačním systémem – např. GPS, GLONASS, Galileo.

(Zdroj: <http://cs.wikipedia.org/wiki/Kompas>)

Galéra: typ lodi – veslice s pomocným oplachtěním. Byla využívána pro obchodní i válečné účely. Brázdila Středozemní moře zhruba od 8. století př. n. l. Jejich ústup souvisí s nástupem efektivního dělostřelectva v 15. až 16. století, nahrazeny byly plachetnicemi s děly na boční straně (anglicky *broadside*) v 17. století a definitivně vytlačeny příchodem parního stroje. Galéra konstrukčně vycházela z lodí antického světa. Jednalo se o nízkoú, 25–60 m dlouhou štíhlou loď, s ponorem 1,5–2 m. Byla poháněna jednou řadou vesel, u kterých ale sedělo několik veslařů. Galéry mívaly i stěžně, na něž se napínaly pomocné plachty. Plachty byly obvykle trojúhelníkové, latinského typu.

Válečné galéry byly vyzbrojeny dělovou výzbrojí, která byla na rozdíl od plachetnic situována na přídi a zádi. Pro případnou boční střelbu sloužila malá děla na otočných vidlicích. Galéry byly již od dob antiky vybaveny i klounem pro prorážení trupu nepřátelské lodi (taranování). Tento kloun také někdy sloužil jako most pro útok vojáků na dobývanou loď.

(Zdroj: <http://cs.wikipedia.org/wiki/Gal%C3%A9ra>)

d) Alexander Selkirk žil na ostrově Más a Tierra od roku 1704 do roku 1709 (tedy téměř šest let).

e) Stručná historie

První literární robinzonády vznikaly v 18. století a operovaly zpravidla s trosečníky na pustých a neobydlených ostrovech (respektive ostrovech obydlených lidojedy). Často se jednalo o klasickou dobrodružnou literaturu, byť mohla mít i vzdělávací charakter. V současné době lze prvky robinzonád vysledovat i v dílech science fiction, kde se lze setkat např. s trosečníky vesmírnými (například F. Běhounek *Robinsoni vesmíru*) a v různých hororových dílech. Běžní jsou i trosečníci, co spadli do hlubokého pralesa s letadlem atd.

Robinsonáda v literatuře

Za zakladatele subžánru je považován anglický spisovatel Daniel Defoe pro své klasické dílo *Robinson Crusoe*. Dalšími známými robinzonádami jsou např. *Švýcarský Robinson* od J. D. Wyse (kritizovaný pro značně absurdní přírodopisné reálie) nebo knihy Julese Verna *Dva roky prázdnin* a *Tajuplný ostrov* či H. Stacpooleho romantické dílo *Trilogie Modré laguny*. Za určitých okolností lze chápat jako poněkud kuriózní robinzonádu i příběhy *Mauglího* (viz Rudyard Kipling, *Knihy džunglí*).

(<http://cs.wikipedia.org/wiki/Robinson%C3%A1da>)

Robinsonáda ve filmu

Robinsonády ve filmu a v seriálech představují buďto zpracování různých literárních předloh (počítitelně včetně výše jmenovaných), nebo originální tvorbu. Z té druhé skupiny lze jmenovat zejména film *Trosečník* s Tomem Hanksem v hlavní roli. Svěraznou robinzonádou je i americký snímek *Šest dní, sedm nocí*, český film *Ukradená vzducholod'* a další snímky. Na úspěch podobně zaměřených literárních a filmových děl navázaly i některé seriály (např. americký seriál *Lost*, česky *Ztraceni*, jehož šest řad bylo natočeno v letech 2004–2010), a dokonce i reality show (např. česká reality show *Trosečník*, vysílaná televizí Prima na podzim 2006).

(<http://cs.wikipedia.org/wiki/Robinson%C3%A1da>)

Úkol 6

Řešení

Individuální.

Název pracovního listu

17 | DIVADLO JÁRY CIMRMANA

Vzdělávací oblast: Český jazyk a literatura

Průřezová témata: Osobnostní a sociální výchova, Mediální výchova.

Klíčové kompetence: *kompetence k učení, kompetence komunikativní, kompetence občanské, kompetence k řešení problémů, kompetence sociální a personální.*

Autor: Tomáš Polák

Metodické poznámky k pracovnímu listu:

Vstupní úkol má motivovat žáky k návštěvě divadla. Na tabuli si žáci zapíší vše, co se jim vybaví, když se řekne slovo *divadlo*, sdělují si dojmy z představení, která navštívili.

Úkoly 1, 2

Výklad a metodické poznámky

V prvním úkolu žáci doplňují informace o Divadle Járy Cimrmana. Pomocí internetového vyhledávače se žáci dostanou na stránky divadla a na nich zjistí, kde divadlo sídlí a jaké osobnosti jsou s divadlem spjaty.

Druhý úkol má podobný charakter, žáci v něm opět na divadelních stránkách vyhledávají hry, které má divadlo v repertoáru.

Řešení

Divadlo Járy Cimrmana v současnosti sídlí v Praze na Žižkově. Hlavními osobnostmi divadla jsou: Zdeněk Svěrák (žáci mohou uvádět i Ladislava Smoljaka), Jaroslav Weigel, Miloň Čepelka, Jan Hraběta, Jan Kašpar ad.

Pět her: např. Němý Bobeš, Posel z Liptákova, Vyšetřování ztráty třídní knihy, České nebe, Blaník, Švestka, Afrika, Záskok ad.

Úkol 3

Výklad a metodické poznámky

Vyučující žákům nejdřív vysvětlí, co je medailon, popř. jim ukáže vhodný příklad. Žáci si musí informace sami vyhledat a do medailonu vybrat ty nejdůležitější. Naučí se třídit informace, pracovat s úzkým okruhem materiálů.

Úkol 4

Výklad a metodické poznámky

Učitel žákům vysvětlí, jak divadlo Járy Cimrmana realizuje své hry (seminář; vlastní divadelní hra) a přiblíží jim zatím poslední hru Divadla Járy Cimrmana České nebe. Poté učitel s žáky projde úkoly, které žáci budou během ukázky plnit.

Řešení

- a) Jan Hus, Jan Amos Komenský, Karel Havlíček Borovský, svatý Václav, praotec Čech, Božena Němcová, Miroslav Tyrš
- b) lavice
- c) Sokol
- d) slovní komika, Jan Hus prohlašuje, že mu naskakuje husí kůže
- e) Brixen je s K. H. Borovským úzce spjat, vyhnanství
- f) Otec vlasti – Karel IV., učitel národů – Jan Amos Komenský, otec národa – František Palacký
- g) literární podklad k opeře
- h) krátká satirická báseň s vyostřenou pointou
- i) dva rukopisy objevené v 19. století, označené za padělky, autoři Václav Hanka a Josef Linda (žáci znají z výuky dějepisu osmého ročníku)
- j) žáci diskutují o ukázce, sdělují si dojmy a pocity z ukázky

Název pracovního listu:**18 | REFLEXE LITERÁRNÍHO DÍLA V MÉDIÍCH**

Vzdělávací oblast: Český jazyk a literatura

Průřezové téma: Mediální výchova, Osobnostní a sociální výchova.

Klíčové kompetence: *kompetence komunikativní, kompetence občanské.*

Autor: Vilém Dóubal

Metodické poznámky k pracovnímu listu:**Úkol 1**

Metodické poznámky

Žáci definují pojmy recenze a kritika ve skupině pod vedením učitele. Učitel upozorní na stírání obsahu obou žánrů v dnešních literárních i společenských periodikách.

Úkol 2

Metodické poznámky

První část úkolu zadáváme celé třídě v rámci diskuze. Část úkolu týkající se internetových mutací literárních periodik je zadána jako individuální nebo skupinový domácí úkol do příští hodiny.

Řešení

Individuální řešení prezentované před třídou. Na něj navazuje shrnutí poznatků.

Úkol 3

Metodické poznámky

Učitel vybere výtisky deníků, na nichž je možné demonstrovat řešení úkolu. Distribuuje je ve skupinách žáků. Po seznámení žáků s problematikou a cílem zadání rozdělí žáky do čtyř skupin. Každá skupina bude mít za úkol sledovat v průběhu jednoho týdne reflexi literárního dění v jednom ze čtyř hlavních deníků (MfD, LN, Právo, HN) a připravit prezentaci pro ostatní.

Řešení

Individuální řešení ve skupinách.

Úkol 4

Metodické poznámky

Pokud má učitel v hodině k dispozici počítač a projekční techniku, nachystá si ukázky z pořadů a úkol lze splnit v rámci hodiny. Pokud tuto možnost nemá, zadá jej jako skupinovou práci do tří skupin dle pořadů („333“, Knižní svět a Čtenářský deník). Každá ze skupin následně prezentuje své poznatky před třídou.

Řešení

Individuální řešení ve skupinách.

Úkoly 5, 6

Metodické poznámky

Zadáno jako individuální úkol.

Řešení

Individuální řešení.

Úkol 7

Metodické poznámky

Není-li k dispozici internet a prezentační technika, lze také pracovat s výtisky Týdeníku Rozhlas.

Řešení

Individuální řešení ve skupinách.

Úkoly 8, 9

Metodické poznámky

Viz Metodické poznámky k úkolu 3.

Řešení

Viz Řešení úkolu 3.

Úkol 10

Metodické poznámky

Úkol vhodný spíše pro gymnazisty. Vhodné je zpracování písemnou formou, vede k preciznější formulaci myšlenek.

Řešení

Individuální řešení.

Úkoly 11, 12

Metodické poznámky

Diskuze ve třídě.

Řešení

Individuální řešení ve skupinách.

Úkoly 13, 14

Metodické poznámky

Úkoly plníme, je-li to v podmínkách třídy/školy možné.

Řešení

Individuální řešení.

Název pracovního listu:**19 | PROSTŘEDÍ LITERÁRNÍCH SERVERŮ**

Vzdělávací oblast: Český jazyk a literatura

Průřezové téma: Mediální výchova, Osobnostní a sociální výchova.

Klíčové kompetence: *kompetence komunikativní, kompetence občanské.*

Autor: Vilém Ďoubal

Metodické poznámky k pracovnímu listu:**Úkoly 1, 2**

Metodické poznámky

Úkoly předkládané k řešení v tomto pracovním listu je vhodné realizovat spíše v rámci výběrového literárního semináře nebo ve skupině žáků, kteří mají k literatuře, resp. k literární tvorbě, intenzivnější vztah.

Úkoly 1 a 2 slouží k navození diskuze o problematice literárních serverů. Vhodná je metoda brainstormingu a diskuze řízená učitelem.

Řešení

Individuální.

Úkoly 3 – 9

Metodické poznámky

Po diskuzi nad úkoly 1 a 2 předloží učitel žákům zadání dalších úkolů 3–9 a projde je s nimi. Zjistí míru dosa-
vadních poznatků, doplní případné nedostatky nebo úkoly upraví vzhledem k potřebám svých žáků.

Učitel stanoví harmonogram plnění jednotlivých úkolů dle jejich náročnosti.

Úkoly 8 a 9 je možné zadat formou eseje, resp. recenze/kritiky.

Řešení

Individuální řešení prezentované před třídou. Na něj navazuje shrnutí poznatků.

Název pracovního listu:**20 | SLOVENŠTINA A ČEŠTINA**

Vzdělávací oblast: Český jazyk a literatura

Průřezová témata: Výchova demokratického občana.

Klíčové kompetence: *kompetence k učení, kompetence komunikativní, kompetence sociální a personální.*

Autor: Pavol Odaloš

Metodické poznámky k pracovnímu listu:

Slováci a Češi do roku 1993 žili v jednom státě a vzájemně si dobře rozuměli. Rozdělení Československa mělo za následek i vznik jazykové bariéry mezi Čechy a Slováky. Pracovní list chce podnítit zájem žáků o slovenštinu, slovenskou kulturu, literaturu.

Úkol 1**Výklad a metodické poznámky**

Výchozí článek tvoří podklad pro specificky zaměřenou analýzu textu. Některá řešení zadaných úkolů vyplývají z výchozího článku, část řešení získáme pomocí výkladového slovníku a některé úkoly můžeme vypracovat na základě využití internetového vyhledavače.

Úkol může být zpracován individuálně i skupinově.

Řešení

Slovenštinu lze na rozdíl od jiných jazyků v ČR používat v úředním styku.

Úřední neboli státní jazyk je jazyk stanovený zákonem pro komunikaci s úřady, včetně školství.

Překladatel převádí texty z jednoho do druhého. Tlumočník převádí mluvené sdělení z jednoho jazyka do jiného při rozhovoru, přednášce apod.

Úkol 2**Výklad a metodické poznámky**

Cílem úkolu je upozornit na odlišnosti české a slovenské abecedy.

Úkol může být zpracován individuálně i skupinově.

Řešení

*Otca si nebolo treba všímať. Otec sa lučkal so svetom. Sedával a dumal najradšej sám. Kládol občas zo zvyku otázky, ktoré si **pamätal**, ale nečakal na ne odpovede. Vravel ponaučenia alebo sa schytil rozprávať o zašlých časoch, ale nedbal, či ho niekto počúva. Vravel si najviac pre seba, aby azda počul svoj hlas, ktorý sa mu tiež povážlivo premieňal a strácal. Spočiatku ho Jano aj pozoroval, **vyhľadával** príčiny takéhoto otcovho stavu. Ale potom ho to už **vôbec** nezaujímalo. Nerozumel. Vymklo sa to jeho pochopu.*

Úkol 3

Výklad a metodické poznámky

Úkol je vhodné vypracovat na základě spolupráce všech žáků: „nesrozumitelná“ slova se napíší na tabuli, podle celkového počtu slov žáci vyhledávají buď samostatně, nebo ve dvojicích významy neznámých slov.

Úkol 4

Výklad a metodické poznámky

Úkol je zaměřen na mapování lexikálních odlišností slovenštiny a češtiny. Úkol může být zpracován individuálně i skupinově, lze ho pojmut i jako soutěž.

Řešení úkolu 4:

Desiata = dopolední svačina

Olovrant = odpolední svačina

Raňajky = snídaně

Lyžica = lžička

Riad = nádobí

Bravčové = vepřové

Hydina = drůbež

Pečeň = játra

Čučoriedka = borůvka

Egreš = angrešt

Kaleráb = kedluben

Kapusta = zelí

Karfiol = květák

Kel = kapusta

Marhuľa = meruňka

Paradajky = rajčata

Uhorka = okurka

Zemiaky = brambory

Topiť = tavit × topit

Kúriť = topit (v kamnech) × kouřit

Úkol 5

Výklad a metodické poznámky

Úkol je zaměřen na překlad textu ze slovenštiny do češtiny, na porozumění slovenštině.

Úryvek si nejprve hlasitě přečtete.

Učitel nebo ostatní žáci korigují správnost překládaného textu.

Ve druhé části žáci ve skupinách dotvářejí příběh podle vlastní fantazie. Příběhy si společně přečtete a pak je srovnáte s originálem.

Rozprávka o pažravom Petríkovi

V jednej krajine žil chlapec, ktorý sa volal Petrík. Zo všetkého najradšej sedával v kuchyni s lyžicou v ruke a čakal, kedy mu naložia dajaké syte jedlo. Jeho starostliví rodičia boli z toho celí nešťastní. Kedysi, keď bol Petrík ešte úplne malým chlapčekom, ukazovali ho susedom a známym a hovorili: Pozrite sa, aký valibuk je z nášho Petríka! Zje všetko, čo mu naložíme! Susedia sa usmievali, dávali Petríkovi cukríky a chválili ho: Takého siláka sme ešte nevideli!

Lenže ako Petrík dorastal, prestávalo mu stačiť, čo mal pred sebou na tanieri, a pýtal si stále viac a viac. Ne-zriedka sa stalo, že mamička ani nestihla dopiecť koláč a už ho Petrík zjedol. Potom ešte chcel masťný chlieb s cibuľou, kompót, párky a napokon si dal kusisko slaniny a oškvarky. Najhoršie to bolo v nedeľu: často sa stávalo, že mamička tri razy musela začať variť dobrú nedeľnú polievku, pretože Petrík ju stihol vychlípať

z hrnca skôr, ako bola hotová. Rodičia si mysleli, že všetko sa zmení, keď Petrík začne chodiť do školy. Nazdávali sa, že vzdelanie a učivo z neho spravia rozumného človeka. Lenže stal sa opak: Petrík počas celého vyučovania nemyslel na nič iné, len ako sa dostať k jedlu. Kradol spolužiakom desiate alebo sa pod lavicou napchával a nedával pozor. Rodičia často pred Petríkom kľáčali a so slzami v očiach ho prosili, aby sa nad sebou zamyslel a prestal byť pažravým. Petrík si ich vždy vypočul, pokýval hlavou, no pažravosť ho neprešla. Čo sa však jedného dňa nestalo: Petrík šiel zo školy a na ulici stretol bezmocnú vetchú starenku, ktorá niesla plnú nákupnú tašku. Petrík sa ponúkol, že jej s nákupom pomôže – z tašky trčal veľký rožok a on dúfal, že starenka mu ho za odmenu dá. Pomaličky kráčali k domčeku, kde starenka bývala, ona mu rozprávala o svojom ťažkom živote a Petrík sa neovládal a rožok zjedol. Pažravosť ho však neprešla a postupne zjedol všetko, čo v taške bolo. Pritom si ešte predstavoval, že starenka ho pozve k sebe domov a za odmenu ho ponúkne koláčom. Napokon zastali pri domčeku. Petrík podal starenke prázdnu tašku a spokojne čakal na pozvanie. Starenka od prekvapenia otvorila ústa, a keď pochopila, čo sa stalo, vyslovila kliatbu: Tvoja pažravosť bude potrestaná! Jedného dňa si príde po teba ÖZROTTÖ!

Petrík sa hrozne naľakal a s plačom utiekol. Keď prišiel domov, rodičom nič nepovedal, pažravo sa navečeral a zaliezol do postele, pretože pod poduškou mal ešte schovaný masný chlieb.

Tak to šlo istý čas a Petrík na príhodu so starenkou zabudol. Len občas sa mu zazdalo, že vidí jej vetchú postavu, nehybne stojacu kdesi na druhej strane ulice.

Raz, v nedeľu večer, práve keď sedel so svojimi rodičmi za stolom a pažravo večeral, ktosi zazvonil pri dverách. Mamička sa začudovala. Ktože to tak neskoro prichádza? – povedala a šla otvoriť. Chvíľu s niekým hovorila, a keď sa vrátila, otecko na ňu zvedavo pozrel. Kto je to? – spýtal sa. Nejaký pán ÖZROTTÖ, povedala mamička, prišiel vraj po nášho Petríka. Petríkovi od prekvapenia vypadla z ruky lyžica. Ale ja nikam nechcem ísť! – zvolal a snažil sa skryť pod stôl. Mamička s oteckom mu dohovárali: Keď pán ÖZROTTÖ povedal, že prišiel po teba, musíš s ním ísť.

Ale ja nechcem! – kričal Petrík. Lenže nič mu to nepomohlo. Mamička s oteckom ho spod stola vytiahli a odovzdali pánu ÖZROTTÖVI, ktorý trpezlivo čakal v chodbe. Odvtedy pažravého Petríka už nikto nevidel a ani o ňom nepočul. Takto teda dopadnú všetci pažravci, milé deti. (<http://kyberia.sk/id/3872712/3755160>)

Úkol 6

Výklad a metodické poznámky

Úkol je zaměřen na poznání slovenských knih pro děti a mládež, zejména ze současnosti. Úkol je vhodné vypracovat na základě spolupráce všech žáků.

Úkol 7

Výklad a metodické poznámky

Cílem úkolu je prohloubit znalosti žáků o slovenštině a o jejím historickém vývoji, zejména v 19. století. Žáci mohou pracovat individuálně i skupinově.

Řešení

Ľudovít Štúr pôsobil ako politik, jazykovedec, básnik, novinár, literárny teoretik a kritik. Bol známy ako skvelý rečník a odvážny človek, ktorý stál za svojím presvedčením. Obetoval svoj život slovenskému národu a boji za jeho práva. Celá generácia autorů dostala pojmenování podle něj – štúrovci. Patřil mezi ně A. Sládkovič, M. M. Hodža, J. M. Hurban, J. Kalinčiak, S. Chalupka, J. Král a J. Botto.

Narodil se 28. listopadu 1815, zemřel v roce 1855.

Roku 1843 přichází Ľudovít Štúr s myšlenkou vytvořit jednotný slovenský jazyk, který by spojil katolický i evangelický proud Slováků. Za základ vybral středoslovenské nářečí.

O rok později dostává Štúr od panovníka povolení na vydávání vlastních novin. A tak začínají vycházet Slovenské národné noviny s přílohou Orol tatranský. Jsou psané v nové slovenštině, která si našla mnoho přívrženců, ale zároveň i odpůrců. Kritizovali ji například J. Kollár a P. J. Šafárik.

Roku 1846 vydává Štúr *Nárečja Slovenskuo alebo potreba písania v tomto nárečí a Nauku reči Slovenskej*. V dílech pojednává o gramatických pravidlech spisovného jazyka. Ke změnám v jazyce došlo ještě roku 1851–52 reformou M. Hattala a M. M. Hodži. Takto upravený jazyk se brzy stal jazykem všech Slováků.

(<http://www.vaseliteratura.cz/medailonky-autoru/46-clanky/413-ludovit-stur.html>, upraveno, kráceno)

Název pracovního listu:**1 | KOMUNIKACE SE ZNAKY A SYMBOLY 1. ZNAKY, ZNAČKY, PIKTOGRAMY**

Průřezová témata: Osobnostní a sociální výchova, Výchova k myšlení v evropských a globálních souvislostech.

Klíčové kompetence: *kompetence k učení, kompetence komunikativní, kompetence občanské, kompetence k řešení problémů, kompetence sociální a personální.*

Autor: Ivana Rumpelová

Metodické poznámky k pracovnímu listu:**Úkol 1****Výklad a metodické poznámky**

Úvodní ukázka je vybrána z publikace *Ikony, symboly a piktogramy (Vizuální komunikace ve všech jazycích, 2006)*. Vztahuje se k praktickému užívání vizuálních znaků v komunikaci. Může být přečtena některým žákem nahlas nebo každým žákem jednotlivě. Důležité je, aby si žáci uvědomili, že jsme obklopeni velkým množstvím znaků, symbolů a piktogramů, kterým často musíme přizpůsobit naše jednání (např. dopravní značky, bezpečnostní značení). Tyto vizuální způsoby komunikace jsou univerzální, ruší jazykové bariéry, podávají totiž rychlé a všem jasné informace.

Cílem pracovního listu je seznámit žáky se základními znalostmi nutnými pro komunikaci se znaky, značkami, symboly. Pracovní list je součástí skupiny pracovních listů s názvem Komunikace se znaky a symboly. V tomto pracovním listu je výrazně uplatněn interdisciplinární přístup ve vzdělávání. Dochází zde k prolínání literatury, vizuálního umění, historie, geografie nebo sociologie. Jsou zde propojeny všechny tři složky předmětu Český jazyk a literatura.

Řešení úkolu 1a (zleva – doprava)

Zákaz čerpání benzínu? (žáci sami vymyslí název), holubice míru, český lev, spirála, židovská hvězda, srdce, přechod pro chodce, velikonoční beránek.

Poté proběhne ve třídě diskuze o významu jednotlivých obrazových ukázek.

Řešení úkolu 1b

ZNAK: Zastupuje určitou věc. Podává jednoduchou zprávu s okamžitou platností. Mezi znaky patří ikony (piktogramy), indexy a symboly.

SYMBOL: Druh znamení, jež zastupuje skutečnost, která jinak není vnímatelná smysly. Souvislost mezi symbolem a zastupovanou věcí je dána konvencí té které společnosti (viz svastika).

PIKTOGRAM: Jednoduchý, srozumitelný obrázek (grafický znak), který sděluje to, co zobrazuje (např. dopravní značky).

Úkol 2**Výklad a metodické poznámky**

Žáci mohou po přečtení ukázky (zdroj Wikipedie: cs.wikipedia.org/wiki/Dopravní_značka, cs.wikipedia.org/wiki/Dopravní_značení_v_Česku) pracovat ve skupině. Kromě plnění zadaných úkolů si vyhledají a prohléd-

nou obrazové ukázky dopravních značek. Naučí se rozeznávat základní druhy dopravních značek – výstražné, příkazové, zákazové, informativní aj. Úkol lze doplnit krátkým vyprávěním o Pompejích. Společně se žáky diskutujte o jiných podobných (přírodních i lidmi zaviněných) katastrofách, které se odehrály v historii – tsunami, zemětřesení, hurikány, povodně, genocidy, válečné konflikty, chemické exploze, terorismus aj. Poté charakterizujte pojem katastrofa. Na téma *Všechny cesty vedou do Říma* mohou žáci nakreslit formou komiksu nějakou vtipnou příhodu. Diskutujte se žáky o nejznámějších pranostikách, příslovích a rčeních. Při plnění poslední části úkolu lze žákům nabídnout soutěž: Kdo si ve stanoveném čase vzpomene na co největší množství rčení a přísloví?

Řešení úkolu 2b

V roce 1903 byly v Anglii automobilovým zákonem poprvé na světě zavedeny dopravní značky podobné těm dnešním. Měly tvar kruhů a trojúhelníků. V Československu se začaly dopravní značky používat až v roce 1935. V českých zemích se začalo jezdit vpravo od roku 1939. Více informací naleznete např. v článku *Vpravo jezdíme už 70 let* (<http://auto.idnes.cz/vpravo-jezdime-uz-70-let-...>). Vlevo se dosud jezdí ve Velké Británii nebo v Austrálii.

Úkol 3

Výklad a metodické poznámky

Žáci nejprve pracují individuálně a vymyslí originální názvy pro dané značky. Poté následuje diskuze a výběr tzv. nejtrefnějších titulů.

Úkol 4

Výklad a metodické poznámky

Žáci na výkres A4 nakreslí návrhy na značku *Zákaz lepení žvýkaček*, poté se na základě diskuze ve třídě určí nejpovedenější značky. Tyto značky by se mohly vystavit ve třídě. Popřípadě by se dalo s vedením školy dohodnout na realizaci jednoho návrhu do podoby opravdové značky. Tu lze následně vyvěsit na místa, která jsou ulepená žvýkačkami.

Úkol lze doplnit výkladem o různých formách vandalizmu, ekologii, kolektivní morální zodpovědnosti za naše životní prostředí. Vandalismus je jakékoliv úmyslné poškození a ničení veřejného i soukromého majetku, které pachatel (vandalovi) nepřináší žádné materiální obohacení. Reaguje takto většinou pro vlastní potěšení, ze vzteku, chce se odreagovat nebo upozornit na nějaký společenský problém. Jsou lehké i těžké formy vandalizmu. Patří zde odhazování odpadků, lepení žvýkaček na nábytek, graffiti na fasádách památek a na dopravních prostředcích, narušování nočního klidu, demolování veřejných objektů, poškození soukromého majetku, rabování nebo žhářství. Projevy vandalství jsou trestným činem.

Na základě společné diskuze žáci stanoví pořadí projevů vandalizmu od lehkých až po vážné:

A. PODPÁLENÍ AUTA, B. LEPENÍ ŽVÝKAČKY NA ŽIDLI, C. ROZSYPÁNÍ POPELNICE NA ULICI, D. GRAFFITI NA FASÁDĚ DOMU, E. ROZBITÍ OKNA.

Řešení úkolu: 1. B, 2. C, 3. D, 4. E, 5. A

Rozšíření práce s pracovním listem: téma **Graffiti a vandalismus**

Graffiti je mezi mládeží velmi oblíbeným druhem pouličního umění, které často vizuálními prvky a poselstvími reaguje na aktuální stav společnosti a komunikuje s diváky – kolemjdoucími.

Žáci napíší krátké zamyšlení na téma graffiti. Jedná se o vandalství, nebo je to umění? Po přečtení některých prací následuje diskuze na dané téma. Tento úkol může být rozšířen o ukázky streetartové tvorby (viz níže) a o doplňující článek (*Graffiti: umění nebo vandalismus?* 2011, www.novinky.cz/vase-zpravy/jihomoravsky-kraj/brno-mesto/755-6206-graffiti-umeni-nebo-vandalismus.html).

Graffiti, jež využívá znaky, značky a symboly, patří do tzv. pouličního umění (streetartu). Jedná se o rozmanité projevy umění vytvářené na veřejných místech, tzv. na ulici. Pokud se žáci budou chtít touto problematikou dále zabývat, mohou si vyhledat informace na internetu, na příklad na <http://cs.wikipedia.org/wiki/Graffiti>, www.streetartlondon.co.uk, www.mosaicideas.com aj. Žáci vysvětlí, co jsou to tagy (– podpisy graffiti umělců) a mohou se rovněž pokusit vytvořit vlastní tagy.

Úkol 5

Výklad a metodické poznámky

Žákům lze nabídnout jinou variantu úkolu. Mohou si např. určit pořadí piktogramů sami a na základě toho napíší příběh.

Otázky pro doplnění a zopakování

- Znáte také jiná zvířata, která se stala symboly? Uveďte příklady a jejich významy.
- Charakterizujte, co znamená výraz znak?
- Definujte rozdíl mezi symbolem a piktogramem.
- Jak velkou sílu podle vás mají symboly? Mohou nás varovat před nebezpečím? Mohou být dokonce nebezpečné? Vyjmenujte některé z nechvalně známých, negativních symbolů.
- Znáte nějaké pozitivní symboly štěstí, lásky, radosti a míru?
- Co je to graffiti? Kdy se stává projevem vandalismu?

Doporučená literatura

- BABYRÁDOVÁ, H. *Rituál, umění a výchova*. Brno: Masarykova univerzita, 2002.
- BABYRÁDOVÁ, H. *Symbol v dětském výtvarném projevu*. Brno: Masarykova univerzita, 2004.
- ELIŠKA, J. *Vizuální komunikace – písmo*. Brno: Akademické nakladatelství CERM, 2005.
- SLAVÍK, J. *Od výrazu k dialogu ve výchově, Artefiletika*. Praha: UP, 1997.
- FROTCHER, S. *5000 znaků a symbolů světa*. Praha: Grada, 2008.
- Znaky a symboly – Jak vznikly a co znamenají*. Praha: Universum, 2009.

Název pracovního listu:**2| KOMUNIKACE SE ZNAKY A SYMBOLY 2. KAINOVO ZNAMENÍ**

Průřezová témata: Osobnostní a sociální výchova, Výchova k myšlení v evropských a globálních souvislostech, Multikulturní výchova.

Klíčové kompetence: *kompetence k učení, kompetence komunikativní, kompetence občanské, kompetence sociální a personální, kompetence pracovní.*

Autor: Ivana Rumpelová

Metodické poznámky k pracovnímu listu:**Úkol 1****Výklad a metodické poznámky**

Tento překlad biblických textů (Bible, *Překlad 21. století*, <http://online.bible21.cz>) byl vybrán tak, aby byl jeho obsah pro žáky snadno pochopitelný. Literární ukázka se zaměřuje na známý příběh bratrů Kaina a Ábela, který je rovněž stěžejním tématem tohoto pracovního listu.

Pracovní list je součástí skupiny pracovních listů s názvem Komunikace se znaky a symboly. V tomto pracovním listu je výrazně uplatněn interdisciplinární přístup ve vzdělávání. Dochází zde k prolínání literatury, vizuálního umění, filmu, historie, geografie nebo sociologie. Jsou zde propojeny všechny tři složky předmětu český jazyk a literatura. Cílem pracovního listu je seznámit žáky s příběhem Kaina a Ábela, náboženskými symboly, monogramy. Žáci by se měli zamyslet nad tím, co dohnalo Kaina k tak hroznému činu? Proč mu Bůh uložil právě takový trest? Byla Kainovi dána tzv. druhá šance? Doplňující úkol: Zopakujte se žáky jiné známé biblické příběhy.

Řešení úkolu 1a

Především lidská pýcha, vztek a závist – *Hospodin našel zalíbení v Ábelovi a jeho oběti, ale v Kainovi a jeho oběti zalíbení nenašel. Kaina to rozlítlo, až se mu zkrivila tvář...* Hospodin po Ábelově vraždě vyslovil kletbu, že se Kain stane bezdomovcem a tulákem, a na čelo mu vložil znamení, aby všichni poznali, jak hrozný čin udělal, ale zároveň, aby ho nikdo za to nezabil. Kdo by tak učinil, přivodil by si sedminásobnou pomstu. Kain odešel na východ od Edenu do země Nódu, kde také poznal svou ženu, která mu porodila syna Henocha. Adamovi a Evě se později narodil ještě třetí syn, kterého pojmenovali Šét.

Řešení úkolu 1b

Starý zákon, Genesis (Stvoření) – první z pěti knih Mojžíšových. Jednotlivé části textu jsou očíslované pro snadné vyhledávání důležitých myšlenek a pasáží. Číslování veršů bylo zavedeno až ve středověku.

Úkol 2**Výklad a metodické poznámky**

Žáci budou pracovat s ukázkami výtvarných děl, které se vztahují k tématu Kain a Ábel. Úkoly jsou koncipovány tak, aby byla prokázána schopnost porozumění vztahům mezi literaturou a vizuálním uměním. Bylo by vhodné poskytnout žákům ukázky výtvarných děl ve zvětšené podobě.

Řešení úkolu 2a

1. James Tissot, 2. Julius Schnorr von Carolsfeld, 3. Tizian, 4. Ivan Pinkava, 5. Gustave Doré, 6. William Blake.

Řešení úkolu 2b

4, 2, 1, 3, 5, 6

Řešení úkolu 2c

6. William Blake (*Nalezení Ábelova těla Adamem a Evou*).

Úkol 3**Výklad a metodické poznámky**

Tento úkol je čistě kreativní. Žáci vytvoří vlastní symbol, který podle nich představuje Kainovo znamení. K tomu jim postačí výkres formátu A4 a tužky, fixy nebo pastelky. Výrazově zajímavá může být tuš – např. červená či černá. Na vlastní práci by měli mít kolem 20 minut. Poté je na základě společného rozhodnutí celé třídy vybráno Kainovo znamení, které nejvíce odpovídá obsahu literárního textu. Kainovo znamení lze použít při prožitkové performance etudě, kdy se polovinu třídy nakreslí na čelo Kainovo znamení a druhé polovinu znamení bratrské lásky (viz kreativní úkoly 3a a 3b). Nikdo ale neví, který druh znamení má. Na základě neverbální komunikace (– posunků, gest, pantomimy) by měli žáci během 10 minut vytvořit jednu skupinu s Kainovým znaméním a druhou se znaméním sourozenecké lásky. Žáci mohou první část úkolu vypracovat doma.

Úkol 4**Metodické poznámky**

Řešení úkolu 4a: Ivan Olbracht (*Biblické příběhy*), Eduard Petiška (*Příběhy starého Izraele*), John Steinbeck (*Na východ od ráje*) nebo José Saramago (*Kain*).

Zamyslete se nad tím, co je to převyprávění? Které literární texty bývají převyprávěné a proč? Komu bývají takové texty často určeny? Znáte jiná převyprávění děl starších autorů? Např. Ondřej Neff převyprávěl knížky Julese Verna (*Tajuplný ostrov* nebo *Dva roky prázdnin*), Josef V. Pleva převyprávěl knihu *Robinson Crusoe* od Daniela Defoa, nebo Eva Vrchlická v knížce *Z oříšku královny Mab* převyprávěla Shakespearovy příběhy.

Řešení úkolu 4b

Úkol č. 4b lze rozšířit o diskuzi na téma: současné celebrity. Žáci vyjmenují své idoly a také vysvětlí, proč jsou pro ně tak zajímavé. Úkol lze propojit s pracovním listem *Prezentace tzv. celebrit*.

Více informací o filmu *Na východ od ráje* naleznete na internetových stránkách Česko-slovenské filmové databáze www.csfd.cz/film/5076-na-vychod-od-raje.

Úkol 5**Výklad**

Ke křesťanským symbolům patří například: (latinský) kříž (symbolizuje Ježíšovo ukřižování), ryba (starý symbol pro jméno Ježíše Krista), holubice (symbol Ducha svatého), loď (symbolizuje církev), snubní prsten (symbol

manželství), tři kříže na pahorku (symbol událostí Velkého pátku). Více o křesťanských symbolech naleznete např. na <http://javor.cechove.cz/clanky/rec-krestanskych-symbolu.html>.

Řešení úkolu 5b (shora – dolů)

Buddhismus, křesťanství, judaismus, islám. Úkol lze rozšířit o diskuzi o světových náboženstvích. Co mají společné a v čem se liší? Jaké jsou hlavní atributy jednotlivých náboženství? Lze žákům nabídnout video-ukázkou *Od Buddhy k dalajlamovi* (cyklus Duše Východu 1), www.youtube.com/watch?v=5qZdGY3xGsg&feature=related.

Úkol 6

Metodické poznámky

Myšlenková mapa je diagram, který se používá pro záznam (slovem i obrazem) myšlenek. V centru stojí hlavní téma, od kterého se odvíjejí různé větve příkladů, které s tímto klíčovým tématem souvisejí. Žáci mohou mezi sebou soutěžit například v tom, kdo bude mít nejrozvinutější myšlenkovou mapu.

Úkol 7

Metodické poznámky

Řešení úkolu 7a (zleva – doprava)

Česká obec sokolská, Ježíš Kristus, Karel Veliký, Albrecht Dürer.

Monogram (z řec. *monos*, jeden, a *gramma*, písmeno) představuje dekorativně upravenou zkratku jména (umělce, majitele či výrobce). Často se jedná o umělecky komponované iniciály jmen. Monogramy často plnily funkci značky, např. monogramy vyšívané na kapesníčcích. Dnes tuto roli přebrala loga.

Výklad

Řešení úkolu 7b

Albrecht Dürer (21. května 1471 Norimberk – 6. dubna 1528 Norimberk, Německo)

Byl malíř, grafik a teoretik umění světového formátu. V Německu bývá doba rozkvětu kolem roku 1500 nazývána Dürerova epocha. Je údajně autorem více než 1100 kreseb, 34 akvarelů, 108 mědirytů a leptů, kolem 246 dřevořezů a 188 maleb (zdroj Wikipedia). Byl přirovnáván k Leonardu da Vinci své doby. Jako jeden z prvních chápal autoportrét jako samostatný žánr. Dalo by se říci, že grafické techniky tisku uvedl v dokonalost. Své praktické výtvarné dílo doplnil o teoretická pojednání k dějinám umění. Více informací na http://www.artmuseum.cz/umelec.php?art_id=50.

1. Autoportrét v kožichu (z r. 1500)
2. Autoportrét ve 13 letech (z r. 1484)
3. Autoportrét s rukavicemi (z r. 1498)
4. Portrét Dürerovy matky – 63leté (z r. 1517)
5. Adam a Eva (z r. 1507)
6. Modlící se ruce (z r. 1508)

Lze doplnit o ukázky Dürerových studijních kreseb a grafických listů s rostlinami a zvířaty.

Řešení úkolu 7b: Růžencová slavnost.

Nejprve si se žáky v tichosti prohlédněte tento obraz ve zvětšené podobě. Nechte jej působit...

K interpretaci výtvarného díla:

Poté zvolte některou z možností interpretace uměleckého díla. K tomu, abychom lépe navázali dialog s výtvarným uměním, většinou slouží různé typy interpretace umění: formální, obsahová, dále ikonologická, psychologická, sociologická, strukturální nebo sémiotická (L. Daniel, 2008, s. 38). P. Šobáňová (2007, s. 86) vymezuje interpretaci využívanou v hodinách výtvarné výchovy nižšího sekundárního vzdělávání jako: ... *proces, při němž dochází k rozkrytí a čtení uměleckého díla*. Autorka uvádí několik příkladů interpretace, které jsou využitelné v běžné školní výuce: výkladová, verbální, tvůrčí (expresivní). Právě u interpretace expresivní můžeme zkoumat výtvarné dílo pomocí uměleckých forem, prostředků literárních, hudebních, pohybových nebo dramatických.

Interpretací přitom rozumíme výklad, podání, objasnění – avšak ne ve smyslu prostého předložení a podání významů divákům (byť přístupnou a zábavnou formou) – umění vždy zůstává hádankou, kterou nelze rozluštit a jednou provždy verifikovat její řešení. Interpretace je vždy osobním a nikdy nekončícím procesem, závislým na individuálních a osobních zkušenostech interpreta a společenských kontextech.

ŠOBÁŇOVÁ, P. 2007, s. 78.

I přes výše zmíněné způsoby interpretace podotýkáme, že neexistuje žádný univerzální postup k „odkrývání“ výtvarných děl (P. Šobáňová, 2007).

Učitelé se při školní interpretaci výtvarných děl většinou zaměřují na:

- obsah výtvarného díla,
- formu výtvarného díla,
- příslušnost díla k určitému historickému období, slohu, směru,
- kulturně-historický kontext vzniku díla,
- osobnost autora díla.

Problematikou interpretace – zprostředkovávání umění nejen dětem, ale i dospělým, se zabývá muzejní, galerijní a výtvarná pedagogika. Právě muzejní pedagogika a galerijní animace mohou být zajímavým podnětem k určitému poznání, prožití a pochopení uměleckého díla v nejrůznějších vztazích a kontextech s jinými druhy umění. Navíc je jednodušší najít cestu k výtvarnému dílu, když vidíte jeho originál, než když interpretujete pouze jeho reprodukci v učebnici.

Animace v galeriích jsou oživující činnosti, při nichž návštěvníci pomocí různých materiálů či předmětů vytvářejí dílčí výtvarné etudy, které svým principem, technologií nebo obsahovým zaměřením navazují na sledované dílo.

HORÁČEK, R. (1998, s. 71).

Každému z nás se občas stává, že se ocitá před obrazem, sochou, architekturou, hudební skladbou, divadelním nebo filmovým představením bezradný: žádný motiv díla, jeho námět, struktura, skladba jeho částí ani barevný, slovní, stříhový nebo tónový souzvuk nám nejsou dost povědomé nebo blízké, paměť, cit ani rozum se nemají čeho zachytit a zrak nebo sluch bezmocně těkají a tápou v nejistotě. Zklamání může postupně probudit lhostejnost a snad i nechuť k jídlu, jež zdánlivě nic neříká.

Zraku a sluchu však může přijít na pomoc slovo – slovo člověka, který o díle hovoří s porozuměním a láskou. Jsou lidé, ať už se najdou mezi citlivými odborníky nebo nadanými laiky, kteří nám svým výkladem dokážou otevřít oči nebo uši a vystaví nás novému zážitku z díla. Najednou vidíme a slyšíme, co jsme neviděli, přijímáme s radostí nebo s dojetím, co bylo předtím cizí a nesrozumitelné. Otevíráme se dílu a ono nám.

DANIEL, L. (2008, s. 6)

Článek o interpretaci uměleckých děl je volně převzat z disertační práce Ivany Rumpelové s názvem *Integrace prvků výtvarné výchovy v literární výchově* (2010).

Albrecht Dürer, *Růžencová slavnost* (z r. 1506), olejomalba na dřevě (topol), 162 × 192 cm, Národní galerie v Praze: Tento obraz patří k nejcennějším dílům v českých sbírkách. Je na něm zobrazena Panna Marie sedící na trůně s Ježíškem, svatý Dominik (patron vědců, astronomů, krejčích) a andělé, kteří společně udělují požehnání (v podobě věnců z růží) věřícím. Vlevo jsou umístěni zástupci moci církevní a vpravo světské. Na jedné straně klečí papež a zástupci církve, na druhé dostávají požehnání svěští vládci s pozdějším císařem Maxmiliánem I. V pozadí výjevu umístil Dürer sám sebe jako mladíka s dlouhými vlasy, který drží listinu se svým monogramem. Dürer Růžencovou slavnost namaloval během svého pobytu v Benátkách. Roku 1606 jej získal císař Rudolf II. pro své pražské sbírky. Nachází se zde několik zjevných i skrytých symbolů: Růženec (latinsky *rosarium*, „Zahrada růží“) je meditativní opakovací modlitba, jenž je velmi oblíbená mezi katolíky. Růženec je také chápán jako předmět – křížek na nitce z korálků, který nás modlitbou přibližuje k Bohu. Růže bývá považována za královnu květin a je symbolem uctívání Panny Marie – královny nebes. Hovoří se o ní také jako o symbolu vlády prostřednictvím změny. Andělé bývají vnímáni jako symboly nebeských prostředníků, pomocníků nasměrování věcí správným směrem nebo ochránců od všeho zlého. V prvním plánu se nachází anděl hrající na loutnu, která reprezentuje splynutí a harmonii slova a hudby. Na obraze můžeme zahlédnout tři koruny, tradičně chápané symboly hlavy státu nebo království. Dvě z nich (žáci se zamyslí nad tím, které to jsou) jsou položeny na zemi a jen jednu drží anděl nad hlavou Panny Marie. Ta je oděná v modrém šatu. Pro křesťany je modrá barva spojená právě s Pannou Marií. Modrá bývá považována za barvu intelektu, míru a rozjímání.

Více informací o Růžencové slavnosti a symbolech v ní obsažených se dozvíte např. na www.ngprague.cz nebo www.ptejteseknihovny.cz/uloziste/aba001/2012/symbol-ruze-a-krize.

Úkol 8

Výklad a metodické poznámky

Vytvářet vlastní umělecký podpis na základě monogramů žáky většinou velmi baví. Navíc si svou uměleckou značku často uchovávají také do budoucna a používají ji při podepisování vlastní umělecké (výtvarné nebo literární) tvorby.

Hotové umělecké podpisy žáků lze na závěr mezi sebou porovnat a určit nejen, zda se jedná opravdu o monogramy, ale i o zajímavé symboly, které vyjadřují povahu svých tvůrců.

Doporučená literatura

ŠOBÁŇOVÁ, P. *Kapitoly z didaktiky výtvarné výchovy*. Olomouc: Vydavatelství UP, 2006. ISBN 89-244-1469-4.

ŠOBÁŇOVÁ, P. Poznámky k partnerství výtvarné a muzejní pedagogiky, In *Škola muzejní pedagogiky 1*. Olomouc: Univerzita Palackého, 2007. ISBN 978-80-244-1866-7.

ELKINS, J. *Proč lidé pláčou před obrazy*. Praha: Academia, 2007. ISBN 978-80-200-1509-9.

27 českých obrazů očima 27 českých spisovatelů. Praha, VIVO, 2001. ISBN 80-903022-1-1.

DANIEL, L. Interpretace umění, její smysl a prostředky. In *Umění: prostor pro život a hru*. Olomouc: UP, 2008. ISBN 978-80-244-1996-1.

HORÁČEK, R. *Galerijní animace a zprostředkování umění*. Brno: Akademické nakladatelství CERM, 1998. ISBN 80-7204-084-7.

Název pracovního listu:**3 | KOMUNIKACE SE ZNAKY A SYMBOLY 3. SPIRÁLA V PŘÍRODĚ**

Průřezová témata: Osobnostní a sociální výchova, Výchova k myšlení v evropských a globálních souvislostech.

Klíčové kompetence: *kompetence k učení, kompetence komunikativní, kompetence občanské, kompetence sociální a personální.*

Autor: Ivana Rumpelová

Metodické poznámky k pracovnímu listu:**Úkol 1****Výklad**

Ukázka je vybrána z publikace Hany Babyrádové (*Symbol v dětském výtvarném projevu*, 1999). Autorka prezentuje nejrozumnější možnosti porozumění symbolu, jež považuje za: *klíčový moment přístupu k odhalení smyslu výtvarné práce jako takové* (s. 10). Publikace je komponována do pěti kapitol rozdělených podle témat na: 1. Symbol, komunikace a výchova, 2. Antropologické základy výtvarného projevu, 3. Funkce symbolických forem v dětském výtvarném projevu, 4. Archetyp, mýtus, pohádka a dětská výtvarná práce, 5. Synkretismus vnímání a labyrint vědomí. H. Babyrádová popisuje symbol jako prostředek (*jehož existence je situována mezi slovo a obraz*), který činí tradičně chápanou komunikaci zajímavější a který může určitým způsobem zabránit ekonomizaci, strohosti lidského dorozumívání.

Metodické poznámky

Pracovní list je součástí skupiny pracovních listů s názvem Komunikace se znaky a symboly. V tomto pracovním listu je výrazně uplatněn interdisciplinární přístup ve vzdělávání. Dochází zde k prolínání literatury, vizuálního umění, historie, geografie nebo sociologie. Jsou zde propojeny všechny tři složky předmětu český jazyk a literatura. Pracovní list si klade za cíl seznámit žáky s jedním z nejstarších a nejčastěji používaných symbolů. Představuje základní význam spirály a její různé varianty zobrazení. Žáci se zde dozvídají, že spirála je v rozmanitých podobách velmi často zastoupená také v přírodě. Pozorování toho, co nás obklopuje – stromů, rostlin, zvířat, je odnepaměti nenahraditelnou inspirací pro umělce nejrozumnějšího zaměření.

Řešení úkolu 1b

Řešení je v úvodním článku. Zde najdete jiný, léčitelský a spirituální pohled (www.spirit.cz).

PRAVOTOČIVÁ SPIRÁLA: Doprava se otáčejí hodinové ručičky, rostou popínavé rostliny a je utvořena DNA. Údajně bere energii a mění negativní v pozitivní. Pomáhá tzv. odsávat nemoci.

LEVOTOČIVÁ SPIRÁLA: harmonizuje, zklidňuje a doplňuje životní energii.

Řešení úkolu 1d

Prehistorické kultury – umělecké projevy v období pravěku.

Pravěk je nejdelší a nejstarší úsek v dějinách lidstva. Za počátek pravěku považujeme přibližný výskyt prvního živočišného předchůdce člověka (asi 3 milióny let před Kr.). Zánik pravěku souvisí se vznikem staroorientálních států a vznikem písma (4. tisíciletí před Kr.), v Evropě končí až v prvním tisíciletí před naším letopočtem.

(<http://www.dejepis.com/index.php?page=000&kap=002&pod=1>)

Kultury severu – tzv. severských zemí (Švédsko, Norsko, Dánsko a Finsko).

Psychomotorické dětské čáranice – jednoduché, spontánní kresby malých dětí. Psychomotoriku lze zjednodušeně chápat jako vyjádření psychického stavu jedince v jeho pohybovém projevu. Ukazuje nám, jak úzké je spojení mezi procesy duševními a tělesnými.

Úkol 2

Výklad

Spirála patří k jednomu z nejčastěji se vyskytujících symbolů v přírodě. Nalezneme ji v tornádech, v galaxiích, v pavučinách, v rozích kopytníků, v ulitách mořských plžů i hlemýžďů, v okvětních lístcích růže, v kvěťáku, ananasu, kaktusu, v uspořádání semínek slunečnic, ve stočení chapadel a ocasů některých živočichů nebo v otiscích prstů. Pokud máte k dispozici počítač a dataprojektor, doporučuji promítnout žákům zvětšené nabízené ukázky výskytu spirály v přírodě.

Řešení úkolu 2a: 1E, 2A, 3H, 4B, 5G, 6F, 7C, 8D.

Řešení úkolu 2b

Obrazové ukázky byly zvolené tak, že každá z nich připomíná zbarvením, tvarem či zdobením spirálu.

Řešení úkolu 2c

Růže (uspořádání okvětních lístků), úponky (vinná réva nebo hrášek), kaktusy či ananasy (bývají často uspořádány do spirály).

Řešení úkolu 2d

Ulita (hlemýžď zahradní, mušle), pavučina, stočení chapadel (chobotnice nebo sépie), tvar či stočení rohů kopytníků (beran, antilopa).

Úkol 2e může být zadán jako domácí úkol. Učitel vyhodnotí práce studentů a určí nejzdařilejší, které se přechtou před třídou. Poté následuje diskuze o tématu.

Úkol 3

Výklad a metodické poznámky

Úkol č. 3 je náročnější, proto jej doporučuji především pro žáky víceletých gymnázií a pro žáky vyšších ročníků ZŠ. Textová ukázka pochází z Wikipedie a může být např. doplněna ukázkou s názvem Božský poměr: Nerozluštitelný kód (www.velkaepocha.sk/200711123731/Bozsky-pomer-Nerozlustitelny-kod.html).

Řešení úkolu 3b:

ZLATÝ ŘEZ: V matematice se jedná o kompozici, kdy přímka dělí plochu v takovém poměru, že výsledek na nás působí nejestitečnějším dojmem. Zlatý řez nejsnáze zjistíme rozdělením strany v poměru 0,62 : 0,38 (po zaokrouhlení 1,618). V umění bývá nazýván také zlatý poměr nebo božská proporce, pomocí které lze určit ideální proporce dokonalého obrazu a dokonalé krásy vůbec.

Princip zlatého řezu je používán v mnoha kompozicích výtvarných děl. Tento poměr existuje v přírodě i ve vesmíru. Lidské tělo rovněž odpovídá zákonitostem zlatému řezu. Doplnující úkol: Žáci se pokusí vyhledat umělecká díla, která byla vytvořena podle principu zlatého řezu.

LOGARITMICKÁ SPIRÁLA: je druh spirály, která od počátku postupně roste stejně do výšky i do šířky. Vyskytuje se v přírodě na příklad u ulit hlemýžďů.

Úkol 4

Výklad a metodické poznámky

Myšlenková mapa (mentální mapa) je diagram, který se používá pro záznam (slovem i obrazem) myšlenek. V centru stojí hlavní téma, od kterého se odvíjejí různé větve příkladů, které s tímto klíčovým tématem souvisejí. Žáci mohou mezi sebou soutěžit např. v tom, kdo bude mít nejrozvinutější myšlenkovou mapu.

Úkol 5

Řešení úkolu 5a

KALIGRAM.

Křížovka: 1. řádek ANTIKA, 2. ř. ZNAK, 3. ř. ZLATÝ, 4. ř. SPIRÁLA, 5. ř. LOGIKA, 6. ř. DEKORACE, 7. ř. GALAXIE, 8. ř. SYMBOL.

Úkol 5b je tvůrčí a individuální. Žáci jej mohou vypracovat za domácí úkol. Vytvořené kaligramy si společně prohlédněte a přečtete. Oblíbeným tématem pro tvorbu kaligramů je Můj dvojitý autoportrét, kdy žáci kreslí svůj portrét a zároveň se představují. Píší o sobě, o svých pocitech, názorech a o svých zálibách a koníčcích.

Doporučená literatura

BABYRÁDOVÁ, H. *Rituál, umění a výchova*. Brno: Masarykova univerzita, 2002. ISBN 80-210-3029-1.

BABYRÁDOVÁ, H. *Symbol v dětském výtvarném projevu*, 2. vyd. Brno: Masarykova univerzita, 2004. ISBN 80-210-3360-6.

HOFFMANN, B. *Pracujeme se školním vzdělávacím programem – vzdělávací obor Český jazyk a literatura, literatura a výtvarná výchova*. Praha: ALBRA, 2005. ISBN 80-7361-017-5.

CHARPENTREAU, J. *Jouez avec les poètes*. Paris: Hachette (Livre de Poche Jeunesse), 2002. ISBN 2-01-322056-1.

LECOMPTE, J.-F. *Spirales: Une vraie histoire du monde*. Paris: Edite, 2008. ISBN 978-2-84608-252-5.

Název pracovního listu:**4| KOMUNIKACE SE ZNAKY A SYMBOLY 4. SPIRÁLA V UMĚNÍ**

Průřezová témata: Osobnostní a sociální výchova, Environmentální výchova.

Klíčové kompetence: *kompetence k učení, kompetence komunikativní, kompetence pracovní, kompetence sociální a personální.*

Autor: Ivana Rumpelová

Metodické poznámky k pracovnímu listu:**Úkol 1****Výklad**

Úvodní text byl přeložen autorkou pracovního listu z francouzské publikace J.-F. Lecompta (*Spirales, une histoire du monde*, 2008). Jedná se o pozoruhodnou knihu, která se zabývá výskytem rozmanitých forem spirály v přírodě, umění, literatuře. Srozumitelně zkoumá a vysvětluje tento symbol z nejrůznějších úhlů pohledů a filosofii myšlení. Kniha dosud nebyla přeložena do českého jazyka.

Metodické poznámky

Pracovní list je součástí skupiny pracovních listů s názvem Komunikace se znaky a symboly. V tomto pracovním listu je výrazně uplatněn interdisciplinární přístup ve vzdělávání. Dochází k prolínání literatury, vizuálního umění, historie, geografie nebo sociologie. Jsou zde propojeny všechny tři složky předmětu český jazyk a literatura.

Řešení úkolu 1a

Původ slova spirála je z řec. speira (něco stočeného, např. stočený podklad pod břímě nesené na hlavě, patka sloupu, hadí pohyb aj. Více informací naleznete např. na <http://nase-rec.ujc.cas.cz/archiv.php?art=1328>

Řešení úkolu 1c

TRISKELION (triskel, triskeles) z řec. „trojnohý“, je starý symbol (původně slunce) složený ze tří do sebe zapadlých ohnutých noh, popřípadě spirál či jiných symetrických předmětů. Může to být rovněž tzv. trojitá spirála. Keltský spirálovitý triskel byl znám již v neolitu (7000–3000 př. n. l.). Bývá často považován za symbol tří živlů – vody, ohně, větru nebo narození, smrti a dalšího koloběhu bytí. Je rovněž symbolem Bretaně, Sicílie a ostrova Man. Zřejmě kvůli podobě se svastikou přijaly triskelion za svůj symbol některé (neo)nacistické skupiny, a tak zneužily jeho prvotní pozitivní význam. Více informací např. na internetové adrese <http://symbols.xrs.cz/triskelion/>.

Řešení úkolu 1e

Šroubovitě zatočený roh jednorožce, do spirály zkroucený ocas draka, Hydry, baziliška, Chiméry, Sfingy nebo Gryfa, hadi vycházející z hlavy Medúzy, zahnutí chapadel Krakena, rohy faunů a mnoho jiných. Více informací o mytických zvířatech naleznete např. na <http://www.fext.cz/bestiar/index.htm>.

Úkol 2

Výklad a metodické poznámky

Během práce na jednotlivých částech úkolu si žáci uvědomí, že rozmanitost výskytu spirály v přírodě jde ruku v ruce s pestrostí forem a motivů zobrazení tohoto pradávného symbolu napříč dějinami umění. Bude se pracovat s ukázkami zastoupení spirály v architektuře, malířství nebo v užitém umění. Žáci se při řešení tohoto úkolu seznámí také s land artem, specifickým způsobem uměleckého prožitku a tvoření v přírodě.

Řešení úkolu 2a

1I, 2CH, 3C, 4D, 5F, 6E, 7A, 8G, 9J, 10H, 11B

Řešení úkolu 2c

Bylo by vhodné nabídnout žákům ukázky reprodukcí těchto děl ve zvětšené podobě.

Babylonská věž (také Stavba babylonské věže): z r. 1563, olej na dřevě (114 × 155 cm), nachází se v Umělecko-historickém muzeu ve Vídni. Autor, přední vlámský malíř Pieter Bruegel starší (mezi 1525 a 1530–1569 Brusel v Belgii), namaloval dvě verze tohoto obrazu. Druhá, menší, z téhož roku visí v galerii v Rotterdamu.

Hvězdná noc (také Hvězdná obloha): z r. 1889, olej na plátně (74 × 92 cm), se nachází v Muzeu moderního umění v New Yorku. Autorem obrazu je Vincent van Gogh (1853, Zundert v Nizozemí – 1890, Auvers sur Oise ve Francii), známý nizozemský kreslíř a malíř. Tento obraz byl vytvořen ve městě Saint Rémy de Provence.

Spiral Jetty z roku 1970 je považováno za stěžejní dílo amerického sochaře a landartového umělce Roberta Smithsona (1938, Passaic v New Jersey – 1973). Materiál: kameny, zemina, voda. Rozměry: 460 m dlouhé spirálovité molo o šířce 4,6 m. Umístění: Great Salt Lake v Utahu (USA).

Řešení úkolu 2e

LAND ART – KRAJINNÉ UMĚNÍ se začíná objevovat v USA na přelomu 60. a 70. let 20. století jako protest proti komercializaci v umění. Umělci už k vystavení svých děl nepotřebují muzea a galerie. Vychází z ohraničených stěn ateliérů a tvoří pod širým nebem. Snaží se upozornit na opomíjený vztah člověka k přírodě a ke krajině prostřednictvím umělecké tvorby: pracují s masami hlíny, kamení a přetvářejí ráz krajiny (R. Smithson) nebo vytvářejí jemné instalace z listů, rostlin, kamínků (Nils-Udo). Někteří zápasí se živly a zakouší sílu přírody na vlastní kůži (M. Kozelka), jiní používají krajinu jako pozadí pro umělecké happeningy (Z. Ságlová, V. Havlík). Landartová díla často žijí svým vlastním životem a mění se díky přírodním podmínkám, jediným svědectvím jejich uskutečnění často bývá pouze jejich fotodokumentace. **ČEŠTÍ UMĚLCI:** Ivan Kafka, Vladimír Havlík, Zorka Ságlová, Jan Pohribný, Miloš Šejn, Michal Sedlák, Miroslav Fekar, Magdalena Jetelová aj. **ZAHŘANIČNÍ UMĚLCI:** Robert Smithson, Richard Long, Christo a Jeanne-Claude, Andy Goldsworthy, Nils-Udo, Denis Oppenheim, Walter De Maria, Mario Merz, Michael Heizer, Patrick Dougherty aj.

Doplnění: Vyhledejte ukázky z landartové tvorby zmíněných autorů a diskutujte o nich ve třídě.

Řešení úkolu 2f: 1C, 2A, 3B. Informace o Gustavu Klimtovi naleznete např. na www.artmuseum.cz.

Úkol 3

Řešení úkolu 3a

1C, 2A, 3B

Řešení úkolu 3b

1C: ocas hada ve formě spirály, 2A: ornamentální dekorace v pozadí, spirálovitě stočené konečky vlasů, 3B: větve stromu, ornamentální dekorace oblečení aj.

Jak s dětmi mluvit o umění?

To je otázka, kterou si často kladou nejen učitelé, ale i ti, kteří se snaží zprostředkovávat umění dětem – rodiče nebo muzejní pedagogové. Univerzální návod neexistuje. Možností je tolik, kolik je dětí a uměleckých děl. Zajímavým průvodcem v této problematice je knížka *Comment parler d'art aux enfants* (Jak s dětmi mluvit o umění, 2009) francouzské autorky Francoise Barbe-Gall. Doslova hlásá, abychom zapomněli na tradiční způsoby interpretace, které bývají často nepřiměřené věku, zálibám žáků a které jim mohou tzv. znechutit zájem o vizuální umění. Vždyť jednoduše můžeme mít rádi obrazy, můžeme z nich mít příjemné pocity, aniž bychom disponovali hlubokými znalostmi z dějin umění. Proč bychom měli namísto prohlížení si obrazu sledovat popisky vysvětlující název, dobu, kontext vzniku díla? Je opravdu pro děti důležitější teoretická informace než vlastní prožitek? Nechme obraz, aby na nás působil! Autorka se rovněž zabývá problémem, co a jak dětem představit z dějin vizuální kultury, aby to korespondovalo s jejich věkem, znalostmi a zájmy. U žáků druhého stupně základních škol ve věku 11 až 13 let bychom neměli zapomínat na to, že škola většinu z nich příliš nezajímá, už mají dostatek zkušeností a jsou méně spontánní. Navíc některá témata a zobrazení (např. akty) jsou pro ně citlivá a uvádí je do rozpaků. Báví je dozvídat se zajímavosti ze života umělců, objevovat rozličné cesty mezi nápadem a jeho uskutečněním do podoby uměleckého díla nebo dešifrovat skryté symboly a poselství. Žáci rovněž rádi srovnávají nejen nejružnější díla jednoho umělce, ale také díla několika umělců, kteří se zabývají jedním tématem. A také se velice zajímají o finanční ohodnocení uměleckých děl. Kniha dosud nebyla přeložena do českého jazyka. Ivana Rumpelová přeložila pouze některé pasáže, jejichž hlavní myšlenky zmiňuje.

Doporučená literatura

Znaky a symboly – Jak vznikly a co znamenají. Praha: Universum, 2009. ISBN 978-80-242-3.

Dějiny umění XII. Praha, Knižní klub, 2002. ISBN 80-2420-720-6.

HAVLÍK, V. Využití intermediálních postupů v animační praxi. In *Škola muzejní pedagogiky 6*. Olomouc: Vydavatelství Univerzity Palackého, 2007. ISBN 978-80-244-1871-1.

HAVLÍK, V., HORÁČEK, R., ZHOŘ, I. *Akční tvorba*. Olomouc: Pedagogická fakulta Univerzity Palackého, 1991. ISBN 80-7067-074-6.

MORGANOVÁ, P. *Akční umění*. Olomouc: Votobia, 1999. ISBN 80-7198-351-9.

LECOMPTE, J.-F. *Spirales: Une vraie histoire du monde*. Paris: Edite, 2008. ISBN 978-2-84608-252-5.

BARBE-GALL, F. *Comment parler d'art aux enfants*. Paris: Le Baron Perché, 2009. ISBN 978-2-36080-000-1.

Název pracovního listu:**5 | DEN V UMĚLECKÉM DÍLE**

Průřezové téma: Osobnostní a sociální výchova, Výchova k myšlení v evropských a globálních souvislostech.

Klíčové kompetence: *kompetence komunikativní, kompetence k řešení problémů.*

Autor: Kamila Kmentová

Metodické poznámky k pracovnímu listu:

Pracovní list je vhodný pro 2–3 vyučovací hodiny (nutnost domácí přípravy žáků na 2./3. hodinu).

Doporučujeme, aby žáci zpracovávali úkoly samostatně nebo ve dvojicích.

Úkoly 1–3

Výklad a metodické pokyny:

Úvodní obrázky mají žáky naladit na práci s uměleckými díly. Každý žák by měl mít k dispozici jejich barevnou podobu. Pokud to není možné, doporučujeme představit barevnou verzi maleb prostřednictvím dataprojektoru nebo jiné projekční metody.

Řešení 1, 2

Individuální.

Řešení 3

Správně: 1B, 2E, 3D, 4A, 5C

Úkol 4

Výklad a metodické pokyny:

Zadání vyžaduje práci s literaturou, popř. přístup k internetu!

Řešení

Paul Klee: * 1879 – † 1940, Německo, Švýcarsko, expresionismus, kubismus

Caspar Friedrich David: * 1774 – † 1840, Německo, romantismus

Oskar Kokoschka: * 1886 – † 1980, Rakousko, expresionismus, fauvismus

Claude Monet: * 1840 – † 1926, Francie, impresionismus

Paul Gauguin: * 1848 – † 1903, Francie, impresionismus, postimpresionismus

Úkol 5

Výklad a metodické pokyny:

Slohové zadání využívá představivost žáků.

Žáci si pro slohový úkol mohou vybrat i jiné zobrazení (jeho výběr možno zadat jako domácí úkol), další obrazy může připravit i učitel.

Úkol 6

Výklad a metodické pokyny

Při zadání úkolu je vhodné připomenout žákům základní **pravidla pro tvorbu počítačové prezentace** (barva písma a pozadí, velikost písma, množství řádků a obsažených informací). Zásady pro přípravu prezentace jsou k dispozici např. na internetových stránkách:

http://www.jacr.cz/cms/upload_file/akademie_JA_prednasky/200310234718-PREZENTACE.doc.

(Zadání nemusí být zpracováno formou počítačové prezentace, žáci mohou vytvořit např. informační plakát.)

Úkol mohou žáci zpracovat v rámci domácí přípravy, ale i v průběhu vyučování. V takovém případě je třeba poskytnout jim dostatek informačních zdrojů (školní knihovna – zejména literatura zaměřená na dějiny umění; přístup k internetu).

Učitel může ve spolupráci se žáky stanovit **základní body**, které se mají v prezentaci objevit (př. charakteristika směru, 1 obrázek, 1 související literární ukázka apod.).

Název pracovního listu:**6 | TAJEMSTVÍ PŘITAŽLIVOSTI**

Průřezové téma: Osobnostní a sociální výchova, Mediální výchova, Výchova k myšlení v evropských a globálních souvislostech.

Klíčové kompetence: *kompetence k učení, k řešení problémů, komunikativní, sociální a personální.*

Autor: Kamila Kmentová

Metodické poznámky k pracovnímu listu:

Doporučujeme realizovat pracovní list v průběhu **3 vyučovacích hodin**.

Považujeme za vhodné, aby žáci pracovali ve **dvojicích** (úkoly 1–3, 5–9) a ve **skupinách** (úkoly 4, 10, 11).

Úkoly vyžadující přípravu materiálů ze strany učitele/žáků: úkol 4, 10, 11.

Úkoly 1, 2, 3**Řešení 1**

Texty souvisí s oblastí kosmetického průmyslu. Každý z nich představuje rostlinu, která se využívá v kosmetice.

Řešení 2

	Oblast	Země (stát)
Kosatec	Toskánsko	Itálie
Červená rýže	<i>Camargue</i>	<i>Francie</i>
Cedr	Střední Atlas	Maroko
Jasmín	delta Nilu	Egypt
Verbena	Korsika	Francie

Řešení 3

Ingredience = přísada, příměs.

Region = území se společnými znaky, oblast.

Vůně = pach.

Výrobek = produkt, výtvar.

Úkol 4**Výklad a metodické pokyny**

Úkoly mohou žáci plnit s pomocí slovníku. Žáci sestavují seznam rostlinných kosmetických přísad. Mohou jim pomoci různé kosmetické katalogy (přístupné i na internetu), popř. reklama na kosmetický produkt. Je nutno poskytnout dostatek etymologických slovníků!

Řešení

Individuální.

Úkol 5

Výklad a metodické pokyny

Cílem úkolu je naladit žáky na téma následujícího textu. (Učitel může otázky číst nahlas a žáci na ně odpovídají se zavřenýma očima.)

Úkoly 6, 7, 8

Výklad a metodické pokyny

Žáci pracují s výchozím textem, který informuje o významu vůní v Číně.

Řešení 6

Kafrovník, badyán, skořicovník, citrusy, broskve, meruňky, mošus, jasmín, gardénie, chryzantéma, santal.

Řešení 7

Číňané připisovali vůním obrovský význam, parfémovali si jimi čaj, vyráběli dřevěné předměty ze santalového dřeva, kafrovníku apod., vůně provázely i zápalné oběti – vonné tyčinky, granule, kužely.

Řešení 8

Džunka = typ čínské plachetní lodě.

Úkol 9

Řešení

Na obrázcích je badyán a skořice.

Úkol 10

Výklad a metodické pokyny

Tento úkol vyžaduje předchozí přípravu žáků nebo učitele! (Žáci si mohou za domácí úkol donést vzorky různého koření, bylinek apod.)

Úkol 11

Výklad a metodické pokyny

Žáci postupují podle zadání.

Grafický návrh reklamy může být realizován na papír velikosti A4, A3, ale může být i plastický (ozdobená sklenička, lahvička od parfému apod.).

(Žáci mohou úkol zpracovat i v rámci domácí přípravy – v takovém případě doporučujeme stanovit lhůtu pro vypracování úkolu alespoň na 14 dní.)

Prezentace parfémů by měla proběhnout ve zvláštní hodině.

Název pracovního listu:**7 | MALOVÁNÍ HUDBOU**

Průřezové téma: Osobnostní a sociální výchova, Multikulturní výchova, Výchova k myšlení v evropských a globálních souvislostech.

Klíčové kompetence: *kompetence k učení, kompetence komunikativní.*

Autor: Milan Polák

Metodické poznámky k pracovnímu listu:

Celý pracovní list je zaměřen především na integraci poznatků z různých vzdělávacích oblastí: Jazyk a jazyková komunikace (Český jazyk), Člověk a společnost (Dějepis), Umění a kultura (Hudební výchova, Výtvarná výchova).

Nejde ovšem o kognitivní znalosti, ale zejména o rozvoj vnímání hudby při jejím poslechu a rozvoj příslušných kompetencí žáků.

Úvodní ukázkou doporučíme pustit bez obrazu (videa), lze ji také zkrátit.

Závěrečná ukáзка (s ohňostrojem) by měla být delší.

Úkoly za textem o skladateli jde obohatit o vysvětlení pojmů *opera*, *oratorium* apod. (lze zadat jako domácí úkol).

Úkoly 1–3**Možné řešení úkolů k poslechu:**

1. Jde o hudbu slavnostní, královskou.
2. Hudba evokuje slavnostní prostředí (zámku, hradu apod.).
3. Nabízí se názvy související s prostředím (příjezd krále, korunovace, svatba apod.).

Úkol 4**Výklad a metodické pokyny**

Jde o úkoly zaměřené na práci s informacemi (rozvoj čtenářské gramotnosti žáků).

Řešení

- a) 1685–1759
- b) Baroko.
- c) Působil v Německu (Halle, Hamburk, Hannover) a v Itálii. Nejdelší část svého života prožil v Anglii.
- d) Skládal především opery a oratoria.
- e) Jedná se o hudbu k ohňostroji.
- f) Vznik samostatné Československé republiky – 28. 10. 1918
Příchod Nového (i nového) roku – 1. 1.
Den české státnosti (svátek sv. Václava) – 28. 9.
Den boje za svobodu a demokracii – 17. 11.
Den vítězství (konec 2. světové války v Evropě) – 8. 5. 1945

Název pracovního listu:**8| ČLOVĚK A JEHO ZROZENÍ 1**

Průřezová témata: Osobnostní a sociální výchova, Environmentální výchova.

Klíčové kompetence: *kompetence komunikativní, kompetence k řešení problémů, kompetence občanské.*

Autor: Jaroslav Vala

Metodické poznámky k pracovnímu listu:**Úkol 1**

Výklad a metodické poznámky

Úvodní text má navodit motivační atmosféru pro práci s pracovním listem. Při diskuzi s žáky můžeme navázat na jejich znalosti z biologie: jak je vyživováno dítě v prenatálním období, jak funguje jeho krevní oběh, co je to placenta apod.

Hlavním cílem pracovního listu je přivést žáky k úvahám nad lidským narozením a jeho možnými formami. Vedeme žáky k uvažování v širších souvislostech a oceňujeme názorovou různorodost. Bereme přitom v potaz jejich věkově a prožitkově omezenou osobní zkušenost v dané oblasti, kterou jim však můžeme zprostředkovávat.

Řešení úkolu 1:

Autor zdůrazňuje okamžik oddělení dítěte od matky, okamžik prvního nadechnutí. Děti mohou vzpomínat na to, co vědí od rodičů o svém narození.

Úkol 2

Výklad

Frederick Leboyer (1918) je francouzský porodník, který propagoval jemné porodní techniky, zejména praxi porodů do vody.

Metodické poznámky

Žáky vedeme k uvažování nad významem a smyslem porodů do vody. Dítě je v prenatálním období v plodové vodě. Porody do teplé vody tedy usnadňují dítěti příchod na svět tím, že simulují prostředí v placentě.

Úkol 4

Metodické poznámky

Zajímáme se o to, jak žáci dané ukázky (od E. Geisela) porozuměli. Proč opičí mládě zemřelo? Je vhodné vyvolat diskuzi na dané téma a sledovat nakolik žáci vnímají paralely s dnešním porodnictvím.

Úkol 5

Metodické poznámky

Tento úkol mohou žáci plnit během domácí přípravy. Podle uvážení mohou dostat konkrétní skupiny žáků konkrétní státy, anebo můžeme zadat úkol obecně s tím, že bude záležet na preferencích každé skupiny, na jaké téma se zaměří.

Řešení

Obecně platí, že země západní Evropy (a zejména severské země) v duchu své liberálnější tradice umožňují vybrat si rodičkám prostředí k porodu podle vlastního uvážení. Zajímavou alternativu vůči porodům v nemocnicích a domácím porodům představují tzv. porodní domy. V nich rodí ženy pouze za přítomnosti porodních asistentek, které znají z předporodní péče, prostředí je komfortní a vstřícné vůči rodící ženě. Takový postup respektuje skutečnost, že dobré psychické rozpoložení ženy je pro porod velmi důležité, vychází vstříc jejím potřebám.

<http://iham.cz/2012/03/porod-doma-je-bezpecnynebezpecny/>

Úkol 6

Metodické poznámky

Jedná se o nácvik čtenářské gramotnosti. Žáci se snaží číst text pozorně a srovnávat nové informace s informacemi staršími. Následně je vhodné diskutovat o tom (nejdříve v menších skupinkách, poté v rámci třídy), jaké informace v textu označili a proč.

Úkol 7

Řešení

Ambulantní porod – žena odchází domů s dítětem několik (2–24) hodin po porodu, který se odehrává v porodnici. Je to jakýsi mezistupeň mezi klasickým porodem v porodnici a domácím porodem. Podmínkou pro toto brzké opuštění zdravotnického zařízení je bezproblémový fyziologický porod a nekomplikovaný zdravotní stav matky a novorozence. Ve světě je tento postup vcelku běžný, v některých zemích dokonce standardní, protože pokud je celý systém dobře nastaven, zajištěna veškerá péče o matku a dítě i v domácnosti, může mimo jiné ušetřit nemalé peníze ve zdravotnictví.

V ČR se k AP staví většina porodníků a pediatrů odmítavě.

<http://www.propp.cz/cz/ambulantni-porod/ambulantni-porod.html>

Porodní dům – je alternativním domácím prostředím se zajištěnou odbornou péčí.

<http://www.pdcap.cz/Texty/PD/CojePD.html>

Úkol 9

Řešení

WHO – Světová zdravotnická organizace.

Úkol 10

Metodické poznámky

Je možné využít metodu soudu – žalobců a obhájců jednotlivých forem porodů. Žáci, kterým předem rozdělíme role, si během domácí přípravy shromáždí argumenty hájící jejich stanovisko.

Inspirací mohou být různé webové stránky s rozdílnými pohledy na dané téma:

<http://iham.cz/>,

<http://www.propp.cz/>,

<http://www.porodnice.cz/>.

Název pracovního listu:**9| ČLOVĚK A JEHO ZROZENÍ 2**

Průřezové téma: Osobnostní a sociální výchova.

Klíčové kompetence: *kompetence komunikativní, kompetence k řešení problémů, kompetence občanské.*

Autor: Jaroslav Vala

Metodické poznámky k pracovnímu listu:**Úkoly 1, 2**

Výklad

Úvodní text má navodit atmosféru pro práci s pracovním listem a zároveň přináší jeho základní témata (předsudky, porod).

Metodické poznámky

Žáci si mohou z textu vypsát slova a termíny, kterým nerozumí, a poté se je pokusit vysvětlit. Můžeme pracovat brainstormingem, k některým termínům je možno vytvořit pojmovou mapu.

Zároveň mohou mezi sebou porovnávat pasáže, které je v textu nejvíce zaujaly. Je možno využít metodu dvojitého zápisníku (podvojného deníku), kdy si žáci do jednoho sloupce vypíší konkrétní pasáž z textu a do druhého sloupce zdůvodní jeho výběr. Ostatní žáci se mohou snažit toto zdůvodnění u svých spolužáků odhadnout.

Cílem pracovního listu je přivést žáky k úvahám nad lidským narozením, přičemž vedeme žáky k uvažování v širších souvislostech a oceňujeme názorovou různorodost. Zároveň ukazujeme konkrétní podobu jednoho ze společenských předsudků. Pracovní list není postaven na kumulaci faktografických údajů, má spíše vést žáky k diskuzím a zamyšlení.

Úkol 4

Metodické poznámky

Vzájemná diskuze žáků a zápis z jejich závěrů.

Řešení

V současnosti je celá řada indikací pro císařský řez:

1. nepoměr velikosti hlavičky plodu a pánve,
2. překážky v porodních cestách,
3. některé poruchy placenty a pupečníku,
4. některá celková onemocnění matky,
5. akutní tíseň plodu,
6. nepravidelná uložení plodu,
7. některé situace při vícečetném těhotenství.

V České republice přijde na svět císařským řezem zhruba každé čtvrté dítě. Celkově se těchto operací v ČR provede ročně přes 20 000 a komplikace se vyskytují častěji než po porodu spontánním. Podíváme-li se na statistiku v dalších evropských zemích, zjistíme, že například v Holandsku porodí operativně jen 14 % žen a v Itálii naopak 37 % žen. Je tedy poměrně jasné, že počty císařských řezů souvisejí více s životním stylem a s fungováním zdravotního systému než se skutečným zdravotním stavem žen. Pro řadu žen představuje císařský řez domnělé vyhnutí se bolesti, zapomínají však na svůj náročný poporodní stav, rizika při dalším porodu a na rizika respiračních chorob dítěte.

K danému tématu existuje celá řada webových stránek, které podle svého zaměření přinášejí informace pro císařský řez i proti němu.

Úkoly 5, 6

Metodické poznámky

Cílem úkolů je navození diskuze k danému tématu.

Řešení úkolů 5, 6:

Zdravotníci automaticky spojovali tělesné postižení i s postižením mentálním a jednali s pacientkou přezíravě a s despektem. Žáci hledají v textu konkrétní důkazy pro tato tvrzení.

Úkol 7

Řešení

Dětská mozková obrna (DMO) je termín, jenž představuje skupinu chronických onemocnění, která jsou charakteristická poruchou centrální kontroly hybnosti. Pojem dětská představuje období, ve kterém se nemoc začne projevovat, označení mozková, určuje místo, kde dochází k poruše (v mozku), a termín obrna vyjadřuje, že tato nemoc působí problémy s hybností těla.

Název pracovního listu:**10 | ČLOVĚK A (NE)ZROZENÍ**

Průřezová témata: Osobnostní a sociální výchova, Environmentální výchova.

Klíčové kompetence: *kompetence komunikativní, kompetence k řešení problémů, kompetence občanské.*

Autor: Jaroslav Vala

Metodické poznámky k pracovnímu listu:**Úkoly 1, 2****Výklad a metodické poznámky**

Pracovní list poukazuje na problematiku potratů. U podobně zaměřených etických témat není jednoduché zůstat nestranným. Žákům můžeme sdělit svůj postoj, ale zároveň jim musíme dát prostor pro hledání jejich vlastních odpovědí i s vědomím toho, že za několik let mohou tyto odpovědi pod vlivem dalších životních zkušeností a osobnostního zrání vypadat jinak. Pracovní list není postaven na kumulaci a memorování faktografických údajů, má spíše vést žáky k diskuzím a zamyšlení.

Úvodní text má navodit atmosféru pro práci s pracovním listem a zároveň přináší jeho hlavní téma – potraty. Téma je zobrazeno pohledem ženy, která se dostala do tíživé životní situace, usiluje proto o potrat, avšak setkává se s odmítavým nepochopením ze strany zdravotníků. Chceme ukázat osobní situaci člověka, který se rozhodl pro potrat. V kontrastu k této ukázce stojí text o způsobu provádění potratů.

Jedná se o nácvik čtenářské gramotnosti. Žáci se snaží číst text pozorně a srovnávat nové informace s informacemi staršími. Následně je vhodné diskutovat o tom (nejdříve v menších skupinkách, poté v rámci třídy), jaké informace v textu označili a proč.

Úkol 3**Metodické poznámky**

Vzájemná diskuze žáků a zápis z jejich závěrů.

Na základě dosud známých informací se žáci rozhodnou, zda se osobně přiklání k provádění potratů či proti nim. Cílem je, aby zaujali konkrétní stanovisko a abychom mohli sledovat, zda se jejich pohled bude pod vlivem dalších informací proměňovat.

K danému tématu existuje řada webových stránek, které podle svého zaměření přinášejí informace pro potraty i proti nim. Poučením může být četba různých online diskuzí, kde ženy probírají své budoucí (i minulé) potraty.

Úkol 4**Metodické poznámky**

Četba ukázky a diskuze. Změnil se postoj žáků k úvodní ukázce a k jejím aktérům? Mají více pochopení pro lékaře odmítající realizovat interrupci?

Diskuzi můžeme postupně směřovat k otázce, kdy vzniká nový život (viz úkol č. 6).

Úkol 5

Metodické poznámky

Samostatný úkol pro žáky na příští hodinu – zmapovat situaci kolem interrupcí v ČR a v zahraničí.

Úkol 6

Metodické poznámky

Iniciujme diskuzi na dané téma: žáci je nejdříve probírají ve skupinách, poté každá skupina sdělí závěry, k nimž dospěla. Ve třídě můžeme rozdělit role a hledat argumenty pro jednotlivé fáze prenatálního vývoje.

Úkol 7

Metodické poznámky

Je možné využít metodou soudu – žalobců a obhájců potratů. Studenti, kterým předem rozdělíme role (nebo si svou roli sami zvolí), si shromáždí argumenty hájící jejich stanovisko. Studenti v rolích soudců budou rozhodovat o tom, na čí straně je pravda.

Úkol 8

Metodické poznámky

Nechejme žáky diskutovat o možném zákazu potratů a jeho následcích.

Restrikce potratů by s největší pravděpodobností nic nevyřešila, potraty by se přesunuly do ilegality a hrozila by větší zdravotní rizika. Druhou variantou by byla tzv. potratová turistika. Za nejlepší řešení považujeme náležitou osvětu, nabídku jiných řešení a následnou možnost svobodné volby každé ženy. Mezi další řešení patří v současné době především tzv. babyboxy a anonymní porody. Narozené dítě může jít velmi brzy do náhradní rodiny, což je pro jeho vývoj velmi žádoucí.

Název pracovního listu:**11 | ČLOVĚK A UMÍRÁNÍ 1**

Průřezové téma: Osobnostní a sociální výchova.

Klíčové kompetence: *kompetence komunikativní, kompetence k řešení problémů, kompetence občanské.*

Autor: Jaroslav Vala

Metodické poznámky k pracovnímu listu:**Úkol 1**

Výklad

Úvodní citát má navodit atmosféru pro práci s pracovním listem a zároveň přináší jeho základní témata (umírání, smrt).

Metodické poznámky

Citát vyslovuje pocit řady lidí, pocit strachu z umírání. S žáky můžeme diskutovat o důvodech tohoto strachu a možnostech jeho překonávání. Tato otázka nutně souvisí s představou toho, co (ne)následuje po smrti.

Zmíněné téma dovede svou kontroverzí, aktuálností, naléhavostí, provokativností vzbudit u žáků dostatečný zájem. K možným námitkám, že dané oblasti jsou pro žáky příliš náročné a vzdálené jejich věku, lze uvést, že žáky musíme brát jako partnery. Jen tak je naučíme argumentovat a naslouchat názorům ostatních, jen tak budou mít odvahu a chuť se do diskuze zapojit. A skutečnost, že některé věci chápou na úrovni svého věku, je přirozená a může být pro nás i obohacující.

Úkoly 2, 3

Metodické poznámky

Úkol 2 má evokovat vzpomínky a asociace související s termínem smrt. Jedná se o téma velmi citlivé, proto přistupujme k žákovským asociacím opatrně a svůj text by neměl číst ten, kdo nechce.

Myšlenková mapa (úkol 3) zachycuje asociace k oběma termínům, čímž vyniknou jejich rozdíly. Dle uvážení můžeme žákovské návrhy asociací redukovat (např. na adjektiva nebo substantiva), anebo nechat volný prostor. Oba postupy mají své opodstatnění.

Umírání tvoří nedílnou součást života, představuje individuální vyrovnání se s vlastním životem. A nezřídka právě v těchto chvílích si člověk uvědomí, co v životě bylo opravdu podstatné.

Úkol 4

Metodické poznámky

Použití metody INSERT má vést žáky k pozornému čtení a vnímání širších souvislostí. Některé vyslovené úvahy pro ně budou nové a odporující zaběhnutému vidění světa (např. že umírat se má v nemocnicích).

Úkol 5

Metodické poznámky

Žáci mohou rozebírat svůj pohled na dané téma. Otázku můžeme položit následujícím způsobem a sledovat případný posun v názorech:

- a) Kde by měli lidé umírat a proč?
- b) Představ si, že jsi těžce nemocný a umíráš. Jaké místo si zvolíš, nemocnici (se spoustou přístrojů), nebo domácí prostředí (s blízkými lidmi kolem sebe)?

Úkol 6

Metodické poznámky

Je vhodné využít metodu podvojného deníku (dvojitého zápisníku) a dbát na to, aby žáci písemně zdůvodnili výběr ukázky. Tím je přimějeme k přesné formulaci myšlenek a verbalizaci neurčitých pocitů.

Úkoly 7, 8

Řešení 7, 8

Na tvrzení o falešné hře mezi lékaři a příbuznými se dá nahlížet z různých úhlů:

Mnozí příbuzní vnitřně cítí, že by si měli vzít umírajícího blízkého domů (ten o to nezřídka sám žádá), ale nemají k tomu dost odvahy či dalších možností a podmínek. Proto si namlouvají, že v nemocnici je mu nejlépe. Lékaři většinou nemohou mít osobní vztah k umírajícím pacientům. Přesto se brání jejich předání do domácí péče s tím, že nemocniční prostředí je vhodnější.

Úkoly 9, 10

Metodické poznámky

Výše uvedená tvrzení sice není možné absolutně zobecňovat, přesto ilustrují převažující tendence v obou zařízeních. S žáky můžeme diskutovat o tom, zda tyto termíny znají a co o nich vědí. Případně mohou dostat za úkol připravit srovnání obou institucí.

Výklad

LDN – léčebna dlouhodobě nemocných. Místo, kde pobývají především staří a umírající lidé. V našem prostředí se nezřídka vyznačuje značnou odosobněností a lhostejností vůči pacientům. Blíže viz http://zpravy.idnes.cz/za-zdmi-ldn-je-pacient-nula-zjistil-reporter-mf-dnes-fht-/domaci.aspx?c=A080706_225553_domaci_mia.

Hospic – zdravotnicko-sociální zařízení, které slouží k pobytu nevyléčitelně a těžce nemocných osob a péči o ně. Hlavním účelem hospiců je maximálně zlepšit kvalitu života v jeho závěrečné fázi a umožnit důstojné umírání. Zvláštní variantu představuje tzv. domácí hospic: <http://www.cestadomu.cz/domaci-hospic.html>.

Úkol 11

Metodické poznámky

Podle konkrétní atmosféry ve třídě můžeme zavést diskuzi i na toto téma. Obecně platí, že člověk (natož dítě) nedokáže přesně odhadnout své chování v dané situaci. U někoho se objeví nečekaná síla vše zvládnout, jiní ji nemají. Přesto stojí za to o těchto věcech alespoň přemýšlet.

Úkol 13

Řešení

ak. mal. Jan Paul

nar. 31. 10. 1956 v Příbrami, malíř, výtvarný kritik, publicista a prozaik

V dětství kreslil seriály, které publikoval časopis ABC. Vyučil se aranžérem a vykonával různá zaměstnání jako tapetář, písmomalíř a kamenosochař. Vystudoval Akademii výtvarných umění v Praze, ateliér Arnošta Paderlíka (1979–1985). Spolupracoval s výchovným ústavem pro mládež v Praze 9, Klíčov jako arteterapeut (1984–1986) a v Praze 9 Dolních Počernicích vedl dětskou výtvarnou skupinu (1987–1991). Byl iniciátorem výstav v dolnopočernickém parku (1987 a 1988) a organizoval mezigenerační výstavu Svornost 89, poslední předrevoluční skupinovou výstavu v tehdejší Československu.

Vydal soukromě jako bibliofilie autorské sbírky poezie „To, co je na duši“ (1987), „Střepy“ (1988) a pseudo-novelu „Kristina a Jonathan“ (1987). V roce 1990 kreslil pro nový Mladý hlasatel seriál Paprsky Omikron. Je autorem malířského projektu Prostor určeného dětem II. stupně ZŠ, žákům učňovských a středních škol a tzv. rizikové i tělesně postižené skupině dětí a mládeže. Byl zván na akce a projekty, kde lektoroval experimentální malbu dětí z různých věkových a sociálních skupin (např. Babí lom Ivy Bittové, 1992). Zabýval se mnoha uměleckými činnostmi (malba, grafika, plastiky, objekty).

Ve výtvarné tvorbě se věnoval různým tématům, formám a experimentům. Vytvářel „vitríny“ (1989–1993) a „Soukromé reliquiáře“ (1999), v nichž používal nalezený spotřební materiál. Realizoval s použitím textu ve fotografii konceptuální projekty (např. Grossovy Vánoce, 2000; Jsme hraví, jsme vaši!; Příběh koncentrované banality, 2001; Zpráva o smrti mého otce, 2002), které se týkaly otázek identity člověka v současném světě. Od roku 2004 se zabývá výhradně malbou, maluje rukama, bez použití štětců. Fotografuje, píše básně, texty, hraje na kytaru a doprovází se na foukací harmoniku (demo snímek Ruleta života, 1983, Noční jezdec, 2004).

Od roku 1986 píše kritiky, recenze a eseje (Atelier, Revolver Revue, Britské listy – Monitor Jana Paula, příležitostně denní tisk), od roku 2001 publikuje i mimo obor výtvarného umění. Pro týdeník Profit připravoval autorsky dvoustranu Art (1999–2000) a pro časopis Euro pravidelnou rubriku Umění (2000–2001). Volné prozaické tvorbě se věnuje od roku 2003, sbírka povídek Deník pošetilého milence (Barrister a Principal, 2006) je jeho prvotina. Výtvarnou tvorbou je zastoupen v galeriích a soukromých sbírkách v České republice i v zahraničí. Je členem Sdružení výtvarných kritiků a teoretiků. Žije a pracuje v Praze.

(Zdroj: <http://www.blisty.cz/aut/82/bio.html>)

Název pracovního listu:**12| ČLOVĚK A UMÍRÁNÍ 2 ANEB TABUIZACE SMRTI**

Průřezové téma: Osobnostní a sociální výchova, Environmentální výchova.

Klíčové kompetence: *kompetence komunikativní, kompetence k řešení problémů, kompetence občanské.*

Autor: Jaroslav Vala

Metodické poznámky k pracovnímu listu:

Cílem pracovního listu je přivést žáky k úvahám nad lidským umíráním a jeho současnou tabuizací. Nejprve se snažíme objasnit význam slova „tabu“ a ukázat na jeho různé společenské podoby. Z dalších úkolů je vhodné si vybírat takové, které odpovídají věku žáků a množství času, které chceme tomuto pracovnímu listu věnovat.

Úkoly 1, 2, 3

Metodické poznámky

S žáky můžeme diskutovat o proměnách společenských tabu. Případně jim můžeme zadat samostatný úkol zaměřený na toto téma.

Řešení 1, 2

Tabu je striktní sociální zákaz některé z lidských aktivit nebo sociálních zvyků označených za svaté a zakázané. Porušení tabu je obvykle ve společnosti považováno za nežádoucí a nepřipustné. Často jde nejen o lidské jednání, ale i o vylučování, odstraňování slov nebo témat z řeči, komunikace a jazyka.

Společenská tabu se časově i místně proměňují.

Úkoly 4, 5

Metodické poznámky

Tento úkol je možno pojmut jako projekt – žáci si vyberou (např. v širším příbuzenstvu) vhodné respondenty (malé děti a jejich rodiče) a pokoušejí se najít odpovědi na zmíněné otázky.

Výsledky a následná diskuze poslouží jako příprava pro ukázkou z článku Umírání pro začátečníky.

Úkoly 6, 7

Metodické poznámky

Práce s uvedeným textem je klíčová pro celé téma pracovního listu. Náležitou pozornost je vhodné věnovat metodě podvojného deníku (dvojitého zápisníku), zejména zdůrazňujeme potřebu, aby žáci písemně zdůvodnili výběr zajímavé pasáže. Písemnou formulací je vedeme k umění verbalizace estetického soudu, myšlenek a k preciznímu vyjadřování.

Úkol 8

Metodické poznámky

Při diskuzi o navržených tématech mohou žáci směřovat od obecné roviny k individuální. Chtěli by být u umírání blízkého člověka, nebo je pro ně lepší pouze dozvědět se o jeho smrti? Jakou roli hraje rituál pohřbu? Mají v dnešní době pohřby význam?

Úkol 10

Metodické poznámky

Změnil se po přečtení další ukázky pohled žáků na výše uvedená témata? Při práci s ukázkou je znovu možné využít metodu podvojného deníku.

Název pracovního listu:**13| STAROVĚKÝ EGYPT – MUMIFIKACE**

Průřezové téma: Osobnostní a sociální výchova.

Klíčové kompetence: *kompetence komunikativní, kompetence k řešení problémů, kompetence občanské.*

Autor: Jaroslav Vala

Metodické poznámky k pracovnímu listu:

Cílem pracovního listu je rozvíjet u žáků čtenářskou gramotnost, pozorně číst, kriticky uvažovat nad předávanými informacemi a zařazovat je do vlastních vědomostních souřadnic. Zároveň se zaměřujeme na příčiny a způsob mumifikace ve starověkém Egyptě a hledáme paralely s novodobými výstavami mumifikovaných těl čínských vězňů.

Úkoly 1, 2**Metodické poznámky**

Původní Johnsonův text byl upraven, abychom zjistili, jak pozorně žáci čtou a zda nad textem přemýšlejí. Žáci text kriticky přečtou a vytvoří tabulku získaných informací. Svá zjištění poté srovnávají se spolužáky.

Řešení 1, 2

- Hodnostáři měli na krku tělo **mrtvého, vysušeného netopýra**... – dodatečně přidaná nepravdivá informace;
- ... staří **Indové** – původně staří **Egyptané**;
- ...kamenným nožem rozřízli **nohu** – původně **břišní dutinu**;
- **Karel Čapek** píše... – původně **Herodotos**;
- ...ani pozdější **inženýři**... – původně **balzamovači**;
- ... a natřeno **benzínem**... – původně **klovatinou**;
- ...tělo bylo natřeno **krémem proti vráskám**... – původně **konzervačními pryskyřicemi a oleji**.

Úkol 3**Metodické poznámky**

Podle uvážení můžeme žákům sdělit pravdivé informace sami, nebo je necháme samostatně pátrat a zjištění prezentovat v další vyučovací hodině. Řada těchto dodatečně přidaných informací se nicméně dá odhalit i bez zvláštního pátrání v informačních zdrojích.

Úkoly 4, 5**Metodické poznámky**

Nabízí se zajímavé srovnání procesu mumifikace, jak jej zobrazuje odborná literatura a jak beletrie. Z beletristických děl doporučujeme především román M. Waltariho *Egyptan Sinuhet*. Tato analýza může mít podobu samostatné práce vybraných žáků.

Úkol 7

Řešení

V Brně se nachází kapucínská hrobka s mumiiemi pod kostelem Nalezení svatého Kříže. Vhodná geologická skladba půdy spolu s důmyslným systémem vzduchových průduchů umožnila vysušení a následné zachování pohřbených těl. Mrtví se zde ukládali až do roku 1787.

Známou kostnici najdeme v Sedlci (část Kutné Hory) – jsou zde kosti asi 40 000 lidí.

Úkoly 8, 9 a 10

Metodické poznámky

Žáci mohou zjistit informace o zmíněné výstavě a shromáždit argumenty jejích příznivců a odpůrců.

Jednou ze zemí, kde byla výstava zakázána, je Francie. Soud rozhodl, že vystavování mrtvých těl pro komerční účely porušuje občanský zákoník, který stanovuje, že „s lidskými pozůstatky by mělo být nakládáno s úctou, důstojností a patřičnou slušností“. Navíc existuje podezření, že mrtvá těla patří popraveným čínským vězňům.

Diskuzi můžeme směřovat k úvahám, jaký je rozdíl mezi mumiiemi ze starověku a středověku (mumifikování bylo přirozeným jednáním v duchu tehdejší doby, popř. víry) a současnou komerční výstavou.

Název pracovního listu:**14| KDO JSEM**

Průřezové téma: Osobnostní a sociální výchova.

Klíčové kompetence: *kompetence k učení, kompetence k řešení problémů, kompetence komunikativní, kompetence sociální a personální, kompetence občanské.*

Autor: Vlasta Řeřichová

Metodické poznámky k pracovnímu listu:**Úkoly 1, 2**

Řešení

Hlavní postavou je mladá narkomanka Alice, která se v psychiatrické léčebně léčí z drogové závislosti. Po dvou letech začíná abstinovat a současně při tom hledá příčiny toho, proč začala užívat drogy.

Úkol 3

Řešení

Jedná se o vyprávění v 1. osobě (ich-formě), vypravěčem je hlavní hrdinka příběhu (z hlediska typologie vypravěče se jedná se o vypravěče osobního, který prezentuje příběh především z vlastního hlediska). Ich-forma vyprávění zvyšuje dojem autentičnosti, působí sugestivněji než er-forma. Pro posílení autentičnosti výpovědi autorka také užívá prostředky obecné češtiny a některé slangové výrazy – např. fet, marjánka, trip.

Úkol 4

Řešení

Osobní vypravěč (ich-forma) se mění ve vypravěče autorského, z formálního hlediska se tato změna projevuje er-formou, která umožňuje větší odstup od tématu a objektivnější hodnocení událostí a postav. Změna vypravěče je v textu zvýrazněna i tučným písmem.

Úkol 5

Řešení

Mezi nejčastější typy kompozice epiky patří kompozice chronologická, retrospektivní, rámcová a řetězová. V textu je využito retrospektivy (Alice si začíná psát psychotherapeutický deník, s jehož pomocí si má uvědomit příčiny a důsledky svého jednání) a chronologického postupu.

Úkol 6

Řešení

Např. „Byla jsem prostě samostatná, rychlá a na svůj věk dost spolehlivá. Snad i to rodiče přesvědčilo, aby do mě vkládali velký naděje.“ ... „Staroušky bolelo úplně všechno, a to i v době, kdy byli ještě úplně mladí.“ ... „Máma je (aspoň předpokládám, že s tím ještě nesešla) učitelkou. Co si pamatuju, tak se celý dopoledne ve škole usmívala na svoje prvňáčky a hromadila v sobě nervozitu...“ „Odpoledne přicházela domů jako pochodující sopka a lávou svého vzteku smetla z cesty špatně srovnaný boty v předsíni, hrnky neumytý od snídaně i mou prosbu, zda bych, až si napíšu úkoly, mohla jít s holkama ven. Vzala si prášek na bolení hlavy a s povzdechem začala jednadvacetkrát za sebou opravovat kostrbatý tahy velkých psacích ká.“ ... „Táta je podnikatel a neodnaučitelný kuřák. Má stavební firmu a hlavu v oblacích (a teď nemyslím jen oblaka dýmu z jeho cigaret). Na zem, kde žije jeho rodina, shlédne jen kvůli konzultaci dávkování nově předepsaných léků a barvitýmu líčení právě vzniklých zdravotních obtíží.“ ... „Někdy mi připadalo, že mámu šťve moje přílišné zdraví a z toho plynoucí neznalost lékařského prostředí. Odmalička si mě představovala v bílém plášti...“ ... „Tak si dělej, co chceš,“ křičela na mě máma. „Ale až umřeš na rakovinu, tak za mnou nechod!““

Úkol 7

Řešení

Byl na ně (narkomanky, alkoholičky, gamblerky, nymfomanky atd. v léčebně) smutný pohled, ale každý jejich nový krůček na vodítku přinášel doktoru Bílkovi radost...

Úkoly 8, 9

Metodické poznámky

Diskuze přispívá k naplňování obsahu a cílů osobnostní a sociální výchovy, a to jak v oblasti vědomostí, dovedností a schopností (porozumění sobě samému, zvládání vlastního chování, rozvoj dovedností a vědomostí týkajících se duševní hygieny), tak v oblasti postojů a hodnot (utváření pozitivního postoje k sobě samému, podpora primární prevence sociálně-patologických jevů a škodlivých způsobů chování). Podle časových možností využijte diskuzi k prohlubování a rozšíření učiva vzdělávacího oboru Výchova ke zdraví (stres a jeho vztah ke zdraví, autodestruktivní závislosti, psychohygiena, morální rozvoj).

Žáci se učí argumentovat a reagovat na názory ostatních, v rámci diskuzi se vytváří prostor pro naplňování obsahu a cílů vzdělávacího oboru Etická výchova.

Úkoly 10, 11

Metodické poznámky

Také tyto úkoly umožňují realizovat cíle osobnostní a sociální výchovy vzdělávacího oboru Výchova ke zdraví. Žáci se zamýšlejí nad specifickými prostředky dokumentárního filmu a nad komunikačními účinky jeho vizuálně obrazného vyjadřování.

Název pracovního listu:**15| NÁSILÍ V PÍSŇOVÝCH TEXTECH**

Průřezové téma: Osobnostní a sociální výchova, Mediální výchova, Výchova demokratického občana.

Klíčové kompetence: *Kompetence sociální a personální, kompetence občanské, kompetence komunikativní.*

Autor: Kamila Kmentová

Metodické poznámky k pracovnímu listu:

Doporučujeme, aby žáci zpracovávali úkoly ve dvojicích nebo ve skupinách.

Úkoly 1, 2

Výklad a metodické pokyny

Úvodní text přináší informace o násilném činu rapera Nifesta, který dlouhodobě prezentuje na internetu texty s prvky násilí. Žáci by se po přečtení zprávy měli zamyslet nad tím, jaké důsledky mohou mít sdělení uveřejňovaná na internetu.

Náměty k další diskuzi:

Považujete za vhodné, aby byly násilné projevy na internetu sledovány? Proč ano/ne?

Řešení 1

Individuální.

Řešení 2

Texty rapperů jsou plné násilí a zabíjení, vyskytují se v nich často vulgarismy.

Úkol 3

Výklad a metodické pokyny

Žáci uvedou jména dalších rapperů a mohou srovnat obsahy jejich textů. Mohou pracovat i s cizojazyčnými texty rapperů (ve slovenštině, angličtině, němčině...)

Řešení

Rapeři: Rytmus, Eminem, Bushido, Die Fantastischen Vier atd.

Úkoly 4, 5

Výklad a metodické pokyny

Píseň kapely Chinaski přináší odlišné pojetí tématu *násilí*. Doporučujeme, aby si žáci píseň *Láska a jiná násilí* poslechli.

Řešení 5

Individuální.

Láska, různé problémy spojené s opětovaným či neopětovaným vztahem, které člověk musí překonat, vše, co nám vstupuje do života, aniž bychom to sami iniciovali, nás formuje, posiluje. Je důležité nebýt lhostejný.

Úkol 6

Výklad a metodické pokyny

Úkol zkoumá čtenářskou gramotnost, žáci následně diskutují o odpovědích vyplývajících z grafu.

Název pracovního listu:**16| JAK SE ORIENTOVAT NA TRHU PRÁCE**

Průřezové téma: Osobnostní a sociální výchova.

Klíčové kompetence: *kompetence komunikativní, kompetence sociální a personální, kompetence občanské, kompetence pracovní.*

Autor: Eva Mlčochová

Metodické poznámky k pracovnímu listu:**Výklad a metodické poznámky**

Žáci na konci docházky do základní školy volí, na jakém typu školy budou pokračovat ve svém vzdělávání, volí si svoji budoucí profesní orientaci. Při výběru školy/profese nelze přihlížet jen k tomu, co koho baví, ale je nutné se zamyslet nad tím, jaké vlohy pro zvolený obor/profesi ten který jedinec má, jaká je z hlediska budoucí perspektivy poptávka po zvoleném oboru/profesi na trhu práce. Pracovní list ukazuje, že jednotlivé krajské úřady si nechávají vypracovat analýzu zaměstnanosti v jednotlivých oborech činnosti. Tato analýza se může stát vodítkem pro volbu profese či školy i pro samotné žáky a jejich rodiče.

Jednotlivé úkoly šetří čtenářskou gramotnost. Úkol č. 6 by měl žáka přivést k hlubšímu zamyšlení se nad volbou své budoucí školy/profese.

Úkol 1

Řešení

c

Úkol 2

Řešení

- a) Stavebnictví; Peněžnictví a pojišťovnictví; Průmysl.
- b) Doprava, skladování, pošty a telekomunikace; Ostatní sociální služby; Zemědělství, lesnictví a potravinářská výroba.
- c) Neexistují.

Úkol 3

Řešení

- a) Jedná se o tato kritéria: vzdělání, vzdělání v oboru; komunikativnost, slušnost, vztah k lidem, vystupování; odbornost, znalosti v oboru.
- b) Zaměstnavatelé pravděpodobně předpokládají, že tyto dovednosti (= jazykové znalosti, práce na PC, řidičský průkaz) jsou u absolventů samozřejmostí.

Úkol 4

Řešení

Pouze 3 % zaměstnavatelů dávají přednost absolventům před uchazeči s praxí.

Úkol 5

Řešení

Tabulka č. 3 – Frekvence vyhledávání nových zaměstnanců – absolventů dle pracovní pozice

Pozice/frekvence	Často	Občas	Výjimečně	Vůbec ne
na nekvalifikované pozice	2,0 %	16,7 %	15,7 %	65,7 %
do dělnických profesí	9,9 %	28,7 %	18,8 %	42,6 %
do nižší administrativy	2,0 %	24,5 %	24,5 %	49,0 %
do administrativy	2,0 %	20,6 %	31,4 %	46,1 %
do odborných profesí na střední úrovni	11,0 %	27,7 %	26,6 %	36,7 %
do odborných profesí na vyšší úrovni	7,4 %	13,0 %	26,9 %	52,8 %

Z nabízených možností je správná odpověď d.

Název pracovního listu:**17| JAK SI VYDĚLAT SVÉ PRVNÍ PENÍZE**

Průřezové téma: Osobnostní a sociální výchova.

Klíčové kompetence: *kompetence komunikativní, kompetence sociální a personální, kompetence občanské, kompetence k řešení problémů.*

Autor: Eva Mlčochová

Metodické poznámky k pracovnímu listu:**Výklad a metodické poznámky**

Období po skončení školní docházky bývá pro mnohé žáky dobou, kdy si hledají brigádu, aby si mohli vydělat své první vlastní peníze. Pracovní list ukazuje, jakou práci mohou děti do 15 let a mladiství vykonávat (podle zákoníku práce) a jak se mají orientovat v inzerátech nabízejících práci, aby se nestali oběťmi podvodníků.

Úkoly jsou zaměřeny na čtenářskou gramotnost a na praktické komunikativní dovednosti.

Úkol 1**Řešení**

- a) Tato brigáda nebyla v souladu se zákoníkem práce, protože sedmnáctiletý Martin překročil zákonem stanovenou pracovní dobu max. 40 hodin týdně, a to o 4 hodiny.
- b) Ano, měl. Katce je devatenáct let, není tedy již řazena mezi mladistvé.
- c) Ano, mohla, pokud budou splněny další podmínky stanovené zákonem č. 435/2004 Sb., o zaměstnanosti.
- d) Jirka nemá šanci uspět, neboť je mladistvý, a jako mladistvý nesmí vykonávat práci, při níž by byl vystaven zvýšenému nebezpečí úrazu.
- e) Radek takovou práci získat nemůže, je mladistvý, při výkonu práce plavčíka by mohl vážně ohrozit nejen svou vlastní bezpečnost a zdraví, ale i zdraví a bezpečnost ostatních lidí.
- f) Žák ZŠ by mohl vykonávat práci 3: Psaní novinek o PC hrách.

Úkol 2**Řešení**

- a) Jako podvodný se jeví inzerát č. 2, jednak proto, že je po brigádníkovi požadován vstupní kapitál 1000 Kč (navíc není uvedeno, jak bude se vstupním poplatkem naloženo, zda ho např. prodávající brigádník dostane zpět apod.), jednak proto, že není přesně uvedena adresa zaměstnavatele (organizace, která akci pořádá, ani účel, za jakým je charitativní sbírka pořádána).
- b) Žáci by měli zformulovat 10 otázek týkajících se zdravého životního stylu.
- c) Žáci napíší recenzi na libovolnou PC hru dle požadavků inzerenta č. 3.

Název pracovního listu:**18 | HLEDEJ MĚ POD ČAROU – ŘEČ SMLUV**

Průřezové téma: Osobnostní a sociální výchova.

Klíčové kompetence: *kompetence k učení, kompetence k řešení problémů.*

Autoři: Rostislav Konopa

Metodické poznámky k pracovnímu listu:

Cílem pracovního listu je rozvíjet finanční gramotnost žáků.

Úkol 2a

Výklad – práce ve skupině

Obrázek obsahuje nabídku nebankovní půjčky. Žáci si prohlédnou nabídku a odpoví na základě údajů uvedených v nabídce.

Odpověď:

Půjčím si 5000 Kč a o 31 dní později musím vrátit 6340 Kč, tj. o 1340 Kč více.

Úkol 2b

Výklad – práce ve skupině

Obrázek obsahuje nabídku nebankovní půjčky. Žáci si prohlédnou nabídku a odpoví na základě údajů uvedených v nabídce a vlastního výpočtu.

Odpovědi:

Půjčím si 2000 Kč a o 20 dní později musím vrátit 2300 Kč, tj. o 300 Kč více.

RPSN pro danou půjčku je 1182 %. Pokud bych si za uvedených podmínek vypůjčil 2000 Kč, o rok později budu muset vrátit 25 640 Kč, tj. o 23 640 Kč více ($2000 \times 1182 \% = 23\,640$).

Půjčka je velmi nevýhodná, není-li to přímo lichva.

Učitel žákům vysvětlí, co je to lichva.

Úkol 2c

Výklad – práce ve skupině

Text obsahuje pasáž z formuláře – smlouvy o nebankovní půjčce. Žáci si přečtou text a odpoví na základě údajů uvedených v textu a vlastního výpočtu.

Odpovědi:

Půjčím si 1000 Kč a o 21 dní později musím vrátit 1300 Kč, tj. o 300 Kč více.

RPSN pro půjčku za daných podmínek je 417 %. Pokud bych si za uvedených podmínek vypůjčil 1000 Kč, o rok později budu muset vrátit 5170 Kč, tj. o 4170 Kč více ($1000 \times 417 \% = 4170$).

Půjčka je výhodnější než v příkladu 2b, avšak stále velmi drahá.

Výpočet a vzorec pro RPSN = roční procentní sazba nákladů. Fakticky se tím myslí všechny poplatky, které se vážou k půjčce, např. poplatek za uzavření smlouvy, poplatek za vedení účtu, poplatek za správu, poplatek za transakci (pohyb na účtu), poplatek za pojištění atd.

$$\sum_{k=1}^m C_k (1+X)^{-t_k} = \sum_{l=1}^{m'} D_l (1+X)^{-s_l}$$

Pozn.:

- X je RPSN,
- m je číslo posledního čerpání,
- k je číslo čerpání, proto $1 \leq k \leq m$,
- C_k je částka čerpání k ,
- t_k je interval vyjádřený v letech a zlomcích roku mezi datem prvního čerpání a datem každého následného čerpání, proto $t_1 = 0$,
- m' je číslo poslední splátky nebo platby poplatků,
- l je číslo splátky nebo platby poplatků,
- D_l je výše splátky nebo platby poplatků,
- s_l je interval vyjádřený v letech a zlomcích roku mezi datem prvního čerpání a datem každé splátky nebo platby poplatků.

Zpravidla platí, že čím větší poplatky tvoří RPSN, tím je to logicky ve smlouvě uvedeno menším písmem!

Reflexe, diskuze – možné otázky:

- Co je RPSN a k čemu slouží? Roční procentní sazba nákladů na úvěr; je zákonnou povinností všech poskytovatelů půjček RPSN uvádět, umožňuje spotřebiteli porovnat cenu půjček; u bankovních půjček bývá RPSN mnohem nižší (max. v desítkách procent).
- Studujete smlouvy pečlivě?
- Dokázali byste nyní RPSN zjistit, víte k čemu je důležité?

Název pracovního listu:**1 | POLITICKÁ PROPAGANDA**

Průřezové téma: Výchova demokratického občana, Mediální výchova.

Klíčové kompetence: *kompetence k učení, kompetence k řešení problémů, kompetence komunikativní.*

Autor: Rostislav Konopa

Metodické poznámky k pracovnímu listu:**Úkol 2****Výklad**

Aktivita rozvíjející kritické myšlení, odstraňuje předsudky a stereotypy. Zaměřuje se na politickou propagandu, ukazuje některé její projevy a metody. Těžiště aktivity stojí na kontrastu propagandistických amerických filmových materiálů z 50. let 20. století (z doby studené války).

Cíle:

- uvědomit si zkreslování a manipulaci se skutečností,
- poznat rysy propagandy,
- rozpoznat manipulativní komunikaci,
- kriticky přistupovat k mediálním informacím.

Metodické poznámky:

V 50. letech ještě neexistovaly balistické rakety a jediným nosičem atomové bomby byl bombardér s dlouhou dráhou doletu. Mezikontinentální balistická raketa byla vyvinuta až v r. 1957 (Sputnik). Počátkem 60. let byly vyvinuty balistické rakety odpalované pod vodou a zároveň vzniká první raketová obrana. Počátkem 70. let byly vyvinuty vícenásobné manévrující hlavice MIRV („*Multiple independently targetable reentry vehicle*“) – tj. rakety s více jadernými hlavicemi, které se postupně oddělují za letu. V polovině 70. let dominovaly střely s plochou dráhou letu a počátkem 80. let 20. století byla objevena neutronová bomba. Od 80. let existují jaderné hlavice MARV – vícenásobné jaderné rakety, jejichž hlavice jsou schopné samostatně manévrovat, tzn. každá z nich může mít svůj vlastní vyměřený cíl. Za nejmodernější jadernou zbraň současnosti se považuje ruská jaderná balistická zbraň Topol-M (http://en.wikipedia.org/wiki/RT-2UTTKh_Topol-M).

Propagandistických snímků a brožur varujících před účinky jaderných zbraní bylo více, např. **Survival Under Atomic Attack** (1951) – „*Přežít atomový útok*“, který byl jako součást americké osvěty před účinky jaderných zbraní představen veřejnosti již rok po úspěšném testu sovětské atomové bomby, v Anglii existoval podobný informační projekt **Protect and Survive** (konec 70. let – počátek 80. let) – „*Ochraňuj a přežij*“. Období studené války si ostatně pamatuje i československá generace narozená v 70. letech 20. století, kdy součástí civilní ochrany obyvatelstva před jaderným útokem bylo cvičení ve školách s igelitovými pytlíky a plynovými maskami!

V průběhu studené války bylo natočeno i několik působivých filmů upozorňujících na možnou katastrofu jaderné války, jako např. dokumentární drama **The War Game /Válečná hra/** (1965) (režie Peter Watkins, 48 min.), které vyděsilo vedení BBC natolik, že film odmítla odvysílat, nebo katastrofický film **The Day After /Den poté/** (1983) (režie Nicholas Meyer, 126 min.) či strhující film zachycující následky celosvětové jaderné války na Velkou Británii **Threads /Vlákna/** (1984) (režie Mick Jackson, 110 min.), který byl po prvním uvedení stažen z distribuce a dlouho se nesměl ve Velké Británii promítat.

Duck and Cover je především film, který dokumentuje dobovou paranoiu z jaderného konfliktu. V době, kdy USA za sebou měly zkušenost s následky atomových pum v Hirošimě a Nagasaki, veřejnost chlácholil film, v němž se muž „ukrývá do bezpečí“ tím, že si lehne na zem a na hlavu si dá noviny. Se zářením si nikdo moc hlavu nelámá, ostatně jeho účinky se teprve zkoumaly. Stojí za to připomenout, že film je považován za jeden z nejhorších naučných filmů všech dob a byl parodován např. v dílu *Sopka* v americkém animovaném seriálu *South Park*. Zde neučil stejnými postupy chránit lidi před atomovým výbuchem, ale před tekoucí lávou.

Ukažte studentům obrázky dokumentující následky atomového výbuchu a ozáření.

V případě, že vám zbude čas, můžete zhlédnout film „Survival under Atomic attack“ – 8:45 min., který najdete na CD-ROMu.

(zdroj: www.youtube.com)

Název pracovního listu:**2 | POLITICKÁ REKLAMA**

Průřezové téma: Výchova demokratického občana, Mediální výchova.

Klíčové kompetence: *kompetence k učení, kompetence k řešení problémů, kompetence komunikativní.*

Autor: Rostislav Konopa

Metodické poznámky k pracovnímu listu:

Aktivita rozvíjející kritické myšlení, odstraňuje předsudky a stereotypy. Zaměřuje se na marketing v oblasti politiky. Ukazuje příklady, jakým způsobem lze oslovit voliče ve volební kampani.

Metodické poznámky**Cíle aktivity:**

- uvědomit si zkreslování a manipulaci se skutečností,
- poznat rysy propagandy a politického marketingu,
- rozpoznat manipulativní komunikaci,
- kriticky přistupovat k mediálním informacím.

Úkol 1

Nejdůležitějšími hodnotami ve videoklipu „Yes, we can“ jsou svoboda, spravedlnost, rovnost.

Úkol 2**Výklad**

Podle Ústavy České republiky „*může každý občan činit to, co není zákonem zakázáno*“. Politický systém je založen na volné soutěži politických stran a Listina základních práv a svobod zaručuje svobodu projevu tím, že „*každý má právo vyjadřovat své názory slovem, písmem, tiskem, obrazem nebo jiným způsobem*“, avšak tuto svobodu lze omezit zákonem, „*jde-li o opatření v demokratické společnosti nezbytná pro ochranu práv a svobod druhých*“. Takovým opatřením je například ochrana osobnosti nebo zákaz hanobení národa, rasy a přesvědčení. Mimo období volební kampaně může být politická reklama šířena billboardy, plakáty, letáky, tiskem, v kinech a jinými médii kromě rozhlasu a televize, neboť zákon o rozhlasovém a televizním vysílání č. 231/2000 Sb. ji v těchto médiích mimo dobu volební kampaně zakazuje. Obsah politické reklamy zákon nijak zvlášť neupravuje, ale obecně by neměla být v rozporu s dobrými mravy, jak velmi široce požaduje občanský zákoník (z. č. 40/1964 Sb.), zejména tuto otázku rozvádí v ustanoveních o ochraně osobnosti: „*Každý má právo na ochranu své osobnosti, zejména občanské cti a lidské důstojnosti, jakož i soukromí, svého jména a projevů osobní povahy.*“

Tyto požadavky dále upravuje zejména trestní zákon č. 140/1961 Sb. v ustanoveních o trestných činech pomluky, podněcování nenávisti vůči skupině osob či hanobení politického přesvědčení, které by eventuálně (spíše jen teoreticky) mohly být v obsahové rovině politické reklamy spáchány.

Požadavek na čestnost a pravdivost politické reklamy se v českém právním řádu pro dobu mimo volební kampaň nevyskytuje, proto případná „*klamavá politická reklama*“ nemůže mít trestněprávní důsledky.

Politická reklama vychází z:

Ústavy České republiky

Listiny základních práv a svobod

zákona č. 424/1991 Sb. o sdružování v politických stranách a v politických hnutích

zákona č. 247/1995 Sb. o volbách do parlamentu

zákona č. 231/2001 Sb. o provozování rozhlasového a televizního vysílání

Slogany k automobilům:

Saab de luxe – TOP 09

Dacia Logan – ČSSD

Toyota – Strana zelených

Škoda Octavia – ODS

Ssanggoyong – Věci veřejné

Název pracovního listu:**3 | PROPAGANDA – VÁLKA A JEJÍ OBRAZ**

Průřezové téma: Výchova demokratického občana, Mediální výchova.

Klíčové kompetence: *kompetence k učení, kompetence k řešení problémů, kompetence komunikativní.*

Autor: Rostislav Konopa

Metodické poznámky k pracovnímu listu:**Úkoly 1–3**

Výklad

Aktivita rozvíjející kritické myšlení, odstraňuje předsudky a stereotypy. Zamýšlí se nad mediálním obrazem války a prezentovaným obrazem armády.

Metodické poznámky**Cíle:**

- odbourat předsudky a stereotypy, které souvisejí s vnímáním armády,
- identifikovat reálný obraz války od propagandy,
- kriticky přistupovat k mediálním informacím.

Po skončení prezentace zpočátku nic nekomentujte, nechte skupiny samotné, ať sami žáci začnou o fotografiích diskutovat. Vysvětlíte, že to, co právě viděli, je realita války zaznamenaná slavným americkým fotografem.

Zeptejte se skupin, jak na ně obrazy zapůsobily. Porovnejte s předchozím klipem F. Renče. Upozorněte je, že i hledáček objektivu fotografa zaznamenává vybranou „skutečnost“. Vyzvěte je, ať zdůvodní význam hudby v klipu a v prezentaci.

Název pracovního listu:**4 | PROPAGANDA V HUDBĚ**

Průřezové téma: Výchova demokratického občana, Mediální výchova.

Klíčové kompetence: *kompetence k učení, kompetence k řešení problémů, kompetence komunikativní.*

Autor: Rostislav Konopa

Metodické poznámky k pracovnímu listu:

Všechny texty, s nimiž se v lekci pracuje, najdete na CD-ROMu! Je možno je žákům nakopírovat nebo promítnout dataprojektorem.

Úkol 1

Výklad

Aktivita ukazuje na příkladech, jak může být hudba využita a zneužita k ideologickým účelům. Autor poukazuje i na relativitu zjednodušeného pohledu, protože rozhodnutí, zda je hudební skladba propagandistická či nikoli, závisí na úhlu vnímání a na hodnocení vyplývajícím ze společenského a kulturního kontextu.

Metodické poznámky**Žák:**

- rozeznává manipulaci v komunikaci a dokáže se proti ní bránit,
- uvědomuje si složitost prezentace hudby, její přijímání na základě různých společenských a hodnotových postojů,
- dokáže odhalit v hudbě nesnášenlivost, rasismus a xenofobii,
- vyjadřuje svůj postoj k hudbě, posuzuje své pocity a porovnává názory s ostatními lidmi,
- respektuje svého partnera v komunikaci.

Úkol 2

Pozn.: „*Bílá síla*“ je oblíbený motiv neonacistické hudby, srovnejte např. s písní *Bílý králík* (slovenská neonacistická skupina Buldok, 1992) nebo text *Bílý odpor* (česká neonacistická skupina Vlajka, 1997). V různých variacích se vyskytuje boj za bílou rasu atd.

Název pracovního listu:**5 | MANIPULACE – VOLEBNÍ RÉTORIKA**

Průřezové téma: Výchova demokratického občana, Mediální výchova.

Klíčové kompetence: *kompetence k učení, kompetence k řešení problémů, kompetence komunikativní.*

Autor: Rostislav Konopa

Metodické poznámky k pracovnímu listu:**Úkol 1**

Aktivita rozvíjí kritické myšlení, odstraňuje předsudky a stereotypy.

Rozvíjí věcné argumenty a odhaluje manipulaci. Kriticky hodnotí volební spoty.

Cíle aktivity:

- vybírat věcné argumenty a bránit se manipulaci,
- přijímat roli zodpovědného občana, zažívat různé modelové situace,
- kriticky přistupovat k mediálním informacím.

Metodické poznámky

Rozdělte žáky podle účastníků na 2–5 skupin.

Řešení

Projekt <http://www.rozhodnete.to/web/projekt/> se v roce 2006 snažil přitáhnout k volbám zejména mladé a nerozhodnuté voliče. V rámci tohoto projektu bylo natočeno několik sérií klipů, které režírovali Ivan Zachariáš, Michaela Pavlátová a Marek Najbrt. Spoty nesměly podporovat žádnou politickou stranu ani žádné občanské sdružení nebo hnutí s politickými ambicemi či aktivitami. Jediné sdělení pro cílovou skupinu nevoličů bylo: „*Jděte k volbám, je to vaše jediné právo! Váš hlas něco znamená, tak ho nenechte plavat! Nenechte ostatní rozhodovat za vás! ROZHODNETE TO aneb Jít volit je sexy!*“

Primárním cílem projektu bylo zvýšit volební účast ve sněmovních volbách v červnu 2006, a snížit tak volební výsledek extremistických politických stran. Sekundárním cílem projektu bylo motivovat především mladé nevoliče k aktivní volební účasti a probudit v nich zájem o jejich (naši) budoucnost. /viz www.rozhodneteto.cz/

Odpovědi na otázky:

- Spoty měly přilákat mladé lidi k volbám.
- Jsou nástrojem reklamní kampaně.
- Nepodporují v klipech otevřeně žádnou politickou stranu.
- Některé ze spotů jsou velmi kritické, ukazují reálnou tvář politiky, poukazují na její nešvary i manipulaci.

Úkol 2

Politické volební spoty

Rozdělte kolektiv na tři skupiny. Promítněte jim tři volební klipy z parlamentních voleb 2006 (Unie svobody, ODS, Humanistická strana) a losem určete skupiny, které budou konkrétní klip analyzovat. V případě potřeby můžete klipy pustit dvakrát.

Úkol žáků:

- Analyzovat klip po obsahové a vizuální stránce.
- Pokusit se o definici hlavního poselství spotu.
- Najít nějaký jev, na nějž kriticky upozorňují reklamní klipy *Rozhodnete to*.

Video, obsah:

Obsah klipů

Unie svobody: Mladík sedí na posteli a zapaluje vlastní pšouky. Těžko říci i po letech, co tímto provokativním klipem chtěla Unie svobody veřejnosti sdělit. Hlavní heslo kampaně bylo: „*Život je legální*.“ Nepřímo vybízí ke zvolení „nové“ Unie svobody. Klip je založen na provokaci a efektu, hlubší sdělení, adresnost a konkrétní naléhavost postrádá.

ODS: Klip se nese v duchu filmového hrdiny Indiana Jonese, kdy hrdina „zaparkuje“ svého koně před budovou vlády, na níž je nápis KSČSSD, což je narážka na možnou povolební spolupráci KSČM a ČSSD. Prochází chodbami, kde potkává lidi – duchy bez tváře. Prochází různými místnostmi, jež jsou nazvané např. jako „*Odposlechy odposlechu*“, „*Oddělení zahraničního obchodu*“, kde je parodována tehdejší aféra poslance ČSSD Michala Krause, který nedokázal vysvětlit svůj obchod s kakaem v Ghaně a zaplétání do nejasného vysvětlení ho nakonec připravilo o poslanecký mandát, „*Ordinace D. Ratha*“, jež vypadá jako pitevna, a konferenční místností, kde úřaduje „*Vláda talentů bez tváře*“. Po každém švihnutí bičem „spadne klec“ a „padouch“ je uvězněn a vláda se promění v moderní poradní místnost plnou mladých lidí.

Hlavním heslem by mohla být turistická šipka směřující doprava, hesla „*Po modré společně*“, „*Vláda bez přetvářky*“, „*Společně pro lepší život*“. Klip upozorňuje především na korupci.

Humanistická strana: Klip je založen na kladení otázek a několikrát hovoří o „formální demokracii“. Navrhuje „*opravdovou demokracii, bezplatné zdravotnictví a vzdělávání pro všechny*“. Zajímavý je moment, kdy je kandidát Jan Tamáš tázán, kde se na to vezmou peníze. Tamáš nabídne místo odpovědi otázku. Dana Feminová dále uvede jako největší problém současnosti „*rostoucí násilí a války*“ (v té době probíhá spojenecká operace v Iráku). Antimilitarismus a pacifismus je v klipu vyzdvižen až nepřírozeně, ačkoli v ČR v té době žádné rostoucí násilí ani válka neprobíhá. Pozoruhodné je i vysvětlení „*skutečné demokracie*“, které navozuje dojem, jako kdyby soudobý demokratický systém byl nefunkční. Hovoří o aroganci a korupci politických špiček, o uzákonění politické zodpovědnosti, které „*donutí politiky plnit jejich předvolební sliby*“, dále požaduje odvolatelnost politiků a též referenda (pozn.: první referendum se v ČR konalo v roce 2003 o přistoupení ČR k EU). Táňa Bednářová zas zmiňuje povinné 50% zastoupení žen na všech úrovních politiky.

Ústředním bodem klipu je myšlenka „*budeme vládnout lépe*“. Tento klip je nejvíce manipulativní.

Reflexe – otázky k diskuzi s žáky

Podívejte se na výsledky parlamentních voleb 2006, srovnajte s výsledky parlamentních voleb 2010.

Vyvolejte diskuzi po prezentaci názorů všech skupin o cílech politické volební kampaně.

Pokuste se vyvolat debatu o tom, nakolik dané volební klipy z r. 2006 zobrazují realitu ve společnosti a v politice.

Pokuste se zodpovědět otázku, proč se tak děje?

Jakou manipulaci jste v klipech objevili?

Proč se volební klipy liší ve sdělení i v tématech?

Jaký klip se vám nejvíce líbil a co vás na něm zaujalo?

Zajímáte se o politiku?

Co na ní kritizujete?

S jakými problémy a nešvary se politická scéna ČR potýká dnes?

Zdroje: Všechna videa byla stažena z portálu www.YouTube.com nebo z www.rozhodneteto.cz.

Název pracovního listu:**6 | POLITIK NA FOTOGRAFII**

Průřezové téma: Výchova demokratického občana, Mediální výchova.

Klíčové kompetence: *kompetence k řešení problémů, kompetence komunikativní.*

Autor: Hana Kurillová

Metodické poznámky k pracovnímu listu:**Úkol 1**

Výklad

Úkol je zaměřen na odhalení možností mediální manipulace.

Metodické poznámky

Úkol je plněn formou diskuze.

Řešení

Cílem médií je kromě jiného také vyvolávat emoce. Fotografie a obrázky tomuto účelu slouží nejrychleji a nejúčinněji (i pro nečtenáře); novináři proto volí fotografie podle potřeby, podle dané situace, momentální obliby politika, podle zaměření na čtenáře atd. V bulváru se setkáme často i se záměrnou snahou manipulovat čtenáře.

Podrobnější informace např. zde: <http://www.skolamedii.cz/metodicky-material/medialni-nastroje>.

Úkol 2, 3, 4

Výklad

Úkolem je samostatná interpretace fotografií a posouzení účelu umístění fotografií v médiích.

Metodické poznámky

Žáci si u 2. úkolu samostatně zapíší svá řešení a pak je porovnávají a v diskuzi hodnotí. U dalších úkolů pracují ve skupinách s tiskem či internetovými novinami a časopisy, s předvolebními letáky apod.

Řešení

Hodnocení je individuální. Např. *první foto* je z nějakého společenského mítinku nezávažného (nepolitického) charakteru, prezident vystupuje vstřícně, ne ale adresně k jednotlivcům. *Druhé foto* bude z nějaké regionální události spjaté se setkáním s představiteli města, prezident vystupuje opět vstřícně. *Třetí foto* je patrně ze soukromé prezidentovy sportovní akce, působí jako zdravý, sportující, „běžný“ občan atd.... Je možno srovnat s jinými fotografiemi prezidenta zvláště z poslední doby, kdy vystupuje s nějakým kontroverzním názorem a je na uveřejněných fotografiích s nespokojeným, zarputilým výrazem. Tímto posledním způsobem je v poslední době zpodobňován nejčastěji.

Další politici jsou často na fotografiích zpodobněni podle konkrétní situace – mohou vyvolávat dojem podle situace: nenávidný, hloupý, spící, znuděný, arogantní,...

Rodinné fotografie naopak politiky zlidšťují, ukazují je jako obyčejné lidi, „jedny z nás“. Fotografie politiků – rodičů, sportovců, zahrádkářů apod. často dodávají politici sami tam, kde mají vlastní stránky a sebe prezentují se, kde jde o rozhovory s nimi a doplňují je záběry ze soukromého života. Takové fotografie často zaplavují předvolební letáky.

Úkol 5

Výklad

Úkolem je srovnání prezentací v seriózním tisku a v bulváru, jejich kritické hodnocení, posouzení manipulace a zobecnění srovnání seriózního tisku a bulváru.

Metodické poznámky

Skupinová práce s tiskem či internetem a diskuze.

Řešení

Fotografie v bulváru bývají expresivnější, často nelichotivé, ale převažují nad textem, bývají větší, barevnější.

Úkol 6

Výklad

Úkolem je praktická činnost, vytvoření manipulativního a neutrálního zpodobnění.

Metodické poznámky

Práce ve skupinách, soutěž, diskuze.

Řešení

Při vytváření fotografií (skutečných fotek nebo jen stylizací) mohou skupinky žáků soutěžit – odhadovat, jakou situaci a odezvu u čtenáře chtěli fotografií navodit.

Úkol 7

Výklad

Úkolem je samostatná interpretace fotografií a posouzení účelu umístění fotografií v médiích.

Metodické poznámky

Skupinová práce, diskuze.

Řešení

Individuální řešení. Např. *první fotografie*, patrně z bulváru, zachycuje politika v momentu, kdy na fotografii působí nelichotivě (nejistý, arogantní hlupák). *Druhá fotografie* pochází patrně z oficiálních stránek nebo předvolebního letáku, politik si získává přízeň čtenářů (příjemný, milý, hodný, laskavý), fotografie je zjevně retušovaná. Třetí fotografie, patrně z bulváru, opět zachycuje politika v momentu, kdy na fotografii působí nelichotivě (arogantní, neslušný, bezohledný).

Úkol 8

Výklad

Úkolem je odhalit manipulaci v médiích, a to manipulaci otevřenou nebo skrytou.

Metodické poznámky

Skupinová práce s internetem, diskuze.

Řešení

K vysvětlení pojmů lze využít definicí na wikipedii: umělecká fotomontáž (<http://cs.wikipedia.org/wiki/Fotomont%C3%A1%C5%BE>), především pak fotomanipulace (<http://cs.wikipedia.org/wiki/Fotomanipulace>). Tam lze také nalézt příklady.

Úkol 9

Výklad

Úkolem je rozeznat otevřenou, provokující manipulaci od manipulace skryté, pochopit jejich významy.

Metodické poznámky

Doporučena je frontální metoda, učitel např. promítne či přinese příklady, které žáci rozebírají. Diskuze.

Řešení

Doporučuje se využít časopisu Reflex, který záměrně uvádí na titulních stránkách fotomontáže a koláže často. Cílem je rozlišit tuto fotomontáž od manipulativní skryté fotomontáže. Je třeba přiblížit žákům některé názory politika Ratha, aby dokázali odvodit smysl dané montáže. Soudní žaloba Ratha na Reflex byla soudem zamítnuta. Více zde: http://zpravy.idnes.cz/rath-neuspel-s-zalobou-na-casopis-reflex-kvuli-hitlerovske-kolazi-10l-/domaci.aspx?c=A100114_113412_domaci_jba.

Název pracovního listu:**7| NOVODOBÝ NEWSPEAK STÁTNÍCH INSTITUCÍ**

Průřezové téma: Výchova demokratického občana, Mediální výchova, Výchova k myšlení v evropských a globálních souvislostech.

Klíčové kompetence: *kompetence komunikativní, kompetence k řešení problémů, kompetence občanské.*

Autor: Vilém Ďoubal

Metodické poznámky k pracovnímu listu:**Úkol 1**

Výklad

Text k úkolu 1 je výkladem pojmu newspeak doplněný ukázkou z knihy 1984 George Orwella.

Metodické poznámky

Úkol může být zpracován individuálně i skupinově.

Řešení

Použití newspeaku jako prostředku komunikace je typické pro nedemokratické (totalitární, autoritářské) režimy. Příkladem takových režimů může být např. nacistické Německo, bolševický Sovětský svaz, komunistické Československo apod.

Úkol 2

Výklad

Text k úkolu 2 je ukázkou použití newspeaku v současné politice při jednání Poslanecké sněmovny Parlamentu ČR.

Metodické poznámky

Žáci využívají při práci slovník cizích slov, popř. internetových online slovníků cizích slov.

Řešení

Politik Bursík si stěžoval, že jím navrhované zákony nebyly sněmovnou schváleny (poslanci hlasovali proti jejich přijetí). Slovní spojení *environmentální legislativa* znamená zákony, resp. zákonodárnou činnost týkající se (ochrany) životního prostředí.

Úkol 3

Výklad

Text k úkolu 3 pracuje s příklady „módních“ anglicismů, které používají čeští politici ve svých projevech.

Metodické poznámky

Úkol může být zpracován individuálně i skupinově. Je vhodné rozvíjet diskuzi mezi žáky podnětnými otázkami. Žáci mohou k řešení úkolu použít slovníky cizích slov, slovníky neologismů apod.

Řešení

Používání anglicismů slouží jako pomůcka pro zvýšení zájmu o danou problematiku. Dalším důvodem může být snaha „oživit“ projev cizími slovy, nebo naopak účelově zamlžit skutečný význam projevu. Vydesignovat můžeme nahradit slovem upravit, vybrousit, vylepšit, challenge slovem výzva, leadership slovem vedení a slovo vykomunikovat můžeme nahradit slovem domluvit.

Úkol 4

Metodické poznámky

Žáci mohou za domácí úkol nalézt podobné příklady slov v tištěných médiích, v TV, na internetu apod.

Řešení

Individuální řešení.

Úkol 5

Výklad**Metodické poznámky**

První část úkolu, tj. hledání výrazů z novodobého newspeaku, provádějí žáci individuálně. Následně ve dvojicích přeformulují text a prezentují jej třídě. Všichni žáci pod vedením učitele formulují znění „ideálního textu“, který vznikne na základě těch nejlepších formulací použitých v jednotlivých textech tvořených dvojicemi žáků.

Řešení

Individuální řešení v rámci třídy.

Úkol 6

Výklad

Práce ve dvojicích nebo menších skupinách zaměřená na procvičování formulačních a stylistických dovedností.

Metodické poznámky

Dvojice/skupiny prezentují svůj výklad daného úryvku. Všichni žáci pod vedením učitele hledají nejlepší a nejpřesnější výklad.

Řešení

Individuální řešení v rámci třídy.

Název pracovního listu:**8| ÍRÁNSKÉ KARIKATURY**

Průřezové téma: Výchova demokratického občana, Mediální výchova.

Klíčové kompetence: *kompetence k učení, kompetence k řešení problémů, kompetence komunikativní.*

Autor: Rostislav Konopa

Metodické poznámky k pracovnímu listu:**Úkoly 1–3****Výklad a metodické poznámky**

Aktivita rozvíjející kritické myšlení, odstraňuje předsudky a stereotypy. Aktivita otvírá otázku tolerance a nesnášenlivosti, zaměřuje se na svobodu projevu a náboženské projevy extremismu.

Učitel žákům z úkolu 2 promítne nebo nakopíruje seznam „Výchozích tvrzení“, jenž je uveden i na CD-ROMu.

Cíle:

Aktivita se zaměřuje na odbourávání předsudků a stereotypů souvisejících s islámem. Jejím hlavním cílem je porozumět smyslu tolerance a respektu v multikulturním světě. Žák:

- rozpoznává manipulace s fakty,
- kriticky přistupuje k mediálním informacím, vyjadřuje k nim kritický postoj,
- analyzuje a interpretuje mediální sdělení,
- rozpoznává vliv médií na myšlení a jednání lidí,
- dokáže spolupracovat ve skupině,
- uvědomuje si projevy extremismu vyplývající z náboženského přesvědčení.

Úkol 4**Výklad**

Rozdejte do skupin dánské karikatury uveřejněné v listu *Jyllands Posten*¹ a íránské karikatury holocaustu². Výroky pro a proti zapisujte na tabuli.

Karikatury Mohameda i karikatury holocaustu najdete i na CD-ROMu.

¹ Karikatury proroka Mohameda byly publikovány v dánském deníku *Jyllands Posten* 30. září 2005. Jejich uveřejnění bylo v řadě islámských zemích vnímáno jako urážka islámu. Došlo k bojkotu zboží, násilným protestům, bojkotu dánského zboží a ztrátám na životech.

² Mezinárodní soutěž karikatur holocaustu vyhlášenou 13. 2. 2006 pod výzvou „*Jaké jsou hranice západní svobody projevu?*“ sponzoroval íránský deník *Hamshahri* jako odpověď na zveřejnění karikatur proroka Mohameda v Dánsku a pak v dalších evropských zemích (mimo jiné i ČR, kde karikatury zveřejnila MF Dnes a Hospodářské noviny).

Všechny karikatury můžete vidět na: <http://www.irancartoon.ir/gallery/album48?page=1>.

Úkol 5

Výklad

Shrňte jednotlivé výroky a ved'te řízenou diskuzi na téma společenské „přijatelnosti“ a „nepřijatelnosti“ některých karikatur.

Náměty pro učitele k řízené diskuzi s žáky:

- Každý má právo na svobodu přesvědčení a projevu; toto právo nepřipouští, aby někdo trpěl újmu pro své přesvědčení, a zahrnuje právo vyhledávat, přijímat a rozšiřovat informace a myšlenky jakýmikoli prostředky a bez ohledu na hranice (Všeobecná deklarace lidských práv, čl. 19, New York, 10. 12. 1948).
- V koránu se nikde nevyskytuje zákaz zobrazování proroka Mohameda, nalezneme v něm pouze doporučení nezobrazovat živé bytosti, protože akt stvoření podle něj náleží pouze a jen bohu. Tento zákaz vyznávalo z počátku i křesťanství. Také v judaismu je zakázáno boha jakkoli zobrazovat (*anikonismus*, tj. *zákaz zobrazování živých tvorů*).
- Nošení svastiky je ve většině evropských zemí trestáno zákonem, přestože stejný symbol je u hinduistů či buddhistů chápán jako posvátný.
- Proč je nošení a zobrazování svastiky v ČR postihováno podle zákona zakazující hanobení rasy, národa a přesvědčení?
- Ke karikování proroka Mohameda došlo i v Dantově Božské komedii, v němž se prorok nachází v osmém kruhu pekla určeného pro nejtěžší hříšníky. Tento motiv můžeme najít i na obrazech Williama Blakea, Salvatora Dalího, Gustava Gorea, Augusta Rodina a dalších umělců západní kultury.
- Dokážete vysvětlit, proč někteří lidé považují nošení muslimského šátku za symbol diskriminace?
- Doporučte žákům film z festivalu lidských práv Jednoho světa: *Bloody Cartoons – Proklaté karikatury*, 2006 (53 min.), který dokumentuje celou kauzu dánských karikatur.

Název pracovního listu:**9 | CIGARETY, CIGARETY**

Průřezové téma: Výchova demokratického občana, Mediální výchova, Osobnostní a sociální výchova.

Klíčové kompetence: *Kompetence sociální a personální, kompetence občanské, kompetence komunikativní, kompetence k řešení problémů.*

Autor: Kamila Kmentová

Metodické poznámky k pracovnímu listu:

Doporučujeme pracovat s pracovním listem ve dvou po sobě následujících vyučovacích hodinách.

Doporučujeme, aby žáci zpracovávali úkoly ve skupinách.

Úkol 1

Výklad a metodické pokyny

Úvodní myšlenkovou mapu doplní žáci s učitelem brainstormingem na téma cigarety/kouření.

Úkol 2

Výklad a metodické pokyny

Text informuje o problematice kouření v Indonésii. Diskutujte na dané téma.

V Indonésii je kouření velmi rozšířené a snad i z ekonomických důvodů podporované. V Indonésii mají tradici hřebíčkové cigarety, kterým se říká **kretek** a prodávají se v krabičkách po dvanácti kusech. Jedna krabička stojí tolik co kilo rýže. Kouření je symbolem mužství, proto tu většina mužů kouří. Podle statistiky zhruba 60 % mužů, ve skutečnosti se vám ale bude zdát, že je zde kuřáků více než 90 %. Ženy kouří také, ale již v menším množství, odhadem tak 20 % žen. Kouření zde není nijak omezováno, zapálit si může kdokoliv prakticky kdekoli (i ve zdravotnických zařízeních a volné přírodě plné suchého dřeva), v kouření jsou Indonésané snad nejvíce bezohlední. Zákaz kouření se vysloveně dodržuje jen v autobusech vyšší třídy, v letadlech a na větších letištích, kde jsou vyhrazené prostory pro kuřáky. V ostatních případech, pokud je někde kouření zakázáno, tak se tento zákaz moc nedodržuje. Leckterí Indonésané za cigarety utratí i polovinu svého příjmu. V mnoha případech vám bude připadat, že v rodinném rozpočtu jsou cigarety na prvním místě, pak teprve jídlo, bydlení a děti.

(Zdroj: <http://indonesie.orbion.cz/stat/pruvodce/zvyky-2483/>)

Úkol 3

Výklad a metodické pokyny

Úkol je zaměřen na práci s textem zákona č. 132/2003 Sb. Jeho znění mohou žáci vyhledat sami (na internetu) nebo jim ho může připravit a vytisknout učitel. Zákon najdete i na CD-ROMu.

Žáci naleznou v textu zákona všechny potřebné informace ke splnění úkolů. Každou odpověď by měli zdůvodnit příslušnou pasáží zákona.

ZÁKON**ze dne 11. dubna 2003,**

kterým se mění zákon č. 40/1995 Sb., o regulaci reklamy a o změně a doplnění zákona č. 468/1991 Sb., o provozování rozhlasového a televizního vysílání, ve znění pozdějších předpisů, ve znění pozdějších předpisů.

Parlament se usnesl na tomto zákoně České republiky:

Čl. I

Zákon č. 40/1995 Sb., o regulaci reklamy a o změně a doplnění zákona č. 468/1991 Sb., o provozování rozhlasového a televizního vysílání, ve znění pozdějších předpisů, ve znění zákona č. 258/2000 Sb., zákona č. 231/2001 Sb., zákona č. 256/2001 Sb., zákona č. 138/2002 Sb. a zákona č. 320/2002 Sb., se mění takto:

1. § 3 včetně nadpisu zní:

§ 3**Tabákové výrobky**

(1) Reklama na tabákové výrobky a rovněž sponzorování, jehož účelem nebo přímým či nepřímým účinkem je reklama na tabákové výrobky, jsou zakázány, pokud není dále stanoveno jinak.

(2) Za reklamu na tabákové výrobky se pro účely tohoto zákona považuje také

- a) distribuce tabákových výrobků zdarma, jejímž účelem nebo přímým či nepřímým účinkem je propagace tabákového výrobku,
- b) reklama, která se nezmiňuje přímo o tabákovém výrobku, ale využívá ochranné známky, emblému nebo jiného charakteristického rysu tabákového výrobku, pokud dále není stanoveno jinak.

(3) Za reklamu na tabákové výrobky se nepovažuje užití ochranné známky tabákového výrobku registrované nebo užívané pro tabákové nebo jiné výrobky nebo služby před účinností tohoto zákona na reklamu jiných než tabákových výrobků nebo služeb. Přitom způsob, jakým je informace o výrobku nebo službě šířena, musí být zřetelně odlišen od způsobu šíření informace o tabákovém výrobku.

(4) Zákaz reklamy podle odstavce 1 se nevztahuje na

- a) oznámení určená výlučně profesionálům v oblasti obchodu s tabákovými výrobky,
- b) reklamu na tabákové výrobky ve specializovaných prodejnách tabákových výrobků nebo ve výkladní skříni a na přiměřené označení těchto prodejen,
- c) reklamu na tabákové výrobky v provozovnách, ve kterých se prodává nebo poskytuje široký sortiment zboží nebo služeb, jedná-li se o reklamu umístěnou v té části provozovny, která je určena k prodeji tabákových výrobků,
- d) sponzorování motoristických soutěží a sponzorskou komunikaci v místě konání,
- e) prodej publikací obsahujících reklamu na tabákové výrobky, které jsou publikované a tištěné v třetích zemích, pokud nejsou především určeny pro trh v České republice.

(5) Reklama na tabákové výrobky podle odstavce 4 písm. a) až d) musí obsahovat zřetelné varování tohoto znění: „Ministerstvo zdravotnictví varuje: kouření způsobuje rakovinu“, a to v rozsahu nejméně 20 % reklamního sdělení. U písemné reklamy musí být text varování uveden na bílém podkladu uspořádaném podél spodního okraje reklamní plochy v rozsahu nejméně 20 % této plochy. Text musí být vytištěn černým velkým tučným písmem tak, aby dosáhl celkovou výšku nejméně 80 % výšky bílého podkladu. Reklama šířená audiovizuálním způsobem musí obsahovat titulky s varováním podle vět první a druhé.

(6) Reklama na tabákové výrobky podle odstavce 4 písm. a) až d) nesmí

a) být zaměřena na osoby mladší 18 let, zejména zobrazením těchto osob nebo užitím prvků, prostředků nebo akcí, které takové osoby převážně oslovují,

b) nabádat ke kouření slovy nebo například tím, že zobrazuje scény s otevřenými krabičkami cigaret nebo scény, kde lidé kouří nebo drží cigarety, balíčky cigaret nebo jiné tabákové výrobky nebo kuřácké potřeby.

(7) V reklamě podle odstavce 4 se zakazuje bezplatné dodávání vzorků tabákových výrobků široké veřejnosti, mající za cíl propagaci tabákového výrobku.“

Čl. II

Účinnost

(1) Tento zákon nabývá účinnosti dnem 1. července 2004.

(2) Ustanovení § 3 odst. 4 písm. d) pozbývá účinnosti dnem 1. ledna 2007.

Zaorálek v. r.

Klaus v. r.

Špidla v. r.

Znění zákona je dostupné pod následujícím odkazem:

<http://www.sagit.cz/pages/sbirkatxt.asp?zdroj=sb03132&cd=76&typ=r>.

Úkol 4

Výklad a metodické pokyny

Žáci se vyjadřují k fotografiím, které byly zveřejněny v rámci **antitabákové** reklamy. Další ukázky takového typu reklamy jsou dostupné na:

<http://www.en-derin.com/artworks/the-best-anti-tobacco-ads>.

Úkol 5

Výklad a metodické pokyny

Text informuje o problematice kouření v českých restauracích.

Žáci pracují ve skupinách, společně shromažďují **argumenty**. Následuje diskuze. Jejím **moderátorem** může být někdo ze žáků. Jednotlivé skupiny by si měly zvolit **mluvčí**, kteří budou zastupovat jejich názory.

Je vhodné stanovit se žáky **pravidla diskuze**.

Název pracovního listu:

1 | VÁNOCE

Průřezová témata: Výchova k myšlení v evropských a globálních souvislostech, Osobnostní a sociální výchova.

Klíčové kompetence: *komunikativní kompetence, občanské kompetence, kompetence sociální a personální, pracovní kompetence.*

Autor: Milena Krobotová

Metodické poznámky k pracovnímu listu

Pracovní list spojuje učivo s životními situacemi, rozšiřuje možnosti komplexnějšího poznání v dalších oblastech a přináší náměty pro využití tradic nejvýznamnějších svátků v roce.

Motivace

Žáci si mohou vyhledat na internetu pojmenování Vánoc v různých jazycích a více se dovědět o tradicích a zvycích v jiných zemích.

Řešení vstupní aktivity

Jak se řeknou Vánoce?	Země	Kdo nosí dárky?
Navidad	Španělsko	Papá Noel
Weihnachten	Rakousko	Christkind
Raždestvó	Rusko	Děda Mráz
Christmas	Anglie	Santa Claus
Joulu	Finsko	Ukko

Úkol 1

Řešení

REJZEK, J. *Český etymologický slovník*, s. 699.

Původ slova je německý (*Weihnachten*), ale podrobnosti nejsou jisté. Obvykle se soudí, že druhá část slova byla přeložena (die Nacht – noc) a první část přizpůsobena češtině, přesná předloha však není jistá. V němčině je slovo doloženo až ve 12., 13. století v podobách *wīhen naht*, *wīenacht*, *wīnaht*, *wīnahten* (první část souvisí se slovem *weihen* – světit, posvětit).

Úkol 2

Metodické poznámky

Nejčastěji používané pocity můžeme napsat na tabuli a použít je při vypravování o prožívání těchto svátků. Může jít o invenční cvičení s dalšími náměty pro rozšíření slovní zásoby.

Úkoly 3, 4

Metodické poznámky

Úkoly rozšiřují slovní zásobu a tvůrčí invenci žáků.

Ukázky vypravování (autentické texty) k úkolu 4

Co mi vyprávěl vánoční stromeček

Vánoční stromeček jsme strojili večer před Štědrým dnem. Natrásal se pod množstvím baněk, řetězů a stříbra, až málem spadl.

„Stůj pořádně,“ řekla jsem mu, ale on se hned urazil.

„Vyprošuji si, abys na mě volala jako na psa. Jsem ze starého a urozeného rodu Borovicštejnů.“

To jsem si nemyslela, že stromy mohou být šlechtici, uvažovala jsem. Ale on mluvil dál s pýchou v hlase.

„Náš rod od nepaměti ovládá krajinu kolem hradu Pernštejna. Moji předkové pamatují i jeho vznik. Ta pověst přechází ústně z pokolení na pokolení a je pravdivější než všechny učené knihy a listiny, ze kterých se vy snažíte vyčíst minulost, človíčkove. Víte jen to, za co dostali písaři zapláceno.“

„Tak mi něco vyprávěj,“ prosila jsem ho. Chvilí se zdráhal, ale bylo vidět, jak je potěšený.

„Můj předek Borštejn z Borovicštejnů často rozmlouval s uhlířem, který pátil v jeho lese dřevěné uhlí. Les byl temně zelený a hustý, tak hustý, že slunce nikdy ani neproniklo přes větve stromů. Široko daleko žádné lidské obydlí kromě toho uhlířova. Jeho malá, zchátralá chaloupka se houpala v zeleni stromů jako malý koráb na moři. A kolem dokola jen nekonečné zelené kopce, které střídavě ovládalo světlo a tma. Uhlířovi bylo často smutno, a tak si povídal s mým předkem.“

„Poslouchejte, nemohl byste mi pohlídat chalupu, když jdu na dříví? Někdo mi krade placky k večeři.“ Předek přikývl.

Druhý den šel uhlíř zase na dříví a sotva zašel za stromy, předek kouká, z lesa si to jde zubr a rovnou k uhlířově chalupě! Předek se začal třást, ale opatrně, aby si toho zubr nevšiml, protože už stál u okna, na kterém ležely placky. A zubr, ohromné zvíře jako ze zlého snu, popadl placku a horempádem pryč. A předek omdlel.

Když přišel uhlíř, pocákal ho vodou, až se vzpamatoval.

„Vojtěchu,“ povídá můj předek, „do chalupy ti chodí zubr.“ Uhlíř přikývl a začal se chystat na zítřek. Druhý den se schoval pod okno, a když zubr chňapl po placce, uhlíř vyskočil a provlékl mu nozdry houžví.

Příští den svěřil chalupu do opatrování Borštejnovi a chystal se na hrad, kde sídlil král. Šlo se mu snadno, protože všichni uhýbali z cesty, když viděli, že s sebou vleče zuba. A tak se dostal před krále. Řekl mu, co a jak, zabil zuba a králi ho daroval.

„Odvážný kousek,“ řekl král. „Za odměnu dostaneš panství tak velké, jak daleko dohlédneš od své chalupy.“

Uhlíř si potom postavil na místě své chaloupky hrad a dal mu jméno Pernštejn. A protože uhlíř za své chaloupky na kopci dohlédl daleko, měl mocný rod pánů z Pernštejna tak rozsáhlá panství. No prosím, a všechno díky mému předkovi. Ale lidé si to poopravili po svém, prý uhlíř zuba vyčíhal! Cha! Bez mého předka by žádný hrad nestál.“

Stromeček dovyprávěl.

Když je to tak, nechám stromeček v našem pokoji co nejdéle. Jestli té jeho pověsti nevěříte, jeďte se podívat na hrad nebo na některé z bývalých pernštejnských panství. Tam ji uslyšíte. Ale když se budete ptát na Borštejny z Borovicštejnů, podívají se na vás nechápavě. To už lidé zapomněli, co dokázal jeden strom. Ale kdo ví, možná že vy uslyšíte o podobném, až vám některý bude vyprávět. (8. třída)

Náš kapr

Když jsem jednou na Štědrý den seděla u vany s kaprem, zaslechla jsem, jak si něco povídá. Chvilí jsem naslouchala a pak se ptám:

„O čem to tady přemýšlíš?“

Kapr se napřed trochu lekl, ale pak si přece dodal odvahy:

„Byl jsem ještě malý a měl jsem maminku i tatínka. Pak ale maminku chytil jeden rybář a tatínka taky. Zůstal jsem sám. Rostl jsem, poznával svůj rybník, až mě jednou rybáři vylovili taky. Zavezli mě do obchodu a tam jste si mě koupili vy. A za chvíli už bude konec mého života.“

Měla jsem skoro slzy na krajíčku. Hned jsem se ale vzchopila a řekla mu:

„Víš co, tak my tě nesíme. Pustíme tě do tvého rybníka.“

Oba jsme byli šťastni. A to je vlastně konec.

Pěkné Vánoce.

(5. třída)

Vánoční cukroví ožívá

Vedro jako v troubě.

Jako obvykle jsme o Vánocích pekli cukroví. Všichni se moc těšili na to, jak se přejí. Nejvíce jsme se ovšem těšili na dárky.

Najednou něco zaťukalo na okénko u kamen. Všichni jsme zůstali stát s vyjevenýma očima. Přes okénko se na nás mračilo pět vanilkových rohlíčků.

„Pusťte nás ven, je tu vedro jako v troubě.“ Okamžitě jsme troubu otevřeli. A co se nestalo. Rohlíčky vystoupily z trouby jako z autobusu a pravily: „To jsou ale způsoby, takhle nás pálit, vždyť docela ztvrdneme!“

Začaly nám rozkazovat, nařizovat a poroučet, jak se peče cukroví. Vydrželi jsme to asi půl hodiny. Maminka poslala „tichou poštu“: „Kdo dřív sní rohlíčky, dostane medaili.“ První jsem k rohlíčkům přiskočil já, potom Radek. Nakonec jsme všechny truchlící rohlíčky snědli a vše dobře dopadlo.

A Vánoce se podařily.

(7. třída)

Úkol 5

Metodické poznámky

Řízená diskuze se zaměřením na hierarchii hodnot a význam i malých dárků, které mohou udělat větší radost než honosné dary.

Úkoly 6, 7

Metodické poznámky

Nad přáními žáků můžeme vést diskuzi o tom, proč by jim udělal dárek radost a jak by reagovali při jeho rozbalení. Navážeme hned cvičením č. 7.

Úkol 8

Metodické poznámky

Z nejlepších pohlednic uspořádáme výstavku anebo jimi ozdobíme místnost, v níž se bude konat vánoční setkání.

Název pracovního listu:**2| RYTÍŘI ODVAHY**

Průřezové téma: Myšlení v evropských a globálních souvislostech, Osobnostní a sociální výchova.

Klíčové kompetence: *kompetence k učení, kompetence komunikativní, kompetence občanské.*

Autor: Milan Polák

Metodické poznámky k pracovnímu listu:

Uplatňují se mezipředmětové vztahy, zejména k zeměpisu, dějepisu.

Úkol 1**Výklad a metodické poznámky**

„Křížovku“ žáci vyplňují samostatně nebo ve dvojicích. Mohou si pomoci atlasem nebo vyhledávají potřebné údaje na internetu:

Řešení:**Křestní jméno: OTAKAR**

1. Hlavní město Velké Británie (2. písmeno): Londýn
2. Hlavní město Slovenska (4. písmeno): Bratislava
3. Hlavní město Polska (2. písmeno): Varšava
4. Hlavní město Dánska (1. písmeno): Kodaň
5. Hlavní město Ruska (6. písmeno): Moskva
6. Hlavní město Belgie (2. písmeno): Brusel

Příjmení: BATLIČKA

1. Hlavní město Brazílie (1. písmeno): Brasília
2. Hlavní město USA (2. písmeno): Washington
3. Hlavní město Kanady (2. písmeno): Ottawa
4. Hlavní město Finska (3. písmeno): Helsinky
5. Hlavní město Indie (2. písmeno): Dillí
6. Peking je hlavní město státu (1. písmeno): Čína
7. Hlavní město Japonska (3. písmeno): Tokio
8. Hlavní město Argentiny (7. písmeno): Buenos Aires

Úkol je možno rozšířit o diskuzi o zemích/městech uvedených v „křížovce“.

Úkol 2**Výklad a metodické poznámky**

Žáci se seznámí s životopisem Otakara Batličky.

Prověřuje se zejména čtenářská gramotnost.

I. Mládí

Řešení:

- Přezdívký vznikají například podle jména (příjmení), charakteristické vlastnosti, vzhledu apod. Pozor na hanlivé přezdívký.
- Neúplná rodina, povaha.
- Argentinu, Brazílii, USA, Anglii, Čínu.
- Řidič v metru, rybář, radiotelegrafista, kovboj, zlatokop, gaučo atd.
- Odvážný, ale i lehkovážný, tvrdohlavý, statečný aj.
- Kovboj:** zpravidla muž z amerického venkova, zemědělský pracovník, honák dobytka, pastevec skotu v préríi. Slovo pochází z prostředí severoamerického venkova, jako takové je přímo odvozeno z anglických slov **cows** – krávy a **boy** – hoch, chlapec, chlapík. Slovo přešlo do mnoha literárních děl i písniček, odtud pak i do mnoha westernových filmů jako oblíbená literární a později i filmová postava příběhů z prostředí Divokého západu.
<http://cs.wikipedia.org/wiki/Kovboj>

Gaučo: pojmy **gaučové**, **gauchové** a „**sirotci pampy**“ se označují pampští pasáci dobytka. Vyskytují se především v Argentině, Paraguay a Uruguay, ale jsou i v Chile, Brazílii a dalších státech Jižní Ameriky. Jsou obdobou venezuelských llanerů, mexických vaquerů nebo severoamerických kovbojů. Gaučové jsou častokrát míšenci nebo jejich potomci, tedy převážně potomci španělských přistěhovalců do Jižní Ameriky a černošských otroků z Afriky, kteří sem byli přiváženi. Gaučové mají také různé svátky a pořádají různé oslavy. Při svátcích a oslavách dělají různé akce (např. krotí koně, což potřebují i v pracovním životě).

<http://cs.wikipedia.org/wiki/Gau%C4%8Do>

II. Zpátky v republice

Řešení:

- O. Batlička ovládal angličtinu, němčinu, španělštinu, portugalštinu, francouzštinu, ruštinu, norštinu, švédštinu a jako jeden z mála také jazyk indiánského kmene guaraní, tedy 9 jazyků.
- Výčet činností, v nichž O. Batlička vynikal, dokazuje jeho fyzickou sílu i duševní schopnosti a všestrannost.
- Stratosféra je zvláště důležitou částí atmosféry, neboť obsahuje ozón, který absorbuje velké množství ultrafialového záření dopadajícího na Zemi.

Nachází se ve výškách 11 až 50 km nad hladinou moře. Stratosféra je od další vrstvy oddělena stratopauzou. Až do 30 km je v ní stálá teplota od -45 do -75 °C (podle zeměpisné šířky). Vrstva stratosféry mezi 25 až 35 km se nazývá ozónová vrstva, protože obsahuje vysokou koncentraci ozónu (O_3).

Molekuly ozónu pohlcují krátkovlnné, především ultrafialové záření, které má zhoubný vliv na tkáně živých organismů. Díky ozónové vrstvě se k povrchu Země dostává jen asi 1 % ultrafialového záření přicházejícího ze Slunce. Ozónová vrstva se při tom zahřívá. Tím si vysvětlujeme zvýšenou teplotu v horní vrstvě stratosféry. Ozón vzniká tak, že fotony slunečního záření rozbíjí molekuly dikyslíku a vzniklé atomy O se slučují s molekulami O_2 na molekuly O_3 .

<http://cs.wikipedia.org/wiki/Stratosf%C3%A9ra>

Pojem stratosféra a jeho vysvětlení lze využít v environmentální výchově; související pojmy: ekologie, ozónová díra, znečištěné životní prostředí, kosmické záření, ultrafialové paprsky atd.

- získal vavříny, stala se osudnou, cestovat na vlnách éteru, byl na okraji zájmu
- Vzducholoď Italia, na ní podnikl italský cestovatel U. Nobile cestu do severních polárních oblastí, ztroskotala v roce 1928. Jako jeden z mála ztroskotání přežil i český fyzik F. Běhounek.

Více na: <http://ok1ike.c-a-v.com/soubory/italia.htm>.

Pickardův balón

27. května 2011 ve 4:50 bruselský profesor fyziky **Auguste Piccard** vystoupal v balónu do výšky **15 785 metrů a jako první člověk se ocitl ve stratosféře**. Vědec se zajímal o výzkum kosmického záření a zaujaly ho i změny teploty vzduchu v závislosti na výšce nad Zemí. Ty se rozhodl dokázat prakticky. Zemská atmosféra ale kosmické paprsky pohlcuje, a tak se Piccard potřeboval dostat se svými přístroji co možná nejvýše. Zkonstruoval proto balón s uzavřenou gondolou. Dvoumetrová, zevnitř vyztužená hliníková koule s okénky a dálkovým ovládáním přístrojů byla kvůli vnitřní teplotě natřena napůl bíle a napůl černě.

http://zpravy.idnes.cz/piccard-se-pred-80-lety-rozhledl-po-stratosfere-i-diky-vazeline-a-koudeli-1nt/zahranicni.aspx?c=A110526_124507_zahranicni_ipi

III. Rok 1939 a nacistická okupace

Související pojmy: fašismus, okupace, ilegální činnost, odboj

Řešení

a, b) Osud O. Batličky lze spojit s osudy dalších českých spisovatelů od r. 1938 (Karel Čapek, Josef Čapek, Vladimír Vančura, Karel Poláček a další). Zapojili se do odboje v době nacistické okupace, za což zaplatili životem. Podobný osud potkal i O. Batličku. Výčet jeho vlastností lze tedy doplnit o řadu charakteristik: statečný a hrdý člověk, vlastenec.

Jde o námět k diskuzi se žáky.

Úkoly 3, 4, 5**Výklad a metodické poznámky**

Jedná se o aktivity k rozšíření tématu, mohou být zadány jako domácí příprava (úkol 4). Žáci si rozšiřují své znalosti, při diskuzích rozvíjejí komunikativní kompetence.

Název pracovního listu:**3 | PŘEDSTAV SI**

Průřezové téma: Výchova k myšlení v evropských a globálních souvislostech, Osobnostní a sociální výchova.

Klíčové kompetence: *kompetence komunikativní, kompetence k řešení problémů, kompetence sociální a personální.*

Autor: Vlasta Řeřichová

Metodické poznámky k pracovnímu listu:

Žáci pracují s textem písně. Originál písně najdete na CD-ROMu.

Úkol 1

Metodické poznámky

Žáci si prohlubují dovednost kritického čtení, učí se stručně a výstižně formulovat hlavní myšlenky textu a reagovat na názory ostatních.

Úkol 2

Řešení

Říkáš si, že jsem snílek?

Všichni v tom nějak jedem.

Když se k nám někdy přidáš,

svět bude jako jeden.

Refrén – v tomto případě opakování zvyšuje naléhavost výzvy obsažené v textu.

Úkol 3

Metodické poznámky

Prostřednictvím interpretace textu žáci docházejí k jeho hlubšímu pochopení, reagují na názory ostatních, obhajují vlastní řešení.

Úkol 4

Řešení

Docela snadný, pod náma žádný peklo.

J. Lennon píseň adresoval především svým vrstevníkům, píseň se ve své době stala jakousi neformální hymnou mladé generace. Překladatelé tuto skutečnost respektovali i volbou prostředků obecné češtiny – spisovná čeština by v tomto kontextu působila neadekvátně, rušivě.

Úkol 5

Řešení

Utopie.

Metodické poznámky

Úkol přispívá k rozvoji vyjadřovacích dovedností žáků a schopnosti zaujmout posluchače svým mluvním projevem.

Úkol 6

Metodické poznámky

Žáci budou úkol plnit v rámci domácí přípravy, v další vyučovací hodině bude následovat jeho kontrola a společná diskuze.

Úkol 7

Metodické poznámky

Také tento úkol budou žáci plnit v rámci domácí přípravy, v další vyučovací hodině budou prezentovat jeho výsledky. Prostřednictvím této aktivity se rozvíjí dovednost žáků vyhledávat a kriticky hodnotit získané informace.

Úkol 8

Metodické poznámky

Plnění úkolu prohlubuje dovednost žáků aktivně naslouchat, srozumitelně a výstižně formulovat vlastní názor, vede k zamyšlení nad odlišnými názory ostatních, přispívá k rozvoji dovednosti dodržovat pravidla komunikace ve skupině a respektovat odlišný pohled. Rozvíjí schopnost kritického zhodnocení a syntézy.

Název pracovního listu:**4 | STOPAMI ČASU**

Průřezové téma: Výchova k myšlení v evropských a globálních souvislostech.

Klíčové kompetence: *kompetence k učení, kompetence komunikativní, kompetence občanské, kompetence sociální a personální.*

Autor: Vlasta Řeřichová

Metodické poznámky k pracovnímu listu:**Úkol 1**

Výklad

Ukázka je vybrána z publikace Vlastimila Vondrušky Významná sídla české šlechty vydané nakladatelstvím Albatros v r. 2005. Autor v knize nepodává pouhý soupis majitelů, událostí a stavebních proměn jednotlivých sídel, ale snaží se především přiblížit atmosféru života ve středověku a připomenout roli české šlechty při utváření českého státu. Činí tak prostřednictvím povídek, které jsou zasazeny do prostředí dvanácti českých a moravských hradů a zámků a jsou doprovázeny množstvím informací o dějinách šlechtických rodů, o hospodaření na jejich panstvích a dalšími fakty vztahujícími se k daným místům a životu ve středověku. Objasňuje např. pojmy rytíř a rytířská kultura, světci, kanonizace a liturgické barvy, osvětluje změnu myšlení a životního stylu šlechty i poddaných v období renesance. Život středověké šlechty dokresluje ukázka z milostné korespondence a poznámka o příbuzenských vztazích a sňatkové politice, jež sehrávala významnou roli nejen v osudech jednotlivců, ale i celých šlechtických rodů.

Metodické poznámky

Cílem pracovního listu je seznámit žáky se základními znaky literatury faktu, případně jejich znalosti o tomto žánru rozšířit. Z hlediska rozvoje čtenářských dovedností jde o prohlubování studijního čtení s využitím metody I.N.S.E.R.T. Pokud budou žáci pracovat tímto způsobem poprvé, upozorněte je, že uvedenými symboly nemusí označovat každou informaci, která je v úvodním textu obsažena.

Úkol 2

Metodické poznámky

Vzhledem k časové náročnosti bude vhodné úkol realizovat skupinovou formou.

Úkol 3

Výklad

Literatura faktu (faktografická literatura, non fiction) je prozaický žánr na rozhraní literatury umělecké a věcné. Jak uvádí L. Lederbuchová v publikaci Průvodce literárním dílem (Jinočany: H & H, 2002), převažuje v něm funkce poznávací, ale zřetelná je i funkce estetická, která je daná subjektivním pozorovatelským a účastnickým zaujetím autora. Tematicky čerpá ze zpracování historických dokumentů, vědeckých faktů, současných svědectví o významných událostech, osobnostech nebo z vlastních zkušeností autora.

Spisovatel a historik V. Vondruška (1955) patří v současné době k předním autorům literatury faktu z oblasti historie a také historických románů pro dospělé i děti. Jeho díla se vyznačují jak respektem k historickým událostem, tak schopností přiblížit je čtenářům atraktivním způsobem. Pro děti a mládež napsal knihy *Slavné bitvy českých panovníků* (2003), *Fiorella a Bratrstvo křišťálu* (2006), *Fiorella a záhada mrtvého netopýra* (2007) a *Život ve středověku* (2007).

Metodické poznámky

Zopakujte s žáky pojmy literární druh a literární žánr. S ohledem na učivo daného ročníku připomeňte ty žánry a jejich nejvýznamnější představitele, které již žáci poznali prostřednictvím čítankových ukázek.

Úkol 4

Výklad

Gotika – charakteristika s využitím informací obsažených v úvodním textu:

- důraz na odříkání a skromnost;
- za smysl života je považováno čekání na smrt a spasení;
- architektura – středověké hrady mají obrannou funkci;
- základní funkcí interiéru je chránit před špatným počasím;
- velké rozdíly v oděvu urozených a poddaných;
- stolování – jedlo se z jedné mísy, rukama, pilo z jedné číše.

Renesance – charakteristika s využitím informací obsažených v úvodním textu:

- změna životního stylu, myšlení lidí, nová filozofie, charakteristická obratem k pozemskému životu a důrazem na jeho hmotné hodnoty (drahý oděv, šperky, luxusní bydlení, zařízení interiéru leštěným a vykládaným nábytkem, závěsy a obrazy);
- architektura – vznikají velkolepá panská sídla obklopená zahradami, ustupuje obranná funkce, na prvním místě je okázalost a pohodlí; mění se interiér venkovských a měšťanských domů, mění se způsob vytápění;
- mění se kultura stolování – používají se vidličky, talíře, malé číše pro každého, plátěné ubrusy;
- rozvoj zahraničního obchodu – do Čech se dováží cizokrajné koření, koberce, nábytek, sklo, porcelán, keramika, obrazy;
- renesanční umění je světské a civilní (touha po zábavě, vznik divadla, rozvoj hudebního umění);
- díky knihtisku se rozšiřuje vydávání knih a vzrůstá vzdělanost.

Metodické poznámky

Pokud je vaše učebna vybavena počítačem a dataprojektorem, doporučujeme promítnout zvětšenou reprodukci obrazu H. Holbeina ml. (1497/98–1543) *The Ambassadors* (Vyslanci). Najdete ji na adrese <http://www.google.cz>.

V publikaci A. C. Huthové a T. R. Hoffmanna *Jak je poznáme? Umění renesance* (Praha: Knižní klub, 2006, s. 91–92) se uvádí: „Zobrazení muži jsou Jean de Dinteville, francouzský vyslanec v Anglii, a jeho přítel Georges de Selve, biskup z Lavaur. Obraz lze chápat jako kompendium renesančních ideálů, neboť různé předměty, které Holbein s dokonalou precizností shromáždil a důsledně realisticky namaloval, reprezentují vědecké vymoženosti celé epochy... Třebaže má dílo představovat triumf diplomacie, učenosti a humanismu, přece jen skryté odkazy připomínají krátkou dobu lidského života a pomíjivost všeho pozemského.“ Tímto skrytým odkazem je především lidská lebka ztvárněná v neobvyklé perspektivě v dolní části obrazu. H. Holbeina ml. si můžete rovněž připomenout jako dvorního malíře anglického krále Jindřicha VIII. (1491–1547). K dalším předním renesančním umělcům patřili italský malíř, sochař, vynálezce, architekt a spisovatel Leonardo da Vinci

(1452–1519), italský sochař, malíř a architekt Michelangelo Buonarroti (1475–1564) a vlámský malíř Pieter Breugel [bröchel] st. (1525–1569).

Úkol 5

Výklad

V období renesance vznikají kromě kostelů a církevních staveb i stavby světské (radnice, školy, lékárny a špitály). Renesanční architektura přejímá některé znaky architektury antické (např. sloupy, arkády), v oknech se objevuje malované sklo, budovy jsou zdobeny sgrafity (např. zámek v Litomyšli). Významné renesanční stavby – bazilika sv. Petra v Římě, katedrála sv. Pavla v Londýně, zámek Chambord a některé další v okolí řeky Loiry ve Francii, Letohrádek královny Anny na Pražském hradě, zámek Velké Losiny aj.

Úkol 6

Výklad

Vynálezem knihtisku se rozšířilo vydávání knih, které tak byly dostupnější širšímu okruhu čtenářů. Kromě knih s náboženskou tematikou (např. Bible kralická) byly vydávány naučné spisy a odborné příručky pro zemědělce, řemeslníky, úředníky apod., vycházejí dobrodružné a rytířské romány a oblíbené historické kroniky (např. Kronika česká Václava Hájka z Libočan).

Úkol 7

Metodické poznámky

Diskuzi o významu vzdělání využijte nejen ke zdůraznění významu vzdělanosti pro osobní rozvoj, ale podle možností – s ohledem na věk žáků – také k objasnění pojmu vzdělanostní společnost a k jeho pochopení v širších společensko-politických a ekonomických souvislostech.

Úkol 8

Výklad

Mezi nejvýznamnější díla renesanční literatury patří dramata a sonety Williama Shakespeara (1564–1616) a básně (villonské balady) Françoise Villona (1429/1431–1463/1467). Nový pohled na svět odráží především v příklonu ke světské tematice a k pozemskému životu. Častým námětem jejich literárních děl se stává vášnivý milostný cit, mnohdy s tragickým koncem, který není výsledkem osudového předurčení ani vůle bohů, ale vyplývá z jednání protagonistů příběhu, nebo vzniká jako důsledek nešťastné náhody.

Název pracovního listu:**5 | SVĚT JE BÁJEČNÉ MÍSTO K NAROZENÍ**

Průřezové téma: Multikulturní výchova, Výchova demokratického občana, Výchova k myšlení v evropských a globálních souvislostech.

Klíčové kompetence: *kompetence k řešení problémů, kompetence komunikativní, kompetence sociální a personální, kompetence občanské, kompetence k učení.*

Autor: Vlasta Řeřichová

Metodické poznámky k pracovnímu listu:**Úkol 1****Řešení**

Úryvek líčí události z července roku 1942, kdy sestra Anny Frankové, 16letá Margot, dostala předvolání k deportaci do koncentračního tábora. Tato skutečnost uspořádala odchod rodiny Frankových do předem připravovaného úkrytu v zadním traktu jednoho z amsterodamských domů, kde sídlila firma Otty Franka.

Úkol 2**Řešení**

Anna si 20. června 1942 píše po svého deníku:

„Papír je trpělivější než lidé. Tohle mě napadlo, když jsem jednoho lehce melancholického dne unuděně seděla s hlavou v dlaních u stolu a z ospalosti jsem nevěděla, jestli mám jít ven, nebo raději zůstat doma, a tak jsem nakonec zůstala a dumala dál. To je pravda, papír je trpělivý. A poněvadž nemám v úmyslu dát tenhle kartonový sešit s okázalým jménem ‚Deník‘ někdy někomu číst, leda že bych někdy v životě našla nějakého přítele nebo přítelkyni, nemusí na tom nikomu záležet.

Teď jsem došla k tomu, proč jsem si začala psát deník: nemám žádnou přítelkyni.

Aby to bylo srozumitelnější, musím přidat vysvětlení, protože nikdo by asi nepochopil, že třináctiletá holka je na světě úplně sama. A taky to není pravda. Mám hodné rodiče a šestnáctiletou sestru, mám dohromady nejmíň třicet známých nebo takových, kterým se říká přítelkyně. Mám hromadu ctitelů, kteří mi čtou z očí má přání, a snaží se dokonce i ve třídě zachytit střípkem zrcadla můj obraz. Mám příbuzné a dobrý domov. Ne, nechybí mi navenek vůbec nic, až na pravou přítelkyni. Se svými známými se jen bavím, mohu s nimi mluvit jenom o všedních věcech a nikdy s nimi nemůžu být důvěrnější. A v tom je ta potíž. Snad si za tenhle nedostatek důvěry mohu i sama, v každém případě je to bohužel fakt a nedá se to změnit. Proto tenhle deník. Abych tu představu vytoužené přítelkyně ve své fantazii ještě posílila, nebudu jen tak obyčejně zapisovat události do deníku jako všichni ostatní, ale chci, aby tenhle deník byl přímo mou přítelkyní, a ta přítelkyně se jmenuje *Kitty*.“

Úkol 3

Řešení

V myšlenkové mapě se mohou objevit např. pojmy:

nacismus, koncentrační tábory, rasismus, Terezín, Arnošt Lustig, Nicholas Winton, tzv. norimberské zákony

Metodické poznámky

Žákům také můžeme přiblížit Deník Otty Wolfa (Praha: Sefer, 1997, 2. vyd. 2011) a deníky spisovatelky Hany Bořkovcové vydané s názvem Píšu a sešit mi leží na kolenou (Praha: Plus, 2011).

Úkol 4

Řešení

Rodina Frankových žila do roku 1933 ve Frankfurtu nad Mohanem. Tam se se Anna Franková narodila 12. června 1929. V roce 1931 se stává říšským kancléřem Adolf Hitler a ještě v témže roce prchá rodina Frankových z Německa. Frankovi odcházejí do nizozemského Amsterdamu, kde měl Otto Frank mnoho přátel a kde zakládá firmu nazvanou Opekta. Margot i Anna se v Amsterdamu brzy aklimatizovaly, naučily se holandsky a začaly navštěvovat jednu z tamních škol. 10. května 1940 přepadli Němci Nizozemí a brzy tu vstoupila v platnost celá řada protizidovských zákonů a nařízení. S pomocí nežidovských přátel se podařilo Opektu formálně arizovat a činnost firmy pokračovala běžným způsobem dál. Další z protizidovských opatření se dotklo Anny a Margot, když musely opustit svou školu a přestoupit do židovského lycea. V té době začal Otto Frank pomýšlet na možnost, že by se se svou rodinou odebral do úkrytu. O svých plánech informoval čtyři zaměstnance Opekty, kteří mu přislíbili pomoc: byli to Victor Kugler, Johannes Kleiman, Bep Voskuijlová a Miep Giesová. Plány se staly aktuálními 5. července 1942, poté, co dostala Margot povolání do transportu. Příští den se rodina Frankových přesunula do zadního traktu domu na Prinsengrachtu, ve kterém sídlila Opekta. V dalších dnech do úkrytu přibyla rodina Van Pelsových, v listopadu se k nim připojil poslední ukrývající se, zubař Fritz Pfeffer.

V úkrytu strávila Anna s spolu ostatními více než dva roky. 4. srpna 1944 vtrhla po anonymním telefonickém udání do úkrytu policie a jeho obyvatelé byli zatčeni. Annin deník zůstal ležet na podlaze a tam ho našly po odchodu policie Miep Giesová a Bep Voskuijlová.

Všech osm ukrývajících se bylo posláno do tranzitního tábora ve Westerborku, v září téhož roku byli deportováni do Osvětimi. Edith Franková zde zemřela 6. ledna 1945, Anna a Margot byly na konci října 1944 transportovány do Bergen-Belsenu, kde koncem února či začátkem března 1945 zemřely na tyfus. Jako jediný přežil válku Otto Frank, který se dočkal osvobození Osvětimi Rudou armádou a začátkem června 1945 se vrátil do Amsterdamu. Jemu předala Annin deník Miep Giesová.

Upraveno podle http://www.holocaust.cz/cz/history/people/anna_frankova

Úkol 5

Řešení

V lednu 1943 byla poražena německá armáda u Stalingradu a došlo k postupnému obratu na frontách ve Středomoří a v Pacifiku.

Úkol 6

Řešení

Norimberský proces, který se konal od 20. listopadu 1945 do 1. října 1946, byl prvním poválečným soudem, který soudil vrcholné představitele nacistického Německa. Proces byl rovněž prvním a průlomovým mezinárodním soudním procesem s pachateli zločinů proti lidskosti a proti míru. Další informace lze najít např. na webových stránkách http://www.rozhlas.cz/wwii/1945/_zprava/211449.

Úkol 7

Metodické poznámky

Na adrese <http://www.annefrank.nl> se žáci mohou seznámit s dalšími informacemi týkajícími se života rodiny Frankových, deníku Anny Frankové, ale i vzdělávacích a dalších aktivit Muzea Anny Frankové.

Název pracovního listu:**6 | DÍVKA, KTERÁ SE NEVRÁTILA...**

Průřezové téma: Výchova k myšlení v evropských a globálních souvislostech, Multikulturní výchova, Osobnostní a sociální výchova.

Klíčové kompetence: *kompetence komunikativní, kompetence sociální a personální, kompetence k učení.*

Autor: Jana Kusá

Metodické poznámky k pracovnímu listu:**Úvodní aktivita**

Výklad

Na začátku hodiny se žáci dozvědí pouze to, že se budou zabývat životním osudem dívky jménem Hana Bradyová. Ve skupině si prohlédnou čtyři obrázky a na jejich základě vytvoří vlastní životní příběh této dívky. Tento příběh poté prezentují před celou třídou. Cílem této aktivity je, aby se žáci sami hlouběji zamysleli nad jednotlivými obrázky a snažili se pomocí vlastní fabulace odhalit souvislosti.

Metodické poznámky

Žáci pracují ve skupině. Je možné ale pojmout aktivitu jako samostatnou práci, kdy každý žák píše svůj vlastní příběh a nahlas budou prezentovány pouze některé z nich.

Úkol 1

Výklad

Úkol 1 následuje po přečtení ukázek z knihy *Hanin kufřík*. Žáci odpovídají na otázky, čímž rekapitulují přečtený text a opakují podstatné informace ze života židovské dívky.

Metodické poznámky

Doporučujeme nejprve samostatnou práci, kdy žáci zapisují svoje odpovědi do sešitů. Poté následuje společná kontrola a konfrontace názorů žáků.

Úkoly 2, 3

Výklad

Úkolem 2 se žáci znovu vrací k úvodní aktivitě a snaží se posoudit, do jaké míry se přiblížili skutečnému životnímu příběhu Hany Bradyové. Zároveň vysvětlují souvislosti mezi obrázky a osudem dívky. Cílem aktivity je dotvoření mozaiky o životě malé Hany. Podobný cíl má i četba rozhovoru s bratrem Hany Bradyové, který je dostupný na internetu (úkol 3). V průběhu těchto úkolů žáci znovu mapují osud dívky a v závěru shrnují, co vše se o ní dozvěděli v průběhu hodiny.

Metodické poznámky

Doporučujeme písemné zaznamenání odpovědí zejména ve druhé fázi (úkol 3 – shrnutí).

Úkol 4**Výklad**

I ve čtvrtém úkolu si žáci rozšiřují okruh svých znalostí a dohledávají informace o snahách japonského muzea, které mělo přímý vliv na vznik knihy Hanin kufřík. V tuto chvíli již žáky téma pravděpodobně velmi zaujalo a sami se budou chtít dozvědět více o příběhu, který se váže k rekonstruování života malé Hany. Zároveň jim bude blízké, že účastné byly japonské děti a jejich organizace Mladá křídla.

Metodické poznámky

Doporučujeme práci přímo s knihou, která dané informace obsahuje v úplnosti. Mnohé informace jsou dostupné také na internetu.

Úkol 5**Výklad**

Tato úloha je tvořivým zakončením celé vyučovací hodiny. Žáci se vžijí do situace, že chtějí také založit organizaci podobnou Mladým křídům, která bude bojovat proti rasové nesnášenlivosti. Žáci vymýšlejí název organizace a také seznam aktivit, které by v rámci činnosti organizace uskutečnili. Jsou tak přímo zapojeni do procesu boje proti diskriminaci a rasové nesnášenlivosti.

Metodické poznámky

Doporučujeme, aby žáci vytvořili jednu velkou skupinu – na názvu i aktivitách se tedy musí shodnout celá třída. Programová náplň organizace může být vytvořena formou velkého plakátu, který potom bude vystaven ve třídě. Je pravděpodobné, že si tak uvedené aktivity žáci snadněji vezmou za své.

Název pracovního listu:**7 | VŠICHNI JEDNOU ZAKLEPEM NA NEBESKOU BRÁNU**

Průřezové téma: Výchova k myšlení v evropských a globálních souvislostech, Multikulturní výchova.

Klíčové kompetence: *kompetence k učení, kompetence komunikativní, kompetence sociální a personální.*

Autor: Jana Kusá

Metodické poznámky k pracovnímu listu:**Úvodní aktivita**

Výklad

Úvodní aktivita je krátkým zamyšlením nad několika slovními spojeními s tematikou umírání. Žáci odhalují význam těchto spojení, který je pro všechna slovní spojení společný. Záměrně jsou vybrány některé frazeologismy související s náboženstvím.

Metodické poznámky

Žáci diskutují buď v malých skupinkách, nebo v plénu.

Řešení

Společným tématem všech slovních spojení je smrt, umírání člověka.

Úkol 1

Výklad

Úkol 1 je pokračováním úvodní aktivity. Žáci se zaměřují na jednotlivá slovní spojení a snaží se objasnit jejich etymologii. Zároveň přemýšlejí nad kulturním okruhem, z něhož jednotlivé frazeologismy pocházejí.

Metodické poznámky

Žáci mohou pracovat samostatně, ale doporučujeme práci ve skupinách. Informační oporou může být žákům internet, kde dohledávají potřebná fakta. Pokud není internet k dispozici, postačí dosavadní zkušenost žáků, případně je možné doplnit aktivitu o krátký výklad o jednotlivých frazeologismech.

Řešení

- odebrat se na věčnost: spojení vzniklo pravděpodobně z představy člověka o konečném pozemském životě a věčném životě po smrti; z toho důvodu se umírající člověk odebírá na tzv. věčnost – nekončící posmrtný život; věčný život je zmiňován v Bibli;
- zemřít v Pánu: zřetelná souvislost s křesťanským náboženstvím; smrt znamená setkání s Kristem;
- odebrat se do věčných lovišť: v tzv. věčná loviště věřili indiáni, vyjadřuje indiánskou víru v posmrtný život;
- obrátit se v prach: spojení pochází ze starozákonního textu – člověk je prach a v prach se zase navrátí;
- dosáhnout nirvány: původ v buddhismu, nirvána je stav blaženosti, klidu, nebytí; život představuje utrpení, které je způsobené touhami a vášněmi, ve stavu nirvány jsou tyto touhy překonány, dochází ke splnutí s nirvánou;

zaklepat na nebeskou bránu: souvislost s křesťanstvím, nebeská brána je bránou před vstupem do nebe, majitelem klíčů od nebeské brány je sv. Petr.

Úkoly 2, 3

Výklad

Úkol 2 spočívá v četbě starozákonního textu, který osvětluje vznik slovního spojení „obrátit se v prach“. Žáci nejprve přečtou text a poté odpovídají na otázky z úlohy 3, které je navedou k interpretaci ukázky.

Metodické poznámky

Je možné zvolit čtení pedagogem, čtení žáky i samostatné tiché čtení. Na otázky mohou žáci odpovídat buď ústně, nebo mohou nejprve samostatně odpovědět písemně a poté konfrontovat svoje názory s ostatními žáky.

Úkol 4

Výklad

V úkolu 4 žáci uvádějí další frazeologismy, které se pojí s tematikou smrti. Tato aktivita je propojena také s jazykovou složkou předmětu, neboť žáci rozdělují uvedená slova a slovní spojení podle kritéria dysfemismus/eufemismus.

Metodické poznámky

Doporučujeme zpracovat úkol na tabuli do dvou sloupců. V případě, že žáci nejsou obeznámeni s pojmem dysfemismus/eufemismus, je nutné je předem s tímto členicím kritériem seznámit. Jako zdroj dalších označení umírání může sloužit následující internetová stránka:

<http://necyklopedie.wikia.com/wiki/Smrt>

Úkoly 5, 6

Výklad

Úkol 5 je zaměřen na práci s textem. Žáci nejprve přečtou článek o pojetí smrti v jednotlivých náboženstvích a následně vyplňují tabulku v pracovním listu. Článek se zaměřuje na čtyři významná náboženství (křesťanství, buddhismus, hinduismus a islám) a vede žáky k pochopení kulturních rozdílů ve vnímání smrti a umírání. Úkol 6 je diskuzí nad odlišnostmi mezi jednotlivými pohledy na smrt.

Metodické poznámky

Žáci mohou pracovat buď přímo s textem na internetu, nebo obdržít výtisky článku o podobě smrti v různých náboženstvích. V případě nedostatku času může být tato úloha využita jako domácí úkol. Diskuze poté proběhne následující vyučovací hodinu.

Řešení

Náboženství	Vnímání smrti
ISLÁM	smrt není důsledek hříchu, určuje ji Alláh, anděl smrti oddělí duši od těla a odnese ji do nebe, následuje několik fází, kdy se rozhoduje, zda půjde do nebe, nebo do pekla; vše má v moci Alláh
BUDDHISMUS	život je věčným koloběhem převtělování; to představuje pokračování utrpení, jež je působeno touhami a vášněmi; toto utrpení končí v případě dosažení stavu blaženosti – nirvány (její dosažení podporuje meditace)
HINDUISMUS	rovněž představa koloběhu života; nutná je meditace před smrtí, ta ovlivňuje formu převtělení (nebezpečná je náhlá smrt, která meditaci neumožní); popel je rozptýlen v posvátné řece
KŘESŤANSTVÍ	smrt je důsledek hříchu, křesťané věří ve vzkříšení mrtvých, po smrti odcházejí za Kristem

Úkol 7**Výklad**

Závěrečný úkol přináší další podněty k diskuzi nad těmito tématy: umírání, náboženství, jejich vliv na život člověka, odlišnost jednotlivých náboženství, vlastní postoj ke vnímání smrti a umírání.

Metodické poznámky

Diskuze může proběhnout buď ve skupinách, nebo v plénu. Je reflexí celého hodinového bloku a zároveň přináší nové podněty pro další práci s uvedenými tématy.

Název pracovního listu:**8 | JSME NA VÝLETĚ NA SLOVENSKU**

Průřezové téma: Výchova k myšlení v evropských a globálních souvislostech.

Klíčové kompetence: *kompetence k učení, kompetence k řešení problémů, kompetence komunikativní, kompetence občanské, kompetence sociální a personální.*

Autor: Pavol Odaloš

Metodické poznámky k pracovnímu listu:**Úkol 1****Výklad a metodické poznámky**

Úkol je zaměřen na sumarizaci vědomostí žáků o místech na Slovensku, která v minulosti navštívili nebo která znají z knih, televize, internetu či vyprávění přátel, rodičů nebo prarodičů.

Žáci pracují metodou brainstormingu, vytvářejí myšlenkovou mapu.

Úkol 2**Výklad a metodické poznámky**

Úkol je zaměřen na práci s textem o turisticky známých místech, jako jsou Banská Štiavnica, Dobšinská ľadová jaskyňa, kostel v Kežmarku, Levoča, Muráňská planina, Oravský hrad či kamenné koule v Megoňkách. Úlohy směřují k lexikálním, sémantickým, morfologickým a slohovým otázkám textu.

Řešení a) b)**Banská Štiavnica – unikát hodný světové pozornosti**

Jedno z nejstarších a nejslavnějších (starý, slavný) slovenských měst bylo kdysi největším (velký) centrem těžby drahých kovů ve střední Evropě. Překvapí vás svými starými uličkami, náměstími a honosnými budovami, Starým i Novým zámekem, kostely, prostě skutečnými architektonickými skvosty. Centrem města je náměstí Sv. Trojice, tady se nachází i rodný dům hereček Magdy a Emílie Vášáryových. O kousek dál měl až do své smrti před deseti lety barokní dům druhý nejbohatší (bohatý) muž Slovenska Alexander Rezeš. Po jeho vzoru se pro bohatou bratislavskou smetánku stalo módou vlastnit tady zrekonstruovaný dům. V roce 1993 bylo historické jádro města spolu s technickými památkami v okolí zapsáno do seznamu UNESCO. Nezapomeňte navštívit štolu Glanzenberg, před vámi tady byli třeba císař Josef II. nebo monacký kníže Albert.

Dobšinská ľadová jaskyňa

Vchod do ní leží na severním svahu Duče v nadmořské výšce 971 metrů, její délka je 1 232 metrů s vertikálním rozpětím 112 metrů. Ledová výplň se vyskytuje ve formě podlahového ledu, ledopádů, ledových stalagmitů a sloupů, přičemž největší (velký) síla ledu je 26,5 metru. Do roku 1946 bylo v jeskyni povoleno bruslení. Objevena byla v roce 1870 a o rok později zpřístupněna veřejnosti. Před 134 lety byla jako první v Evropě elektricky osvětlena. V padesátých letech v ní dokonce trénoval známý československý krasobruslař Karol Divín. V roce 2000 byla zařazena na seznam UNESCO.

Kostel od švédských námořníků v Kežmarku

Evangelický artikulární dřevěný kostel z roku 1717 je jedním z osmi slovenských dřevěných kostelů, jež byly zapsány do Seznamu světového dědictví UNESCO. Je celý ze dřeva tisu a červeného smrku, dřevěné hřebíky byly použity i při spojování trámů. Zvláštností jsou kulatá okna – kostel pomáhali stavět švédští námořníci, kteří dali podobu také střeše připomínající trup lodě. Finančně přispěli protestanti z celé severní Evropy, dokonce králové Švédska a Dánska nařídili provést na ni ve svých zemích sbírky.

Levoča

Svámi historickými stavebními památkami se řadí k nejvýznamnějším (významný) slovenským městům. Na historickém náměstí je víc než 50 gotických, renesančních a raně barokních patricijských domů s arkádovitými vnitřními dvory. Největší (velký) pozornost poutá chrám sv. Jakuba, jehož interiér je v podstatě muzeem sakrálního umění středověku. Hlavní oltář z lipového dřeva od Mistra Pavla z Levoče je s 18,62 metru nejvyšším (vysoký) dřevěným pozdně gotickým oltářem na světě.

Muráňská planina

Z hlediska zachovalosti a koncentrace přírodních hodnot je to jedno z nejcennějších (cenný) území Slovenska. Nachází se východně od Banské Bystrice směrem na Rožňavu. Zvláštností je zdejší chov polodivokých koní. Pokud byste toužili prožít víkend nebo celý týden úplně stranou civilizace a nacházet ráno před chatou medvědí stopy, mají pro vás Lesy SR z Revúce ubytování přímo v národním parku v šesti chatách. Je mezi nimi i lovecká chata postavená za druhé světové války pro maršála Hermanna Göringa, který byl vášnivým lovcem a na Muráň létal na „poľovačku“ přímo z Berlína.

Oravský hrad uchvátí

Legendární Oravský hrad patří mezi hlavní symbol Oravy a je považován za jeden z nejkrásnějších (krásný) slovenských hradů. A také nejnavštěvovanější (navštěvovaný) – branami projde každoročně na 180 tisíc návštěvníků. Jeho jedinečná silueta připomíná dračí hnízdo, jehož horní část se vypíná na strmé skále nad řekou Oravou. Najdete ho hned vedle hlavní silnice z Dolního Kubína směrem na Trstenou v obci s příznačným názvem Oravský Podzámok.

Záhadné kamenné koule v Megoňkách

Severně za Čadcou je malá osada Milošová-Megoňky, v jejíž bezprostřední blízkosti se v přírodní rezervaci Klokočovské skály vylupují z okolního kamenného podloží obrovské kamenné koule. Průměr největší z nich, zvané Mary, je plné tři metry. Jedná se o největší (velké) známé naleziště kamenných koulí v Evropě, které je srovnatelné se světově proslavenými nálezy v Mexiku a Kostarice. Ač existuje celá řada hypotéz, záhadu kysucských kamenných koulí zatím nikdo dostatečně neobjasnil. I to je jeden z důvodů, abyste se za nimi vypravili.

<http://www.downhillaction.com/clanok/26-megonky>

(Zdroj: http://cestovani.idnes.cz/slovensko-nejsou-jen-tatry-deset-nejlepsich-tipu-na-dovolenou-u-sousedu-149-/kolem-sveta.aspx?c=A110914_224335_igsvet_skr; upraveno)

Řešení c)

poľovačka = lov

Pozn.: Pracujte s mapou Slovenska, lokalizujte výše uvedené památky.

Úkol 3

Výklad a metodické poznámky

Žáci mají představit svoje kompetence při práci se železničním jízdním řádem. Žáci zpracují úkol individuálně.

Řešení

- a) Z Revúce vyjíždí vlak č. 6824 v 13.50 a končí v Muráni.
- b) Vlak č. 6803 vyjíždí v 7.21 z Muráně a končí v 7.36 v Revúci.
- c) Tam vlakem č. 6804 v 12.06 z Revúce, zpět vlakem č. 6807 v 15.23 z Muráně, příjezd do Revúce je v 15.37.

NAVÍC:

Pro rozšíření aktivit je možno žákům zadat úkol, aby si připravili powerpointovou prezentaci o nejzajímavějších památkách ČR nebo celé planety Země. Nebo lze žáky rozdělit do skupin tak, aby prezentovali zajímavosti jednotlivých kontinentů.

Název pracovního listu:**9 | ČOKOLÁDA**

Průřezové téma: Výchova k myšlení v evropských a globálních souvislostech, Multikulturní výchova.

Klíčové kompetence: *kompetence k učení, k řešení problémů, komunikativní, sociální a personální.*

Autor: Kamila Kmentová

Metodické poznámky k pracovnímu listu:

Doporučujeme realizovat pracovní list v průběhu **3 hodin**.

Žáci by měli pracovat ve **dvojicích** nebo ve **skupinách**.

K dispozici by měli mít slovník spisovné češtiny, etymologický slovník, cizojazyčné slovníky, atlas světa.

Myšlenková mapa může být na začátku hodiny doplněna metodou brainstormingu.

Úkol 1**Výklad a metodické pokyny**

Žáci se pokouší odhadnout, v jakém jazyce jsou uvedené texty napsány. Svá řešení zapíší do tabulky.

Řešení

a)	b)	c)	d)	e)	f)	g)	h)
6	5	1	8	3	7	4	2

Úkol 2**Řešení**

GERMÁNSKÉ: angličtina, němčina

SLOVANSKÉ: polština

ROMÁNSKÉ: portugalština, francouzština, italština

UGROFINSKÉ: maďarština

ALTAJSKÉ: turečtina

Úkol 3**Řešení**

Například Švýcarsko, Belgie (pralinky).

Úkol 4

Výklad a metodické pokyny

Při plnění úkolu mohou žáci hledat požadovaná slova v úvodních textech nebo v cizojazyčných slovnících.

Řešení

Individuální.

Úkol 5

Výklad a metodické pokyny

Žáci potřebují pro splnění úkolu přístup k internetu, spojení mohou hledat v tištěné verzi jízdního řádu.

Úkoly 6–14

Žáci pracují s výchozím textem, slovníky.

Text 1 – *Kolik pokušení skrývá kakaovník?*

Řešení 6

Kakaovník.

Řešení 10

Prevence = předcházení něčemu, ochrana před něčím.

Aroma = vůně.

Rarita = vzácnost, zvláštnost.

Řešení 11

Kakaovník se pěstuje všude v tropech, největším producentem je Ghana, Brazílie, Pobřeží slonoviny, Nigérie.

Řešení 12

Na kakaovníku rostou kakaové boby, jejichž část tvoří základní surovinu pro výrobu čokolády.

Řešení 13

Slovo čokoláda má původ v aztéckém výrazu *xocolātl*; slovo kakao přinesli z Ameriky Španělé; základem je mexické nářeční slovo *cacauatl*.

Úkoly 15–16

Žáci pracují s výchozím textem

Text 2

Text 2 obsahuje informace, které mohou být využity při plnění **úkolu 15 a 16**.

Název pracovního listu:

10 | KÁVA, NEBO ČAJ?

Průřezová témata: Výchova k myšlení v evropských a globálních souvislostech, Multikulturní výchova, Osobnostní a sociální výchova.

Klíčové kompetence: *kompetence k učení, k řešení problémů, komunikativní, sociální a personální.*

Autor: Kamila Kmentová

Metodické poznámky k pracovnímu listu:

Pracovní list rozvíjí kreativitu žáků. Po úvodní motivační aktivitě žáci pokračují v plnění úkolů PL, doporučujeme práci v malých skupinách. Každá skupina předvede pantomimicky jednu legendu o vzniku kávy/čaje. (Texty legend je vhodné před začátkem hodiny připravit na zvláštní listy papíru. Každá skupina dostane jednu legendu.) Ostatní přihlíží a po dokončení výstupu se pokouší co nejpřesněji popsat ztvárněný děj.

Žáci by svůj pracovní list měli dostat až po uvedené aktivitě, legendy o vzniku kávy a čaje jsou na jeho první straně!

Legendy o vzniku čaje

1. *Legenda vypráví, že před 3000 let se čínský otec medicíny Shen Nong usadil pod čajovníkem a usnul v lůně blahodárné přírody. Když tento „božský žnec“ procitl, uvařil vodu, aby se v ní mohl umýt a osvěžit. Do hrnce mu však spadlo několik lístků ze stromu a mírně vodu zabarvily. Když nápoj ochutnal, našel v něm zalíbení. Zároveň upozoroval, že má příznivé účinky na organismus. Tak se zrodil čaj.*
2. *Stvoření čajové rostlinky je podle jedné indické legendy připisováno zakladateli zen buddhismu svatému Darumovi, synovi krále Košuvy. Roku 519 se vypravil do Číny, kde chtěl jít lidem příkladem a přivést je ke štěstí ducha. Toho chtěl dosáhnout půstem a modlitbami. Po dlouhodobém bdění ho však spánek přemohl. Když procitl, litoval svého činu natolik, že obvinil svá víčka z přečinu, odříznul je, aby se nic podobného nemohlo opakovat, a zahodil je na zem. V místech, na něž víčka dopadla, vyrostl keř. Darum ochutnal list ze stromku a přestalo se mu chtít spát. Tak vznikl čaj podle indické legendy.*

Legendy o vzniku kávy

1. *Jedna z pověstí z 9. století vypráví o mladém arabském pastýři Kaldim, který si všiml zvláštního chování svých koz po požití listů a bobulí kávovníku. Když kozy okousaly červené bobule neznámého stromku, začaly vždy divoce poskakovat. Pastýř považoval keř za nástroj ďábla, a přinesl jej proto do kláštera, kde byl mnichy spálen. V průběhu pálení však vznikala příjemná silná vůně, která mnichy zaujala. Zázračné aroma je přivedlo k myšlence uvařit ze spálených černých zrníček odvar. Po požití malého doušku hustého nápoje zjistili, že nepociťují únavu ani ospalost, které byly při večerních modlitbách obvyklé. Nápoj používali k povzbuzení mysli a nadále ho považovali za boží dar.*
2. *Legenda ze 13. století vypráví o jemenském šejku Omarovi, který byl pro neshody s panovníkem vyhnán z Mekky. Při svém putování náhodně objevil keřiky kávovníku, z jejichž bobulí uvařil lektvar. Byl překvapen povzbuzujícími účinky nápoje a podával ho nemocným lidem, na něž působil téměř zázračně. Káva se stala mezi obyvateli oblíbenou a její věhlas se dostal až k panovníkovi. Ten se rozhodl, že šejkovi odpustí, a vyzval ho k návratu do země. Šejkovi dal panovník později vystavět i chrám.*

Úkol 1

Metodické poznámky a výklad

Žáci pracují s etymologickými slovníky nebo použijí internet.

Řešení

Káva je nápoj známý po celém světě. To, že je káva hodně rozšířená a oblíbená, je patrně způsobeno jejími blahodárnými účinky na stimulaci lidského organismu. Proč je ale káva nazývána kávou, to ví málo lidí.

Dvě teorie o vzniku slova káva

V současné době existují dva výklady vzniku slova káva. Obě teorie týkající se původu slova káva mají své stoupence a odpůrce. Při důkladném pátrání po původu slova káva by jistě bylo možné najít více méně známých teorií, avšak my se spokojíme s nejznámějšími teoriemi vzniku slova káva.

Káva a region Kaffa

Stoupenci první teorie jsou přesvědčeni, že slovo káva pochází od názvu regionu Kaffa v západní Etiopii, kde byla káva vypěstována. Z Etiopie se káva se svým názvem šířila do Egypta a Jemenu, což pro ni byly hlavní vstupní brány do arabského světa, v němž se káva velice proslavila.

Káva a arabský gahwat

Stoupenci druhého výkladu původu slova káva hledají kořeny slova káva v arabském výrazu gahwat al-bünn. Tento původní arabský výraz pro kávu znamená doslova „vino z bobů“. Mnoho čtenářů jistě překvapí, že pro Arabů byla káva vlastně vínem. Vysvětlení, proč Arabové o nápoji káva hovoří jako o vínu, je prosté. Islám zapovídá užívání alkoholu jako nápoje, a tak káva byla využívána jako náhrada vína.

Slovo káva a jeho další vývoj

Poté, co se káva proslavila v arabských zemích, se začala šířit i do Evropy. Předtím ale káva dostala vlastní jméno v Osmanské říši, předchůdci dnešního Turecka. V Osmanské říši se pro kávu vžil výraz kahve. Podle příslušných etymologických teorií se výraz kahve změnil na evropské obměny slova káva, z nichž nejznámější jsou pravděpodobně coffee a caffè.

Více na: <http://kava-kava.blog.cz/0904/kava-kde-se-vzalo-to-slovo>

Čaj anglicky „tea“, „cha“ nebo taky „char“, vychází z čínského „tu (tchu)“, později „jia (tia)“. Z „jia“ se později stalo „ča (čcha)“ a vznikl indický a slovanský název čaj. Z původního „tu“ posunem výslovnosti vzniklo „te (tche)“ a z něj bylo odvozeno zmiňované anglické tea, německé tee a další.

Více na: <http://www.lukashakulin.com/blog/obecne-o-caji/>

Úkol 2

Řešení

Čajovník se nejlépe daří v monzunovém klimatu v subtropickém a tropickém pásu, roste na kyselých půdách, od hladiny moře až po nadmořské výšky kolem 2500 m. Kvalitnější čaj dávají rostliny ve vyšších nadmořských výškách. Nejpodstatnější pro růst čajovníku je dostatečná vlhlost – to je také příčinou neúspěchu většiny pokusů o pěstování vlastního čaje v našich podmínkách.

Čaj se pěstuje v mnoha zemích v Asii, Africe a Jižní Americe (Bangladéš, Burundi, Georgien, Indie, Indonésie, Keňa, Čína, Malawi, Malajsie, Mozambik, Papua-Nová Guinea, Rwanda, Srí Lanka, Tanzánie, Uganda).

Více na: <http://www.cajovnik.cz/ces01a.html>

Kávovník je keřem subtropického a tropického podnebného pásma. Je pěstován v Asii, Jižní a Střední Americe, v Africe, na Arabském poloostrově a v Indonésii, především v hornatých krajinách. Vyžaduje teplé a vlhké podnebí se stálými teplotami mezi 18–22 °C.

Více na: http://www.svetkavy.cz/info_kavovnik.php

Úkoly 3, 4

Metodické poznámky a výklad

Žáci si prohloubí povědomí o boji za rovná práva mužů a žen.

Řešení 3

Návštěva kaváren a hospod v uvedené době nepříslušela dámám, byla převážně mužskou záležitostí. (Souvislost s postavením muže a ženy ve společnosti a se sociálními rolemi – následovala ženská emancipace – feministky.)

Řešení 4

Feministky jsou ženy bojující za zrovnoprávnění postavení žen ve společnosti.

Více o feminismu na: <http://cs.wikipedia.org/wiki/Feminismus>

Úkoly 5, 6

Řešení 5

Kávéové variace

Návštěvník kavárny by se neměl nechat zmást velkým počtem různých **kávéových specialit**. Většinou se rozdíly mezi jednotlivými druhy kávy týkají množství přidané šlehačky či mléka, množství vody nebo obojího. Podle množství šlehačky nebo mléka, které se do kávy přidává, se rozlišuje černá káva (Schwarzer), hnědá káva (Brauner), zlatá káva (Goldener) a bílá káva (Milchkaffee). Z dvojnásobného množství vody se připravuje nastavená káva (Verlängerter), „Melange“ označuje kávu s horkým mlékem. Pokud je šálek s horkým nápojem korunovaný kopečkem šlehačky, jedná se jistě o kapucína (Kapuziner), františkána (Franziskaner) nebo vídeňskou kávu (Einspanner), které se mezi sebou liší objemem. V případě Fiakru se ke kopečku šlehačky přidává trocha kořaku nebo rumu.

(Zdroj: <http://www.austria.info/cz/lide-a-zeme/videnske-kavarny-unik-z-vsednodennosti-1255087.html>)

Mokka káva je silná černá káva, při níž kávu vaříme ve vodě v konvičce/džezvě, poté kávu přecedíme přes sítko.

Řešení 6

Ich nehme einen Kaffee, bitte.

Úkol 7

Řešení

Do českých domácností se čaj dostal až v druhé polovině 19. století. Už i plzeňské pivo bylo Čechům v té době známější než kterýkoliv čaj. Je tedy jasné, kterému moku dáváme přednost.

Více na: <http://www.chutnycaj.cz/historie/>

S kávou se jako první Češi seznámili na sklonku 16. století Heřman Černín z Chudenic a Kryštof Harant z Polžic a Bezdržic, kteří při svých cestách měli možnost poznat, s jakou oblibou ho pijí Arabové a Turci.

Trvalo ovšem více než sto let, než se káva dostala do povědomí širším vrstvám Pražanů. Na našem území patří ale kávové prvenství městu Brnu, protože prý jedna z prvních kaváren byla otevřena právě tam.

Více na: <http://www.cerstvakava.cz/clanky/historie-a-soucasnost-piti-kavy-v-cechach/>;
<http://www.kava-online.cz/kava-obecne/jak-se-dostala-kava-do-evropy/>.

Úkol 8

Řešení

Individuální; ke každému typu člověka mohou vytvořit krátký text.

Úkol 9

Řešení

Boom = náhlý rozmach, vzestup.

Úkol 10

Řešení

Nejedná se o květ čajovníku, nýbrž o uměle vytvořený efekt kvetení čajových lístků. Na výrobu se pečlivě vybírají mladé kvalitní listy, většinou bílého nebo zeleného čaje – nejčastěji se používá čaj z provincie Yunnan. Ty se potom u řapíku ručně svazují bavlněným provázkem a vytvoří se z nich kulička. K docílení efektu kvetení se doprostřed mezi lístky čajovníku přiváže květ nějaké rostliny – nejčastěji to bývá jasmín, chryzantéma, lilie, ibišek nebo vonokvětky. Květy, které jsou také pečlivě vybírány, slouží nejen k již zmiňovanému kvetoucímu efektu, ale také dodávají čaji jemnou vůni, aniž by výrazně ovlivnily jeho chuť. Svázané ingredience se nakonec usuší, čímž vytvoří nevzhlednou kuličku.

Po zalití se působením vody začne kulička z čajových lístků pomalu rozvíjet. Doba rozvíjení se většinou pohybuje od jedné do deseti minut. Každý květ vytváří jedinečnou podívanou. Je to dáno tím, že každá rostlina má jiný tvar, barvu, velikost..., ale také je to díky pečlivé ruční práci – květy jsou svazovány tak, aby bylo docíleno různých zajímavých kreací. Podle vzhledu a barvy výsledného čajového květu pak čaje dostávají své názvy, například Sluneční paprsek, Srdce k srdci, Kráska v růžovém.

(Zdroj: http://cs.wikipedia.org/wiki/Kvetouc%C3%AD_%C4%8Daj)

Úkol 11

Řešení

Japonský čajový obřad

Japonský čajový obřad (chadō nebo sadō) je tradičním rituálem ovlivněným zen buddhismem, při němž je sušený (drcený) zelený čaj nebo matcha obřadně připravován zručným odborníkem a servíruje malé skupině hostů během poklidného sezení. Hovorově se tomu mezi Japonci říká Ocha.

Čajový obřad vyžaduje léta trénování a cvičení... přestože celé toto umění ve své podstatě neznamená nic víc než přípravu a podávání šálku čaje. Nejdůležitější je, aby tento proces byl prováděn co nejdokonaleji, nejušlechtleji, nejvznešeněji a nejčarovněji. – Lafcadio Hearn

Více na: <http://www.oriental.cz/clanek/3413/Japonsky-cajovy-obrad.htm>.

Název pracovního listu:**1 | MIZEJÍCÍ JAZYKY A KULTURY**

Průřezové téma: Multikulturní výchova.

Klíčové kompetence: kompetence komunikativní, kompetence sociální a personální, kompetence občanské.

Autor: Eva Mlčochová

Metodické poznámky k pracovnímu listu:

V úvodu lekce je možno přečíst žákům tento text:

Poslední členka kmene Bo s sebou vzala do hrobu i jazyk z úsvitu civilizací

5. února 2010 12:29

Na indických Andamanských ostrovech zemřela pětadesátiletá Boa Sr. Její odchod znamená nejen vymření 65 tisíc let starého kmene, který byl jako jeden z mála na úsvitu civilizací, ale také zánik prastarého jazyka Bo. Boa Sr jím posledních 30 až 40 let mluvila sama.

Profesorka lingvistiky Anvita Abbi z univerzity v Dillí poznala Bou Sr před pěti lety a strávila s ní v džungli několik měsíců. „Po smrti svých rodičů byla Boa posledním mluvčím jazyka kmene Bo asi 30 až 40 let,“ vzpomíná Abbi.

Když jí zesnul manžel, cítila se odstrčená a opuštěná i kvůli tomu, že si s nikým nemohla pohovořit v rodném jazyce. Komunikovala především andamanskou verzí hindštiny. „Byla velmi hrdá na to, že je posledním členem kmene Bo,“ vzpomíná indická profesorka.

Život přitom Boa Sr neměla jednoduchý. Narodila se na severu Andamanských ostrovů a vyrostla v tradiční společnosti, která se živila lovem divokých prasat, želv a ryb a také sběrem divoce rostoucích brambor.

Boa Sr vždy snila o domově

První zvrat do jejího života přineslo rozhodnutí indické vlády, která v polovině sedmdesátých let všechny staré andamanské kmeny sestěhovala na jeden ostrov poblíž Port Blair. Život v chatkách od vlády s penzí 500 rupií daleko od domova jí ale nevyhovoval.

„Vždycky říkala, že chce zpátky na místo, kde se narodila,“ říká profesorka Abbi. Mezi kmeny se také rozšířil alkoholismus, který urychlil zkázu lidí, kteří by se dali považovat za naše nejstarší předky.

Na konci roku 2004 do života poslední členky 65 tisíc let starého kmene zasáhla další katastrofa. Ostrov spláchla ničivá vlna tsunami a zabila přes 3500 lidí. Boa řádění smrtonosné vlny přežila. „Starší nám tehdy říkali, ať se nehýbeme, že se bude půlit země,“ vzpomínala Boa.

I přes zvraty osudu ale byla Boa Sr vždy usměvavá. „Její smysl pro humor a úsměv byl až nakažlivý,“ říká Anvita Abbi. Životní pouť poslední členky kmene Bo skončila až minulý týden, kdy zemřela na stáří.

S ní ale odešel i důležitý střípek do skládačky o původu všech obyvatel Země. Její jazyk se totiž řadí k nejstarším jazykům z předneolitických časů, tedy z období před 65 tisíci lety. Ty nejstarší kmeny na Andamanských ostrovech mají už pouze 52 členů.

(Zdroj: http://zpravy.idnes.cz/posledni-clenka-kmene-bo-s-sebou-vzala-do-hrobu-i-jazyk-z-usvitu-civilizaci-1tv-/zahranicni.aspx?c=A100205_122923_zahranicni_stf)

Úkoly 1–5**Výklad a metodické poznámky**

Pestrost etnik, jazyků je obranou proti globalizaci, uniformitě a výrazem respektu ke koexistenci různorodých kultur. Stále více lidí si uvědomuje, že je nutné čelit jazykové a kulturní asimilaci, že je třeba zachovat a rozvíjet

kulturní specifika minoritních etnik. Pracovní list se snaží vést žáky k uvědomění si vlastní kulturní identity a zároveň vytvářet postoj tolerance a respektu k odlišným kulturám.

Žáci pracují ve skupinách, rozvíjejí především čtenářskou gramotnost a komunikativní kompetence.

Řešení úkolu 1

„**Zdravé**“ jazyky jsou ty jazyky, kterými mluví dostatečný počet mluvčích, jazyky, jimž nehrozí zánik; „**nemocné**“ (ohrožené) jazyky jsou ty, jimiž mluví malý počet mluvčích, třeba jen příslušníci nejstarší generace, jsou to ty jazyky, jimž hrozí bezprostředně zánik. **Aramejšťina** patří mezi semitské jazyky, aramejštinou byly psány některé části bible. Postupně začala být aramejšťina nahrazována okolními jazyky (arabštinou a perštinou), až v období středověku téměř vymizela. Dodnes však přežívá (v počtu asi půl milionu mluvčích) v několika oblastech Sýrie a severního Iráku pod názvem syrština nebo asyrština.

Řešení úkolu 2

Lidé starověkého Babylonu se podle jedné z interpretací stavbou babylonské věže snažili ukázat svou vlastní velikost a odklonili se od víry ve svého boha. Bůh tedy zakročil. Sestoupil a zmátl lidem jazyky. Způsobil, aby si nerozuměli, a tím stavba babylonské věže skončila. Název věže a města, které lidé stavěli, je slovní hříčkou. Lidé se snažili vytvořit Bab-ili = Bránu bohů, ale výsledkem byl Bábel – zmatek. Lidé upustili od budování města a byli rozptýleni po celé Zemi. Nedorozumění vedlo k nepřátelství a válkám. Pokud by tedy podle mýtů nedošlo ke zmatení jazyků, nebylo by ani nepřátelství mezi lidmi, národy. Příběh o stavbě babylonské věže pochází z bible (Starý zákon, kniha Genesis).

Na internetovém odkazu: <http://www.languages2.estranky.cz/clanky/delsi-vzorovy-text--17-.html> najdete text o zmatení jazyků v několika jazycích.

Řešení úkolu 3

Živé jazyky = jazyky, které mají vysoký počet mluvčích ve všech generacích; jazyky, které se mění a vyvíjejí; **mrtvé jazyky** = jazyky, které nemají své rodilé mluvčí; nejznámějším mrtvým jazykem je latina, jíž se dnes užívá např. v právní nebo lékařské mluvě nebo jako církevního jazyka; **umělé jazyky** = jazyky, které nevznikly přirozenou cestou, ale byly vytvořeny lidmi, např. esperanto, ido ad. (opak k přirozeným jazykům).

Na internetovém odkazu: <http://www.languages2.estranky.cz/clanky/umele-jazyky--6-.html> najdete ukázky umělých jazyků včetně nahrávek.

Řešení úkolu 4

Lingvistika = jazykověda = věda zkoumající přirozené jazyky.

Řešení úkolu 5

- Globalizace** = propojení, propojování světa v jednu velkou společnost; **urbanizace** je proces koncentrace obyvatelstva do měst a s tím související změny kultury; **asimilace** = v tomto případě splynutí člověka nebo skupiny lidí s většinovým obyvatelstvem. Všechny tyto procesy vedou k omezení rozmanitosti kultur. **Revitalizace** = obnovení, oživení (v tomto případě jazyka).
- Z celkového počtu přibližně 7000 živých jazyků tvoří největší část (přibližně polovinu) malé jazyky, jimiž však hovoří méně než 1 % světové populace. Naproti tomu velkými jazyky hovoří přes 80 % světové populace.

Úkol 6

Výklad a metodické poznámky

Žáci ve skupinách vytvářejí vlastní hypotézy o příčině vymírání jazyků a kultur, tyto hypotézy formulují a zapisují do PL. Společně pak hlasitě před třídou prezentují své úvahy, srovnávají je s pracemi ostatních skupin, diskutují o textu článku na <http://aktualne.centrum.cz/zahranici/asie-a-pacifik/clanek.phtml?id=508158>.

Úkol 7

Výklad a metodické poznámky

Žáci prezentují svůj názor, zdůvodňují svá tvrzení.

Řešení

Největší počet mluvčích má čínština, následuje angličtina, hindština, arabština, španělština, ruština; do první desítky patří i francouzština a němčina.

Úkol 8

Výklad a metodické poznámky

Řízená diskuze na dané téma.

Tip na závěrečnou aktivitu

Žáci vytvoří 3 skupiny, z nichž 2 reprezentují odlišný postoj k zadanému tématu **Měli/neměli bychom bojovat proti vymírání jazyků a kultur?** Třetí skupina představuje porotu. Obě protistrany si v časovém limitu max. 6 minut připraví své argumenty. Názory protistran přednesou jejich mluvčí v souvislém projevu (cca 3 minuty). Porota si zapisuje poznámky k oběma projevům. Po zaznění obou projevů členové poroty kladou doplňující nebo upřesňující dotazy oběma protistranám. Je možno stanovit limitovaný počet dotazů, počet dotazů by měl být rovnoměrně rozvržen pro obě strany, záleží samozřejmě na kvalitě projevů mluvčích. Na dotazy poroty odpovídá libovolný člen skupiny (otázky a odpovědi cca 5 minut). Porota krátce (cca 2 minuty) posoudí výkony mluvčích, argumenty jednotlivých skupin i schopnost obhájit si své názory a zodpovídat na upřesňující dotazy a mluvčí poroty vynese konečný rozsudek ve prospěch jedné či druhé skupiny.

Název pracovního listu:**2 | JULIUS, CHULIUŠ, JULJEK**

Průřezové téma: Multikulturní výchova.

Klíčové kompetence: *kompetence komunikativní, kompetence sociální a personální.*

Autoři: Jana Kusá

Metodické poznámky k pracovnímu listu:**Úkol 1****Výklad**

První úkol je nazván „mimozemská setkání“ a je motivační aktivitou k následujícím činnostem. Žákům je naznačena situace, v níž se nacházejí – jsou tvory z různých planet, setkávají se v cizí zemi a mají za úkol spolu komunikovat. Cílem aktivity je naladit žáky na téma setkání lidí různých kultur, které může probíhat různě – buď vyústí ve vzájemné porozumění, nebo způsobí konflikty, vytvoří se kulturní bariéry. Po odehrání scének žáci hodnotí, zda neznalost společného jazyka a zvyklostí ovlivnila jejich komunikaci pozitivním nebo negativním směrem. Následuje krátká diskuze, která zhodnotí realizovanou aktivitu – podnětné otázky k diskusi jsou součástí pracovního listu.

Metodické poznámky

Žáci pracují buď ve dvojicích, nebo v malých skupinách. Komunikaci žáků můžete omezit stanovením tematického okruhu, např.: seznámení, popis domovské planety, domlouvání společné aktivity apod. Závěrečné diskusi může předcházet písemné zpracování otázek v pracovním listu.

Úkol 2**Výklad**

Úkol 3 spočívá v četbě ukázky z knihy *Jak oženit tatínka*. Ukázka zachycuje situaci setkání lidí různých kultur, různých mateřských jazyků a kulturních odlišností. Na tento úkol navazují otázky, které jsou zaměřené právě na práci s uvedeným textem.

- a) Úkolem žáků je napsat jedno slovo, které by vystihovalo hlavní téma úryvku. Žáci se tak zamyslí nad textem jako nad tematickým celkem, znovu si musí rekapitulovat jeho obsah, přemýšlet nad významem textu.

Metodické poznámky

Ved'te žáky k tomu, aby vždy svůj návrh vysvětlili, případně se opírali přímo o text a četli příslušné pasáže, které je k danému pojmu přivedly. Dochází tak k rozvoji komunikačních schopností. Veškeré nápady zapisujte na tabuli. Žáci zapisují do pracovních listů.

- b) Žáci dohledávají v textu, se kterými jazyky se francouzština promíchala, a to vlivem odlišného původu mluvčích. Na základě tohoto úkolu se žáci seznamují s multikulturností Francie a mohou si také uvědomovat souvislosti s prostředím, v němž žijí.

Metodické poznámky

Žáci pracují samostatně, informace dohledávají v textu a zapisují řešení do pracovních listů.

Řešení

Francouzština se objevuje v kombinaci se španělštinou a ruštinou.

- c) Žáci vyhledávají v textu pasáže, které dokládají, zda multikulturalita způsobila nedorozumění, problémy, nebo naopak vzájemnému porozumění nezabránila. Interpretují tak uvedený text, snaží se zachytit jeho význam, hlavní myšlenku.

Metodické poznámky

Žáci pracují samostatně, zatrhuje si příslušné pasáže v textu a poté si výsledky své práce sdělují v plénu. Důležité je, aby se skutečně opírali o text a dohledávali v něm informace.

Řešení

Žáci by měli zatrhnout například následující úryvky:

Občas mám pocit, jako by byli oba jakýsi druh mimozemšťanů. A přitom je na nich vidět, jak dobře si rozumějí! Dlouho jsem se tu středu na ně díval, jak přede mnou stojí vedle sebe a usmívají se... Najednou jsem si přál, aby příští manželka mého otce uměla dávat pusy jako paní Tatiščeová. Zvlášť ty pusy!

U Tatiščeovic rodiny má člověk příjemný pocit, že francouzština je trojnásobně cizí řeč. Nebo že věci mají tři různé názvy. Nebo že člověk rozumí třem jazykům. Je to uklidňující, protože vás nikdo v ničem neopravuje.

- d) Žáci se nyní zamýšlí nad tím, jak vnímal multikulturní rodinu hlavní hrdina, francouzský chlapec Julius. Dochází tak k hledání dalších významů textu, jehož cílem je zachycení přínosu poznávání různých kultur.

Metodické poznámky

Žáci pracují nejprve samostatně, zapisují si své názory do pracovního listu a poté mezi sebou diskutují.

- e) Žáci na závěr vypíší z textu jednu myšlenku, která se jim líbí.

Metodické poznámky

Tento úkol může být rozšířen o další krok – žáci k myšlence napíší komentář, ve kterém vyjádří, proč si vybrali zrovna tuto pasáž. Některé myšlenky mohou být zároveň vypsány na tabuli.

Úkol 3**Výklad**

Závěrečná aktivita je reflexivní. Na tabuli jsou napsána dvě slova: dorozumění a nedorozumění. Žáci vytvářejí myšlenkové mapy, které jsou směřovány k tomu, aby zachycovaly ty skutečnosti, které jsou potřeba k porozumění lidí různých kultur, etnik a národností. Na druhé straně uvádějí žáci ty jevy, které způsobují kulturní bariéry.

Metodické poznámky

Žáci pracují společně, zapisují své asociace na tabuli a zároveň do pracovních listů.

Název pracovního listu:**3 | JSEM LIDSKÁ BYTOST**

Průřezové téma: Multikulturní výchova.

Klíčové kompetence: *kompetence k učení, kompetence komunikativní, kompetence sociální a pracovní, kompetence k řešení problémů.*

Autor: Jana Kusá

Metodické poznámky k pracovnímu listu:**Úkol 1**

Výklad

Úkol 1 je úvodní aktivitou k pracovnímu listu a slouží k motivaci, k probuzení zájmu žáků o téma hodiny. Žáci pracují s pracovním listem a hledají souvislost mezi pěti obrázky, jimž je společné téma nerespektování důstojnosti člověka, jeho ponižování, zneužívání apod. Cílem je odhalení této tematické spojitosti. V následné diskuzi žáci porovnávají své názory.

Metodické poznámky

Doporučujeme, aby žáci nejprve pracovali samostatně (maximálně ve dvojicích) a až poté diskutovali v menších skupinkách či v plénu.

Řešení

Tematická spojitost: téma lidské důstojnosti, ponižování člověka, ubližování člověku, šikana apod. Tento úkol nemá pouze jedno řešení – je na žácích, aby se shodli na jednom pojmu, který se vztahuje ke všem obrázkům.

Úkol 2

Výklad

Úkol 2 navazuje na úkol 1. Na tabuli je napsané klíčové slovo jakožto výsledek prvního úkolu a žáci se snaží vymyslet co nejvíce asociací, které se jim v souvislosti s uvedeným pojmem vybaví. Tyto asociace jsou zapisovány na tabuli ke klíčovému slovu, a je tak vytvořena přehledná myšlenková mapa.

Metodické poznámky

Žáci mohou nejprve pracovat ve skupinách a poté společně zapisovat svá sdělení na tabuli nebo je možné pracovat s celou třídou najednou s tím, že žáci chodí jednotlivě k tabuli. Doporučujeme klást důraz nejen na samotnou produkci asociací, ale také na vysvětlení souvislosti asociovaného slova se slovem klíčovým, aby zároveň docházelo k rozvoji komunikačních dovedností.

Úkol 3

Výklad

Úkol 3 spočívá v četbě textu z knihy *Bílej kůň, žlutý drak*. Ukázka je součástí pracovního listu.

Metodické poznámky

Je možné zvolit čtení pedagogem, čtení žáky i samostatné tiché čtení. Četba textu může být obohacena o prezentaci samotné knihy, která obsahuje mnoho ilustrací vztahujících se k Vietnamu.

Úkol 4

Výklad

Úkol 4 je plně zaměřen na rekonstrukci situace, která je popisována v literární ukázce. Žáci pomocí jednoduchého úkolu, který spočívá v popsání činnosti postav vystupujících v textu, proniknou do dějové podstaty příběhu, a znovu tak přemýšlejí nad jednotlivými motivy, které postavy k danému chování vedou.

Metodické poznámky

Žáci pracují samostatně, vyplňují tabulku v pracovním listu. Následně zkontrolujte společně výsledky samostatné práce. Směřujte žáky k tomu, aby se znovu vraceli k textu, podtrhávali, dohledávali příslušné pasáže a byli schopni svůj názor opřít o konkrétní úryvky z ukázky. Záměrně se zaměřte pouze na postavu Tôta, jeho sestřenice a útočníků. Dojde tak k rekonstrukci útoku. Jeho závěrečná fáze bude předmětem úkolu 6.

Řešení

<i>Tôt a jeho sestřenice</i>	<i>Útočníci</i>
T.: vystrašeně kvikne T.: chytá sestřenici za rukáv S.: lituje T.; popisuje skutečnou realitu, která se určitě liší od představ T. S.: radí T., aby si útočníků nevšímal T.: je vyděšený, má strach, je nehybný S.: uvažuje, zda útočníky zná S.: mluví na útočníka, snaží se jej přimět, aby si jich nevšímal S.: vzpomíná na rady vietnamského strýčka S.: strká do jednoho z útočníků S. a T.: marně se snaží utéct S.: vyzývá potichu T., aby zaútočil první T.: ztuhl, ze strachu není schopen bránit se obklíčení útočníků	přibližují se ke dvojici obestupují dvojici rozcvičují si pěsti údery do dlaní slovně útočí na dvojici (žluťáci, barevní apod.) útočník, do kterého sestřenice strčila, ztrácí rovnováhu fyzicky útočí na T. a jeho sestřenici

Úkol 5

Výklad

Tabulka z úkolu 4 je detailním scénářem vzniklé situace. Úkol 5 je založený na inscenaci soudního řízení. Žáci si mezi sebou rozdělí několik rolí – soudce, obhájce útočníků, obhájci obou stran, hlavní postavy, neznámý zachránce, soudní zapisovatelka, porota. Cílem soudního řízení je vyřešení vzniklého případu, rozhodnutí o oprávněnosti/neoprávněnosti útoku na dvojici.

Metodické poznámky

V případě nedostatku času je možné tuto aktivitu realizovat v následující hodině. Žákům tak dáte prostor, aby v rámci domácí přípravy nad vzniklou situací přemýšleli a vymysleli si strategii, kterou ve svých rolích potom uplatní. Po celou dobu směřujte žáky, aby vnímali oficiálnost situace a přizpůsobili jí způsob komunikace, formu vyjadřování a chování, čímž dojde k rozvíjení komunikační kompetence.

Úkoly 6 a 7

Výklad

Oba úkoly jsou zaměřené na reflexi realizovaných aktivit. Žáci diskutují o souvislosti příběhu s klíčovým slovem, ke kterému došli na počátku hodiny. Zároveň se snaží objevit spojitost mezi příběhem a názvem pracovního listu, který se vztahuje k tématu lidské důstojnosti.

Metodické poznámky

Doporučujeme volnou diskuzi celé třídy, která bude částečně řízena vyučujícím, tak aby dostal prostor k vyjádření svých myšlenek co největší počet žáků.

Název pracovního listu:**4 | PÁN HOR A VLÁDCE VOD**

Průřezové téma: Multikulturní výchova.

Klíčové kompetence: *kompetence komunikativní, kompetence sociální a personální.*

Autoři: Jana Kusá

Metodické poznámky k pracovnímu listu:**Úkol 1**

Výklad

Úvodní aktivita je „naladěním“ na téma hodiny. Žáci vytvářejí myšlenkovou mapu ke slovu VIETNAM. Na začátku vyučovací hodiny si tak utřídí všechny asociace, které se jim v této souvislosti vybaví.

Metodické poznámky

Žáci vytvářejí myšlenkovou mapu na tabuli. V průběhu hodiny může být činnost kdykoliv přerušena a myšlenková mapa doplněna. Žáci si tak sami uvědomí, že se učí, poznávají něco nového.

Úkol 2

Výklad

Úkol 2 spočívá v četbě vietnamské pohádky. Jedná se o pohádku ze souboru *Dračí král – Vietnamské pohádky*.

Metodické poznámky

Doporučujeme hlasité čtení žáků. Z důvodu kulturních diferencí žáci během četby zatrhávají slova, která neznají. Ta budou vyučujícím vysvětlena po přečtení textu.

Úkol 3

Výklad

V úkolu 3 již žáci pracují přímo s textem. Vytvářejí seznam všech vietnamských reálií, které se v pohádce vyskytují a díky nimž se mohou rozšířit jejich znalosti o vietnamské kultuře.

Metodické poznámky

Žáci mohou pracovat samostatně nebo v menších skupinách.

Řešení

Jedná se např. o tyto reálie: vietnamská jména, vietnamské hory, rýžová pole, moře, mandaríni, zvířecí symboly – slon, kohout, období dešťů a období sucha.

Úkol 4

Výklad

Přestože se žáci v úkolu 3 zaměřovali na kulturní odlišnosti, určitě si povšimli mnoha podobností s pohádkami, které se vypráví a čtou u nás. Diskutují krátce o tom, které pohádky jim vietnamská pohádka připomněla.

Metodické poznámky

V případě dostatku časového prostoru je možné zařadit četbu/videoprojekci krátkých ukázek z vybraných pohádek, které se této vietnamské pohádce podobají (Zlatovláška; Princ a Večernice apod.).

Úkol 5

Výklad

Úkol 5 je shrnutím společných a odlišných rysů pohádek vietnamských a pohádek naší kulturní oblasti. Žáci pracují s textem a vyhledávají konkrétní motivy – ty, které se podobají našim pohádkovým motivům, a ty, jež jsou typické právě pro pohádku vietnamskou.

Metodické poznámky

Žáci pracují ve skupinách a vyplňují pracovní list. Následuje společná kontrola skupinové práce.

Úkol 6

Výklad

Úkol 6 je závěrečnou reflexí. Každý z žáků odpoví na tři otázky a uvědomí si tak, co se ve vyučovací hodině dozvěděl, naučil, co ho bavilo, co méně.

Metodické poznámky

Žáci mohou své odpovědi prezentovat před třídou.

Název pracovního listu:**5 | ROMA, ČHAHA**

Průřezové téma: Multikulturní výchova.

Klíčové kompetence: *kompetence k učení, kompetence k řešení problémů, kompetence komunikativní, kompetence občanské.*

Autor: Lubomír Machala

Metodické poznámky k pracovnímu listu:**Úkol 1**

Výklad

Vyhledání významu cizích nebo žákům nesrozumitelných slov má napomoci správnému porozumění textu a zároveň rozšířit slovník žáků.

Metodické poznámky

Úkol by měl být plněn společně nebo ve skupinách, použity mohou být slovníky cizích slov, popř. internetové zdroje. Vhodné je pokusit se začlenit jednotlivé výrazy do kontextu, v kterém se nejčastěji objevují. Pokuste se pojmy vysvětlit také pomocí konkrétních příkladů.

Pozornost by měla být věnována nejen cizojazyčným výrazům, ale také pojmům jako hostitelská země/populace.

Úkol 2

Výklad

Úkol navazuje na předchozí zadání. Jeho cílem je vytyčit základní pojmy vztahující se k otázce národnostních menšin a jejich postavení ve většinové společnosti. Podotázka má aktivovat osobní zkušenosti/znalosti žáků.

Metodické poznámky

Úkol může být plněn ve skupinách rozdělených podle dostupných informačních zdrojů (např. jedna skupina bude hledat pomocí internetu, další ve slovníkové příručce). Jednotlivé skupiny výsledek hledání na závěr konfrontují.

Podotázku můžete zadat jako individuální písemný úkol a poté jej společně vyhodnotit.

Řešení

Majorita – většina (národnostní, sexuální, politická, zájmová ad.);

minorita – menšina;

etnocentrismus – kulturní uzavřenost etnika, výlučné soustředění se na vlastní kulturu, vnímání hodnot a norem vlastní skupiny jako jediných správných;

polycentrismus – otevřenost pro jiné kultury a vědomí jejich rovnocennosti.

Mezi nejpočetnější minority vyjma Romů patří v ČR Ukrajinci, Vietnamci, Mongolové, Slováci, Rusové.

Úkol 3

Výklad

Cílem úkolu je rozšíření znalostí z oblasti stylistiky. Žáci by měli na základě obecné charakteristiky identifikovat texty odlišné stylistické povahy a zároveň si uvědomit jejich vzájemné prolínání.

Metodické poznámky

Při vyhledávání rysů odborného a publicistického stylu použijte některou z dostupných učebnic stylistiky, např. Současná stylistika, Jana Hoffmannová: Stylistika a... Úkol může být jako u předchozího zadání plněn individuálně nebo ve skupině. Důležité je závěrečné shrnutí nabytých poznatků (zaznamenání do množin na tabuli) a jejich společné vyhodnocení.

Řešení

1. text = odborný styl;
2. text = publicistický styl.

Úkol 4

Výklad

Cílem úkolu je ověřit, popř. prohloubit žákovo porozumění úryvku, cvičit jeho schopnost extrahovat z textu podstatné informace. Společná část zadání má aktivovat diskuzi a rozvíjet schopnost argumentace.

Metodické poznámky

První část zadání žák vypracuje individuálně v písemné formě, druhá část je koncipována jako společná aktivita. Debatu a záznam na tabuli může vést učitel, popř. vybraný žák.

Řešení

Úryvek 1:

Jednotlivé formulace se mohou lišit. Důležité je zdůraznit 2 základní myšlenky textu: Romové jsou, i přes etnokulturní odlišnosti, plnoprávními občany státu, přesto jsou stále považováni za cizí a často nežádoucí element.

Úryvek 2:

Na rozdíl od prvního úryvku, v němž je fenomén romské menšiny nahlížen odborně zvenčí, v druhém textu je problematika nahlížena jedním z příslušníků etnika. Upozorňuje na jeden z nejdůležitějších problémů, který vyvolává negativní postoje většinové společnosti, a to na neochotu, resp. omezené možnosti zapojit se do ekonomického fungování státu.

Důležitým momentem, který by neměl zůstat opomenut, je, že se jedná o sebereflexi, tedy kritiku z řad samotných Romů.

Úkol 5

Výklad

Účelem úkolu je zapojit text do vizuálního kontextu.

Metodické poznámky

Úkol žák vypracuje individuálně. Následně napsané srovná s tvrzením ostatních. Úlohu můžete zadat jako domácí aktivitu. Zdůvodnění vizuálního vjemu by mělo vést k odhalení kořenů, reflexi případných negativních postojů. V tomto případě by měl být učitel schopen nabídnout alternativní a pokud možno pozitivně laděný výklad.

Příklad k obrázku 1:

Možný negativní výklad: zloději a komedianti × pozitivní výklad: bezprostřednost, svoboda, fyzická zdatnost, umění.

Vzhledem k citlivosti a komplikovanosti problematiky vyžaduje úkol diplomatického a zkušeného pedagoga. Jestliže máte o zadání pochybnosti, raději ho vynechte.

Úkol 6

Výklad

Účelem úkolu je aktivovat obrazovou představivost a kreativitu žáka; zapojením vizuálního kódu podpořit proces zapamatování si problému.

Metodické poznámky

Úkol můžete zadat jako domácí aktivitu. Žáci mohou použít libovolné výtvarné techniky (např. kresbu tužkou, perem, temperovými barvami, postupy koláže, grafiky, fotografie) a pomůcky (grafické programy na PC apod.).

Název pracovního listu:

6 | BARVOSLEPEJ SVĚT

Průřezové téma: Multikulturní výchova.

Klíčové kompetence: *kompetence k učení, kompetence k řešení problémů, kompetence komunikativní, kompetence občanské.*

Autor: Lubomír Machala

Metodické poznámky k pracovnímu listu:

Úkol 1

Výklad

Cílem úkolu je zopakovat si, popř. rozšířit základní znalosti z literární poetiky a aktivovat schopnost použít nabyté poznatky v diskuzi.

Metodické poznámky

Typické znaky prózy a poezie můžete excerpovat např. z Encyklopedie literárních žánrů (Dagmar Mocná, Josef Peterka a kol.), stále platným a přehledným zdrojem je Poetika J. Hrabáka. V první fázi by se měli o charakteristiku literárních druhů pokusit samotní žáci, učitel by měl jejich názory pouze korigovat.

Řešení

Tzv. intro/outro je text čistě epický (prolog/ epilog, proslov, grafické členění), ve slokách a refrénech převažují prostředky lyrické (grafické členění na verše, důraz na rytmus, rýmy), setkáme se zde však i s prvky prózy (přímá řeč, příběhovitost, strohý slovník, potlačení obraznosti jazyka).

Ačkoli je Barvoslepej svět hudební (hip-hopová) skladba primárně určená k poslechu, text a jeho poselství v ní (jako i v celém žánru hip-hopu) hraje důležitou roli.

Úkol 2

Výklad

Cílem úkolu je identifikovat příběhové schéma textu, vytvořit tzv. mapu příběhu.

Metodické poznámky

Úkol může být řešen jednotlivě a poté společně vyhodnocen zápisem na tabuli.

Řešení

Schéma příběhu kopíruje všem žákům jistě známou situaci – návštěvu u lékaře.

1. Lékař Ladislav Kolór, zdravotní sestra, pacienti.
2. Ordinace, současnost.
3. Návštěva lékaře.

4. Popis jednotlivých případů, průběhu vyšetření.
5. Diagnóza oční vady – barvoslepost.

Úkol 3

Výklad

Cílem úkolu je odhalit skrytý význam textu, jeho alegorický plán.

Metodické poznámky

Viz pracovní list.

Řešení

Radek Banga, frontman skupiny Gipsy.cz, se ve své tvorbě věnuje aktuálním společenským problémům. Jako nejpalčivější (především ve vztahu ke své osobě – je Rom) chápe problém rasismu, a to nejen toho zjevného, ale i skrytého. Hip-hoper se staví do role proroka či posla, který svým posluchačům odhaluje důležité životní pravdy. Ve skladbě Barvoslepej svět vystupuje v roli doktora Ladislava Kolóra (z angl. barva), který se zabývá léčením barvosleposti. Spíše než o tělesnou nemoc se jedná o chorobu společenskou, která ve svých negativních důsledcích vede právě k rasismu, stereotypnímu pohledu především na menšinová etnika.

Ladislav Kolór – už podle svého jména člověk povoláný diagnostikovat a léčit stereotypní, zjednodušené vidění světa (černobílé).

Pacienti – zástupci společnosti, na nichž je potvrzena diagnóza celospolečenské barvosleposti. Lékaře (Radka Bangu, Roma) jednou považují za bílého, podruhé za černého, což se dotýká také zpěvákovy rasové identity („Kam zařadit se? Když nevím sám / Jestli jsem bílej, nebo černej chuligán?“). Bílý a černý člověk dle autora neexistuje: bílého přirovnává k mrtvému, černého k spálenému.

Hlavním poselstvím textu je apel na sebereflexi posluchače („A co vy, máte v pořádku zrak? / Sami si odpovězte, jestli je to tak.“) a skrytá výzva, aby se vyhnuli zjednodušenému vnímání světa.

Úkol 4

Výklad

Cílem úkolu je naučit žáky (za pomoci řešení předchozích úkolů) identifikovat v textu podstatné informace a jejich výběr podpořit argumenty.

Metodické poznámky

Viz pracovní list.

Řešení

Odpovědi by měly vyplývat z řešení úkolu 2 a 3. Klíčovými slovy by měly být: rasismus, zjednodušené vnímání světa. Žáci mohou přijít s jiným řešením, důležité je, aby jej dokázali obhájit, argumentačně podložit.

Úkol 5

Výklad

Cílem úkolu je spojit vizuální vjem textu a ilustrací se zážitkem zvukovým/hudebním, a především zapojit do procesu učení žákovu kreativitu.

Metodické poznámky

Úkol může být zadán jako domácí aktivita a poté společně vyhodnocen.

Úkol 6

Výklad

Cílem úkolu je zapojit problematiku černobílého vnímání světa do širšího kulturního kontextu. Ač se v případě projektů UCOF jedná o reklamu na značkové oblečení, poselství kampaně je mnohem hlubší. Obrazy jsou pečlivě promyšlené a mají velký metaforický potenciál. Vyjadřují se k tématům, která jsou mnohdy vnímána jako společenské tabu. Jejich základní myšlenkou je, že přes všechny vnější odlišnosti (především v barvě pleti, ale i společenského postavení) je každý z nás především člověk, tedy identický se všemi ostatními.

Metodické poznámky

Úkol můžete zadat jako domácí aktivitu, jeho splnění zkontrolujte v následující hodině.

Název pracovního listu:**7| NA CIKŇI NA BARI, ČARAV TRO VOĐORI...**

Průřezové téma: Multikulturní výchova.

Klíčové kompetence: *kompetence k učení, kompetence komunikativní, kompetence sociální a pracovní.*

Autoři: Jana Kusá

Metodické poznámky k pracovnímu listu:**Úkol 1**

Výklad

Úkol 1 je motivační aktivitou k pracovnímu listu. Žáci se zamýšlejí nad názvem pracovního listu, který je v romském jazyce (zároveň se jedná o podtitul knihy *Děvčátka, rozdělej ohníček*, s kterou budou žáci dále pracovat). Úkolem je odhadnout jazyk titulu a zamyslet se nad případnými podobnostmi s českým jazykem.

Metodické poznámky

Doporučujeme zpracovat úkol ve dvojicích nebo ve skupinách – každá skupina napíše své návrhy na tabuli.

Řešení

Název pracovního listu je napsán v romštině.

Podobnosti: stejné písmo, přítomnost souhlásek č, ň, ď. Podobná slova (na, ...).

Úkol 2

Výklad

Úkol 2 se váže k ukázce z knihy Martina Šmause – *Děvčátka, rozdělej ohníček*. Jedná se o úryvek zachycující příchod slovenských Romů do Prahy. Autor konfrontuje jejich poljanskou domovinu s novým životem v žižkovské Praze. Po přečtení textu se žáci rozdělí do dvou skupin a metodou „akvárium“ (skupina diskutujících, skupina pozorovatelů) vedou rozhovor na téma „Hlavní hrdinové – kdo jsou a co vše o nich víme?“ Úlohou pozorovatelů je sledování rozhovoru a shrnutí všech informací, které zazněly.

Metodické poznámky

Poskytněte žákům možnost, aby mohli do textu nahlížet, pracovat s ním, vyhledávat úryvky a na jejich základě potvrzovat svoje názory. Doporučujeme, aby si skupina pozorovatelů v průběhu rozhovoru poznamenávala základní informace.

V případě dostatku času je možné zhodnotit samotný průběh této aktivity (hodnotí zejména pozorovatelé). Zaměřují se na úroveň mluvených projevů, schopnost naslouchat druhému, vyjadřovat souhlas/nesouhlas apod.

Úkol 3

Výklad

Úkol 3 spočívá v komparaci života Romů na Slovensku, v sepětí s přírodou, a v Praze, ve víru velkoměsta. Aktivita vychází z textu Martina Šmause. Zařazeny jsou ilustrační obrázky a fotografie, které rovněž demonstrují sledované difference ve způsobu života romského etnika.

Metodické poznámky

Žáci pracují s textem a s obrázky v pracovním listu. Vytvářejí přehled charakteristických rysů romské minulosti v Poljaně a života v Praze. Své postřehy si poznamenávají do dvou sloupců pod obrázky. Úkol mohou žáci vypracovat samostatně, ve dvojicích nebo ve skupinách. V závěru je možné vypsát nejdůležitější informace na tabuli.

Náměty pro diskuzi po splnění úkolu:

Diskutujte nad následujícím úryvkem z textu. Jak souvisí s porovnáním minulosti a přítomnosti?

„...Ale v Praze se vynořili v úplně jiném čase, v jiné době, během jediné noci přeskočili celá staletí, kterými se gádžové museli tak těžce prosekávat...”

Řešení

Minulost (Poljana):	Přítomnost (Praha):
• život v osadě, v zemljankách a chatrčích;	• ruch velkoměsta;
• svobodný život v sepětí s přírodou;	• setkání s prvky moderní civilizace (dopravní prostředky, moderní byty);
• vozíky s koňmi;	• život ve městě, daleko od přírody;
• kočování;	• život „pod ručičkami hodin“
• pestrobarevné oblečení;	• strach z uzavřených prostor;
• volnost, nespoutanost;	• rodinná soudržnost;
• romský folklor (temperamentní písně, tanec);	• živelnost ostře kontrastující s „upjatostí gádžů“
• život bez elektřiny;	• ...
• nehygienické podmínky;	
• život řídí soumrak a svítání;	
• ...	

Úkol 4

Výklad

V literárním textu Martina Šmause vystupují dvě mužské postavy, stařeček Laco a mladší muž Štefan. Ti jsou v mnohém odlišní, zejména v prožívání životní změny, jež je v úryvku popisována. V postavách Laca a Štefana se zároveň zrcadí dva protikladné světy (úkol 4 tak plynule navazuje na úkol 3).

Metodické poznámky

Žáci samostatně zpracovávají charakteristiku obou hrdinů z úryvku. Vedťe žáky k tomu, aby pracovali s textem, opírali se o něj, citovali příslušné pasáže, které poukazují na vlastnosti postavy apod. Vybrané charakteristiky poté společně s žáky přečtete a porovnejte.

Úkol 5

Výklad

Cílem úkolu 5 je zasazení informací získaných na základě práce s uměleckým textem do skutečných historických souvislostí. Žáci se při vyhledávání poznatků zaměří zejména na poválečné dějiny Romů. Přehledné pojednání o dějinách Romů nabízí stránky Muzea romské kultury (www.rommuz.cz).

V průběhu získávání informací žáci hledají souvislosti s ukázkou z knihy *Děvčátko, rozděl jej ohniček*. Součástí úkolu jsou čtyři návodné otázky.

Metodické poznámky

Žáci mohou pracovat samostatně nebo ve skupinách.

Pokud nemáte možnost pracovat s internetem, můžete použít výňatky z jakékoliv publikace o dějinách Romů. Doporučujeme například tyto publikace:

NEČAS, C. *Romové v České republice včera a dnes*. Olomouc: Univerzita Palackého, 2002.

HORVÁTHOVÁ, J. *Základní informace o dějinách a kultuře Romů*. Praha: MŠMT, 1999.

Řešení

Řešením je výtah základních informací z výše uvedených internetových stránek nebo odborných publikací.

Název pracovního listu:**8 | (NEJEN) ARABSKÝ SVĚT**

Průřezové téma: Multikulturní výchova.

Klíčové kompetence: *kompetence komunikativní, kompetence sociální a personální, kompetence občanské.*

Autor: Eva Mlčochová

Metodické poznámky k pracovnímu listu:**Úkoly 1–4****Výklad a metodické poznámky**

Na arabský svět v posledních letech nahlížíme vlivem mediálních stereotypů spíše negativně, často bývají ztotožňovány pojmy Arab = muslim = terorista. Islám označuje náboženství, muslim je vyznavačem náboženství – islámu, tak jako slovo křesťan označuje člověka, jehož víra je křesťanská. Muslimů je na světě okolo 1,3 miliardy. Nejvíce muslimů žije v severní Africe a v různých částech Asie. Z této velké skupiny 1,3 miliardy lidí je pouze menší část arabská. Počet Arabů je okolo 300 milionů. Zbytek jsou jiné národy. Slovo Arab vyjadřuje tedy etnikum. Největším muslimským státem je nearabská (ale muslimská) Indonésie s asi 250 miliony obyvatel. Dalšími nearabskými muslimskými zeměmi jsou: Pákistán, Írán, Afghánistán, Turecko, středoasijské země jako Kazachstán atd. Muslimským národem (leč bez vlastního státu) jsou Kurdové. Muslimem může být i Čech, pokud přestoupí na islámskou víru. Arabové se mezi sebou dále dělí, hlavně podle států, ve kterých žijí. 300 milionů Arabů je rozděleno do přibližně 20 arabských států, nejlidnatějším z nich je Egypt s 80 miliony obyvatel. Arab se na jedné straně cítí být součástí arabského národa, a zároveň se cítí být součástí národa své země. Například Egyptan se hlásí k arabskému národu a zároveň k egyptskému národu. Iráčan (od slova Irák, ne Írán) se hlásí k arabskému národu a zároveň k iráckému národu. Jakoby každý Arab měl dvě národnosti. Je to podobné jako se Slovany, jenže slovanské povědomí není tak silné a živé. Dá se to ukázat na jazyku: Tradiční psaná (a spisovná) arabština je jedna, společná pro všechny Araby a používaná ve všech arabských zemích. Používá se v psaných textech, v novinách, ve zprávách, při oficiálních příležitostech. Běžně se jí však lidé nedorozumívají. K tomu slouží takzvaná kuchyňská arabština a ta se v každé zemi liší. Tak se může stát, že Arabi z navzájem vzdálených zemí se svými hovorovými dialekty nedomluví, ale jelikož se oba ve škole učili spisovnou arabštinu a slyší ji každý den v rádiu a televizi, mohou přepnout na ni. Představte si, že by společným spisovným jazykem všech slovanských národů byla staroslověnština. Kdybyste jeli vlakem s Rusem, neměli byste problém se s ním domluvit, i když neumíte rusky, jednoduše přepnete na staroslověnštinu, protože je to váš i jeho spisovný jazyk. Většina arabského národa je muslimského vyznání, hlásí se k němu okolo 90 % Arabů. Dalšími náboženstvími v arabském světě jsou zejména křesťanství (pravoslavné, katolické) a pak judaismus. Část Arabů byla křesťanská ještě před nástupem islámu a část byla ovlivněna křížovými výpravami. V některých oblastech si Arabové vyvinuli a zachovali své vlastní křesťanské církve. Například koptská církev v Egyptě. (S použitím odkazu: http://procislam.webovastranka.cz/wiki/121/652_Kdo_jsou_Arabov%C3%A9_a_kdo_muslimov%C3%A9; upraveno).

Cílem PL je v širším slova smyslu bourat společenská tabu vůči odlišným společenským, náboženským a jazykovým kulturám, dále PL přináší obecnější pohled na vývoj jazyků, samostatnou práci s texty – jejich pochopení a interpretaci, postižení podstaty textů. Úkoly zkoumají především čtenářskou gramotnost a práci s informačními zdroji.

Řešení úkolu 1

Arabština je čtvrtým nejrozšířenějším jazykem světa, mluví jí více než 300 milionů lidí, je úředním jazykem v dvaceti sedmi zemích světa, je rovněž náboženským jazykem celého islámského světa, patří mezi šest úředních jazyků OSN.

Řešení úkolu 2

Arabština patří k semito-hamitské jazykové rodině, čeština je jazykem indoevropským.

Řešení úkolu 3

Arabština má 29 souhlásek, čeština jich má méně, arabština většinou nezapisuje krátké samohlásky, čeština ano, Arabi píší zprava doleva, my píšeme zleva doprava. Více např. na: http://www.lingvistika.mysteria.cz/arabstina_pismo.htm.

Řešení úkolu 4

Žáci (popř. skupina žáků) se nejprve snaží formulovat definice pojmů na základě svých znalostí, pak své odpovědi srovnají se SCS. Jedná se např. o slova: admirál, algebra, arzenál, baldachýn, elixír, estragon, jasmín, magazin, matrace, šafrán, žirafa...

Úkol 5

Výklad a metodické poznámky

Jedná se o doklad civilizačního přínosu Arabů. Arabské číslice jsou nejrozšířenějším systémem symbolického zápisu čísel. Vžitě sousloví *arabské číslice* může zastřít skutečnost, že uvedené symboly se nejprve začaly používat v Indii, nejdříve (zhruba od 3. st. př. n. l.) to byly symboly 1–9, později (asi od 6. st. n. l.) přibyl symbol 0. Žáci v úkolu zjišťují a třídí informace, pracují nejlépe ve dvojicích.

Řešení

Arabské číslice nejsou arabský vynález, původně se jednalo o číslice indické, Arabi je zprostředkovali Evropě a Evropané pak začali číslice označovat jako arabské.

Úkol 6

Výklad a metodické poznámky

Žáci vyhledávají a třídí informace.

Řešení

Šesticípá hvězda = judaismus, kříž = křesťanství, arabsky Alláh = islám.

Úkol 7

Výklad a metodické poznámky

Ověřujeme u žáků schopnost interpretace textu a schopnost zobecnění.

Řešení

Žid je vychytralý, lakomý; hned když dává návrh na upečení koláče, ví, že se nechce s přáteli dělit; muslim bezmezně věří svému bohu a následuje proroka Mohameda, odměnou je blahobyť, dostane se do ráje; křesťan je opatrný, je vychováván ve strachu z pekla, božího hněvu.

Úkol 8**Výklad a metodické poznámky**

Mediální stereotyp je zjednodušující, zautomatizovaný pohled na nějakou skutečnost na základě opakovaných tvrzení v médiích. Existují různé stereotypy šířené médii, jeden z těchto stereotypů je např. ten, který spojuje muslimy s násilím, terorismem, snahou o ovládnutí světa, s omezováním osobní svobody žen apod., židovský svět vnímáme přes neustálé konflikty na Blízkém východě, křesťanská civilizace se snaží vnutit ostatním svůj styl života apod. Text je důkazem toho, že pokud se budou jednotlivá náboženství či etnika respektovat, dokážou žít ve smíru.

Ověřujeme kritické myšlení žáků, jak žáci vnímají svět kolem sebe, zda jsou schopni mít svůj úsudek nezávislý na mediálním sdělení.

Řešení

Přátelství přes vzájemné neshody. Neodpovídá současnému stavu; dnes je soužití velmi komplikované, často je toto soužití provázeno ozbrojenými konflikty.

Úkol 9**Výklad a metodické poznámky**

Žáci vyhledávají a třídí informace.

Řešení

Všechna tři hlavní monoteistická náboženství, judaismus, křesťanství a islám, se hlásí k Abrahámovi, Židé i Arabové se považují za jeho potomky. Abrahám je prvním biblickým patriarchou (po něm následují Izák a Jákob) a praotec izraelského národa. Když bylo Abrahámovi 75 let, vyzval ho Bůh, aby opustil svého otce a odešel do země Kanaan, kterou se rozhodl dát jeho potomkům. Abrahám uposlechl a společně se svým synovcem Lotem vstoupil do určené země. Posléze se Abrahám oddělil od Lota a usídlil se v Hebronu. Bůh byl po celou dobu s Abrahámem, dopomohl mu k velkému bohatství a učinil ho význačnou osobností své doby. Manželství se Sárrou však bylo dlouho bezdětné. Na radu své manželky proto zplodil Abrahám ve svých 86 letech svého prvního syna Izmaela, jehož matkou byla služka jménem Hagar. V době, kdy Abrahámovi bylo 99 let, Bůh potvrdil platnost své smlouvy a zavázal se rozmnožit Abrahámovo potomstvo, které vzejde ze Sáry. V 90 letech se Sáře narodil syn Izák, ze kterého vzešel izraelský národ. Korán nepřijímá myšlenku vyvoleného židovského národa, ale přesto považuje Abraháma jednak za praotce Arabů (dle biblického líčení byl Izmael, Abrahámovův syn z otrokyně Hagary, praotcem arabského národa), jednak za zbožného hanífu, tj. věrného ctitele jediného Boha. Je proto jedním ze vzorů čisté koránské víry, stejně jako pozdější proroci. Podle Koránu odešel do Sýrie/Palestiny z Babylonu. Křesťanská tradice se hlásí ke Starému zákonu, a proto i ona považuje Abraháma za svého praotce. (čerpáno z Wikipedie)

Úkoly 10–11

Výklad a metodické poznámky

Žáci vyhledávají a třídí informace.

Řešení úkolu 10

V náboženském slova smyslu se slovo ŽID píše s malým písmenem; v historickém a etnickém smyslu s velkým písmenem; drží to jako židovská víra = pevně; je to tu jako v židovské škole = je tu hluk

Řešení úkolu 11

Nekřesťanské vydírání = nelidské, bezcitné vydírání; nekřesťanská zima = velká, krutá zima; nekřesťanské úroky = přemrštěně vysoké úroky.

Název pracovního listu:**9 | ISLÁM**

Průřezové téma: Multikulturní výchova.

Klíčové kompetence: *kompetence komunikativní, kompetence sociální a personální, kompetence občanské.*

Autor: Eva Mlčochová

Metodické poznámky k pracovnímu listu:**Úkol 1****Výklad a metodické poznámky**

Slovo kultura má několik významů, žáci v diskuzi prezentují své povědomí o pojmu kultura, mohou také uvádět slovní spojení vztahující se k danému pojmu. Pojem kultura má svůj původ v antice a je odvozen z latinských slov colo či colere, což znamená pěstovat. Dnes se jako nejobecnější interpretace tohoto pojmu uvádí veškeré hmotné i nehmotné výsledky činnosti člověka. Zároveň je však toto slovo užíváno v mnoha různých souvislostech, jako např. kultura jazyka, firemní kultura, kultura sportu, politická kultura, kultura stolování. Způsob práce je založen na dialogu a interpretaci textu. Úkol může být zpracován ve skupinách i frontálně; jednotlivé významy slova kultura si blíže vysvětlíte.

Úkol 2**Výklad a metodické poznámky**

Náboženství, respektive příslušnost populace k určitému náboženství je jedním z charakteristických znaků určité kultury (civilizace). V současném globalizovaném světě se různé kultury, které dříve žily víceméně odděleně, setkávají a často dochází ke vzniku třecích ploch, konfliktů. Imigranti se snaží přizpůsobit většinové společnosti, osvojit si nezbytné minimum hostitelské kultury, často však vytvářejí poměrně uzavřené skupiny, které pak žijí na okraji většinové společnosti. Proto má obrovský význam multikulturní výchova, která vede k pochopení kulturních rozdílů.

Vedle diskuze lze téma soužití rozlišných kultur zpracovat i písemnou formou jako úvahu. Snažte se o vyhledání informací o konkrétních problémech soužití kultur, ale i výhodách tohoto soužití.

Další námět k diskuzi: Směřuje svět k vytvoření jediné „globální“ kultury? Pokud ano/ne, jak se díváte na tento trend, jak tento trend hodnotíte.

Řešení

Ano (viz Výklad a metodické poznámky).

Úkoly 3–4**Výklad a metodické poznámky**

Žáci (popř. skupiny žáků) se nejprve snaží formulovat definice pojmů na základě svých znalostí, popř. textu v úvodu pracovního listu, pak své odpovědi srovnají se slovníkem cizích slov.

Řešení úkolu 3

Multikulturalismus neuznává existenci dominantní kultury.

Imigrace = přistěhovalectví (opak emigrace).

Adaptace = přizpůsobení se (změněným podmínkám prostředí).

Řešení úkolu 4

Kulturní integrace = sjednocení, splynutí kultur, kulturních rozdílů.

Asimilace = postupné splývání kultur, při němž jedna z kultur ztrácí své specifické rysy a přejímá rysy jiné (dominantní) kultury.

Úkoly 5–7

Výklad a metodické poznámky

Ověřujeme čtenářskou gramotnost žáků.

Řešení úkolu 5

c

Řešení úkolu 6

a

Řešení úkolu 7

Multikulturalismus absolutně selhal; Německo nemá přistěhovalcům pouze pomáhat, ale také je vést.

Úkol 8

Výklad a metodické poznámky

Ověřujeme čtenářskou gramotnost žáků, zároveň žáci vyhledávají informace a rozvíjejí komunikační kompetence.

Řešení

- a) Největší zastoupení: Francie, Německo, Velká Británie (nebereme-li v potaz Turecko a některé státy, jež vznikly po rozpadu Jugoslávie);
- b) nejmenší zastoupení: střední a východní Evropa; podrobněji např. tabulka na: <http://pravdaoislamu.cz/index.php/2007/01/19/muslimove-v-evrope/>;
- c) omezující zákony platí např. ve Francii, Belgii. Např. francouzský senát drtivým poměrem hlasů 246 : 1 schválil zákaz muslimských oděvů zakrývajících celý obličej na veřejnosti. Zákon vstoupil v platnost na jaře 2011. Francie schválila úplný zákaz jako první evropská země.

Doplňující text pro vyučujícího k úkolu 8c

Francie jako první evropská země zakazuje nošení burek

Ve Francii od 11. dubna začíná platit zákaz, který na veřejnosti zakazuje nošení závoje a šátků zahalujících obličej. Francie je první evropskou zemí, která zakazuje nošení burek a nikábu v ulicích. Podobný zákon čeká

na schválení v Belgii. V některých evropských zemích, jako například v Německu, Itálii nebo Španělsku, je částečně zakázáno nosit šátky a další náboženské symboly ve školách či na úřadech. K úplnému zákazu nošení například burek a nikábu (závoj, který na rozdíl od burek nezahaluje oči) na ulici sáhla zatím jako jediná Francie, kde 11. dubna 2011 vstoupil v platnost zákon zakazující nošení závoje a šátků zahalujících obličej na veřejnosti. Francie se stane první zemí v Evropě, kde bude zakázáno nošení burek a nikábu i na ulici. Obě komory parlamentu tuto normu schválily během loňského roku.

V Belgii se čeká na schválení podobného zákazu v senátu. Dolní komora parlamentu loni v dubnu schválila normu, která zakazuje nosit oděvy zcela zahalující postavu, a to nejen ve veřejných budovách, ale i na ulici. Opatření je namířeno třeba proti burkám či nikábům. Norma čeká na schválení senátu.

Nošení burek v ostatních evropských zemích

Dánsko – Vláda loni v lednu vyzvala k plnému využívání zákonů, které umožňují školám a veřejným i soukromým zaměstnavatelům požadovat, aby studenti, učitelé a ostatní zaměstnanci neměli tvář zahalenou. Vláda současně prohlásila, že šat zahalující tvář muslimky je v „příkrém rozporu“ s hodnotami, jež jsou základem dánské společnosti.

Itálie – Na základě zákona z roku 1975 je v zemi zakázáno bez závažného důvodu nosit na veřejných místech šaty znemožňující identifikaci osoby policií, například i helmy. Na tento zákon se odvolávají zástupci nacionalistické Ligy severu, která navrhla zákon, podle něhož by bylo zakázáno nosit burku. Několik měst na severu země již nošení burky nebo islámského koupacího obleku zvaného burkini zakázalo.

Německo – V roce 2003 Ústavní soud dospěl k závěru, že právní úpravy týkající se nošení náboženských symbolů ve školách spadají do kompetence parlamentů spolkových zemí. A asi polovina z nich přistoupila k zákazu.

Nizozemsko – Od roku 2008 platí v zemi zákaz nošení burky a nikábu ve školách, a to jak pro školačky a studentky, tak i pro vyučující, technický a administrativní personál a rodiče. Známý protiislámský aktivista Geert Wilders, jehož Strana pro svobodu podporuje současnou nizozemskou vládní koalici, loni prohlásil, že na koaličních partnerech bude vyžadovat přijetí zákazu nošení burky a nikábu i na veřejnosti.

Španělsko – Loni v červenci španělský Kongres poslanců odmítl návrh rezoluce, podle níž by vláda měla zvážit zákaz veřejného nošení islámských oděvů zakrývajících celý obličej kromě očí. Zákaz oděvů typu burek a nikábů dosud zakázaly městské rady v Barceloně a některých dalších katalánských městech, ale jen ve veřejných úřadech.

Velká Británie – V Británii žádná podobná právní úprava není, ale v březnu 2007 ministerstvo školství rozhodlo, že ředitelé škol mohou zakázat muslimským žákům nosit šátky zcela zakrývajících obličej, pokud usoudí, že to ohrožuje bezpečnost nebo výuku. O normě rozhodlo ministerstvo měsíc poté, co v zemi vyvolalo ohlas rozhodnutí soudu ve prospěch školy, jež zakázala své žačce nosit nikáb. Učitelé argumentovali tím, že závoj znemožňuje komunikaci mezi nimi a studentkou.

(Zdroj: <http://www.novinky.cz/zahranicni/evropa/230317-francie-jako-prvni-evropska-zeme-zakazuje-noseni-burek.html>)

Úkol 9

Výklad a metodické poznámky

Mediální stereotyp je zjednodušující, zautomatizovaný pohled na nějakou skutečnost na základě opakovaných tvrzení v médiích. Existují různé stereotypy šířené médii, jeden z těchto stereotypů je např. ten, který spojuje muslimy s násilím, terorismem, snahou o ovládnutí světa, s omezováním osobní svobody žen apod. Ověřujeme kritické myšlení žáků, jak žáci vnímají svět kolem sebe, zda jsou schopni mít svůj úsudek nezávislý na mediálním sdělení.

Řešení

Stereotypy o islámu viz Výklad. Obrázek odkazuje na teroristický útok na USA z 11. září 2001, konkrétně se jedná o náraz letadel do věží Světového obchodního centra.

Název pracovního listu:**10 | ŽIDOVSKÁ PRAHA**

Průřezové téma: Multikulturní výchova.

Klíčové kompetence: *kompetence komunikativní, kompetence sociální a personální, kompetence občanské.*

Autor: Eva Mlčochová

Metodické poznámky k pracovnímu listu:

Židovská kultura se na našem území rozvíjela od středověku, potýkala se s nepřízní společnosti, přesto zde zapustila hluboké kořeny. Cílem pracovního listu je upozornit na židovské tradice v našem prostředí a zároveň rozvinout komunikativní, občanské a sociální a personální kompetence žáků.

Úkol 1

Výklad a metodické poznámky

Žáci doplňují do textu odpovídající výrazy.

Řešení

Pořadí doplněných slov: ghettech, Kanaán, Ibráhíma ibn Jákúba, golem, Löw, šému, šabatu, synagogy.

Úkol 2

Výklad a metodické poznámky

Žáci řeší logický problém, musí uplatnit mezipředmětové vztahy (dějepis).

Řešení

Ano (most byl postaven za vlády Karla IV. ve 14. století, golem byl stvořen v 16. století).

Obrázek zcela neodpovídá době, alespoň nějaké sochy by na Karlově mostě měly být, ale je fakt, že většina soch pochází až ze 17. století.

Úkoly 3, 4, 5

Výklad a metodické poznámky

Ověřujeme čtenářskou gramotnost; připomene zároveň, co jsou to synonyma.

Řešení 3

(...)

Staré židovské ghetto je opředeno mnoha pověstmi. Nejznámější z nich vypráví o bájně bytosti, zvané Byl to údajně umělý člověk, kterého rabbi neboli HRALAMA (přesmyčkou zjistíte, jak tomuto věhlasnému učenci říkali samotní Židé:) stvořil z hlíny. Život mu vdechl za pomoci tzv., jenž

obsahoval speciální formuli, a vkládal se tomuto homunkulovi pod jazyk. Tento obr, jemuž se posléze začalo říkat Josele, měl neuvěřitelnou sílu a dokázal téměř vše.

(...)

Řešení 4

byl to údajně umělý člověk,
účelem jeho stvoření měla být ochrana ...,
tělo prý padlo na zem,
podle jedné z mnoha pověstí ...

Řešení 5

Účelem jeho stvoření měla být ochrana židovského obyvatelstva před křesťany.

Úkol 6

Výklad a metodické poznámky

Žáci rozšiřují své komunikativní dovednosti.

Řešení

Individuální.

Úkoly 7, 8, 9, 10

Výklad a metodické poznámky

Ověřujeme čtenářskou gramotnost žáků, žáci se orientují v mapě části Prahy a v mapě pražského metra, zároveň rozvíjejí své komunikativní kompetence, kompetence k řešení problémů.

Řešení 7

Doplnit slovo: Josefov.

Řešení 8, 9, 10

Individuální.

Úkol 11

Výklad a metodické poznámky

Žáci pracují s médii, vyhledávají informace, posilují kompetenci k učení.

Řešení

Antisemitismus = náboženská, národnostní a rasová nesnášenlivost projevující se nenávisť vůči Židům; sionismus = je ideový směr, který vznikl v druhé polovině 19. století mezi evropskými Židy. Hlavním cílem jeho představitelů bylo (a je) přesídlení Židů do Izraele a vybudování a udržení židovského státu.

Více na: <http://cs.wikipedia.org/wiki/Sionismus>.

Úkol 12

Výklad a metodické poznámky

Žáci diskutují na dané téma, posilují komunikativní kompetence. Učitel podává bližší informace o F. Kafkovi, popřípadě přečte úryvek z jeho tvorby, např. z povídky Proměna:

Když se Řehoř Samsa jednou ráno probudil z nepokojných snů, shledal, že se v posteli proměnil v jakýsi nestvůrný hmyz. Ležel na hřbetě tvrdém jak pancíř, a když trochu nadzvedl hlavu, uviděl své vyklenuté, hnědé břicho rozdělené obloukovitými výztuhami, na jehož vrcholu se sotva ještě držela přikrývka a tak tak že úplně nesklouzla dolů. Jeho četné, vzhledem k ostatnímu objemu žalostně tenké nohy se mu bezmocně komíhaly před očima. Co se to se mnou stalo? pomyslel si. Nebyl to sen. Jeho pokoj, správný, jen trochu příliš malý lidský pokoj, spočíval klidně mezi čtyřmi dobře známými stěnami. Nad stolem, na němž byla rozložena vybalená kolekce vzorků soukenného zboží – Samsa byl obchodní cestující –, visel obrázek, který si nedávno vystříhl z jednoho ilustrovaného časopisu a zasadil do pěkného pozlaceného rámu. Představoval dámu, opatřenou kožešinovou čapkou a kožešinovým boa, jak vzpřímeně sedí a nastavuje divákovi těžký kožešinový rukávník, v němž se jí ztrácí celé předloktí. Řehořův pohled se pak obrátil k oknu a pošmourné počasí – bylo slyšet, jak kapky deště dopadají na okenní plech – ho naplnilo melancholií. Co kdybych si ještě trochu pospal a zapomněl na všechny blázniviny, pomyslel si, to však bylo naprosto neproveditelné, neboť byl zvyklý spát na pravém boku, v nynějším stavu se však do této polohy nemohl dostat. Ať sebou házel sebevětší silou na pravý bok, vždycky se zase zhoupł zpátky naznak. Zkoušel to snad stokrát, zavřel oči, aby se nemusel dívat na zmítající se nohy, a přestal, až když ucítil v boku lehkou, tupou bolest, jakou ještě nikdy nepocítil.

Název pracovního listu:**11 | DIVOKÁ KOČKA, SOVA A MYŠ**

Průřezové téma: Multikulturní výchova.

Klíčové kompetence: *kompetence komunikativní, kompetence sociální a personální, kompetence občanské.*

Autor: Jana Kusá

Metodické poznámky k pracovnímu listu:**Úkol 1**

Výklad

Úvodní aktivita je založena na práci s úryvkem z africké pohádky a nastíní téma celé vyučovací hodiny, jímž je snášenlivost a nesnášenlivost lidí různých kultur. Téma je zpracováno nepřímo – na základě příběhu ze zvířecího světa, který může být chápán jako analogie k situaci lidí různých kultur.

Metodické poznámky

Úkol 1 obsahuje zároveň několik podnětných otázek k diskuzi (jsou uvedeny v pracovních listech žáků). Diskuze může probíhat buď v rámci celé třídy, nebo mohou být jednotlivé okruhy rozděleny do skupin, které diskutují samostatně. V takovém případě poté každá skupina shrne, k jakému závěru během diskuze došla.

Úkoly 2, 3

Výklad

Úkol 2 spočívá v četbě africké pohádky o kočce, sově a myši. Následuje několik návodných otázek, díky nimž žáci odhalí smysl textu a zamyslí se nad poselstvím, které je v této pohádce/bajce prezentováno.

Metodické poznámky

Žáci pracují samostatně nebo ve dvojicích. Na otázky odpovídají písemně a poté je společně rozebírají s vyučujícím v rámci celé třídy.

Úkol 4

Výklad

V úkolu 4 si žáci zopakují základní charakteristiky literárního žánru bajky a dále pokračují v interpretačních aktivitách tím, že formulují ponaučení, které z africké pohádky vyplývá.

Metodické poznámky

Žáci pracují ve skupinách (čtyřlenných). Doporučujeme směřovat žáky k tomu, aby toto ponaučení vztahovali již částečně na soužití mezi lidmi rozdílných kultur, etnik a národností. Na závěr porovnejte všechna ponaučení, která vznikla v jednotlivých skupinách.

Název pracovního listu:**1 | ZEMĚ**

Průřezové téma: Environmentální výchova.

Klíčové kompetence: *kompetence komunikativní, kompetence k řešení problémů, kompetence personální a sociální.*

Autor: Jaroslav Vala

Metodické poznámky k pracovnímu listu:

Hlavním tématem pracovního listu je planeta Země, vliv lidí na její stav a možnosti, jakými je může jednotlivec ovlivnit. Ekologické problémy jsou častým předmětem diskuzí, ovšem pouze malá část lidí se aktivně na nejkonkrétnější rovině zasazuje o jejich zmírňování. Pracovním listem chceme žáka povzbudit k přemýšlení o Zemi, uvědomění si jejich krás a přírodních bohatství a toho, jak jsou člověkem vědomě i nevědomě ničeny.

Úkol 1

Výklad

Metoda pětilístku má za úkol žáky aktivizovat k prvnímu zamyšlení o Zemi.

Metodické poznámky

Není nutné, aby byl úkol příliš specifikován – žáci mohou vypracování pojmout z různých hledisek, environmentální pohled není přímo nutný, mohou se zabývat Zemí jako planetou, místem k životu, symbolem atd. Žáci mohou své výsledky prezentovat ostatním.

Úkol 2

Metodické poznámky

Videoklip je motivačním vstupem k dalšímu úkolu – Zemský soud.

Úkol 3

Metodické poznámky

Ačkoli usměrňovat diskuzi je rolí Soudců, měl by učitel dohlížet, aby měli prostor pro vyjádření všichni žáci a aby diskuze nebyla vedena nekonstruktivní formou. Ideální je problémy řešit pobídnutím Soudců.

Pravidla, která uvedeme před zahájením diskuze, je možné ještě pro názornost napsat na tabuli (a předejít tak dalším dotazům).

Úkoly 4, 5, 6

Metodické poznámky

Báseň od V. Dyka je dalším podnětem k zamyšlení, pohlíží na Zemi v symbolické rovině, po přečtení a diskuzi je možné o těchto symbolech a archetypech se žáky mluvit – proč je Země vnímaná jako matka, jak ke svým dětem mluví, jaké známe další symboly a archetypy, odkud se tyto archetypy berou apod.

Při čtení básně bychom měli zajistit klidné, tiché prostředí.

Žáci si nejprve báseň přečtou a pracují s ní individuálně.

Společně nebo ve skupinách mohou potom žáci diskutovat nad básní:

- Jak kdo báseň chápe, jaký pro každého má význam, smysl.
- Jaký byl záměr autora, proč tuto báseň napsal a co možná chtěl lidem říci.
- Jakou sloku si kdo vybral a proč – kvůli obsahu, libozvučnosti, jiný důvod.
- Jestli se v ní vyskytují nějaká neznámá slova nebo fráze, vzájemně by si je mohli pomoci pochopit.

Úkoly 7, 8

Metodické poznámky

Žáci nyní mohou vycházet z více pohledů, dostatečně se nad tématem zamysleli a diskutovali o něm, nyní je na nich vytvořit vlastní vzkaz Zemi, kterým vyjádří svůj postoj.

Můžeme žáky pobídnout, aby zkusili svůj vzkaz napsat rýmovaný.

Vzkazy si z důvodu větší intimity a časové úspory žáci předčítají v menších skupinkách. Zájemci mohou svůj vzkaz přečíst i v plénu, následně může ve skupinkách i společně proběhnout diskuze o tom, co nám Země poskytuje a jak je pro nás důležitá. Cílem této aktivity je uvědomit si význam planety pro člověka.

Úkol 9

Řešení

Obrázky si mohou žáci i přinést z domu (plakáty, obrázky ze starých kalendářů, z časopisů, fotky, pohledy aj.). Tyto můžeme použít pro výzdobu třídy a doplnit je o vzkazy pro Zemi přepsané na větší formát papíru.

Úkol 10

Výklad a metodické poznámky

Je možné pracovní list využít v období kolem 22. 4., kdy je mezinárodní Den Země. Žáci by tak mohli hledat konkrétní akce, které jsou v jejich blízkém okolí, a některé z nich se zúčastnit – podpořit tak drobnou individuální činností životní prostředí.

Pokud pracujeme s listem v jiné době než na jaře, mohou žáci vymyslet svoji vlastní ekologicky zaměřenou akci – úklid odpadků kolem školy, v parku, úpravu naučné stezky, návštěvu ekocentra, uspořádání ekoolympiády atp.

Na závěr mohou žáci na balicí papír nebo flipchart napsat nejružnější možnosti, jak se může každý z nich chovat ekologicky a šetrně vůči přírodě, jak může přispět svým chováním a drobnou činností ke zlepšení životního prostředí v místě bydliště. Tento „manuál“ pak může být součástí výzdoby třídy.

Název pracovního listu:**2 | NEDEJTE, ABY OSLEPLO PRASTARÉ ZRCADLO HVĚZD...**

Průřezové téma: Environmentální výchova.

Klíčové kompetence: *kompetence komunikativní, kompetence sociální a personální.*

Autoři: Jana Kusá

Metodické poznámky k pracovnímu listu:**Úkol 1**

Výklad

Úloha je založena na tvůrčí práci s básnickým textem. Žáci pracují s neúplnou básní *Modlitba za vodu*, v níž je záměrně vynechané slovo „voda“, které mají žáci odhalit a doplnit. Touto aktivitou sami přijdou na téma celé vyučovací hodiny.

Metodické poznámky

V případě rozdílných odpovědí žáci diskutují o variantách, které se objevily. Uvádějí argumenty, jimiž obhajují své řešení.

Řešení

V básnickém textu chybí slovo „voda“.

Úkol 2

Výklad

Druhý úkol je zaměřený na četbu básně a na poslech její zhudebněné verze.

Metodické poznámky

Poslech je možné zařadit jako kontrolu úkolu 1 nebo jako doplnění četby básně.

Úkol 3

Výklad

V úkolu 3 žáci přemýšlejí nad tím, jakým způsobem Jan Skácel hovoří o vodě. Dotýkají se tak hodnoty, kterou voda pro člověka má. Aktivita spočívá ve vypsání všech veršů, v nichž je popisována voda.

Metodické poznámky

Žáci pracují samostatně s pracovním listem a poté si kontrolují svoji práci společně ve třídě.

Řešení

Voda si na to vzpomíná,
voda je krásná,
voda má rozpuštěné vlasy,
prastaré zrcadlo hvězd,
voda je smutná,
voda má rozcuchané vlasy,
voda je zarmoucená vdova,
voda má popelem posypané vlasy,
voda si na nás stýská.

Úkol 4

Výklad

Úkol 4 je doplněním úkolu 3. Žáci při vypisování charakteristik vody z básně zaznamenají její proměnu. V tuto chvíli uvažují nad tím, jak se voda proměnila a co bylo příčinou této změny.

Metodické poznámky

Žáci mohou diskutovat ve dvojicích, ve skupinách nebo může proběhnout diskuze v plénu řízená vyučujícím.

Úkol 5

Výklad

Úkol 5 je opět zaměřen na interpretaci textu. Nyní se žáci zaměřují na tu část básně, v níž je znatelná gradace. Tyto verše žáci vypíší a poté diskutují nad souvislostí mezi životem člověka, který tyto verše připomínají, a nad „životem vody“, jež je hlavním tématem básně. Cílem je hlubší proniknutí do smyslu básnického textu.

Metodické poznámky

Žáci mohou diskutovat ve dvojicích, ve skupinách nebo může proběhnout diskuze v plénu řízená vyučujícím.

Řešení

Voda je krásná,
voda má rozpuštěné vlasy,

voda je smutná,
voda má rozcuchané vlasy,

voda je zarmoucená vdova,
voda má popelem posypané vlasy.

Úkol 6

Výklad

V úkolu 6 žáci vytvářejí myšlenkovou mapu na téma VODA. Vypracování je ohraničeno čtyřmi tematickými okruhy: Co pro vás voda znamená? K čemu vodu potřebujeme? Voda jako nezbytná potřeba, ale také jako ničivý živěl. Jak můžeme vodu chránit?

Metodické poznámky

Myšlenkovou mapu vytvářejí žáci na tabuli a zároveň do pracovních listů. Je možné tematické okruhy změnit, zúžit, nebo naopak rozšířit.

Úkol 7

Výklad

Závěrečná aktivita uzavírá práci s básnickým textem a vychází z žánrové charakteristiky modlitby. Žáci vyhledávají prvky tohoto žánru ve Skácelově básnickém textu. Uvědomují si tak, že báseň je skutečnou prosbou, modlitbou.

Metodické poznámky

Žáci pracují samostatně s básnickým textem. Poté následuje závěrečná diskuze.

Název pracovního listu:**3 | ZPĚT K PRAMENŮM**

Průřezová témata: Environmentální výchova, Osobnostní a sociální výchova, Výchova k myšlení v evropských a globálních souvislostech.

Klíčové kompetence: *kompetence k učení, kompetence komunikativní, kompetence občanské, kompetence k řešení problémů, kompetence sociální a personální.*

Autor: Tomáš Polák

Metodické poznámky k pracovnímu listu:**Úkol 1**

Výklad a metodické poznámky

Pracovní list v sobě spojuje český jazyk a literaturu, hudební výchovu a environmentální výchovu. Na jeho začátku učitel žákům pustí píseň Bedřicha Ludvíka Zpět k pramenům. Žáci zatím nemají pracovní listy, jde jen o navození tématu hodiny. Po krátké diskuzi učitel žákům rozdá pracovní listy a pustí ukázkou podruhé.

První úkol je pocitový. Žáci po druhém poslechu diskutují o tom, jak se jim píseň líbila, jaké bylo téma písně. Jaké místo má hudba v životě člověka aj. Své dojmy z písně si zapíší do pracovního listu.

Úkol 2

Výklad a metodické poznámky

Ve druhém úkolu žáci srovnávají dvě verze – hudební a textovou. Učitel buď sám, nebo jím určený žák nahlas přečte text písně. Následuje diskuze. Svůj názor žáci napíší do pracovního listu.

Tip: Žáci se rozdělí do dvou skupin a každá z nich hájí svůj názor. Na závěr se žáci můžou rozhodnout skupinu změnit, pokud je přesvědčily argumenty protistrany.

Úkol 3

Výklad a metodické poznámky

Učitel žákům rozdá do dvojice Slovník spisovné češtiny a žáci vyhledávají, jaké významy může mít slovo pramen.

Řešení

Pramen řeky, pramen – zdroj informací, pramen práva, pramen vlasů, Pramen – síť obchodů v bývalém Československu.

Úkol 4

Výklad a metodické poznámky

Žáci vyhledají ve slovníku literárních pojmů definici slova refrén.

Řešení

Opakovaná část básně nebo písně.

Tip: Žáci uvádějí příklady refrénů známých písní.

Úkol 5

Výklad a metodické poznámky

Učitel žákům připomene definici rýmu a zápis rýmového schématu. Poté si žáci opět přečtou text písně a zapíší zkratkou rýmové schéma.

Řešení

AABB, rým sdružený.

Úkol 6

Výklad a metodické poznámky

V šestém úkolu žáci zaměří svou pozornost na první dvě sloky. Pokud se žáci zaměří na tvary sloves, zjistí, že ve druhé sloce je oproti první použita 1. osoba množného čísla.

Úkoly 7, 8

Výklad a metodické poznámky

V těchto úkolech žáci zaměří pozornost na význam dvou výroků z textu písně a zapíší ho do pracovních listů. Cílem je žáky přivést k přemýšlení o čteném, resp. poslouchaném textu.

Úkol 9

Výklad a metodické poznámky

Žáci si procvičí práci se slovníkem cizích slov, definici slova socializace si zapíší do pracovního listu. Zároveň přemýšlí, jak tento termín souvisí s textem písně. Učitel může žáky navést a poradit jim, ať se zpětně podívají na výrok v úkolu osm.

Řešení

Lidé se během svého života stávají členy různých společenství. Odtud paralela k řece, která je nejdřív sama pramenem a poté se stává součástí krajiny, moře.

Úkol 10

Výklad a metodické poznámky

Žáci s pomocí internetových stránek www.mapy.cz, popř. jiného hledají pramen řeky v okolí. Úkol, při kterém si žáci procvičí práci s mapou, získají vztah k okolí ad.

Úkol 11

Výklad a metodické poznámky

V tomto úkolu žáci zapojí svou fantazii a vytvoří báseň o řece. Je vhodné žákům pustit píseň o vodě, nebo báseň přečíst jako inspiraci (Skácel, Pavlica, Langerová).

Tip: Je možné uspořádat prezentaci básní.

Úkol 12

Výklad a metodické poznámky

Žáci si procvičí svou schopnost vyhledávat informace na internetu; vyhledají různé podoby vody v názvech písní, básní, knih ad.

Příklad řešení

Kniha Hoši od Bobří řeky, písně Modlitba za vodu, Voda živá, Studánka, album Studánko, Rubínko, film Pramen života aj.

Úkol 13

Výklad a metodické poznámky

Žáci doplní chybějící slova.

Řešení

Řeka Morava pramení těsně pod vrcholem Králického Sněžníku, který leží v Jeseníkách. Její délka činí 353 km, vlévá se do řeky Dunaj.

Úkol 14

Výklad a metodické poznámky

Žáci tvoří pětilístek na téma pramen. Na prvním řádku je podstatné jméno pramen, na druhý řádek žáci doplní dvě přídavná jména týkající se pramene. Třetí řádek tvoří tři slovesa, čtvrtý řádek vznikne doplněním čtyř slov o pramenu (metafora, přirovnání). Na pátý řádek žáci doplní synonymum ke slovu pramen.

Úkol 15

Výklad a metodické poznámky

Poslední úkol je stejně jako na začátku pocitový. Žáci si prohlédnou dva obrázky. Na prvním je pramen řeky Moravy, na druhém řeka plná nečistot. Žáci diskutují o znečišťování vody, zásobách vody, špatném životním prostředí. Do pracovního listu napíší pocity, které v nich obrázky vyvolaly. Úvahu je vhodné zadat žákům za domácí úkol.

Název pracovního listu:**4 | ČERNÁ ŠTIKA**

Průřezové téma: Environmentální výchova.

Klíčové kompetence: *kompetence komunikační, kompetence k učení, kompetence k řešení problémů, kompetence občanské.*

Autoři: Milan Polák, Miloš Mlčoch

Metodické poznámky k pracovnímu listu:

Celý pracovní list je zaměřen zejména na propojení vzdělávacích oblastí: Jazyk a jazyková komunikace (Český jazyk), Člověk a příroda (Přírodopis).

Úkol 1

Řešení

Žáci mohou úkol řešit samostatně, ve skupinách nebo pod vedením učitele společně; vybírají z nabídky v textu pod křížovkou:

Křestní jméno

1. Dravá sladkovodní ryba	OKOUN
2. Sladkovodní ryba z čeledi kaprovitých	TOLSTOLOBIK
3. „Vánoční“ ryba	KAPR

Příjmení

1. Lososovitá dravá ryba	PSTRUH
2. Ryba z čeledi kaprovitých	PARMA
3. Největší evropská lososovitá ryba	HLAVATKA
4. Plevelná kaprovitá ryba	CEJN
5. Nejrozšířenější ryba u nás	PLOTICE

Úkoly 2, 3, 4, 5, 6

Řešení 2

Příběh se odehrává na břehu řeky Berounky, žáci ji mohou vyhledat i na mapě.

Řešení 3

Otovi bratři se jmenovali Hugo a Jirka.

Řešení 4

Torpédo.

Řešení 5

Jaký život nás čeká, využijeme svou životní šanci?

Řešení 6

Má vysoké postavení ve společnosti (× malá ryba).

Úkol 7

Řešení

Mihule mořská – *Petromyzon marinus*. Do Čech se dostávala v minulosti Labem. Poslední doložený exemplář byl uloven v Labi u Děčína v roce 1902.

Mihule říční – *Lampetra fluviatilis*. Na naše území pronikala Labem. Je pravděpodobné, že se na našem území opět objeví v povodí Labe a Odry.

Jeseter velký – *Acipenser sturio*. Existují zprávy, že v 19. století pronikal na naše území Labem i Odrou.

Placka pomořanská – *Alosa alosa*. Pronikala z moře při třecích migracích Labem do evropského kontinentu, zřídka byla potvrzena i na našem území.

Platýs bradavičnatý – *Platichthys flesus*. V minulosti tento platýs vplouval do řeky Labe a dostával se až do Ústí nad Labem, protože juvenilní jedinci mají tendenci pronikat proti proudu řek do vnitrozemí.

Plotice lesklá – *Rutilus pigus*. V minulosti se k nám dostávala z Dunaje až do povodí Moravy. V posledních letech se nedaří prokázat její výskyt v oblasti soutoku řeky Dyje a Moravy. Snad je jen otázkou času, kdy se ji podaří ulovit, protože ve slovenském úseku Dunaje se stále vyskytuje.

(Zdroj: <http://www.mrk.cz/clanek.php3?id=719>)

Úkol 8

Řešení

Losos obecný, pstruh potoční, úhoř říční, střevele potoční.

Úkol 9

Řešení

Perlorodka říční, cejn perleťový, rak kamenáč, rak říční ad.

Úkol 10

Řešení

Blata: 6. 7. 2012, Haná: srpen – září 2012, Labe: Kolín, 9. 1. 2012 ad.

Ekologická havárie na řece Blata: Do vody uniklo z protržené jímky přes 400 kubíků kejdy, která kontaminovala asi 20 kilometrů toku.

Únik jedovatých látek do řeky Labe, kvůli kterému hynuly ryby od Kolína až po Mělník, poznamená podle rybářů a odborníků život v řece na dlouhou dobu. I přesto však doufají, že se řeka hodně naředí vodou z Vltavy na soutoku v Mělníku a ryby už nebudou dále hynout. Škody, které ovšem toxické látky již v řece

napáchaly, jsou podle nich nevyčíslitelné. Podle České inspekce životního prostředí jednu z největších ekologických havárií na řece způsobil v řece kyanid, který unikl z továrny Lučební závody Draslovka v Kolíně. Ryby začaly umírat nejdříve v Kolíně, potom ve větším množství i v Poděbradech a Nymburce. „Uhynuly tam tak tři generace ryb. Je vidět, že jsou silně popálené. Můžeme být všichni rádi, že k tomu došlo teď v zimě, kdy ve vodě nejsou lidé,“ uvedl pro Mělnický deník František Doležal z rybářského svazu v Kostelci nad Labem na Mělnicku. Odborníci také upozorňují, že kyanid ohrozil i ptáky, raky či škeble.

Úkol 11

Řešení

Bromované a fluorované látky, dlouho přetrvávají v životním prostředí. Nejsou běžně sledovány, ale jsou přítomny ve většině říčních sedimentů a ryb.

Název pracovního listu:**5 | OHROŽENÉ DRUHY ZVÍŘAT**

Průřezové téma: Environmentální výchova.

Klíčové kompetence: *kompetence komunikativní, kompetence k učení, kompetence k řešení problémů, kompetence občanské.*

Autor: Eva Mlčochová

Metodické poznámky k pracovnímu listu:

PL může být zpracován individuálně i ve skupinách.

Úkol 1

Výklad a metodické poznámky

Devastace a znečišťování přírody, lov, změna klimatu, to vše vede k vyhubení a vymírání živočichů na naší planetě. Je smutné, že si to člověk jako pán tvorstva uvědomuje za pět minut dvanáct. Pracovní list se zabývá kritickou situací nosorožce dvourohého a jeho cílem je přivést žáky k pochopení základních ekologických souvislostí a důsledků, jež pramení z činnosti člověka, pochopení komplexnosti a složitosti vztahů člověka a životního prostředí. Žáci pracují s texty z internetu nebo denního tisku.

Texty 1, 3, 4 pocházejí z internetových zdrojů, text 3 je přepisem článku v novinách, ačkoliv se jedná o články o téže události, poslední dva texty podávají zjednodušené a zavádějící informace, protože jejich autoři nekriticky převzali zdroje.

Řešení

Texty 1 a 2 správně uvádějí informaci o vyhubení západního poddruhu nosorožce dvourohého, kdežto texty 3 a 4 hovoří nesprávně o vyhubení celého druhu nosorožce dvourohého, tyto informace uvádějí i v titulku. Zavádějící informace jednotliví autoři přebírají jeden od druhého bez ověření.

Úkol 2

Výklad a metodické poznámky

Úkolem žáků je vyhledat v textech odpovídající informace, ověřujeme čtenářskou gramotnost žáků.

Náměty k další diskuzi:

Co je to pytláctví, kdy a proč vzniklo, co je komerční pytláctví?

Odpovědi lze nalézt např. na <http://cs.wikipedia.org/wiki/Pytl%C3%A1ctv%C3%AD>.

Řešení

Pytláctví motivované zájmem o údajně léčivé vlastnosti rohu nosorožce nebo poptávkou po rohovině na výrobu rukojetí luxusních obřadních dýk + nedostatečný zájem (místních politiků).

Úkol 3

Výklad a metodické poznámky

Žáci dedukují, jakým způsobem pracuje IUCN, než oficiálně prohlásí určitý živočišný druh/poddruh za vyhynulý.

Je vhodné použít metodu brainstormingu.

Řešení

Text 1: „V důsledku toho byl tento poddruh předběžně prohlášen za vyhynulého“; text 2: V důsledku masivního lovu 10. listopadu 2011 oficiálně zanikl západní poddruh nosorožce dvourohého; text 3, popř. 4: Mezinárodní unie pro ochranu přírody a přírodních zdrojů (IUCN) oficiálně vyhlásila nosorožce dvourohého za vyhynulý druh (pozor na zavádějící informaci – vyhynulý je poddruh nosorožce dvourohého západního!!! ne celý druh). První text byl zveřejněn v roce 2006, další v roce 2011. V mezidobí probíhalo pátrání po těchto nosorožcích – bez úspěchu.

Úkol 4

Výklad a metodické poznámky

Žáci vyhledávají synonymní výrazy. Je vhodné upozornit žáky, jak je (nejen) pro novináře důležitá bohatá slovní zásoba.

Řešení

Vyhynul, nepodařilo se objevit žádnou známku existence, tragédie, kterou nelze vrátit zpět, nebyl objeven sebemenší náznak přítomnosti nosorožce.

Úkol 5

Výklad a metodické poznámky

Žáci vyhledávají v textu odpovídající obrazné pojmenování. U tohoto úkolu je vhodné si zopakovat, co jsou to obrazná pojmenování.

Řešení

... na poslední chvíli utekl hrobníkovi z lopaty.

... pomoc pro africké nosorožce se neobejde bez finančních investic, vyrovnaných politických a ekonomických podmínek a bez tvrdého postupu proti nelegálnímu lovu. Místní úřady se musejí na nápravě aktivně podílet.

Úkol 6

Výklad a metodické poznámky

Žáci vyhledávají potřebné informace z textu, jedná se o nácvik čtenářské gramotnosti.

Řešení

Nosorožec dvourohý, nosorožec tuponosý, nosorožec jávský, nosorožec sumaterský, nosorožec indický.

Úkol 7

Výklad a metodické poznámky

Žáci vyhledávají potřebné informace z textu, jedná se o nácvik čtenářské gramotnosti.

Řešení

Mezinárodní unie pro ochranu přírody a přírodních zdrojů (IUCN) – text 2; Červený seznam ohrožených druhů; tzv. modré knihy obsahují seznamy živočichů a rostlin, jež se podařilo těsně před jejich vyhubením zachránit a jejich stavy stabilizovat. Jako protiváhu k červeným seznamům je vytvořil tým švýcarských vědců v čele s Andreasem Gigonem. Na tomto seznamu se objevili například orel bělohlavý, pelikán hnědý, aligátor mississippský, brazilský jaguár nebo kozorožec horský.

Úkol 8

Výklad a metodické poznámky

Žáci vyhledávají potřebné informace z textu, jedná se o nácvik čtenářské gramotnosti.

Řešení

Tygr (čínský), rys iberský, orangutan, šimpanzi, gorily; kůň Převalského; v ČR sysel obecný.

Úkol 9

Výklad a metodické poznámky

Žáci vyhledávají potřebné informace o ohrožených živočišných či rostlinných druzích a připraví si referát; referáty lze zadat jako domácí úkol nebo je zcela vynechat.

Úkol 10

Výklad a metodické poznámky

Žáci vyhledávají potřebné informace z textu a na internetu, jedná se o nácvik čtenářské gramotnosti.

Řešení

Zoo Praha: kůň Převalského; Zoo Dvůr Králové nad Labem: nosorožci tuponosí severní.

Úkol 11

Výklad a metodické poznámky

Žáci vyhledávají potřebné informace, pracují se slovníkem cizích slov v knižní podobě nebo na internetu; úkol lze rozšířit o informace z článku:

Co to je biodiverzita a proč ji chránit?

(Zdroj: <http://www.veronica.cz/?id=431>)

Pojem biodiverzita (dle Konvence o biologické rozmanitosti) zachycuje rozmanitost živých organismů na Zemi, což zahrnuje rozmanitost druhů, v rámci druhů i diverzitu ekosystémů. Můžeme mluvit o biodiverzitě celosvětové, české i o biodiverzitě na úrovni konkrétních lokalit.

Lidskou činností způsobujeme degradaci ekosystémů a životního prostředí, ohrožení populací mnoha druhů a úbytek nenahraditelných přírodních zdrojů, což vše znamená značné snižování biodiverzity v celosvětovém měřítku. Odhaduje se, že úbytek biodiverzity je v současné době 100 až 1000krát rychlejší, než kdyby byl způsoben pouze přírodními procesy. Navíc se tlak na ekosystémy spíše zvyšuje – zvyšuje se poptávka po zemědělské půdě, potravinách atd.

Z konkrétních příkladů:

- Mezi lety 1970 a 2000 klesl celkový počet druhů na Zemi o 40 %, konkrétně druhů vodních a mokřadních o 50 %.
- V severním Atlantiku se za posledních 50 let snížilo množství ryb o 66 %.
- Každoročně ztrácíme asi 6 milionů hektarů tropických deštných pralesů.
- V karibské oblasti ubylo za posledních 30 let až 50 % plochy korálových útesů.
- Červený seznam IUCN eviduje celosvětově téměř 17 tisíc druhů ohrožených vyhynutím. V rámci živočichů je to 21 % savců, 12 % ptáků, 31 % plazů, 30 % obojživelníků a 37 % ryb. Jen v Evropě je to dle evropského červeného seznamu 23 % obojživelníků, 19 % plazů, 15 % savců a 13 % ptáků.
- Hodnota služeb celosvětového ekosystému se odhaduje na 16 000 až 64 000 miliard USD.

Proč je biodiverzita důležitá?

Stále pokračující snižování biodiverzity bezpodmínečně vyústí v rapidní pokles přírodního bohatství a ohrozí poskytování ekosystémových služeb, kterých naše společnost využívá. Prvotní zdroj většiny produktů, které běžně a se samozřejmostí používáme, pochází z přírody.

Z příkladů:

Jestliže vymizí bakterie a houby, které zajišťují rozklad organických zbytků a tím zúrodňují půdu, dramaticky poklesne zemědělská produkce. To stejné hrozí, jestliže se sníží množství hmyzu, který zajišťuje opylování hospodářských plodin. Také 42 % léků používaných proti rakovině pochází z přírody. O mnohých dalších ještě ani nevíme.

Se ztrátou biodiverzity tedy ztrácíme nejen krásu a bohatost přírody, ale také destabilizujeme ekologické procesy, na kterých závisíme. Přitom na zdravých ekosystémech závisí budoucnost lidstva. Snižováním biodiverzity tedy ohrožujeme především sami sebe.

Co biodiverzitu ohrožuje?

- 99 % ohrožených druhů je ohroženo kvůli lidské činnosti.
- Degradace a ztráta biotopů patří mezi hlavní ohrožující faktory – má dopad na 86 % všech ohrožených ptáků, 86 % ohrožených savců a 88 % ohrožených obojživelníků.
- Zavlékání cizích druhů – v ČR především problém s netýkavkou žlaznatou, křídlatkami, akátem, americkými raky atd.
- Přílišné využívání a tím vyčerpávání přírodních zdrojů a ekosystémů – těžba surovin, rybolov, lov atd.
- Znečištění prostředí a nemoci změny klimatu – mění migrační chování druhů, blednutí korálů atd.

Co je potřeba udělat pro zachování biodiverzity?

- Druhy a ekosystémy potřebují prostor k obnově a rozvoji. Přinejmenším 10 % všech ekosystémů by mělo být chráněných.
- Bez biodiverzity nebude zemědělství. Zemědělství svými praktikami často ohrožuje ekosystémy i neproduční druhy – nižší používání pesticidů a umělých hnojiv je klíčové pro zachování biodiverzity. Principy ekologického zemědělství mohou sloužit jako dobrý příklad.
- 75 % všech rybářských lovišť je vyčerpáno, mnohé druhy ryb (například treska nebo platýs) jsou již ohroženy. Musíme jich tedy využívat s mírou a udržitelněji.
- Stavba silnic, továren a obytných domů ničí habitaty rostlin a živočichů. Jestli městský i venkovský rozvoj nebude zohledňovat potřeby přírody, našemu okolí bude brzy dominovat beton a znečištění prostředí.
- Klimatické změny se v současnosti považují za největší výzvu lidstva. S měnícími se podmínkami se budou měnit také ekosystémy a habitaty živočichů a rostlin. Musíme bojovat s příčinami klimatických změn a uzpůsobovat podmínky k tomu, aby druhy mohly migrovat nebo se adaptovat na nové prostředí.
- Jestliže vypustíme živočicha nebo rostlinu mimo jeho/její obvyklý habitat, může zemřít. V jiných případech se může stát druhem invazním a ohrožovat místní flóru a faunu. Jelikož nikdy nevíme, do které z těchto kategorií daný druh bude patřit a jak se bude v nových podmínkách chovat, zamezení těmto invazím je klíčové.
- Biodiverzita je základem udržitelného rozvoje. Ekosystémové služby poskytují základ všem ekonomickým aktivitám. Ochrana biodiverzity tedy musí být zakomponována do všech oblastí politického rozhodování.

Řešení

Biodiverzita – vlastnost veškerých živých systémů vykazovat rozdílnost.

Úkol 12

Výklad a metodické poznámky

Žáci pracují s klíčovými slovy, snaží se o zobecnění textu.

Upozorněte na roli titulků v médiích (srovnejte s nepřesnostmi v titulcích u textů 3 a 4).

Úkol 13

Výklad a metodické poznámky

Základní význam slovesa „mít“ je vlastnit, používá se ho i jako modálního slovesa, např. *Ted' má pracovat*. V poslední době se zejména v médiích často používá slovesa „mít“ k vyjádření domněnky: *Politik měl urazit svého protivníka minulý týden...*, *pachatel měl ukrást...* apod.

Řešení

V Asii měli pytláci zabít posledního volně žijícího jedince loni (text 3). Spojení *měli zabít* znamená vyjádření domněnky. Lze přeformulovat např. takto: Podle oficiálně nepotvrzených zdrojů pytláci zabili posledního nosorožce loni.

Úkol 14

Výklad a metodické poznámky

Žáci se učí kriticky zpracovávat informace. Ověřte u vyučujícího biologie, která informace je pravdivá.

Řešení

Informace z textu 4 zní: Podobný osud ve střední části afrického kontinentu hrozí i nosorožci tuponosému, zvanému též bílý, který je druhým největším suchozemským zvířetem hned po slonu. Obrázek naproti tomu ukazuje, že nosorožec bílý je menší než nosorožec indický...

Úkol 15

Výklad a metodické poznámky

Žáci vyhledávají potřebné informace v textu a na internetu, jedná se o nácvik čtenářské gramotnosti.

Řešení

Říše: Animalia (živočichové)
Kmen: Chordata (strunatci)
Třída: Mammalia (SAVCI)
Řád: Perissodactyla (lichokopytníci)
Čeleď: Rhinocerotidae (nosorožcovití)
Druh: NOSOROŽEC DVOUROHÝ
Poddruhy: dvourohý jižní CR, dvourohý kapská forma CR, dvourohý východní CR, dvourohý západní EX

Název pracovního listu:**6 | V ZOOLOGICKÉ ZAHRADĚ**

Průřezové téma: Environmentální výchova.

Klíčové kompetence: *kompetence komunikativní, kompetence k učení.*

Autor: Eva Mlčochová

Metodické poznámky k pracovnímu listu:**Výklad a metodické poznámky**

Pracovní list je tematicky zaměřen především na podíl zoologických zahrad na záchranu živočišných druhů.

Žáci pracují s různými typy textů (beletrie, odborné texty, články), ověřují si svoji čtenářskou gramotnost, vyhledávají a třídí informace, ověřují je a kriticky je hodnotí, připravují souvislé texty (referáty) apod.

Úkol 1

Řešení

- a) d
- b) b
- c) Sloveso, 3. os., č. jedn., zp. ozn., čas přítomný, rod činný, vid nedokonavý (tř. 4, vzor prosí); přídavné jméno: žirafí krk.
- d) Jednotlivé informace o žirafách se – někdy podstatně – různí, z úvodního textu může být zpochybněna informace o délce jazyka žirafy a informace o tom, že žirafy nemají hlasivky – úkol je zaměřen na kritický přístup k získaným informacím.
- e) V prvním případě (žirafa je něco neskutečného) jde o vyjádření obdivu; ve druhém případě o vyjádření úžasu, překvapení nad podobností orangutana a strýce Woodyho; ve třetím případě se jedná spíše o negativní hodnocení vlastností a povahy strýčka Woodyho.
- f) Žáci diskutují, své návrhy podporují argumenty. Lze vytvořit fiktivní zoo lidských typů.

Úkol 2

Řešení

Žáci doplňují svá znění monologů a dialogů.

Úkol 3

Řešení

- a) Lev = šelma; kondor = pták; převalák (kůň Převalského) = kopytník; varan = plaz; velemluk = obojživelník.
- b) Lvice Šárka.
- c) Přínos zoologických zahrad k záchraně některých živočišných druhů je neoddiskutovatelný. Mezi významné zachránce patří i české zoologické zahrady (Zoo Praha – snaha o navrácení koně Převalského do volné

přírody; podobně pečuje o záchranu gaviála indického, goril atd.; Zoo Dvůr Králové – záchrana severního bílého nosorožce; Zoo Liberec odchov bílého tygra atd.)

Odkaz na článek: <http://www.novinky.cz/koktejl/235139-v-zoo-ve-dvore-kralove-uhynul-jeden-z-poslednich-bilych-nosorozcu-na-svete.html>.

d) Karel Čapek: Válka s mloky.

Zajímavý odkaz k úkolu: http://hobby.idnes.cz/prazska-zoo-predstavi-velemloky-dvoumetrove-prehistoricke-prisery-1jq-/hobby-mazlicci.aspx?c=A110220_125134_hobby-mazlicci_mce.

Název pracovního listu:**7 | MUŽ, KTERÝ SÁZEL STROMY**

Průřezové téma: Environmentální výchova.

Klíčové kompetence: *kompetence k učení, kompetence k řešení problémů, kompetence komunikativní, kompetence občanské.*

Autor: Lubomír Machala

Metodické poznámky k pracovnímu listu:**Úkol 1**

Výklad

Cílem úkolu je aktivovat žáky k pozornému čtení úryvku z knihy Jeana Giona a podpořit jejich schopnost abstrahovat z textu důležité informace.

Metodické poznámky

Písemná část úkolu by měla být zpracována individuálně, druhá část má iniciovat studenty k diskuzi o svých názorech.

K textu: Strohý, téměř dokumentárně laděný styl novely vedl řadu čtenářů k domněnce, že popisované události a osoby mají reálný předobraz. Text byl však napsán na zakázku se záměrem zatraktivnit sázení stromů, zalesňování.

Řešení

Formulace žáků se samozřejmě mohou lišit a odhalovat dílčí poselství textu. Neměly by však být opomenuty osobnostní kvality Bouffiera (trpělivost, pracovitost, odhodlání), ani ekologicky pozitivní dopady jeho počínání.

Úkol 2

Výklad

Výběr slov ekologie a pacifismus je malou nápovědou k úkolu číslo jedna. Cílem úlohy je rozšíření slovníku žáků a aktivování schopnosti spojit abstraktní termíny s praktickými činnostmi, jevy atd.

Řešení

V textu:

ekologie – ekologické aktivity jsou v textu vyjádřeny explicitně: počínání Elzéarda Bouffiera (sázení stromů);
pacifismus – pacifistický postoj autora je v textu vyjádřen implicitně v závěrečném komentáři („Když si uvědomíme, že to všechno vyšlo z rukou a ze srdce toho člověka, bez přispění techniky, pak je zřejmé, že lidé by mohli dokázat to, co Bůh – i v jiném oboru, než je ničení.“).

Úkol 3

Výklad

Cíl úkolu je podobný předchozímu zadání: rozvíjet schopnost vyhledávat informace, propojit teorii s praktickými ukázkami a v neposlední řadě rozšíření, popř. zopakování literárněvědných znalostí.

Metodické poznámky

Při vyhledávání žánrových rysů novely můžete použít literárně-teoretické příručky nebo internetové zdroje. Při práci s internetem je nutná revize pravdivosti vyhledaných informací. Úkol může být plněn individuálně nebo ve skupině.

Řešení

Termín novela je podrobně popsán v Encyklopedii literárních žánrů (Dagmar Mocná, Josef Peterka a kol., Paseka 2004). Při výkladu se můžete zaměřit také na postavení novely v rámci žánrové hierarchie literatury a na vrcholná díla žánru.

Úkol 5

Výklad

Cílem úkolu je propojit poznatky a informace načerpané z textu a řešení předchozích zadání s vlastní, životní zkušeností žáka: rozpoznat účinek každodenních úkonů nejen na vlastní osobu, ale i na okolní prostředí (životní, společenské atd.). Zadání eseje směřuje k dalšímu stupni aktivování žákovy JÁ: uvědomění si možnosti podílet se na formování/změně svého okolí, respektive životního prostředí.

Metodické poznámky

První část úkolu mohou žáci vypracovat kolektivně, ale i individuálně. V každém případě by úloha měla být společně vyhodnocena. Esej může být zadána jako domácí aktivita.

Úkol 6

Výklad

Sledování animovaného filmu, který vznikl podle literární předlohy, stejně jako doprovodná otázka, má ukázat na intermediální vztahy umění, možnost vyprávět příběh prostřednictvím různých uměleckých kódů.

Metodické poznámky

Úkol zadejte jako domácí aktivitu, jeho splnění zkontrolujte v následující hodině.

Název pracovního listu:**8 | VE SVĚTĚ HUB**

Průřezové téma: Environmentální výchova.

Klíčové kompetence: *kompetence komunikační, kompetence k učení, kompetence k řešení problémů, kompetence občanské.*

Autor: Milan Polák

Metodické poznámky k pracovnímu listu:

Celý pracovní list je zaměřen zejména na integraci poznatků z různých vzdělávacích oblastí: Jazyk a jazyková komunikace (Český jazyk), Člověk a příroda (Přírodopis a Chemie). Další možnosti využití tématu závisí také na místních podmínkách a okolí školy (mykologické vycházky, výstavka a jiné projekty).

Úkol 1

Řešení

Farmaceutický průmysl vyvíjí léky.

Úkol 2

Řešení

Jedlé houby, kvasinky, plísně.

Text může sloužit jako inspirace pro další práci, k projektům apod. Nabízí se opět skupinová práce a domácí příprava: vynález penicilinu, houby v lékařství (hlíva ústříčná) a potravinářství (recepty na jídla z hub, kvasinky), pěstování hub apod.

Úkol 3

Řešení

Názvy hub v nabídce vznikly podle místa růstu (hřib *smrkový*, související pojem: *mykorhiza*), doby růstu (čirůvka *májovka*, *václavka*), vlastnosti a chuti dužniny (hřib *žlutomasý*, hřib *žlučový*), vlastnosti a vzhledu (hřib *satan*).

Název *muchomůrka* pochází z doby, kdy naši předkové používali tyto houby jako mucholapky: posypali jejich klobouky cukrem, přilákané mouchy se po nasátí rozpuštěného cukru otrávil.

Složeniny: *muchomůrka* červená, hřib *žlutomasý* (jde o složeniny vlastní).

Úkol 4

Řešení

Domácí úkol: Žáci úkol realizují formou připraveného mluvního cvičení. Starší žáci mohou vytvořit prezentaci.

Úkol 5

Řešení

<i>a) Všechny jedovaté houby jsou pestře zbarvené.</i>	Ano – Ne
<i>b) Jedovaté houby nejsou ožírané slimáky a hmyzími larvami.</i>	Ano – Ne
<i>c) Jedovaté houby černají při styku se stříbrným nádobím či cibulí.</i>	Ano – Ne
<i>d) Dlouhé převaření či smažení zlikviduje každý jed.</i>	Ano – Ne
<i>e) Když se spletu, tak se mi udělá špatně, a když nebudu váhat a nechám si vypláchnout žaludek, tak se mi nic hrozného nestane.</i>	Ano – Ne
<i>f) Jedovaté houby chutnají odporně.</i>	Ano – Ne
<i>g) Co roste na pařezu (resp. na dřevě), to je jedlé.</i>	Ano – Ne
<i>h) Co roste mimo les, například na zahradě, to je jedlé.</i>	Ano – Ne
<i>i) Je jedno, v čem houby při jejich sběru v lese nosím.</i>	Ano – Ne

Úkol 6

Řešení

Muchomůrka zelená.

Jak tuto houbu poznáte? (doplňte podle obrázku a informací z textu):

Na rozdíl od žampionu má lupeny **BÍLÉ**.

Na rozdíl od holubinek má na třeni (noze) **POCHVU** a **PRSTEN**.

Se kterými houbami může nezkušený houbař tuto jedovatou houbu zaměnit (stačí 2):

1. **HOLUBINKA**,
2. **ŽAMPION**.

Úkol 7

Řešení

Mykologie je věda zabývající se studiem hub; **mykolog** je vědec v oboru mykologie.

Název pracovního listu:**9 | PŘÍRODNÍ KATASTROFY**

Průřezové téma: Environmentální výchova.

Klíčové kompetence: *kompetence k učení, kompetence k řešení problémů, kompetence komunikativní, kompetence občanské, kompetence sociální a personální.*

Autor: Pavol Odaloš

Metodické poznámky k pracovnímu listu:**Úkol 1****Výklad**

Výchozí článek tvoří podklad pro specificky zaměřenou analýzu textu s důrazem na komunikační stránku jazyka a textu. Záměrem je mj. popsat pocity lidí, kteří zažili vichřici. V textu lze ověřit i psaní velkých písmen u vlastních jmen.

Metodické poznámky

Úkol může být zpracován individuálně i skupinově.

Řešení

- a) Vysoké Tatry poničil v noci na sobotu silný vichr. „Stromy padaly jako zápalky,“ cituje slovenský list Pravda recepční z hotelu Bellevue na úpatí Slavkovského štítu. V Dolním Smokovci nefunguje topení, neteče voda, primátor označil situaci za zoufalou.

Ministr zemědělství Zsolt Simon vydal zákaz vstupu do slovenských hor.

Zraněním podlehl řidič auta, na které v Horním Smokovci spadl strom. Několik lidí se pohřešuje. Dvaapadesátiletá žena strávila patnáct hodin v autě mezi vyvrácenými a popadanými kmeny na cestě mezi Vyšnými Hágy a Štolou, než ji pomocí navijáku vytáhli na palubu vrtulníku a převezli na popradské letiště. Drama prožila v Tatrách i stovka dětí z léčebny v Dolním Smokovci, jejíž budova byla poškozena. Děti musely být evakuovány do suterénu a hasiči jim zajistili naftu do náhradního zdroje elektřiny, aby nezůstaly bez světla a tepla.

Podle názoru Františka Mrázika z horské služby lze nyní hovořit ve Vysokých Tatrách o kalamitě. Největší problémy záchranářům působí spadlé stromy, které zatarasily mnoho cest. „Smokovec a okolní osady vypadají katastrofálně. Zdá se, že dnes nebude možné, aby se někdo dostal ze Štrbského plesa autem, lze to pouze pěšky,“ dodal.

Šéf resortu zemědělství Zsolt Simon dnes nařídil zastavit všechny plánované těžby jehličnanů na celém území Slovenska a zakázal vstup do lesů. „Výjimkou jsou osoby vykonávající lesní práce. Nařizuji obvodním a krajským lesním úřadům toto mé rozhodnutí zajistit na celém území Slovenska,“ řekl novinářům ministr.

Podle některých televizních záběrů se Tatry místy proměnily v měsíční krajinu. Škody prozatím nebyly oficiálně stanoveny, ale podle prvních odhadů to budou přinejmenším stovky milionů korun. Některé prognózy tvrdí, že škody v Tatrách se budou odstraňovat patnáct až dvacet let.

- b) Např. *vítr* poničil, *stromy* padaly, nefunguje *topení*, neteče *voda*, podlehl *zraněním*, pohřešuje se *několik lidí*, *drama* prožila, *budova* byla poškozena, *děti* musely být evakuovány, *problémy* působí, *stromy* zatarasily, *Tatry* se proměnily, *škody* se budou odstraňovat.

- c) Viz úkol výše: smrt řidiče, žena odříznutá od světa, nefungující topení, neteče voda, evakuace dětí z léčebny, nedostupnost lokality apod.
- d) Zdevastovaná lokalita bez známek života, místo stromů holé plochy.

Úkol 2

Výklad

Úloha je zaměřena na popis tatranské krajiny na základě fotografií před kalamitou a těsně po ní.

Metodické poznámky

Úkol může být zpracován individuálně i skupinově.

Řešení

Žáci popisují tatranskou krajinu na obrázku z léta a na obrázku ze zimy, prezentují vlastní pocity při pohledu na pěknou zelenou zalesněnou krajinu a na zimní holou krajinu bez stromů.

Úkol 3

Výklad

Cílem úlohy je diskutovat o přírodních katastrofách: o jejich existenci, příčinách a důsledcích.

Metodické poznámky

Úkol může být zpracován individuálně i skupinově, doporučena je metoda brainstormingu.

Řešení a–d

Žáci se zamýšlejí nad problematikou povodní na základě zhlédnutí a následného popisu fotografie obce Troubky, která byla zatopena v roce 1997. Žáci hledají odpovědi na otázky, jak předcházet povodním, snaží se vcítit do rolí těch, kteří prožili katastrofu na vlastní kůži, přemýšlejí o tom, jak by mohli pomoci během fiktivního zatopení jejich obce.

Úkol 4

Výklad

Žáci vyhledávají na internetu informace o těchto přírodních katastrofách:

Zkáza Lisabonu v roce 1755: zemětřesení, tsunami a požáry tenkrát hlavní město Portugalska skoro celé zničily. Navzdory mnoha přímým svědectvím a dalším dokladům se však stále nepodařilo zjistit, co bylo přesně geologickou příčinou celé katastrofy. Kvůli tomu je rovněž obtížné předpovědět, zda a případně za jak dlouho by se podobná událost mohla opakovat.

(Zdroj: <http://ekolist.cz/cz/publicistika/priroda/lisabonska-katastrofa-zemetreseni-a-tsunami-muze-zpusobit-zkazu-i-v-evrope>)

V brzkých ranních hodinách 23. 1. 1556 zasáhlo severní Čínu mohutné zemětřesení, jehož sílu odhadují seizmologové na 8 stupňů Richterovy stupnice. Nejničivěji se účinky tohoto zemětřesení projevily v provincii Šen-si (Shaanxi). Provincie Šen-si leží v severozápadní Číně a rozkládá se na podloží tvořeném spraší, což

je měkká hornina, tvořená usazeninami navátými sem z pouště Gobi. V provincii leží i město Si-an (Xi'an), které bylo v této době počtem více než milion obyvatel největším městem světa. Příčinou obrovských ztrát na životech byla v provincii Šen-si skutečnost, že zde žilo mnoho lidí v umělých jeskyních, vyhloubených ve sprašových stráních. Při zemětřesení se jich naprostá většina následkem sesuvů půdy zhroutila. Následkem zemětřesení byly také mohutné sesuvy půdy a povodně. Z dobových záznamů vyplývá, že zemětřesení v provincii zapříčinilo změnu toku několika řek a zničilo prakticky celou dopravní síť. Z mapy tehdejší Číny zmizely celé vesnice a města. Počet mrtvých se odhadoval na 830 000 lidí, tedy přibližně 60 % populace celé provincie Šen-si.

(Zdroj: <http://cina.yin.cz/historie/zemetreseni-sen-si-1556/>)

Čtyři obrovské výbuchy sopky Krakatoa 27. 8. 1883, ležící na ostrově Anak Krakatau v Sundském průlivu mezi ostrovy Jáva a Sumatra, vyvolaly obrovské vlny tsunami vysoké až 30 m.

Mohutná erupce, doprovázená zvuky explozí, byla slyšitelná až na vzdálenost několika tisíc kilometrů. Sopečný popel pokryl oblast o poloměru 60 km. Během tohoto bouřlivého a náhlého chrlení sopečného materiálu z nitra ostrova došlo po vyprázdnění magmatického krbu k jeho zborcení. Tím se do uvolněných a rozžhavených prostor krbu nahrnula mořská voda, která se náhle přeměnila ve vařící páru, což způsobilo strašnou explozi. Sopečný popel pokryl oblast o poloměru 60 km.

Následky jsou nedozírné. Města, vesnice a vše živé v této oblasti lehlo popelem.

Činná sopka Krakatoa varovala již několikrát předtím, což zaznamenaly lodě, plující ve vzdálenosti 20 km, spadem silné vrstvy popela.

(Zdroj: <http://www.neaktuality.cz/zahranici/katastrofalni-erupce-sopky-krakatoa/>)

Tunguzská katastrofa byl mimořádně silný výbuch, ke kterému došlo 30. června 1908 v prostoru centrální Sibiře (Krasnojarský kraj).

Má se za to, že ho způsobil výbuch kosmického tělesa. Exploze byla natolik silná, že v okruhu kolem 2 000 km² zničila většinu stromů (asi 80 milionů kusů dle informací NASA) a rána způsobená výbuchem byla slyšet v okruhu 1 000 kilometrů.

Žádný meteorit však na místě nikdy nalezen nebyl... Na místě se nenachází ani kráter, takže k výbuchu zřejmě došlo už v atmosféře.

(Zdroj: <http://www.national-geographic.cz/detail/tunguzsky-meteorit-na-sibiri-byl-185krat-silnejsi-nez-hirosima-16041/>)

Psal se rok 79 a právě 24. srpna měl výbuch Vesuvu za následek jednu z největších starověkých katastrof. V římských Pompejích a v dalších městech v širším okolí vulkánu zemřelo na 25 tisíc lidí. Dokonale zakonzervované památky se posléze staly archeologickou senzací. Ačkoli Vesuv momentálně spí, vědci jej bedlivě sledují a nevylučují opakování exploze.

(Zdroj: <http://www.ceskatelevize.cz/ct24/svet/64668-sopka-vesuv-ktera-pohrbila-pompeje-sice-spi-ale/>)

Exploze vulkánu na středomořském ostrově Théra (dnes Santorini) byla jednou z největších sopečných erupcí v historické době. Výbuch zcela zničil antickou kulturu ostrova a celé území bylo pokryto vrstvou tefry o mocnosti 60 m. Zaznamenán byl i kronikáři ve vzdáleném Egyptě. Po události zbyla kaldera dvakrát větší než po explozi Krakatau v roce 1883 (viz výše). Erupce rovněž generovala vlnu tsunami, která oběhla celé Středomoří a poničila pobřežní oblasti. Tato katastrofa je pravděpodobným původním námětem vzniku legendy o zmizení bájně Atlantidy.

(Zdroj: <http://preucil.blog.idnes.cz/c/250860/Probouzi-se-sopka-na-ostrove-Santorini.html>)

Název pracovního listu:**1 | MÉDIUM A JEHO DRUHY**

Průřezová témata: Mediální výchova, Osobnostní a sociální výchova.

Klíčové kompetence: *kompetence k učení, kompetence komunikativní, kompetence občanské, kompetence k řešení problémů, kompetence sociální a personální, kompetence pracovní.*

Autor: Kateřina Jechová

Metodické poznámky k pracovnímu listu:**Úkol 1**

Výklad a metodické poznámky

Cílem úkolu je aktivizovat žáky ve výuce a motivovat je k zájmu o probírané téma.

Východiskem této metody je, aby žáci pod vedením učitele vlastními slovy vyjádřili stručnou definici pojmu médium.

Tato metoda spočívá v tom, že žáci k zadanému pojmu napíší konkrétní druh média (např. televize, časopis, kniha aj.) a pojmenují společné faktory, na jejichž základě pak stanoví vlastní definici pojmu médium, kterou si zapíší do sešitu.

Učitel nakreslí na tabuli schéma (viz pracovní list) a zadá žákům úkol, ať napíší všechna média, která znají či s nimiž přicházejí nejčastěji do styku.

Úkol může být dle potřeb učitele zaměřen na specifické druhy médií (elektronická, tištěná, jednostranná, oboustranná, tradiční, nová média aj.), popř. na pojem masová média.

Úkol 2

Výklad a metodické poznámky

Cílem je rozvíjet komunikativní kompetence a schopnost žáků vyjádřit vlastní názor.

Žáci pracují ve dvojici a každý z nich zodpoví následující otázky:

Jaká média doma využíváš?

Které médium máš nejraději a proč?

Při jaké mediální aktivitě trávíš nejvíce volného času?

Žák si zaznamená odpovědi partnera. Poté učitel zvolí konkrétního žáka z dvojice, jehož úkolem je reprodukovat získané informace a pantomimicky předvést nejoblíbenější mediální aktivitu spolužáka.

Úkol 3

Výklad a metodické poznámky

Úkolem žáků je vyhledat v odborné literatuře (viz pracovní list) různé druhy médií. Dále pak žáci zodpoví otázku – Jak můžeme dělit média? Jednotlivé druhy médií vypíší.

Učitel zkontroluje správnost řešení.

Úkol 4

Výklad a metodické poznámky

Cílem této aktivity je, aby žáci dokázali správně zařadit jednotlivé druhy médií do patřičné kategorie.

Učitel napíše na tabuli základní klasifikaci médií – tištěná, elektronická a nová média. Poté rozdá náhodně zvoleným žákům kartičky s konkrétními druhy médií. Úkolem žáků je přidělenou kartičku správně zařadit do patřičné skupiny médií (tištěná, elektronická, nová média) a na závěr odůvodnit své rozhodnutí. Ostatní žáci kontrolují správnost řešení.

Řešení dle barev (viz tabulka v pracovním listu): **tištěná média, elektronická média, nová média (multimédia).**

Úkol 5

Výklad a metodické poznámky

Cílem je, aby žáci dokázali správně zařadit jednotlivé druhy médií do patřičné kategorie.

Další možností je vytvořit kartičky tak, aby je žáci zařadili do skupiny interpersonální média (jednosměrná média) a masová média (obousměrná média).

Řešení

Interpersonální média: telefon, e-mail, fax, dopis.

Masová média: časopis, rádio, televize, knihy, noviny.

Úkol 6

Výklad a metodické poznámky

Cílem je, aby si žáci utvořili představu o chronologii vzniku jednotlivých médií prostřednictvím práce s časovou přímkou.

Učitel rozstřihá připravené kartičky (viz PL). Takto připravené kartičky rozdává učitel žákům. Úkolem žáků je komunikovat s ostatními spolužáky, zjistit, které médium je nejstarší, a následně před tabulí vytvořit hierarchickou řadu vývoje jednotlivých médií podle toho, jak si myslí, že se konkrétní média vyvíjela, své řešení znázorní na časové ose. Učitel práci žáků koriguje, opravuje případné chyby.

Správné **řešení** je uvedeno v tabulce.

VYNÁLEZ KNIHTISKU (1440)	PRVNÍ ČESKÁ TIŠTĚNÁ KNIHA (1468)	PRVNÍ VYDANÉ ČESKY PSANÉ NOVINY (1719)
VYNÁLEZ FOTOGRAFICKÉHO PŘÍSTROJE (1832)	PRVNÍ TELEGRAFNÍ LINKA (1837)	VYNÁLEZ TELEFONU (1867)
ZPROVOZNĚNÍ PRVNÍ VEŘEJNÉ TELEFONNÍ STANICE U NÁS (1882)	VZNIK PRVNÍHO FILMOVÉHO STUDIA (1892)	PRVNÍ FILMOVÁ PROJEKCE PRO VĚTŠÍ POČET DIVÁKŮ (1895)
VYNÁLEZ FOTOGRAFU (1878)	ZAHÁJENÍ PROVOZU PRVNÍHO PRAŽSKÉHO BIOGRAFU (1907)	ZAHÁJENÍ ROZHLASOVÉHO VYSÍLÁNÍ V ČSR (1923)
ZAHÁJENÍ TELEVIZNÍHO VYSÍLÁNÍ V ČSR (1953)	PRVNÍ VIDEOREKORDÉR NA SVĚTĚ (1956)	PRVNÍ TRANZISTOROVÉ RÁDIO NA SVĚTĚ (1958)
ODESLÁN PRVNÍ E-MAIL NA SVĚTĚ (mezi 2 počítači v pracovně) (1971)	PRVNÍ OSOBNÍ POČÍTAČ (1974)	PRVNÍ WALKMAN (1979)
POČÁTEK UŽÍVÁNÍ CD (1980)	PRVNÍ DIGITÁLNÍ FOTOAPARÁT (1981)	ZAHÁJENÍ PROVOZU INTERNETU (1992)
ZPROVOZNĚNÍ E-MAILU (1993)	ZAHÁJENÍ UŽÍVÁNÍ MOBILNÍCH TELEFONŮ V ČR (1996)	PRODEJ PRVNÍCH DVD PŘEHRÁVAČŮ V EVROPĚ (1998)

Úkol 7

Výklad a metodické poznámky

Úkolem žáků je na základě získaných informací zodpovědět souhrnné otázky k tématu. Učitel spolu s ostatními žáky kontroluje správnost odpovědí.

Doporučená literatura

- MIČIENKA, M., JIRÁK, J. a kol. *Základy mediální výchovy*. Praha: Portál, s. r. o., 2007. 295 s. ISBN 978-80-7367-315-4.
- POSPÍŠIL, J., ZÁVODNÁ, L. S. *Mediální výchova*. 1. vyd. Kralice na Hané: Computer media s. r. o., 2009. 88 s. ISBN 978-80-7402-022-3.
- PRŮCHA, J., WALTEROVÁ, E., MAREŠ, J. *Pedagogický slovník*. Praha: Portál, s. r. o., 2003. 322. ISBN 80-7178-772-8.
- REIFOVÁ, M., a kol. *Slovník mediální komunikace*. Praha: Portál, 2004. 327 s. ISBN 80-7178-926-7.
- JIRÁK, J., KÖPPLOVÁ, B. *Média a společnost*. 1. vyd. Praha: Portál, s. r. o., 2003. 327 s. ISBN 80-7178-697-7.

Název pracovního listu:**2 | MÉDIA A JÁ**

Průřezová témata: Mediální výchova, Osobnostní a sociální výchova.

Klíčové kompetence: *kompetence k učení, kompetence komunikativní, kompetence občanské, kompetence k řešení problémů, kompetence sociální a personální, kompetence pracovní.*

Autor: Kateřina Jechová

Metodické poznámky k pracovnímu listu:**Úkol 1**

Výklad a metodické poznámky

Cílem je motivovat žáky k probíranému tématu. Žáci mají připravenou tabulku s jednotlivými písmeny abecedy. Úkolem žáků je v časovém limitu tři minut ke každému písmenku abecedy připsat jakoukoliv volnočasovou aktivitu. Vítězem je ten, kdo má přiřazeno nejvíce volnočasových aktivit k odpovídajícímu písmenku abecedy. Pokud chcete složitější variantu, je možné využít i písmen s háčky.

Úkol 2

Výklad a metodické poznámky

Cílem úkolu je, aby se žáci zamysleli nad účelem médií a poté jmenovali jednotlivé funkce hromadných sdělovacích prostředků.

Učitel rozdělí žáky na skupiny nejlépe po pěti žácích. Každá skupina si zvolí svého mluvčího. Učitel rozdává každé skupině arch s připravenými otázkami pro práci ve skupinách. Žáci ve skupinách odpovídají na zadané otázky. Učitel kontroluje jejich činnost a poté mluvčí jednotlivých skupin uvedou své odpovědi. Doporučujeme zavést diskuzi k tématu.

Úkol 3

Výklad a metodické poznámky

Žáci v doporučené literatuře (součást pracovního listu), popř. na internetu vyhledají konkrétní funkce médií. Zjištěné poznatky si pod vedením učitele zapíší.

Úkol 4

Výklad a metodické poznámky

Cílem je, aby žáci sestavili svůj žebříček užívání jednotlivých médií. V PL mají žáci připravenou tabulku, kterou vyplní podle popsaných instrukcí. Žáci mají k dispozici i návodné otázky, které jim usnadní práci.

Po vyplnění tabulky utvoří žáci skupiny po pěti žácích a vzájemně si sdělí obsah tabulky. Poté každá skupina vyplní tabulku ještě jednou tak, aby její obsah vyhovoval názorům všech členů skupiny.

Následně žáci nalepí vyplněné tabulky na tabuli a okomentují jejich obsah. Žáci porovnají a obhájí sestavené hodnocení.

Úkol 5

Výklad a metodické poznámky

Cílem závěrečné fáze pracovního listu je shrnout nové poznatky a ověřit, zda si žáci osvojili probírané učivo a zda tematiku správně pochopili. Případné nedostatky v odpovědích žáků korigují ostatní žáci pod vedením učitele.

Žáci ve dvojici dostanou připravené rozstříhané kartičky s jednotlivými médii a kartičky, na nichž jsou napsané hlavní funkce médií. Úkolem žáků je podle uvedených pokynů kartičky s médii správně přiřadit k odpovídající funkci. Pokud je více možností, žák uvede všechny.

Doporučená literatura

- MIČIENKA, M., JIRÁK, J., a kol. *Základy mediální výchovy*. Praha: Portál, s. r. o., 2007. 295 s. ISBN 978-80-7367-315-4.
- POSPÍŠIL, J., ZÁVODNÁ, L. S. *Mediální výchova*. 1. vyd. Kralice na Hané: Computer media s. r. o., 2009. 88 s. ISBN 978-80-7402-022-3.
- PRŮCHA, J., WALTEROVÁ, E., MAREŠ, J. *Pedagogický slovník*. Praha: Portál, s. r. o., 2003. 322 s. ISBN 80-7178-772-8.
- PAVLÍČEK, A. *Nová média a web 2.0*. 1. vyd. Praha: Oeconomica, 2007. 118 s. ISBN 978-80-245-1272-3.
- REIFOVÁ, M., a kol. *Slovník mediální komunikace*. Praha: Portál, 2004. 327 s. ISBN 80-7178-926-7.
- JIRÁK, J., KÖPPLOVÁ, B. *Média a společnost*. 1. vyd. Praha: Portál, s. r. o., 2003. 327 s. ISBN 80-7178-697-7.
- SAK, P. *Proměny české mládeže. Česká mládež z pohledu sociologických výzkumů*. 1. vyd. Praha: Petrklíč, 2000. 291 s. ISBN 80-7229-042-8.
- SAK, P., SAKOVÁ, K. *Mládež na křižovatce*. 1. vyd. Praha: Svoboda, 2004. 240 s. ISBN 80-86320-33-2.
- PIKE, G., SELBY, D. *Cvičení a hry pro globální výchovu*. 1. vyd. Praha: Portál, 2001. 235 s. ISBN 80-7178-474-5.

Název pracovního listu:**3 | SKUTEČNÝ SVĚT VERSUS SVĚT PREZENTOVANÝ MÉDII**

Průřezová témata: Mediální výchova, Osobnostní a sociální výchova.

Klíčové kompetence: *kompetence k učení, kompetence komunikativní, kompetence k řešení problému, kompetence sociální a personální, kompetence pracovní.*

Autor: Kateřina Jechová

Metodické poznámky k pracovnímu listu:**Úkol 1**

Výklad a metodické poznámky

Cílem úkolu je, aby se žáci naučili rozpoznat, že médii prezentovaná skutečnost nemusí odpovídat skutečné realitě.

Učitel nakreslí na papír jednoduchý symbol, obrázek (např. oko, dům). Žáci pracují ve dvojici. Žáci ve dvojici si k sobě sednou zády tak, aby na sebe neviděli. Prvému z dvojice ukáže učitel nakreslený obrázek, druhý žák má pro jistotu zavřené oči, aby dotyčný obrázek neviděl. První žák pak popisuje druhému žákovi obrázek. Úkolem druhého žáka je podle popisu nakreslit co možná nejpřesněji daný obrázek, přičemž se svého partnera nesmí na nic ptát, tzn. kreslí pouze to, co mu jeho spolužák sdělil.

Poté jim učitel ukáže originální obrázek. Vítěznou dvojicí je ta, jejíž obrázek se co nejvíce přibližuje originálu. Součástí úkolu jsou i otázky, které podněcují žáky zamyslet se nad tím, zda média vždy uvádějí pravou skutečnost.

Úkol 2

Výklad a metodické poznámky

Učitel seznamuje žáky s pojmem realita a s její podobou v médiích a podněcuje žáky k nutnosti kritického přístupu k mediovaným obsahům. Prostřednictvím následujících aktivit sdělené poznatky u žáků upevní a posléze provede s žáky zápis probírané látky.

Učitel zdůrazní, že média prezentují obraz reality, která je však přizpůsobena subjektivnímu názoru autora sdělení.

Úkolem žáků je orientovat se v různých informačních zdrojích a vyhledat, co je to realita (její definici).

Úkol 3

Výklad a metodické poznámky

Samostatná práce, skupinová práce.

Cílem je, aby si žáci prakticky vyzkoušeli, jak důležitou roli při tvorbě mediálních sdělení hraje subjektivita autora sdělení.

Učitel vybere konkrétní zprávu z novin. Zvolí tři žáky, které pošle za dveře. V jejich nepřítomnosti přečte zbývajícím žákům zvolenou zprávu. Poté zavolá prvního žáka stojícího za dveřmi a ve třídě vybere ještě jednoho

žáka, který vlastními slovy co nejpřesněji prezentuje obsah zprávy. Ten si poslechne její obsah a snaží se zapamatovat co nejvíce informací. Poté učitel zavolá druhého žáka stojícího za dveřmi. První žák sdělí druhému žákovi svou verzi vyslechnuté zprávy. Nakonec je povolán i třetí žák stojící za dveřmi a postup se opakuje. Poslední žák poté sdělí třídě to, co si z vyslechnuté zprávy zapamatoval. Nakonec učitel přečte originální znění zprávy. Ostatní žáci porovnávají, v čem se liší originál od verze posledního žáka.

Úkol 4

Výklad a metodické poznámky

Samostatná práce, práce ve dvojici

Cílem je prostřednictvím uvedených obrázků, fotografií rozvinout u žáků schopnost kritického přístupu k mediálnímu sdělení. Například předmět umístěný v popředí vypadá na fotografii větší.

Žáci mají k dispozici dva obrázky, které si mají pozorně prohlédnout a poté zodpovědět uvedené otázky.

1. Obrázek je převzat z: <<http://jay3ssiczech.blog.cz/0706/opticke-klamy-verite-vlastnim-ocim-p>> [cit. 2012-02-01].

Otázka: *Jsou prostřední kruhy stejně velké?*

Řešení: I když se to nezdá, tak žlutozelený kruh je stejně velký jako ten fialový.

2. Fotografie je převzata z: <http://www.fotografovani.cz/art/fotech_df/rom-zoom-a-perspektiva.html> [cit. 2012-02-01].

Otázka: *Odhadni, jak velká je ještěrka v porovnání s pomerančovou kůrou?*

Řešení: Ještěrka na fotografii vypadá poměrně velká, i když ve skutečnosti je to mláďe o velikosti 5 cm.

Učitel upozorní žáky, že mnohá mediální sdělení (zejména pak reklamy) užívají grafické a optické klamy tak, aby prezentovaný produkt vypadal co nejlépe a vzbudil u adresáta zájem.

Úkol 5

Výklad a metodické poznámky

Samostatná práce, práce ve dvojici.

Učitel zadá žákům, aby udělali nějakou fotografii, resp. fotografie. Na základě seznámení se s využíváním perspektivy a optických klamů (viz předešlý úkol) pořídí žák fotografie, na nichž prakticky demonstroe zkreslení reality. Poté žáci pracují ve dvojici a vzájemně si vysvětlí, jaký je rozdíl mezi skutečností a fotografií.

Úkol 6

Výklad a metodické poznámky

Žáci společně s učitelem zhlédnou následující ukázky:

- **Kampaň za skutečnou krásu**

Jedná se o minutový film, který ilustruje, jakou změnou projde dívka, než se dostane na titulní stránku časopisu či na billboard. Firma *Dove* tak zdůrazňuje, že jí jde o skutečnou ženskou krásu. Nicméně není to zároveň reklamní trik? Neupozorňuje tím na sebe? Nenaznačuje, že jediné firmě *Dove* jde o tu „skutečnou“ krásu a že ostatním ne?

Film najdete na CD-ROMu i na adrese: <http://www.youtube.com/watch?v=hibyAJOSW8U> [cit. 2012-30-01]. Původně prezentováno v projektu Média tvořivě <http://www.rozumetmediim.cz>.

- **Krása je produktem Photoshopu**

Zobrazují fotografie skutečnost? Více na následující adrese:

http://www.youtube.com/watch?v=chd6FC6AAD8&feature=player_embedded# [cit. 2012-30-01] nebo na CD-ROMu.

Po zhlédnutí obou ukázek se žáci vyjádří k prezentovanému obsahu, zodpoví následující dotazy a pokusí se vysvětlit, proč se média snaží oklamat diváka.

Otázky ke zhlédnutým ukázkám

- Jaký je tvůj názor na zhlédnuté ukázky?
- Proč jsou osoby v prezentovaných ukázkách upravovány?
- Změnil se nějak tvůj postoj k vnímání reality v médiích po zhlédnutí ukázek? Pokud ano, jak?

Úkol 7

Výklad a metodické poznámky

Jedná se o celkové shrnutí tématu prostřednictvím souhrnných otázek, jež mají žáci zodpovědět.

Na úplný závěr se žáků zeptejte, zda se změnil jejich postoj k médiím. Pokud ano, nechte žáky svou odpověď zdůvodnit.

Doporučená literatura

MIČIENKA, M., JIRÁK, J., a kol. *Základy mediální výchovy*. Praha: Portál, s. r. o., 2007. 295 s. ISBN 978-80-7367-315-4.

REIFOVÁ, M., a kol. *Slovník mediální komunikace*. Praha: Portál, 2004. 327 s. ISBN 80-7178-926-7.

BINKA, B. *Média a realita, média a manipulace*. 1. vyd. Brno: Masarykova univerzita, 2006. 32 s. ISBN 80-210-4199-4.

LOKAJ, Z. *Média a realita*. 1. vyd. Liberec: Technická univerzita v Liberci, 2007. 37 s. ISBN 978-80-7372-290-6.

SCHULZ, W., REIFOVÁ, I. *Analýza obsahu mediálních sdělení*. Praha: Karolinum, 2004. 149 s. ISBN 80-246-0827-8.

SUCHÝ, A. *Mediální zlo – mýty a realita (souvislost mezi sledováním televize a agresivitou u dětí)*. Praha: Triton, 2007. 168 s. ISBN 978-80-7254-926-9.

ŠVEC, J. *Odmítáme manipulaci. Tematický okruh osobnostní a sociální komunikace*. 1. vyd. Praha: Odyssea (občanské sdružení), 2007. 36 s. ISBN 978-80-87145-16-6.

Název pracovního listu:**4 | MEDIÁLNÍ STEREOTYPY 1**

Průřezové téma: Mediální výchova.

Klíčové kompetence: *kompetence k učení, kompetence k řešení problémů.*

Autoři: Kamil Kopecký, Veronika Krejčí

Úkol 1

Výklad

Stereotyp je ustálený, konvenční, zpravidla zjednodušený postoj nebo názor. V sociální praxi většinové společnosti se projevuje zvláště ve vztahu k členům menšin, subkultur apod. Podstatou stereotypu je, že se snaží na jedince aplikovat zjednodušené soudy spojované s celou skupinou. Masová média určená zpravidla většinovému publiku mají sklon stereotypy přejímat a bez zpochybňování dál šířit (Mičienka, M. Jiráček, J. – Základy mediální výchovy).

Cílem listu je, aby žáci přemýšleli o nebezpečnosti takto utvářených jednoduchých spojení, aby si uvědomili falešnost východisek pro tato tvrzení.

Řešení

Podle vzhledu člověka nelze určit jeho inteligenci. Pokud žáci některou z osob zvolili jako nejinteligentnější, nechali se ovlivnit stereotypy.

Úkol 2

Řešení

Zženštilý homosexuál

Hloupá blondýna

Moudrý stařec

Nebezpečný muslim

Zkorumpovaný politik

Opilý Rus

Název pracovního listu:**5 | MEDIÁLNÍ STEREOTYPY 2**

Průřezové téma: Mediální výchova.

Klíčové kompetence: *kompetence k učení, kompetence k řešení problémů,*

Autoři: Kamil Kopecký, Veronika Krejčí

Úkol 1

Výklad

Stereotyp je ustálený, konvenční, zpravidla zjednodušený postoj nebo názor. V sociální praxi většinové společnosti se projevuje zvláště ve vztahu k členům menšin, subkultur apod. Podstatou stereotypu je, že se snaží na jedince aplikovat zjednodušené soudy spojované s celou skupinou. Masová média určená zpravidla většinovému publiku mají sklon stereotypy přejímat a bez zpochybňování dál šířit (Mičienka, M. Jiráček, J. Základy mediální výchovy).

Cílem listu je, aby si žáci přemýšleli o nebezpečnosti takto utvářených jednoduchých spojení, aby si uvědomili falešnost východisek pro tato tvrzení.

Řešení

Francouz je galantní.

Muslim je terorista.

Američan je hloupý.

Ital je hádavý.

Rus pije pořád vodku.

Číňan jí psy.

Metodické poznámky

Diskutujte s žáky o tom, jak a proč mohly tyto stereotypy vzniknout. Využijte k tomu např. stereotyp o muslimech. Tento mediální stereotyp byl hojně rozvíjen po teroristických útocích organizace al-Kajda 11. září 2001 v USA. Motivaci k vytvoření a šíření tohoto stereotypu můžeme spatřovat především ve strachu. Důsledkem pak bylo mimo jiné pronásledování řady nevinných muslimů na území Spojených států i v dalších zemích (muslimové byli např. preventivně zatýkáni, na letištích a dalších strategických místech byli podrobováni přísnějším kontrolám, řada z nich byla sankcionována, šikanována, majoritní populace se jich bála, lidé s nimi nechtěli jezdit hromadnými dopravními prostředky atd.).

Dále s žáky můžete diskutovat např. o tvrzení významu slova galantnost (jak se projevuje, co to vlastně znamená, jak se galantní člověk chová, zda se můžeme galantnosti naučit atd.).

Úkol 2

Řešení

Např. Co Čech, to muzikant. Češi mají zlaté ručičky. Češi jsou dobří v hokeji. Češi pořád pijí pivo. Češi kradou.

Metodické poznámky

Diskutujte s žáky, proč jsou některé stereotypy lichotivé a některé naopak ne, a kdo konkrétní stereotypy pravděpodobně vytvořil (lichotivá tvrzení vytváří obvykle daná skupina sama, zatímco autorem hanlivých tvrzení je obvykle ten, kdo do dané skupiny nepatří).

Zvláštní pozornost věnujte především stereotypu „Češi kradou“, který je pro žáky důležitý k pochopení úkolu č. 3. Tento stereotyp byl rozšířen v 90. letech především v Německu. Poté, co mohli Češi po listopadu 1989 opět volně cestovat za hranice, se v německých obchodech začaly objevovat nápisy ČEŠI, NEKRAĎTE. Rozvedte s žáky tento stereotyp do praktických situací (např. jak by se cítili, kdyby odjeli za hranice a cizinci by na ně automaticky pohlíželi jako na zloděje, jaký vliv by to mělo na jejich sebehodnocení, jak problematické je s touto nálepkou najít práci, jak by to ovlivnilo český stát – v oblasti turismu, obchodu atd.).

Úkol 3

Metodické poznámky

Úkol navazuje na úkol č. 2 – konkrétně na diskuzi o stereotypu „Češi kradou“, který žákům na nich samotných pomůže pochopit, jaké to je žít s předsudky. Lépe tak pochopí situaci romského etnika a problémy s ním související. Cílem úkolu je ukázat žákům také jiný pohled na Romy než jen ten obecně vžitý (mnohdy jednostranně negativní). Učitel by se ale diskuzi neměl snažit dovést k opačnému extrému. Podle mentální úrovně skupiny by mohl učitel následně iniciovat diskuzi o tom, zda by se konkrétní problémy spojené s Romy daly řešit a jak. Žáci mohou také zhlédnout kampaň Neviditelní Romové (viz CD-ROM k pracovnímu listu, Komerční a nekomerční reklama).

Řešení

Příklady úspěšných osobností z řady romského etnika: hudebník Radek Banga (skupina Gipsy.cz), hudebník Vlasta Horváth (vítěz soutěže Česko hledá Superstar), zpěvačka Martina Balogová (finalistka soutěže Česko hledá Superstar), zpěvačka Věra Bílá, zpěvák Jan Bendig (finalista soutěže Česko-Slovenská Superstar), novinářka Jarmila Balážová, herečka Denisa Demeterová, novinář a moderátor ČT Ondřej Giňa, hlasatelka ČT a zpěvačka Iveta Kováčová atd.

Zajímavou skutečností je, že slovo Rom se stalo již téměř synonymem pro konkrétní negativní vzorce chování. Rom je ten, kdo krade, křičí, dělá nepořádek, má spoustu dětí a připravuje stát o sociální dávky. Úspěšní Romové, kteří toto nežádoucí chování nevykazují, často nejsou většinovou společností vůbec jako Romové vnímáni.

Úkol 4

Řešení

Ženy	Muži
– nerozumí technice	– rozumí technice
– nemají orientační smysl	– jsou manuálně zruční
– jsou špatné řidičky	– umí se prosadit
– zajímají se jen o módu	– zajímají se jen o sport
– pořád nakupují, mluví a brečí	– jsou silní, stateční, chytří
– jsou hloupější	– jsou nepraktičtí
– jsou citlivé, něžné, slabé	– jsou hypochondři
– jsou obětavé a starostlivé...	– jsou to ochránci a živitelé...

Úkol 5

Řešení

V řadě profesí se nepředpokládalo, že by je chtěli či mohli vykonávat lidé opačného pohlaví, proto tato povolání nemají nebo dlouho neměla rodové odlišení pro opačné pohlaví – např. zdravotní sestra, uklízečka, sekretářka, pilot, voják, tankista, boxer, popelář atd.

Úkol 6

Řešení

Jedná se o kontrolní úkol, který by měl učiteli ukázat, zda žáci pochopili fungování stereotypů. Pokud žáci správně pochopili podstatu problému, mohou se zdráhat najít řešení, protože povolání na základě vzhledu určit nelze.

Na fotce je zachycena dr. Libuše Šmuclerová, generální ředitelka firmy Ringier Axel Springer (vydavatel řady českých tiskovin – ABC, Reflex, Blesk.cz, iSport.cz, Blesk pro ženy, Auto.cz, Aha!, Sleviště).

Úkol 7

Metodické poznámky

Opět by mohla následovat diskuze, zda mají tato tvrzení všeobecnou platnost a vztahují se na všechny členy dané profesní skupiny.

Název pracovního listu:**6 | MEDIÁLNÍ STEREOTYPY 3**

Průřezová témata: Mediální výchova, Osobnostní a sociální výchova.

Klíčové kompetence: *kompetence k učení, kompetence komunikativní, kompetence k řešení problému, kompetence sociální a personální, kompetence pracovní.*

Autor: Kateřina Jechová

Metodické poznámky k pracovnímu listu:**Úkol 1**

Výklad a metodické poznámky

Učitel nejdříve seznámí žáky s cílem pracovního listu (mediální obsah, mediální manipulace, pojem stereotyp a jeho druhy, gender v médiích). Učitel má připraveno několik výtisků různých časopisů.

Žáci mají za úkol ve slovníku cizích slov vyhledat význam slova stereotyp.

Otázka k zamyšlení – Dokázali byste slovo stereotyp nahradit domácím slovem?

Cílem úvodní aktivity je vzbudit zájem žáků o probírané téma a prakticky na konkrétních příkladech časopisů demonstrovat manipulativní tendenci periodik.

Každý žák se nejdříve zamyslí nad tím, co je nejčastěji prezentováno na titulní straně časopisů. Žáci si udělají poznámky. Poté učitel rozdělí žáky do skupin po pěti žácích a do každé skupiny rozdá konkrétní druh časopisu. Úkolem každé skupiny je popsat, co je zobrazeno na úvodní straně daného časopisu, a určit, komu (jakému čtenáři, cílové skupině) je časopis určen.

Úkol 2

Výklad a metodické poznámky

Žáci zodpoví otázky, které navazují na první úkol.

Úkol 3

Výklad a metodické poznámky

Žáci mají za úkol v doporučené literatuře vyhledat druhy stereotypů a ke každému uvést konkrétní příklad.

Učitel prezentuje příklady stereotypů v jednotlivých médiích a podněcuje žáky k nutnosti kritického přístupu k mediováným obsahům. Prostřednictvím následujících aktivit sdělené poznatky u žáků upevní a posléze s žáky provede zápis probírané látky. Učitel zdůrazní, že média prezentují obraz reality, která je však přizpůsobena subjektivnímu názoru autora sdělení.

Řešení

pozitivní stereotyp hodnotí prezentovanou skutečnost/sociální skupinu jako jednoznačně kladnou (např. chudí, hladoví lidé v rozvojových zemích, jimž bychom měli pomoci; handicapovaní sportovci jako hrdinové, kteří překonali své problémy);

negativní stereotyp ukazuje zobrazovanou skutečnost/sociální skupinu v jednoznačně negativním světle (např. Romové nechtějí pracovat, spoléhají na pomoc státu; homosexuálové by neměli vychovávat děti, protože nevytvářejí standardní model rodiny);

předsudek lze označit jako předpojatost, předem daný nepříznivý postoj k předmětu, jevu, člověku; jeho překonání bývá velmi nesnadné (např. kdo má piercing, tetování nebo dredy je pravděpodobně feťák);

autostereotyp označuje subjektivní vnímání „své“ sociální skupiny nebo sebe sama; převažuje pozitivní vnímání (např. Češi si dokáží poradit v každé situaci s humorem, mají zlaté ručičky);

heterostereotyp je subjektivní hodnocení skupiny/jednotlivce, k níž nepatříme, vnímání této skupiny bývá často negativní (např. Němci jsou puntičkáři, Dánové pijí, Poláci jsou šmelináři, Vietnamci jsou stánkaři, co prodávají nekvalitní zboží, homosexuálové jsou zženštilí).

Úkol 4

Výklad a metodické poznámky

Nyní jsou žáci již seznámeni s pojmem stereotyp i s jeho druhy. Žáci se prostřednictvím uvedených otázek zamyslí nad tím, zda jsou sami „obětí stereotypů“. Svě odpovědi zdůvodní. Případně je možné rozvinout diskuzi.

Úkol 5

Výklad a metodické poznámky

Cílem tohoto úkolu je, aby žáci dokázali prakticky rozpoznávat jednotlivé stereotypy prezentované v časopisech, aby uměli určit jejich druh a kriticky posuzovat mediální sdělení.

Učitel rozdělí žáky do skupin po šesti. Každá skupina obdrží záznamový arch (součást pracovního listu), učitel seznámí žáky s jeho obsahem a vysvětlí jednotlivé pojmy.

Každá skupina dostane k dispozici rozdílný typ tiskoviny (časopis pro ženy, odborný časopis atd.). Úkolem žáků je na základě přiděleného periodika vyplnit záznamový arch.

Po vyplnění archu žáci seznámí ostatní skupiny s konkrétním časopisem a prostřednictvím archu ho charakterizují. Následuje diskuze o rozdílech mezi jednotlivými druhy periodik.

Úkol 6

Výklad a metodické poznámky

Žáci zodpoví připravené otázky a zdůvodní své odpovědi.

Úkol 7

Výklad a metodické poznámky

Žáci vylouští na základě získaných informací souhrnnou křížovku k tématu stereotypy.

Řešení

				1.	S	O	C	I	Á	L	N	Í
2.	P	L	A	K	Á	T						
				3.	R	E	K	L	A	M	A	
				4.	R	O	Z	H	L	A	S	
	5.	I	N	T	E	R	N	E	T			
				6.	N	O	V	I	N	Y		
				7.	T	I	T	U	L	E	K	
8.	Z	P	R	Á	V	Y						
9.	Č	A	S	O	P	I	S	Y				
10.	Ž	Á	N	R	Y							

Doporučená literatura

- RUTOVÁ, N. *Média tvořivě. Metodická příručka mediální výchovy: pro 2. stupeň ZŠ a střední školy*. Kladno: AISIS, 2008. 321 s. ISBN 978-80-904071-1-4.
- KADLECOVÁ, K. *Dívky a girls podle českých dívčích časopisů: jazyk, ideologie, publikum a jeho přístup*. Liberec: Bor, 2007. 190 s. ISBN 978-80-86807-57-7.
- MIČIENKA, M., JIRÁK, J., a kol. *Základy mediální výchovy*. Praha: Portál, s. r. o., 2007. 295 s. ISBN 978-80-7367-315-4.
- POSPÍŠIL, J., ZÁVODNÁ, L. S. *Mediální výchova*. 1. vyd. Kralice na Hané: Computer media s. r. o., 2009. 88 s. ISBN 978-80-7402-022-3.
- GOLDBERG, B. *Jak novináři manipulují*. 1. vyd. Praha: Ideál, 2005. 227 s. ISBN 80-901017-8-X.
- JIRÁK, J., KÖPPLOVÁ, B. *Média a společnost*. 1. vyd. Praha: Portál, s. r. o., 2003. 327 s. ISBN 80-7178-697-7.
- PIKE, G., SELBY, D. *Učení a hry pro globální výchovu 2*. 1. vyd. Praha: Portál, 2000. 235 s. ISBN 80-7178-474-5.

Název pracovního listu:**7 | KRITICKÉ VNÍMÁNÍ MEDIÁLNÍCH SDĚLENÍ**

Průřezové téma: Mediální výchova.

Klíčové kompetence: *kompetence k učení, kompetence k řešení problémů.*

Autoři: Kamil Kopecký, Veronika Krejčí

Úkol 1

Metodické poznámky

Diskutujte s žáky o tom, proč se snaží firmy vylepšovat vzhled osoby zachycené na reklamních fotografiích. V návaznosti na úkol č. 2 diskutujte o tom, jak se média podílejí na vytváření ideálu krásy a zda žáky tento „ideál krásy“ ovlivňuje (a to jak při pohledu na sebe sama, tak na ostatní – např. při výběru partnera).

Řešení

Britney Spears – kromě změněného pozadí a přidanych textů má zpěvačka zeštíhlený pas, stehna, lýtka, vyhlazenou pleť.

Keira Knightley – přidané stíny a odlesky, herečka má zvětšené poprsí, zeštíhlený pas.

Úkol 2

Výklad

Znamé osobnosti i další osoby zachycené médii děti často vnímají jako svůj vzor. „Vylepšování“ fotografií zobrazených osob pak žáky může vést k pokřivenému vnímání toho, co je krásné nebo normální. To se může podílet na snížení jejich sebevědomí, které může vést k negativním změnám v jejich chování, k sebepoškozování, stravovacím poruchám atd.

Např. roce 2010 vznikla ve Velké Británii petiční akce organizace Girlguiding UK, která požadovala, aby byly retušované fotografie modelek v módních časopisech a reklamách odlišovány speciálními značkami od snímků, které ženy zachycují věrně. Podle vedoucí této britské organizace Liz Burnleyové průzkum i každodenní zkušenost ukazují, že se dívky cítí být vystaveny tlaku představ o ideálu tělesné krásy. Ten je však nedosažitelný, protože ho zosobňují vyretušované krásy z plakátů.

Metodické poznámky

Diskuze k tomuto úkolu navazuje na diskuzi k úkolu č. 1, kde žáci vyvodili, jakým způsobem je zobrazování ovlivňuje při vnímání sebe sama i ostatních.

Úkol č. 1 a 2 může otevřít téma Poruchy příjmu potravy, se kterým je možné dále pracovat. Žáci by např. mohli hledat teoretické informace k dané problematice, kampaně, kauzy (osudy lidí trpící mentální anorexií a bulimií) atd.

Mezipředmětové vztahy

ČJ–Přírodopis/Biologie–OV

Úkol 3

Metodické poznámky

Učitel může žákům limitovat čas, ve kterém budou hledat chyby na fotografiích. Po zhodnocení pak budou moci najít chybějící.

Řešení

Obrázek 1 – hlava dítěte je na fotografiích dvakrát.

Obrázek 2 – špatně umístěná noha modelky.

Obrázek 3 – ruka se čtyřmi prsty.

Obrázek 4 – ženě na fotce chybí tělo.

Obrázek 5 – jedno z dětí má čtyři ruce.

Obrázek 6 – podivně tvarované nohy.

Název pracovního listu:**8 | KOMERČNÍ A NEKOMERČNÍ REKLAMA 1**

Průřezové téma: Mediální výchova.

Klíčové kompetence: *kompetence k učení, kompetence k řešení problémů.*

Autoři: Kamil Kopecký, Veronika Krejčí

Úkol 1

Řešení

Autorem sociální reklamy je italský fotograf Oliviero Toscani. Kampaň z roku 2007 upozorňující na problematiku anorexie zachycuje modelku Isabelle Caro. Ta v roce 2010 ve svých 28 letech na tuto nemoc zemřela. Při výšce 164 cm vážila 26 kg.

Úkol 2

Výklad

Cílem komerční reklamy je propagace konkrétního výrobku či služby (tedy zisk pro konkrétní firmu). Sociální reklama upozorňuje na společensky závažné problémy.

Úkoly 3, 4

Metodické poznámky

Vytvořte s žáky přehled závažných společenských problémů, k nim se potom snažte přiřadit konkrétní reklamu.

Řešení

Sociální reklamy upozorňují např. na hladomor (UNICEF), chudobu (UNICEF), nemoci a postižení (konto Bariéry – Klaun, Sirius – Chodící lidé, Dove – Kampaň za skutečnou krásu), závislosti, xenofobie, rasismus (Ethnic Friendly – Romové pracují a chtějí pracovat), bezpečnost dopravy (Ministerstvo dopravy ČR – kampaň Nemyslíš, zaplatíš, SSRP – Embrace Life), problematika dětské práce (Rozvojovka, Člověk v tísni – Když práci, tak písemnou), rizikové chování (Linka bezpečí – Anička) atd.

Úkol 5

Metodické poznámky

Cílem činnosti je stručná výstižná charakteristika komerční a nekomerční reklamy.

Řešení

Ukázka možného řešení

Téma (1 podstatné jméno)	KOMERČNÍ
Popis, vlastnost tématu (2 přídavná jména)	VTÍRAVÁ, POZITIVNÍ
Děj, činnost (3 slovesa)	PRODAT, ZAUJMOUT, VNUTIT
Pocit (4 slova – věta nebo výraz)	CHCI SI TO KOUPI
Podstata tématu, synonymum tématu (1 podstatné jméno)	ZISK

Úkoly 6, 7/CD-ROM

Metodické poznámky

Cílem činnosti je stručná výstižná charakteristika komerční a nekomerční reklamy.

Úkol 8

Metodické poznámky

Úkol je vhodný pro individuální i skupinovou práci. Můžete využít např. metodu brainstormingu, diskuze, pojmové mapy atd. Činnost můžete žákům usnadnit tak, že jim připravíte přídavná jména, ze kterých mohou vybírat.

Třídu lze rozdělit na 2 skupiny, kdy se první skupina zaměří na komerční a druhá na nekomerční reklamu. Následně můžete porovnávat, které vlastnosti jsou společné a ve kterých se liší.

Úkol 9/CD ROM

Metodické poznámky

Žáci mohou pracovat s reklamními spoty na CD-ROMu (viz úkoly 6, 7).

Název pracovního listu:**9 | KOMERČNÍ A NEKOMERČNÍ REKLAMA 2**

Průřezové téma: Mediální výchova.

Klíčové kompetence: *kompetence k učení, kompetence k řešení problémů.*

Autoři: Kamil Kopecký, Veronika Krejčí

Úkol 1

Metodické poznámky

Diskutujte o tom, proč žákům jednotlivé slogany utkvěly v paměti (např. díky použitým jazykovým prostředkům, vtipnému a nápaditému sloganu, použité melodii atd.).

Řešení

Billa dnes – to nejlepší pro mě.

Jihlavanka – poctivá káva.

Vy a Maggi – spolu a chutně.

Mattoni už není.

Možná se tak narodila, možná je to Maybelline.

Orion, vaše čokoládová hvězda.

Redbull vám dává křídla.

Seznam – najdu tam, co hledám.

Kočky by kupovaly Whiskas.

Vanish, skvrn na špíně se zbavíš.

Úkol 2

Metodické poznámky

Některé uvedené reklamy by žáci mohli také zdramatizovat. Dále by mohli využít také pantomimické ztvárnění reklam – ostatní by mohli hádat, o jakou reklamu se jedná.

Úkol 3

Metodické poznámky

Diskutujte s žáky nad jejich volbou – proč vybrali konkrétní reklamu (cvičení argumentace)?

Udělejte si ve třídě statistiku. Zjistěte, které reklamy se v jednotlivých kategoriích objevily nejčastěji.

Úkol 4

Metodické poznámky

Žáci by mohli doplnit dvojice reklamních sloganů o další známá reklamní spojení.

Nechte žáky vybrat slovní reklamní spojení, které je podle jejich názoru nejúčinnější. Nabízí se možnost srovnání různých názorů jednotlivých žáků. V případě výrazných shod je pak možné definovat důvody účinnosti reklamy, pokusit se např. posoudit, zda reklama působí stejně na chlapce jako na dívky atd.

Řešení

Astor – Je krásné být sama sebou.

Nic není nemožné – Toyota.

Česká pojišťovna – Chráníme vaše sny.

Dobrá máma – Rozumí celé rodině.

Dobrá voda – Příroda regeneruje.

Sportka – Větší než obvykle.

Rexona – Nezradí tě.

Nescafé – Originál je jen jeden.

Fernet Stock – I muži mají své dny.

Jsou věci, které si za peníze nekoupíte. Na všechno ostatní je tady MasterCard.

Úkol 5

Metodické poznámky

Ze zjištěných údajů mohou žáci vytvářet statistiku.

Opět mohou porovnávat, zda se liší důvody uváděné chlapci a dívkami.

Úkol 7

Metodické poznámky

Žáci se mohou rozdělit do dvou skupin podle toho, jaké stanovisko k tvrzení zastávají (souhlas/nesouhlas), a svůj názor dále obhajovat.

Jako cvičení argumentace by mohla být také využita hra Anděl a démoni, kdy se jedna strana snaží obhájit souhlasné stanovisko a druhá nesouhlasné. Žáci přitom nejsou do skupiny rozdělení podle toho, jaký názor zastávají. Žáci, kteří s tvrzením nesouhlasí, se tak budou muset snažit najít argumenty pro podporu souhlasného stanoviska a naopak.

Úkol 8

Metodické poznámky

Učitel může následně zvolit kritéria, podle kterých se mohou vlastnosti třídit do kategorií (např. obsahová stránka, jazyková stránka, vizuální stránka, zvuková stránka).

Název pracovního listu:**10 | HOAX**

Průřezové téma: Mediální výchova.

Klíčové kompetence: *kompetence k učení, kompetence k řešení problémů.*

Autoři: Kamil Kopecký, Veronika Krejčí

Metodické poznámky k pracovnímu listu:**Úkol 1**

Výklad

Text k úkolu 1 je přepisem hoaxu, který se několik let šířil prostřednictvím e-mailu po celém světě. Protože obsahoval odborně znějící informace a sugestivní fotografii, byl považován za pravdivý.

Metodické poznámky

Úkol může být zpracován individuálně i skupinově.

Řešení

Hoax je podrobně rozebrán na internetovém portálu www.hoax.cz, konkrétně zde:

<http://www.hoax.cz/hoax/pavouci-z-iraku---camel-spiders/>

Úkol 2

Výklad

Účtenka z Lidlu je další příklad hoaxu šířeného prostřednictvím e-mailu. Uvěřitelnost hoaxu podporuje informace o tom, že situaci zažil známý, který se nám snaží pomoci.

Metodické poznámky**Náměty k další diskuzi:**

Jakým způsobem byla účtenka upravena (které programy mohly být využity, kolik času taková úprava zabrala atd.)?

Koho tento hoax poškozuje a proč?

Řešení

Hoax je podrobně rozebrán na internetovém portálu www.hoax.cz, konkrétně zde:

<http://www.hoax.cz/hoax/uctenka-z-lidlu/>.

Doporučujeme zdůraznit informaci o tom, že si supermarketův veškeré účetní doklady archivují (aby hoax nespádl k napodobení žáky). Autor hoaxu se v tomto případě dopustil porušení zákona.

Úkol 3

Výklad

Vlastní nápad je pouhým žertem, který byl poprvé zveřejněn na stránkách kroniky vymyšlené vesničky Wymsey. Autorem celého webu a zmiňovaného článku je Charlie Ivermee. Ve svém rozhovoru pro Gelf Magazine přiznal, že ho velice udivilo, jak tento žertík vzalo mnoho lidí vážně. Dokonce některé servery návod převzaly a použily jako důkaz o škodlivosti mobilů. Dva ruští novináři se snaží přesvědčit o úspěšném provedení pokusu, ale na jiných stránkách si můžete přečíst o jiném, tentokrát neúspěšném pokusu (převzato z www.hoax.cz).

Metodické poznámky

Zpracujte s žáky přehled rizik, která mohou hoaxy představovat. Pracovat můžete např. metodami brainstorming, pojmová mapa, diskuze aj. Úkol je vhodný pro individuální i skupinovou práci.

Řešení

Hoax je podrobně rozebrán na internetovém portálu www.hoax.cz, konkrétně zde: <http://www.hoax.cz/retezove-emaily/vajicko-uvarene-pomoci-mobilu/>.

Příklady rizik spojených s rozesíláním hoaxu:

- Vyvolává paniku a strach.
- Nabízí nebezpečné rady (např. smazat systémové soubory z počítače).
- Poškozuje důvěryhodnost šířitele.
- Poškozuje konkrétní instituce (např. Lidl, Coca Cola, Microsoft, Nestlé, Mentos apod.).
- Obtěžuje příjemce, zaplavuje e-mailové schránky, zatěžuje linky a servery.
- Šíří důvěrné informace (např. osobní údaje – e-mail, jméno a příjmení atd.).
- Umožňuje podvodně získávat peníze.

Úkol 4

Metodické poznámky

Žáci mohou za domácí úkol nalézt na internetu jiné fotografie představující hoax nebo zachycující skutečnost. Společně pak můžete opět rozhodovat, zda se jedná o pravdu, nebo lež.

Řešení

Obrázek 1 – hoax (socha Juana Cabany).

Obrázek 2 – není hoax (Axolotl mexický).

Obrázek 3 – není hoax (Bathinomus obrovský).

Obrázek 4 – není hoax (Kytarovec křivoústý).

Obrázek 5 – hoax. (Zprávu o obří kostře vypustil do světa časopis National Geographic. Jednalo se o pouhý žert. Některé deníky ji ale považovaly za pravdivou a šířily ji dál.)

Obrázek 6 – hoax (postavička z filmu Gremlins).

Název pracovního listu:**11 | KYBERŠIKANA**

Průřezové téma: Mediální výchova.

Klíčové kompetence: *kompetence k učení, kompetence k řešení problémů.*

Autoři: Kamil Kopecký, Veronika Krejčí

Metodické poznámky k pracovnímu listu:**Úkol 1****Výklad**

Kauza Star Wars Kid je první mediálně známou kauzou kyberšikany na světě. Odehrála se v roce 2003 v Kanadě. Je vhodná jako modelový příklad kyberšikany, na kterém by žáci tento problém mohli dobře pochopit z různých úhlů. Ukazuje také rizika rychlého šíření informací v rámci virtuálního prostředí internetu, rizika sdílení osobních údajů a dalších informací v rámci tohoto prostředí, lze na ní dobře demonstrovat obtíže blokování elektronických materiálů v rámci služeb internetu a další problémy. Učitel by se měl snažit směřovat žáky k tomu, aby se tato rizika naučili vnímat, což je podstatný krok k bezpečnějšímu užívání internetu. Dále by měli být vedeni k tomu, aby přemýšleli nad důsledky, které jejich jednání může mít pro ostatní uživatele virtuálního prostředí.

Metodické poznámky

Na základě klíčového slovního spojení STAR WARS KID budou žáci samostatně vyhledávat informace o této kauze v rámci internetu. Žáci se tak seznámí s daným případem kyberšikany, zároveň však mohou plnit také sekundární úkol – při vyhledávání informací se setkají s různými informačními kanály v rámci internetu. I tohoto aspektu by si mohli všimnout a vzhledem k tomu také posuzovat autenticitu informací (např. důvěryhodnost informací čerpaných ze zpravodajských webů × informace z dětských blogů atd.). Získané poznatky by si pak žáci měli vzájemně odprezentovat. Pro logický sled prezentace by bylo vhodné postupovat podle osnovy, např.:

1. Kdy a kde se kauza odehrála?
2. Kdo byl obětí a co o něm víme?
3. Co se oběti (kyberšikany) stalo?
4. Jaké byly důsledky kyberšikany na oběť?
5. Jaké byly důsledky pro útočníky?
6. Další zajímavé informace.

Pokud bude činnost postavena na samostatném vyhledávání informací, musí učitel žákům poskytnout dostatečný časový prostor. Činnost může zabrat i celou vyučovací hodinu. Úkol může být také součástí dlouhodobého třídního projektu.

Úkol může být časově zkrácen tím, že učitel žákům předem informace týkající se kauzy sám připraví a žáci si je jen přečtou.

Řešení

Kauza je detailně popsána např. zde:

[http://www.e-nebezpeci.cz/index.php/ke-stazeni/](http://www.e-nebezpeci.cz/index.php/ke-stazeni/materialy-pro-studium-studie-atd?download=14%3Akybersikana-studie)

[materialy-pro-studium-studie-atd?download=14%3Akybersikana-studie](http://www.e-nebezpeci.cz/index.php/ke-stazeni/materialy-pro-studium-studie-atd?download=14%3Akybersikana-studie) (kapitola 5).

Úkol 3

Metodické poznámky

Žáci mohou pracovat individuálně i skupinově.

Mohou se vyjadřovat:

- a) zároveň ke kladům i záporům médií,
- b) pouze k jednomu pólu podle vlastního výběru nebo
- c) pouze k jednomu pólu, který dostanou zadáný.

Úkol může být plněn také hrou Andělé a démoni, kdy jedna strana obhájí jedno stanovisko a druhá opačné, ačkoli ani jedna ze stran obhajované stanovisko nemusí ve skutečnosti zastávat (cvičení argumentace).

Učitel by neměl směřovat k jednostrannému výsledku. Média bychom měli vnímat pouze jako nástroje, jejichž účelem je náš život zlepšit, ačkoliv s nimi souvisí také určitá úskalí (analogie s nožem, který slouží jak k řezání chleba, tak k zabití člověka – záleží jen na nás, k čemu ho použijeme).

Úkol 5

Řešení

Rozdíly mezi tradiční šikanou a kyberšikanou jsou podrobně popsány např. zde:

[http://www.e-nebezpeci.cz/index.php/ke-stazeni/](http://www.e-nebezpeci.cz/index.php/ke-stazeni/materialy-pro-studium-studie-atd?download=14%3Akybersikana-studie)

[materialy-pro-studium-studie-atd?download=14%3Akybersikana-studie](http://www.e-nebezpeci.cz/index.php/ke-stazeni/materialy-pro-studium-studie-atd?download=14%3Akybersikana-studie) (kapitola 3),

[http://www.e-nebezpeci.cz/index.php/ke-stazeni/](http://www.e-nebezpeci.cz/index.php/ke-stazeni/materialy-pro-studium-studie-atd?download=12%3Aprehledovy-list-kybersikana)

[materialy-pro-studium-studie-atd?download=12%3Aprehledovy-list-kybersikana](http://www.e-nebezpeci.cz/index.php/ke-stazeni/materialy-pro-studium-studie-atd?download=12%3Aprehledovy-list-kybersikana).

Úkoly 6, 7

Metodické poznámky

Žáci si velmi často vytvářejí své osobní stránky, v rámci nichž publikují řadu citlivých a lehce zneužitelných informací. Jak se dají tyto informace zneužít, bylo nastíněno v úkolech 1–3. Cílem úkolů 6 a 7 je upozornit žáky na problémy spojené s odstraňováním informací publikovaných v rámci internetu. Žáci by měli vnímat rizika, aby si při zveřejňování informací v rámci virtuálního prostředí počínali zodpovědněji a zbytečně se nevystavovali rizikům.

Výklad

10. února 2009 u příležitosti tzv. Dnu bezpečného internetu se v Lucembursku pod záštitou Evropské komise sešlo 17 významných internetových firem (např. Yahoo, Facebook, Google/YouTube, Microsoft Europe ad.), aby podepsalo dohodu s cílem lépe ochránit nezletilé, kteří na internetu využívají služby sociálních sítí. Dohoda (dokument s názvem Safer Social Networking Principles for the EU) měla umožnit zvýšit bezpečí

sociálních sítí ve vztahu k mladým lidem a omezit výskyt nebezpečných komunikačních rizik. Sociální sítě byly vybaveny tzv. záchrannými tlačítky, která umožňují hlásit a blokovat závadný obsah, který se v rámci sociální sítě objeví. Samotný princip záchranného tlačítka je poměrně jednoduchý – uživatelé, kteří na Facebooku či jiné sociální síti narazí na závadný obsah, jej mohou nahlásit administrátorům a umožnit tak jeho zablokování.

Závěr

Metodické poznámky

Závěrečným úkolem by mohlo být vypracování pravidel bezpečnějšího používání nástrojů internetu (prevence kyberšikany – jak se nestat obětí ani útočníkem) – např.: Na internetu zveřejňuj jen takové informace, které by ses nestyděl pověsit na babiččinu ledničku.

Žáci by se mohli také zabývat možnostmi, jak postupovat v případě, že se stanou obětí kyberšikany, co mohou udělat, kde hledat pomoc atd. Mohou využít buď vlastních zkušeností (příp. i zkušeností svých kamarádů), nebo hledat informace v médiích.

Název pracovního listu:**12 | (NE)UVĚŘITELNÉ ZPRÁVY**

Průřezové téma: Mediální výchova.

Klíčové kompetence: *kompetence k učení, kompetence k řešení problémů.*

Autor: Rostislav Konopa

Metodické poznámky k pracovnímu listu:**Úkol 1**

Metodické poznámky

Úkol zpracujte ve skupinách.

Úkoly 5, 6

Výklad

Vyzvěte žáky k vzájemnému porovnání svých výsledků a vytvoření seznamu pravdivých a nepravdivých zpráv za skupinu. Mezitím si vytvořte na tabuli tabulku, kam budete zapisovat výsledky jednotlivých skupin (*pravdivé a nepravdivé zprávy*). Zapište postupně výsledky všech skupin a porovnejte, zda se některé shodují. Nechte žáky zdůvodnit kritéria výběru, podle kterých se rozhodovali. Sdělte jim, že ač to zní sebeneuvěřitelněji, všechny zprávy jsou „pravdivé“, ovšem pozor – dle médií! Většinu zpráv publikoval server www.aktualne.cz.

Reflexe, diskuze

Překvapily vás některé zprávy?

Co může ovlivnit příjemce zprávy při posouzení, je-li informace pravdivá?

Existují zprávy, jimž může člověk snáze uvěřit?

Jsou ve výběru informace, které by se daly považovat za bulvární?

Čím jsou typické?

Mohou nás při čtení zpráv ovlivnit naše názory, předsudky a stereotypy? Jaké a jak se jim vyhnout?

Setkali jste se někdy se zprávou, která byla pravdivá, ale vy jste ji nechtěli uvěřit, nebo naopak?

Název pracovního listu:**13 | ZNEUŽITÍ MÉDIÍ TOTALITNÍMI REŽIMY**

Průřezové téma: Mediální výchova, Výchova demokratického občana, Výchova k myšlení v evropských a globálních souvislostech.

Klíčové kompetence: *kompetence komunikativní, kompetence k řešení problémů, kompetence občanské.*

Autor: Vilém Ďoubal

Metodické poznámky k pracovnímu listu:**Úkol 1**

Metodické poznámky

Úkol může být zpracován individuálně i skupinově. Pokud je výuka realizována v učebně vybavené multimedialní technikou, lze použít online slovníky a vyhledávače. V jiném případě slovníky cizích slov, encyklopedie apod.

Řešení

Definice totalitních režimů existuje mnoho, uvádíme charakteristické znaky totalitních režimů. Obecně se jedná o typ politického režimu s neomezenou mocí, kdy stát, respektive jeho představitelé zasahují do všech oblastí veřejného i soukromého života a zasahují do základních práv občanů. Jedná se o nedemokratickou formu vlády podřízenou jediné politické ideologii, politické straně či jedinému vládci. Stát direktivně řídí ekonomiku a vůči občanům používá různé formy zastrasování, násilí, pronásledování, čímž potlačuje jejich svobodu. Omezuje také jakýkoli náznak kritiky režimu a má monopol na prostředky masové komunikace.

Úkol 2

Metodické poznámky

Žáci využívají při práci slovník cizích slov, popř. internetových online slovníků cizích slov. Diskuzi řídí učitel, lze například využít metody brainstormingu.

Řešení

Individuální řešení.

Úkol 3

Výklad

Text blíže vysvětluje pojem propaganda.

Metodické poznámky

Úkol může být zpracován individuálně i skupinově. Žáci vyjmenovávají jednotlivé charakteristické znaky propagandy, popř. uvádějí příklady propagandy současných nedemokratických režimů.

Úkol 4**Výklad**

V úkolu je použit dobový tiskový materiál jako ukázka propagandy tištěných médií v Československu v 50. letech 20. století.

Metodické poznámky

Úkol může být zpracován individuálně i skupinově.

Řešení

Žáci hledají konkrétní jazykové prostředky, kterými se snaží autor zprávy ovlivnit jejich názor, např. hodnotící výrazy (*zákeřné přepadení zemědělců, zločin Američanů, neslýchaný zločin, barbarský čin* apod.), zjednodušené závěry (*Americká vláda se tak vlastně s cynismem sama k zločinu doznala*).

Úkol 5**Metodické poznámky**

Úkol může být zpracován ve výuce nebo jako domácí úkol.

Řešení

Výstupem úkolu mohou být informace o cenzurních zásazích v masových médiích v Československu (např. zákaz kritiky zemí Varšavské smlouvy a přítomnosti cizích vojsk, zřízení tiskového odboru), popř. propagandistický televizní seriál 30 případů majora Zemana apod.

Dvojice/skupiny prezentují své poznatky. Může být pojato jako dlouhodobější projekt.

Název pracovního listu:**14 | ZPRAVODAJSTVÍ A PUBLICISTIKA**

Průřezové téma: Mediální výchova.

Klíčové kompetence: *kompetence k učení, kompetence k řešení problémů.*

Autor: Miloš Mlčoch

Metodické poznámky k pracovnímu listu:

V diskuzi učitel žákům vysvětlí základní funkce zpravodajství (informativní) a publicistiky (formativní, přesvědčovací – persvazivní). Ve zpravodajství žurnalista nesmí vyjadřovat svůj názor, v publicistice se to po něm naopak vyžaduje.

Úkol 1**Výklad a metodické poznámky**

Cílem úkolu je upozornit na specifika zpravodajských a publicistických žánrů.

Řešení

Fejeton – publicistika, komentář – publicistika, oznámení – zpravodajství, reportáž – zpravodajství nebo publicistika (v žurnalistické praxi se používá reportáž zpravodajská s důrazem na informace a reportáž publicistická, která akcentuje beletristické rysy, interview – zpravodajství nebo publicistika).

Úkol 2**Výklad a metodické poznámky**

Žáci mají za úkol vystihnout základní myšlenku textu a vhodně ji formulovat. Učitel sleduje pestrost jazykových prostředků, atraktivnost a výstižnost titulku. Doporučujeme zadávat úkol pro dvojici žáků.

Řešení

Individuální.

Úkol 3**Výklad a metodické poznámky**

Cílem cvičení je rozvíjet stylizační schopnosti žáků. Učitel žáky upozorní, že texty musejí být čtivé, informačně nasycené, nemělo by docházet k nadměrnému opakování slov. Je třeba klást důraz i na přesné dodržení rozsahu.

Řešení

Individuální.

Úkol 4

Výklad a metodické poznámky

Cílem úkolu je rozšířit povědomí o specifických rysech novinářských žánrů. Zpráva pojednává o události, která již proběhla, oznámení je typ komunikátu, kde autor píše o události, která se teprve bude konat. V recenzi – podobně jako v dalších publicistických útvarech – je prostor pro vyjádření autorova osobního názoru.

Řešení

a) zpráva; b) recenze; c) inzerát

Úkol 5

Řešení

Pochvalná pasáž: např. Kamera Antonia Riestra i hudba Káji Maříka si ovšem skvěle rozumějí s Řehořkovou realizační odvahou a originalitou a výsledek je všechno, jen ne plagiát světových hitů nebo do sebe zahleděný experiment...

Kritická pasáž: Zdaleka nevychází vše, co bylo zamýšleno, a najdou se v něm i místa, kde film vysloveně lapá po dechu.

Název pracovního listu:

15 | ROZHLASOVÉ ZPRAVODAJSTVÍ

Průřezové téma: Mediální výchova.

Klíčové kompetence: *kompetence k učení, kompetence k řešení problémů.*

Autoři: Jaroslav Bartošek, Helena Daňková

Metodické poznámky k pracovnímu listu:

Výklad

Zpravodajská sdělení mají informovat o aktuálních událostech. Zpráva odpovídá na otázky **kdo, co, kdy, kde, jak** (někdy i **proč**).

Zprávu může vytvořit **jeden autor**, ale i **tým autorů**.

Forma zprávy může být **slovní** nebo **obrazová** (zpravodajská fotografie s popiskem nebo bez něj, statická nebo pohyblivá). Ke zpravodajství se počítá i servis včetně rubrik s řádkovými oznámeními.

Zpravodajské celky (rubriky a pořady) mohou také doplňovat stručné přehledy v podobě rozšířených titulků, nejvýznamnější zprávy, denní souhrn. Také v rozhlasu a televizi (RTV) se uplatňují noviny, deníky aj. Jazyk zpráv má být jednoduchý, srozumitelný a jasný, založený na neutrálních spisovných výrazech.

Seriózní zpravodajské sdělení **pohotově přináší věcnou informaci o aktuální události**. Má pojednávat o její **podstatě** a být **významné**, aby sloužilo k orientaci a k rozhodování. Událost má být podána **v potřebných souvislostech** a má obsahovat **vícestranné** (vyvážené, opozitní, někdy až konfliktní) názory. Dobrá je taková zpráva, která nutí adresáty k aktivitě. Kvalitní zpráva **nepřichází příliš brzy ani pozdě**.

Informační kvalitu zprávy tvoří její důležitost, maximální možná objektivita, přesnost, transparentnost, věcnost, vyváženost, různorodost, aktuálnost a srozumitelnost, podílí se na ní také dodržování norem žurnalistické etiky.

Protože většina zpráv pochází ze zprostředkovaných zdrojů, někdy neříkají, *co se stalo*, ale tlumočí to, *o čem se někdo vyjádřil, že se to stalo*, navíc ještě zpracované, upravené žurnalistou nebo editorem. Zpráva je méně hodnotná, neuvádí-li, *proč* a *jak* se něco stalo. Průměrný čtenář tak nezjistí podstatu žurnalistické informace, nepozná autentickou podstatu události. Nutné je proto naučit se zprávy číst, dekódovat. Pomůže dlouhodobá zkušenost nebo promyšlená mediální výchova.

Bulvární (*populární, lidové, žluté*) zpravodajství vzniklo v polovině minulého století v Anglii a odtud se rozšířilo do Spojených států amerických. Jeho zakladatelé i následovníci vycházejí ze stanoviska, že většina čtenářů se zajímá o informace, které souvisejí s pudem sebezáchovy, s potřebou zachování rodu a s uspokojováním ctižádosti. Tomu odpovídají témata jako strach, smrt, neštěstí a násilí (krev), erotika a sex, korupce a loupeže (peníze).

Bulvární zpravodajství často získává informace *klíčovou dírkou* ze soukromí významných osobností a zveřejňuje i informace z pochybných zdrojů. S oblibou si všímá senzací, skandálů, afér. Palcové titulky, krátké texty a barevné fotografie dovolují číst bulvární texty bez hlubšího a delšího soustředění. Uvádění informací do souvislostí se nepožaduje. Není-li k dispozici žádná šokující zpráva, může se i vymyslet. Pro bulvár je typická manipulace s informacemi a nekultivované až vulgární jazykové vyjadřování.

(Zdroj: BARTOŠEK, Jaroslav a DAŇKOVÁ, Helena. *Žurnalistika a škola*. 2. vyd. Frýdek-Místek: Ing. Václav Daněk, 2010, 207 s. ISBN 978-80-254-6459-5.)

Pravidla pro přepracování tištěných komunikátů do mluvené formy:

1. Obsah mluveného komunikátu by měl být řazen v tomto pořadí: **kdo, co, kdy, kde, jak a proč**. Pokud chceme zdůraznit aktuálnost události, dáme na první místo **kdy**, následuje **kde, kdo, co, jak a proč**.
2. Mluvené komunikáty by měly být jasné, srozumitelné a v kratších větách. Musíme mít na paměti, že se nemůžeme v mluveném textu vracet k jednotlivým slovům (jak je to možné v psaném textu).

3. Při přepracování delších psaných textů do mluvené formy vybíráme z obsahu jen to nejpodstatnější a řídíme se principem tzv. obrácené pyramidy, kdy nejprve stručně uvedeme vše důležité o události, následně podáváme vysvětlení.

Úkol 1

Metodické poznámky

Žáci se sami mají pokusit uvést rozdíly mezi tištěnými a mluvenými komunikáty. Učitel s nimi o problematice diskutuje.

Úkol 2

Metodické poznámky

Učitel žákům promítne na plátno (interaktivní tabuli) libovolnou tiskovou zprávu (např. tiskovou zprávu některé z veřejných institucí, lze ji snadno najít na jejích webových stránkách). S žáky se ji pokusí přepracovat do mluvené formy pro využití v rozhlasu. Úkol může být zpracován individuálně i skupinově.

Učitel může zvolit práci s tiskovou zprávou (je uvedena na internetové adrese: <http://www.policie.cz/clanek/ctyri-loupeze-se-zbrani.aspx>) ze dne 25. 2. 2010, která je uvedena i na PL.

Řešení

Verzi může být více, nabízíme např. tuto:

Novojičínské policisté zadrželi pachatele čtyř loupežných přepadení. Tři lupiči řádili na čerpacích stanicích, v herně a objektu s občerstvením. V kuklách, se střelnou zbraní, násadou od krumpáče a teleskopickým obuškem loupili peníze, zboží i mobilní telefony obsluhy. Kriminalisté během vyšetřování zajistili větší část lupu. Pachatelé jsou ve vazbě a hrozí jim až deset let vězení.

Úkol 3

Metodické poznámky

Žáci se mají samostatně pokusit vytvořit soubor pravidel pro přepracování tištěných komunikátů do mluvené formy. Učitel má dopředu k dispozici doporučená pravidla. Žáci srovnají svůj soubor s jeho pravidly. Úkol by měl být zpracován skupinově.

Pravidla pro přepracování tištěných komunikátů do mluvené formy:

1. Obsah mluveného komunikátu by měl být řazen v tomto pořadí: kdo, co, kdy, kde, jak a proč. Pokud chceme zdůraznit aktuálnost události, dáme na první místo kdy, následuje kde, kdo, co, jak a proč.
2. Mluvené komunikáty by měly být jasné, srozumitelné a v kratších větách. Musíme mít na paměti, že se nemůžeme v mluveném textu vracet k jednotlivým slovům (jak je to možné v psaném textu).
3. Při přepracování delších psaných textů do mluvené formy vybíráme z obsahu jen to nejpodstatnější a řídíme se principem tzv. obrácené pyramidy, kdy nejprve stručně uvedeme vše důležité o události, následně podáváme vysvětlení.

Úkol 4

Metodické poznámky

Žáci si vyzkoušejí mluvený projev při čtení přepracované zprávy na mikrofon. Mají se snažit o správný přízvuk a melodii věty, správně vyslovovat. (Učitel jejich projev zaznamená na MP3, případně na jiné médium.)

Název pracovního listu:

16 | MLUVENÉ TITULKY

Průřezové téma: Mediální výchova.

Klíčové kompetence: *kompetence k učení, kompetence k řešení problémů.*

Autoři: Jaroslav Bartošek, Helena Daňková

Metodické poznámky k pracovnímu listu:

Výklad

Mluvené titulky se v rozhlasovém a televizním vysílání (RTV) používají:

- v podobě přehledů na úvod delších zpravodajských pořadů (menu);
- na závěr delších pořadů, kdy tvoří souhrn nejdůležitějších informací;
- uprostřed delších pořadů, kdy upozorňují na zprávy, které budou následovat;
- ve stručných přehledech (některé stanice je vysílají každou hodinu i častěji), které zastupují vlastní zprávy;
- pro označení souborů zpráv určitého typu (domácí, zahraniční, ze sportu) anebo publicistickou část zpravodajských pořadů stejně jako názvy rubrik v tisku.

Spojovací titulky („oslí můstky“) uvádějí zprávy určitého typu: *Začínáme zprávami z domova. – Na závěr zprávy o počasí.* Ve zpravodajských pořadech jsou cenné, protože vytvářejí dojem celistvosti.

Zastřešovací promluvy spojují sdělení vztahující se k témuž tématu: *Dnešní den přinesl rekordní počet dopravních nehod.* (Následují čtyři zprávy o nehodách z různých míst.) – *Blíží se volby. Politické strany proto intenzivně jednájí.* *O víkendy měly své sjezdy tři z nich.* (Následují reporty zpravodajů.)

Report má formu delší zprávy, která obsahuje i prvky obraznosti, živý popis lidí, situace, okolností a podmínek, za kterých popisovaná událost vznikla.

Nahlášky jsou úvodní (kulisové) promluvy moderátorů RTV zpráv před samostatnými reporty. Nahlášky sestavují autoři (reportéři) a režii (editorům) či moderátorům je doručují v definitivní úpravě.

V tisku bulvární titulky vynikají velikostí písma a barvou. Doplnují je barevné fotografie s rozsáhlými popisky. Mnohým čtenářům to k tématu stačí a vlastní texty už ani nečtou: *Po dálnici létaly krvavé kosti* (Aha 7. 12. 2006), *V knihovně visí nahé úřednice* (Blesk 7. 12. 2006). V rozhlasovém a televizním vysílání jsou rozdíly mezi bulvárními a seriózními mluvenými titulky v obsahu sdělení a ve volbě jazykových prostředků.

(Zdroj: BARTOŠEK, Jaroslav a DAŇKOVÁ, Helena. *Žurnalistika a škola*. 2. vyd. Frýdek-Místek: Ing. Václav Daněk, 2010, 207 s. ISBN 978-80-254-6459-5.)

Úkol 1

Metodické poznámky

Žáci mají diskutovat o titulcích zpráv veřejnoprávních RTV médií a soukromých RTV médií v ČR, a to na základě vlastní zkušenosti diváka/posluchače.

Úkol 2

Metodické poznámky

Žáci mají srovnat mluvené titulky (tzv. headlines) v Událostech České televize (ČT) a ve Zprávách televize Prima family (jedná se např. o počet titulků na úvod zpravodajského pořadu /menu/, žáci mají zjistit, zda přehledy obsahují i části reportů, zda moderátoři používají v přehledech tzv. oslí můstky.). Pro realizaci tohoto úkolu poslouží archiv ČT a televize Prima family. Úkol by měl být zpracován skupinově.

Úkol 3

Metodické poznámky

Žáci mají za domácí úkol srovnat mluvené titulky odpoledních zpráv Českého rozhlasu a některé soukromé rozhlasové stanice (jedná se např. o počet titulků na úvod zpravodajského pořadu /menu/, žáci mají zjistit, zda moderátoři používají v přehledech tzv. oslí můstky.). Svá zjištění prezentují v následující vyučovací hodině. Úkol č. 3 je možné provést i ve vyučování. Je ale potřeba, aby vyučující pořídil/pořídila záznamy zpravodajství pro srovnání.

Úkol 4

Metodické poznámky

V rámci tématu Rozhlasové zpravodajství měli žáci za úkol přepracovat libovolnou tiskovou zprávu do mluvené formy. Nyní pro tuto zprávu vytvoří mluvený titulek.

Úkol 5

Metodické poznámky

Žáci mají vytvořit mluvené titulky pro úvodní přehled seriózních a bulvárních rozhlasových zpráv. Pracovat budou ve skupinách. Vyučující jim rozdá pět krátkých seriózních a pět krátkých bulvárních zpráv (bez titulků) z tisku. K těmto sdělením žáci vytvoří titulky vhodné pro rozhlasové vysílání, následně je přečtou nahlas. Vyučující jejich počínání natočí. Použít může např. MP3 a mikrofon nebo videokameru. Vyučující žáky seznámí se záznamem. Žáci shrnou rozdíly mezi bulvárními a seriózními mluvenými titulky.

Název pracovního listu:**17 | PROČ EXISTUJE REKLAMA?**

Průřezové téma: Mediální výchova.

Klíčové kompetence: *kompetence k učení, kompetence k řešení problémů.*

Autorka: Helena Daňková

Metodické poznámky k pracovnímu listu:**Výklad**

V masových médiích vyjadřuje pojem **reklama** jakékoli veřejné oznámení pro podporu prodeje, koupě, nájmu výrobku či služby, k propagaci věci nebo myšlenky nebo k vyvolání jiného účinku, který požaduje zadavatel reklamy. Termín **propagace** pochází z latinského slova „propagatio“, znamená rozmnožování, rozšiřování.

Reklama může mít cíle ekonomické (zisk, zvýšení tržby, odbytu, podílu na trhu) a psychologické (postavení na trhu, známost firmy, upřednostnění firmy). Tvůrce reklamy zajímá technický rozptyl (počet dosažitelných osob, počet odezvy).

Typy reklamy z hlediska zaměření na médium (nosič informací):

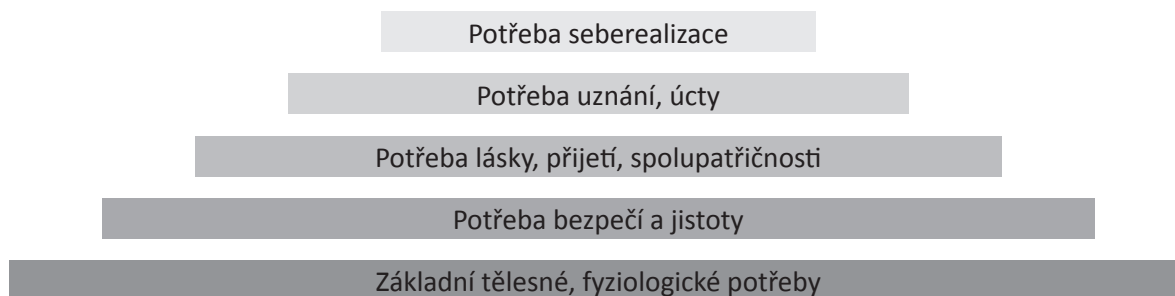
1. tištěná (v novinách, časopisech, na letácích, v inzertních novinách a časopisech, na billboardech, plakátech – venkovní reklama atd., jedná se o texty a obrázky);
2. rozhlasová (v rádiích tzv. mluvené spoty, většinou „podbarvené“ hudbou);
3. televizní (v televizi tzv. hrané spoty, „podbarvené“ hudbou, kromě zvuku je zde obrazové vyjádření, tele-shopping);
4. internetová reklama (na internetových portálech, jedná se o texty a obrázky).

Typy reklamy z hlediska zaměření na předmět:

1. komerční (např. reklamy na automobily);
2. sociální (např. reklama na práci fondu UNICEF);
3. politická (např. reklamní plakáty politických kandidátů v předvolebním boji).

Reklamní strategie říká, jakého cíle má reklama dosáhnout, koho (jakou cílovou skupinu) má oslovit a zaujmout, jaké médium reklamou cílové skupině ukáže, co reklama sdělí po obsahové stránce (text) a jakou formou bude zmíněný obsah prezentován. Na strategickou část vzniku reklamy proto navazuje tzv. **kreativní návrh**, kdy se kreativní tým (např. výtvarníci, režiséři, fotografové atd.) snaží o originální a zároveň kvalitní řemeslné zpracování informace, která také musí být pro cílovou skupinu **důležitá**.

Tvůrci reklamních sdělení využívají různých přesvědčovacích prostředků, aby cílovou skupinu **zaujali a přispěli** k jejímu rozhodnutí reagovat na reklamu kladně (např. koupit nějaký výrobek či službu). Zmíněné prostředky se mnohdy opírají o základní lidské potřeby, jak je popsal a do pyramidy seřadil americký psycholog Abraham Harold Maslow. Podle jeho teorie má člověk pět základních potřeb – od nejnižších po nejvyšší.

(Zdroje: http://cs.wikipedia.org/wiki/Abraham_Maslow;

SVĚTLÍK, Jaroslav. *Marketing – cesta k trhu*. Plzeň: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, 2005. 340 s. ISBN 80-86898-48-2.)

Přesvědčovacími prostředky, které mají zákazníka přimět, aby na reklamu reagoval kladně, jsou např.:

1. Hodnoty – zadavatelé a autoři reklam chtějí zákazníky přesvědčit, že pokud si koupí drahý kvalitní výrobek (např. velmi drahé hodinky), zařadí se mezi úspěšné a bohaté osoby.
2. Strach a trest – některé reklamy nepřímo odkazují na negativní důsledky, které mohou nastat, pokud si potenciální zákazník vyzdvihovalý výrobek nebo službu nekoupí (např. reklama na vakcínu proti klíšťové encefalitidě apod.). V reklamách, které se opírají o potřebu jistot a bezpečí, také můžeme vidět využití různých průzkumů (např. čtyři z pěti žen doporučují...).
3. Odměna – některé reklamy na potenciální zákazníky tlačí, slibují jim, že pokud si např. pořídí větší množství vychvalovaného produktu nebo si ho zakoupí ihned (příkladem je teleshopping – „...pokud si koupíte náš výrobek do 30 minut, získáte od nás navíc zdarma...“), dostanou nějaký dárek apod.
4. Přednosti výrobku nebo služby – reklama potenciálním kupujícím (cílové skupině) ukazuje jen klady propagovaného produktu, nesděljuje všechno.
5. Celebrity – reklama má u členů cílové skupiny vyvolat dojem, že pokud si propagovaný výrobek nebo službu zakoupí, zachovají se jako známé osobnosti a že také mohou díky tomuto rozhodnutí jako tyto osobnosti např. vypadat, žít jako ony (např. reklamy na kosmetiku, léky).
6. Časté opakování – reklamní sdělení, které je často vidět a slyšet, si členové cílové skupiny lépe a přesněji zapamatují. Tvůrci reklam přitom spoléhají na to, že pokud si zákazník nepotřebuje propagovaný produkt koupit nyní, objeví se u něj potřeba koupě později a zapamatování situaci zjednoduší.
7. Humor – reklamy s jeho využitím vyvolávají v člověku příjemné pocity, snáze a déle se pamatují. Humor pomáhá vytvořit pozitivní dojem z reklamního sdělení, okamžitě upoutává pozornost členů cílové skupiny, zároveň je k ničemu nenutí. Je ovšem nutné, aby byl použit s citem a ve vhodný moment. Výrobek nebo službu totiž může podpořit, ale (pokud je jeho zařazení nevhodné) také jim uškodit.
8. Brnkání na city cílové skupině – je používáno především v sociální reklamě (např. pro UNICEF).
9. My všichni – tento prvek může některým reklamám velmi pomoci (pokud se jedná např. o společnou zábavu – T-Mobile – společné zážitky, reklamy na pivo, destiláty).

Tvůrci reklam by se měli při své práci chovat eticky. Měli by se snažit o slušnost, pravdivost, čestnost a společenskou odpovědnost reklamy. V ČR proto funguje **Rada pro reklamu**. Sdružuje zadavatele a tvůrce reklamy; vytvořila etický kodex reklamy, jehož cílem je pomáhat tomu, aby byla reklama v ČR pravdivá, slušná a čestná. Kvalitní tvůrce reklamních textů musí ovládat jazyk, zná řeč jednotlivých skupin lidí, ví, jak mluví odborníci, technici, lidé z ulice (je to důležité pro správné zacílení reklamy). Text reklamy by měl znít přirozeně, neměl by příliš zobecňovat, vychvalovat. Pro co nejosobnější tón textové reklamy se její autoři nesnaží oslovit celou cílovou skupinu, ale jejího typického zástupce. Žádaná je také **jednoduchost a srozumitelnost textu**. Neměla by se v něm objevovat složitá souvětí, neznámá slova. Příliš dlouhý text může čtenáře odradit od čtení. Přesný a konkrétní text připoutá větší pozornost a snáze si jej lidé zapamatují.

(Zdroj: DAŇKOVÁ, Helena. Didaktika mediální výchovy. Zlín, 2009. Bakalářská práce (Bc.). Univerzita Tomáše Bati ve Zlíně. Fakulta humanitních studií)

Úkol 1

Metodické poznámky

Žáci mají diskutovat o tom, proč existuje reklama, komu je určena, kdo z ní má prospěch.

Řešení

Funkce reklamy je v podstatě trojí: *informuje* o výrobku či službě (jedním slovem lze říci *o zboží*), *vybízí* veřejnost k zájmu o zboží (podněcuje k návštěvě, ke koupi, k aktivitě) a *připomíná* (značku, firmu, dobrou pověst, tradici aj.). Masmédia zveřejňují reklamu se zájmem, protože pro většinu z nich (kromě veřejnoprávních) jsou příjmy z reklamy hlavním zdrojem zisku, jednak tímto způsobem plní povinnost informovat veřejnost. Reklama je prospěšná producentům výrobků a služeb, reklamním agenturám a médiím. Náklady na reklamu nakonec zaplatí spotřebitelé, protože producenti je zahrnují do cen.

Úkoly 2, 3

Metodické poznámky

Žáci mají vyhledat v tištěných médiích reklamní sdělení, zjistit jejich počet v jednotlivých tiskovinách a následně tiskoviny srovnat podle počtu reklamních sdělení a nákladu. Na list A4 mají zapsat, jakou reklamu znají z rozhlasových a televizních médií (RTV médií), internetu, tištěných médií (novin, časopisů, letáků, billboardů), dopravních prostředků (letáky uvnitř, polepy na vozidlech), z tzv. citylightů. Úkol č. 2 by měl být zpracován skupinově, úkol č. 3 individuálně.

Úkol 4

Metodické poznámky

Žáci mají společně srovnat podíl zaznamenané tzv. komerční, sociální, politické televizní reklamy (mají pracovat s výsledky, které získali v rámci předchozího úkolu).

Úkol 5

Metodické poznámky

Žáci mají v tisku vyhledat tzv. komerční, sociální, politické reklamy a určit jejich četnost. Zároveň mají zapsat, v jakých typech tištěných médií (noviny – deníky, časopisy) převládá komerční, sociální, politická reklama. Zároveň rozliší reklamní sdělení z hlediska zaměření tištěných médií na cílové skupiny čtenářů (v časopisech pro ženy převládají jiné reklamy než např. v časopisech pro rybáře).

Úkol by měl být zpracován skupinově.

Úkol 6

Metodické poznámky

Žáci mají ve vyhledaných tiskových nebo RTV reklamách (z předchozích úkolů) určit přesvědčovací prostředky (i na základě hierarchie potřeb A. H. Maslowa). Úkol by měl být zpracován skupinově.

Úkol 7

Metodické poznámky

Žáci mají za domácí úkol samostatně písemně zhodnotit libovolnou tiskovou reklamu z libovolných novin nebo časopisů (jak se jim líbí obrázek, text, písmo, zda je reklama ovlivnila natolik, že mají chuť si propagovaný produkt koupit). Zároveň uvedou, s jakými přesvědčovacími prostředky se ve vybrané reklamě setkali, jaké cílové skupině byla reklama zřejmě určena.

Úkol 8

Metodické poznámky

Žáci se pokusí vytvořit tiskovou reklamu školní jídelny. Nejdříve mají diskutovat o náročnosti úkolu, také o tom, jaký cíl by měla jejich reklama splnit, poté rozhodnou, jaké přesvědčovací prostředky v reklamě využijí. Na závěr své reklamy srovnají a vyberou nejzdařilejší z nich. Úkol by měl být zpracován skupinově.

Úkol 9

Metodické poznámky

Žáci mají srovnat dvě televizní reklamy, které mají něco společného (propagují podobný sortiment, např. výrobky denní potřeby, potraviny; jedná se o stejný druh prodejny, např. supermarkety; společnou cílovou skupinu atd.). Dobře se pro toto srovnání hodí televizní reklamy Penny Market – hudební a Lidl je levný – Limessa, viz <http://www.televiznireklamy.cz/novinky025.php> a reklamní spoty na CD-ROMu.

Žáci mají odpovědět na otázky:

1. Co reklamy propagují?
2. Komu (jaké cílové skupině) jsou reklamy určeny?
3. Jaké přesvědčovací prostředky zadavatelé a autoři reklam zvolili?

Řešení

Reklama Penny Market – hudební propaguje nákup v Penny Marketu, převážně se jedná o potravinářské zboží. Reklama Lidl je levný – Limessa propaguje nákup v prodejně Lidl, převážně potravinářského zboží. Obě reklamy jsou zacíleny na domácnosti, v prvním případě je prostředí obchodu prezentováno jako výjimečné místo, kam chodí nakupovat výjimeční lidé, např. žena jménem Penny. Reklama upozorňuje na nejlepší ceny, vystupují v ní celebrity Miloš Pokorný a Roman Ondráček (české hudební duo Těžkej Pokondr), reklama často opakuje název Penny, obsahuje prvky humoru. Reklama Lidl je levný – Limessa propaguje zboží v souvislosti se zdravým životním stylem, v době, kdy kamera zabírá ženu, je řeč o štíhlé linii, když je v záběru muž, reklama hovoří o zdravém životním stylu. I v této reklamě se objevuje opakování a vyzdvihování přednosti výrobku.

Název pracovního listu:**18 | JAZYK A OBSAH TISKOVÉ REKLAMY V MINULOSTI**

Průřezové téma: Mediální výchova.

Klíčové kompetence: *kompetence k učení, kompetence k řešení problémů.*

Autorka: Helena Daňková

Metodické poznámky k pracovnímu listu:**Výklad**

Reklamní texty by měly splňovat řadu kritérií, která vycházejí z požadavků reklamních sdělení. Již reklamní odborníci 30. let min. století doporučovali spíše kratší logické, srozumitelné texty bez cizích slov; dostatečnou velikost písma; taktní podobu vyobrazení/textu; přítomnost přiléhavého a slušného humoru; pravdivé vyznění; jasné určení typického zástupce cílové skupiny. Očekávali od reklamy okamžité upoutání pozornosti čtenáře. Současní odborníci navíc doporučují konkrétnost, přesnost a jednoduchost vyobrazení/textu, přitom textovou a obrazovou nápaditost; efektivní titulek (je umístěn pod obrázkem); posloupnost: ilustrace, titulek a text; osobní, příjemný tón reklamy; jasné poslání (víme, co má reklama komu sdělit); snadnou zapamatovatelnost.

Úkol 1**Metodické poznámky**

Nejprve o vybraných reklamách s žáky diskutujte, pokuste se společně pojmenovat nejzřetelnější rozdíly. Posuďte reklamy Elida 1–4, Taft, Pure Active, Fa Deo Active Pearls, Auto Škoda 1 a 2, Automobilové novinky General Motors v roce 1930 – 1 a 2, Nová Škoda Fabia. Od žáků nežádáme odbornost. Záměrem je přinutit je o reklamách (textech, obrázcích, cílech) přemýšlet. Úkol může být zpracován ve dvojicích i skupinově.

Úkoly 2, 3**Metodické poznámky**

Proberte s žáky jednotlivá kritéria pro posouzení reklamních sdělení, jsou srozumitelná. Texty jsou dobře vidět v provedení ve fóliích nebo na CD, kde se dají podle potřeby zvětšovat. Vysvětlete žákům pojem cílová skupina. Úkol může být zpracován ve dvojicích i skupinově.

Cílová skupina je skupina lidí, která má společné určité znaky. Zajímá inzerenty, zadavatele a tvůrce reklamy. Chtějí ji oslovit.

Řešení**Reklama – Elida 2**

- Při posuzování každé z nabídnutých reklam vyberte z následujících možností (kritéria stanovená reklamními odborníky 30. let min. století), vybrané podtrhněte:
 - logičnost × nelogičnost, srozumitelnost × nesrozumitelnost, taktní (lidskost) × netaktní podoba vyobrazení/textu;
 - přítomnost × nepřítomnost cizích slov; (**slovo Shampoo – šampón**)
 - textová dotace (krátké × nežádoucí dlouhé věty, souvětí, odstavce, délka celého textu);

- d) velikost písma (dostatečná × nedostatečná);
 - e) lež × pravdivé vyznění;
 - f) určení × neurčení typického zástupce cílové skupiny; (**ženy – sportovkyně**)
 - g) okamžité upoutání × nepoutání pozornosti čtenáře;
 - h) přítomnost × nepřítomnost přiléhavého a slušného humoru.
3. Při posuzování každé z nabídnutých reklam vyberte z následujících možností (kritéria stanovená současnými reklamními odborníky), vybrané podtrhněte:
- a) forma zpracování (pouze text, text a obrázek/foto, pouze obrázek/foto);
 - b) konkrétnost × nekonkrétnost, přesnost × nepřesnost, srozumitelnost × nesrozumitelnost a jednoduchost × složitost vyobrazení/textu;
 - c) přítomnost × nepřítomnost cizích, neznámých, zbytečných slov, klišé, frází; (**slovo Shampoo – šampón**)
 - d) efektivita × neefektivita titulku (efektivní titulek je umístěn pod obrázkem);
 - e) textová dotace (krátké × nežádoucí dlouhé věty, souvěťí, odstavce);
 - f) doporučená posloupnost: ilustrace, titulek a text – splněna × nesplněna;
 - g) lež × pravdivé vyznění;
 - h) tón textové reklamy (osobní × neosobní, příjemný × protivný, přikazovačský); (**Reklama přímo oslovuje cílovou skupinu, objevuje se i přikazování: „Kdo správně pěstuje sport, musí si správně přestři vlasy.“**)
 - i) textová a obrazová nápaditost, originalita × nuda; (**Jde o názor, někomu se může zdát reklama nápaditá, někomu nudná, je to věc subjektivního posouzení.**)
 - j) poslání reklamy (víme × nevíme, co má reklama sdělit a jaké cílové skupině, kdo je jejím typickým zástupcem); (**ženy – sportovkyně**);
 - k) snadná × nesnadná zapamatovatelnost.

(Zdroj: DANĚK, Václav. *Zobrazení ženy v reklamě, historické srovnání*. Zlín, 2011. Diplomová práce. Univerzita Tomáše Bati ve Zlíně. Fakulta multimediálních komunikací. Ústav marketingových komunikací.)

Název pracovního listu:**19 | DOSTANE VÁS**

Průřezové téma: Mediální výchova.

Klíčové kompetence: *kompetence k učení, kompetence k řešení problémů.*

Autor: Rostislav Konopa

Metodické poznámky k pracovnímu listu:**Úkol 2****Výklad**

Aktivita je založená na rozboru reklamních spotů tří největších výrobců nealkoholických nápojů na českém trhu: coca-coly, pepsi a kofoly. Žák si uvědomuje různé roviny reklamního sdělení.

Cíle aktivity:

- porozumí základním metodám působení reklamy na konzumenta,
- rozeznává manipulativní komunikaci v reklamě,
- dokáže odhalit skrytý obsah reklamního sdělení a zaujmout k němu kritický postoj,
- zvažuje marketingové nástroje, které reklamní tvůrci používají k prosazení výrobku na trhu.

Řešení**Cíl reklamy:**

Cílem všech reklamních spotů je samozřejmě zakoupení výrobku, nápoje. Každý z nich to dělá ovšem jinou formou a jinými prostředky.

Coca-cola: reklamní sdělení není apriorně zaměřeno na konkrétní věk, vyskytují se v něm děti, dospělí, mládež i stařenka. Má navodit pocit, že pít coca-colu je vyjádřením moderního stylu. Prostě je in a je pro všechny, kdo si troufají ji zkusit. Důraz je na pospolitost, nápoj spojuje všechny (kromě padouchů ☺). Je řetězem, poutem bez rozdílů peněz, věku i společenského statusu.

Pepsi: spot je v tomto případě zaměřen na dospívající mládež a mladistvé. Tvůrci chtějí zobrazit nápoj jako něco výjimečného, co se s jiným nápojem prožít nedá. (*Prožitek je v reklamě často nejdůležitější částí propagace výrobku.*) Pepsi je zobrazována jako něco, co člověka vytrhne z nudy a všednosti. Rozuměj: bez pepsi nic podobného neprožiješ.

Kofola: reklama je úsporná v obsazení postav. Odehrává se v období Vánoc (*tvůrci nezapomenou zmínit, že „pravých, českých“*). To je velmi podstatný rys, absence nápoje u nás doma má vyvolat potřebu neúplnosti, necelostvosti celého obrazu Vánoc. Proto si jej máme zakoupit. Propaguje kofolu a zároveň vánoční svátky. Tatínek s holčičkou má spot zaměřit na rodinu.

Přesvědčování

Coca-cola: efekt reklamy je založen na ztvárnění šotu jako počítačové hry. Neužívá žádné logické argumenty, staví vše na pocitu diváka. Rozuměj: chceš se cítit jako náš hrdina? Vidíme jen kladné emoce, hrdina je takový Mirek Dušíň z Rychlých šípů, i když ze začátku se tak nejeví.

Pepsi: po požití pepsi se teprve „dějí“ věci. Mladý muž, který je zároveň malý a hubený, „sbalí“ dívku, po níž se na večírku dívají snad úplně všichni. Děj není chronologický, ale retrospektivní. „Earlier“ znamená dříve...,

o dost dříve, ještě dříve atd., až se dostaneme na samotný začátek. Pití pepsi mu dodává sebejistotu, stává se z něj neodolatelný svůdce.

Kofola: „Užij si Vánoce se vším všudy,“ hlásá reklama na kofolu. Říká se to tak vážně, jako by to snad ani nebyla nadsázka. Tvůrci diváka přesvědčují, že bez kofoly to nepůjde, když to zvládneš, tak to „neřeš“. I když tatínek krade v lese stromeček a měl by být po zásluze potrestán, máme mu držet palce.

Činnost a situace

Coca-cola: sportovní auto se řítí do čtvrti, která má působit jako ghetto či jako čtvrť, do které bychom neměli moc chodit. Vystoupí mladý muž v kožené bundě, stáhne si na okamžik sluneční brýle, abychom viděli, že je to pohledný drsňák. Chováním působí jako gangster. Černoši na chodníku při zaskřípění brzd utečou, obchodník stáhne roletu. Vtrhne do obchodu, vyděsí prodavače, který si myslí, že je to přepadení. Hrdina však sáhne do chladicího boxu, vytáhne coca-colu, hlučně zaplatí a odejde. Na ulici vytáhne řidiče z automobilu (*luxusní sportovní vůz červené barvy*), který si myslí, že jde o loupež. K jeho překvapení jde jen o „obdarování“ a přituknutí nápojem. (Pozn.: *Ani James Bond nikdy nepije sám.* ☺) Všimněme si, že nápis je zřetelně na obou lahvích vidět. Projde kolem hráče na kytaru, jemuž věnuje „balík“ bankovek. Bankovnímu strážci hodí peníze, které by jinak ztratil, a nezapomínejme, že od té chvíle mu všichni mávají. Bezdomovci, tlačícímu nákupní vozík se svými věcmi, daruje svoji koženou bundu a strčí ho do auta se čtyřmi krasavicemi (*samozřejmě že v odpovídajícím kabrioletu*). Ty ho přijmou s otevřenou náručí. Náš hrdina mezitím „sejme“ zloděje, který ukradl kabelku stařence. A už s ním všichni tančí, kdo netančí, není v klipu. Všichni našemu hrdinovi kynou a mávají. Čím víc se blíží konec reklamy, je klip barevnější. Na závěr hýří třpytem a barvami. Nápis „*ukaž, co v sobě máš*“ obsahuje všechny zásadní teplé barvy, které se v klipu objevily: dominuje červená, žlutá, oranžová, světle modrá, růžová.

Klip zobrazuje bezstarostnost, styl, expresivitu hl. hrdiny. Je představen jako zachránce. Reklama posiluje stereotyp „*zevlujících*“ černochů, všeobecnou solidaritu a ohleduplnost (*bezdomovce by rozhodně na projížďku autem nikdo nevzal*).

Pepsi: Mladý muž ukazuje svému příteli fotografii z večírku předchozí noci. Přítel uznale vidí na fotografii svého kamaráda v objetí půvabné mladé ženy. Děj běží pozpátku. Postel, večírek, kde křepčí „*chobotnice*“ s mladou ženou. Poté, co se oba přátelé chtějí napít pepsi (*nápis na láhvi je samozřejmě zřetelně vidět*), jsou „*omráčeni*“ příchodem dívky, která si koupí láhev nápoje z automatu. S hlavním hrdinou si všimneme, že na jejím rameni je „*vytětovaná*“ chobotnička. Usměje se a zhluboka se napije (*prsty jsou nepřírozeně nízko, tak aby byl vidět nápis na láhvi*). Objeví se nápis: „*Odvaž (troufni si) se víc.*“

V reklamě vystupují pouze mladí lidé. Ve spotu nalezneme stereotypní představu půvabné dívky svolné k sexu. Reklama sděluje: Pití pepsi ti dodá sebedůvěru.

Kofola: Tatínek s holčičkou jdou zasněženým lesem. Muž je oblečen v kožich a beranici, má působit bezprostředně a láskyplně, dceru vede za ruku, v druhé táhne sánky. Vtip reklamy je založen na přísloví „*o zlatém prasátku*“, které uvidí každý, kdo na Štědrý den drží půst. Ačkoli tam slovo Štědrý den nepadne, tvůrci obecně předpokládají, že všichni toto přísloví znají. Při řezání stromečku je tatínek zaneprázdněn tak, že si kance nevšimne. Jeho reakce má samozřejmě působit komicky. Stromeček se zláme poté, co tatínek s dcerkou prchají před divokým prasetem pryč. Teprve tehdy se objeví samotný výrobek. Používání malých dětí v reklamách je běžný trik. Působí na city, vytvářejí pocit starostlivosti, bezpečí, ochrany atd.

Prostředky

V reklamách jsou využívány kontrastní barvy. Každý ze spotů se snaží podtrhnout výjimečnost nápoje nikoli jeho chutí, ale důraz je kladen na pocit. U coca-coly je to pocit drsňáka, co všechno zvládne, spotřebitel pepsi se přestane stydět a stane se z něj svůdce, který může vypadat jakkoliv a stejně „*sbalí*“ nejkrásnější holku na večírku, kofolu může pít jen ten, který vše dokáže mít pod kontrolou. Důraz je na dynamiku a logo, které musí být vždy vidět.

Můžete se na závěr žáků zeptat, kterému nápoji dávají přednost před jinými a proč?

Název pracovního listu:**20 | REKLAMNÍ KAMPANĚ**

Průřezové téma: Mediální výchova.

Klíčové kompetence: *kompetence k učení, kompetence k řešení problémů.*

Autor: Rostislav Konopa

Metodické poznámky k pracovnímu listu:

Aktivita ukazuje na analýze pěti automobilových značek různé postupy a cíle reklamy: jak ovlivnit a získat zákazníka.

Cíle aktivity:

- rozpoznat a pojmenovat základní funkce reklamy,
- rozpoznat manipulativní komunikaci v reklamě,
- kriticky posoudit reklamní kampaň a mediální sdělení,
- analyzovat skrytá sdělení v reklamě,
- vyjádřit svůj postoj k reklamě a k působení propagandy.

Úkol 2

Řešení:

Co očekáváme od automobilu?

1. bezpečnost,
2. „přijatelný“ výkon (je relativní, pro někoho je 70 kWh málo, pro někoho ne),
3. přiměřenou cenu,
4. kvalitu,
5. spolehlivost,
6. dobré jízdní vlastnosti,
7. šetrnost k životnímu prostředí,
8. nízkou hlučnost,
9. komfort,
10. nízkou spotřebu paliva.

(Žáci mohou i vymyslet další příklady, zapište je.)

Úkol 3

Výklad

Film začíná pozoruhodnými titulky: „*Krátký film Praha present Happy Journey*“. Základem reklamy je jednoduchý příběh, ukázková cesta z Prahy přes Český Krumlov do zasněžených hor. Řidič ukazuje schopnosti automobilu na dálnici, v úzkých uličkách města, v různém terénu a za různých povětrnostních podmínek. Celou dobu jízdy jej pronásleduje policie, které bravurně a sebevědomě uniká. Řidič používá rukavice a při kaskadérském kousku helmu. Policisté jej dostihnou, pokutu ale nedostane, pouze „informují“ kolegy, čeho jsou svědkem, jaké má vůz schopnosti, jak vše zvládá, jak je chlazený, jaké má pérování, a přeje mu „šťastnou cestu“. Reklama hýří optimismem, provází ji dobová hudba s prvky hvízdání na začátku i konci, pokuty za překročení rychlosti, nebezpečnou jízdu a dalších prohrěšků se nedočkáme. Policisté jsou oblečení do uniform připomínající francouzské četníky. Tatra 603 byl převážně reprezentativní vůz určený k přepravě na delší vzdálenosti. Automobil vynikal na svou dobu nezvyklými aerodynamickými tvary, prostorem pro 6, později pro 5 osob. Maximální rychlost byla 160 km/h. Největší produkce bylo dosaženo v průběhu normalizace.

Úkol 4

Výklad

Jihokorejská automobilka Kia vznikla v roce 1944. Dnes je součástí automobilky Hyundai. Reklama na vůz Kia Optima je pojatá jako akční příběh. Vůz ukradne policista, poté co připoutá mladý pár želičky k policejnímu motocyklu. Policista je poté odchycen jakýmsi magnetickým projektilem mužem v helikoptéře, který jej unáší nad moře. Policista vyskakuje z visícího auta do moře (v titulcích dole je miniaturním písmem uvedeno, že to nemáte zkoušet), helikoptéra nese auto k jachtě s názvem Desire (Touha), kde jej již vyhlíží muž obklopený dvěma bodyguardy a třemi dívkami v bikinách. Děj se výrazně zrychluje: než doletí helikoptéra k jachtě, vynoří se z mořských vln Poseidon s trojzubcem, získává po odražení helikoptéry automobil do svých dlaní, odkud mu jej vyfoukne létající talíř. Mimosmšťan si za potlesku ostatních kamarádů automobilu dlouho neužije, mayský velekněz jej jakousi časovou smyčkou přemístí mezi mayské pyramidy. Klip končí titulkem „Příběh jedné jízdy.“

Úkol 5

Výklad

Děj reklamy vychází z problémů životního prostředí. Začátek ukazuje tající a hroutící se led do moře, v němž na ledové kře leží bílá medvědice. Ta doplave k zalesněnému břehu, jde lesem, poté ji vidíme ležet pod dálničním průchodem, kráčet po kolejích, na nichž si hraje s motýlem, a po silnici, po níž jezdí kamiony, dojde do nočního velkoměsta. Projde nočním městem a ráno překvapí muže u auta, u něhož se postaví na zadní nohy a „obejme“ ho. Ten je zprvu vyděšen, ale pak se k ní přitulí.

Celý klip doprovází dojemná hudba. Hlas upozorňuje, že „*Nissan Leaf je stoprocentní elektromobil. Inovace pro planetu. Inovace pro všechny*“.

Leaf je první stoprocentní elektromobil automobilky Nissan. Denní dojezd je podle výrobce zhruba 160 km. Reklama pracuje se zjevným motivem globálního oteplování. Medvěd lední se vyskytuje na severním pobřeží Severní Ameriky, Asie a v Grónsku. Lední medvěd patří mezi kriticky ohrožené druhy kvůli stále zmenšující se tloušťce ledu v severních oblastech. Ačkoli patří mezi vynikající plavce, dokáže uplavat až i několik kilometrů, a nemá přirozené nepřátele krom člověka, je ohrožen globálním oteplováním. Přátelství s člověkem je jasná nadsázka, medvěd lední je šelma, které by se člověk v přírodě měl vyhnout. Osobní setkání s ním je v přírodě velmi nebezpečné. Otázku vzbuzuje i „ekologičnost“ elektromobilů. Neprodukují sice žádné emise jako spalovací motory, ale elektrobaterie je nutné recyklovat. Nabíjení baterií se provádí prostřednictvím elektrického

proudu, který musí vyrobit elektrárna, v současné době převážně atomová nebo uhelná. Ani jedna z nich nevyrábí proud ekologicky, i když o jaderné energii se tvrdí, že je „ekologická“ a „čistá“. Měli bychom se pak zamyslet nad tím, proč je nutné tisíce let skladovat jaderný odpad a trvalé úložiště stále neexistuje. Podle logiky reklamy by medvěd mohl klidně objímat tramvaj nebo elektrickou lokomotivu. Obě pohání elektrina a jsou považované za ekologickou dopravu.

Úkol 6

Výklad

Mini Countryman je jedno z nejmenších aut s náhonem na čtyři kola na trhu. Je ukázkou globální spolupráce: britská automobilka Mini patří pod koncern BMW, technika je převážně německá, design britský a výroba automobilu probíhá v Rakousku. Byl koncipován jako lehké terénní auto a částečně vyprojektován pro závodní rallye.

Tématem klipu je honička ve městě. Auto se před první překážkou „množí“ a následuje divoká jízda ulicemi města, při níž jsou porušena snad všechna pravidla bezpečnosti provozu. Pasažéři auta jsou připoutaní a jízdou se vesele baví. Jedině při míjení policistů auto přibrzdí a dodržuje předpisy. Jinak si automobil jezdí, jak a kudy chce. Vrcholem je skok ze srázu přes střechy domů na loď, která odráží od přístavního mola. Reklama má svižnou hudbu doprovázející rychlou jízdu automobilu.

Úkol 7

Výklad

Reklama má velice plochý děj. Ve městě se všichni obyvatelé dusí exhalacemi z výfukových plynů, automobily, kamiony, autobusy znečišťují ovzduší takovým způsobem, že se v městě prakticky nedá dýchat. Smog prorazí rázně naleštěný automobil BMW, který vzbuzuje údiv všech přihlížejících. BMW je představen jako čistý, tichý a silný automobil s dieselovým motorem.

Název pracovního listu:**21 | REKLAMNÍ ŘEČ SLEV**

Průřezové téma: Mediální výchova.

Klíčové kompetence: *kompetence k učení, kompetence k řešení problémů.*

Autor: Rostislav Konopa

Metodické poznámky k pracovnímu listu:

Aktivita se zaměřuje na reklamní slevy. Na různých typech produktů a služeb se žáci pokoušejí odhalit konkrétní informaci o slevě a jejím zaměření se na zákazníka.

Cíle aktivity:

- rozpoznat a pojmenovat základní funkce reklamy,
- rozpoznat manipulativní komunikaci v reklamě,
- kriticky posoudit reklamní kampaň a mediální sdělení,
- analyzovat skrytá sdělení v reklamě,
- vyjádřit svůj postoj k reklamě a k tématu slev v reklamě.

Potřeby, pomůcky:

- papíry, tužky, pastelky, barevné papíry, interaktivní tabule nebo TV, **reklamní letáky s nabídkou slev**

Úkol 1

Výklad

V dnešní době jsou zákazníci oslovováni nejen letáky a billboardy, ale zejména slevovými portály, např. www.slevydnas.cz, www.zapakatel.cz, www.skrz.cz, www.slevy.cz, www.hypersleva.cz, www.slevomat.cz, www.horyslev.cz, www.nesetri.cz atd. K říjnu 2011 bylo registrovaných přes 120 slevových webových portálů. Období slev je dnes víceméně celoroční, nejvíce se jim však nevyhneme v adventu, o Velikonocích, po Vánocích, v době kolem svátku sv. Valentýna 14. února atd. Dokonce se objevují v názvu firemních značek, např. Levné knihy. Některá slova, která byla původně vnímána negativně, se stala chráněnou ochrannou známkou, existují např. obchody Likvidace či Bankrot.

Úkol 3

Výklad

Klip vzbuzuje dojem, že získání plazmového televizoru je snadné „za pořízení tří služeb“. Které to jsou, uvádí miniaturní písmo dole v pouhých třech vteřinách videoklipu: „Podmínkou získání LCD televize je uzavření či prodloužení Účastnické smlouvy k hlasovému tarifu na 2 roky a současná aktivace dvou dalších určených služeb na dobu určitou. Více na www.t-mobile.cz/vanocce“. Dárek – televize – vás má jen motivovat k pořízení služeb. Ptáte se, zda se T-Mobilu reklama vyplatila? O tom vůbec nepochybujte, „Vánoce s Chuckem Norrisem“ byla jeho historicky nejlepší reklamní kampaň.

(Zdroj: www.flema.cz)

Pust'te žákům po reflexi a diskuzi video mediální agentury MediaCom Praha, které to dokládá. Video najdete na CD-ROMu.

Reflexe, diskuze

Příklady klamavých praktik naleznete zde: www.triky.eu.

Informační a vzdělávací portál s připravenými aktivitami do školské praxe na téma spotřebitelské vzdělávání, finanční vzdělávání, udržitelná spotřeba: www.dolceta.eu.

Nejčastější způsoby klamání zákazníka jsou:

1. **„Akční nabídky“** – zejména v telekomunikacích. Akce slibuje nižší paušál, v textu se ale ztrácí informace o tom, že akce trvá jen omezenou dobu a po jejím skončení bude zákazník platit mnohem více peněz. Tato informace je uvedena většinou drobným písmem nebo vůbec.
2. **Nedostatečná smlouva** – spotřebitel nedostane požadované informace v písemné podobě nebo vůbec. Nejčastější způsob klamání podle ČOI.
3. **Střídání malého a velkého písma** – oblíbený druh klamavé reklamy. Tučným velkým písmem je napsána základní informace. Na jiném místě letáku je drobným písmem uveden doplňující text, který základní informaci zásadně pozměňuje.
4. **Měsíční úrok** – společnosti poskytující půjčky nebo splátky na leasing uvádějí měsíční, případně týdenní i denní úrokové sazby, nikoli roční. V nabídce je pak složité se orientovat. Tento trik využívají nejrozumnější podnikatelé poskytující krátkodobé úvěry.

Bránit se lze oznámením České obchodní inspekci (ČOI) <http://www.coi.cz>, v případě prodeje zemědělských, potravinářských, kosmetických, saponátových, mýdlových a tabákových výrobků je dozorový orgán Státní zemědělská a potravinářská inspekce (SZPI) <http://www.szpi.gov.cz>, v oblasti veterinářské péče je nutné se obrátit na Státní veterinární správu (SVS) <http://www.svscr.cz>, oblast finančních služeb pokrývá Česká národní banka (ČNB) <http://www.cnb.cz>.

Název pracovního listu:**22 | TELEVIZE – JEDNOOKÉ STRAŠIDLO**

Průřezová témata: Mediální výchova, Osobnostní a sociální výchova.

Klíčové kompetence: *kompetence k učení, kompetence komunikativní, kompetence k řešení problému, kompetence sociální a personální, kompetence pracovní.*

Autor: Kateřina Jechová

Metodické poznámky k pracovnímu listu:**Úkol 1**

Výklad a metodické poznámky

Cílem úkolu je rozvinout komunikativní kompetence žáků (kultura mluveného projevu) a vzbudit zájem žáků o probírané téma.

Žákům zadejte úkol, aby si představili situaci, že planetu Zemi navštíví mimozemšťané z planety XY.

Doporučujeme rovněž, aby si žáci vymysleli název planety i jméno pro její obyvatele.

Úkolem žáků je vysvětlit příchozím návštěvníkům, co je to televize, tak aby si návštěvníci jiné planety udělali co možná nejkonkrétnější představu. Žákům zdůrazněte, že mimozemšťané vůbec neví, co je televize.

Jaká by asi byla představa mimozemšťanů, kdyby se dozvěděli informace o planetě Zemi a lidech POUZE na základě sledování televize?

Doporučujeme, aby si žáci nejdříve vypracovali úkol písemně a následně sdělili své názory ostatním žákům.

Úkol 2

Výklad a metodické poznámky

K zaujetí kritického postoje k televizi a k jejím obsahům pomůže žákům zodpovězení „otázek k zamyšlení“, jež jsou součástí druhého úkolu. Žáci mohou otázky vypracovat samostatně či ve dvojicích. Poté doporučujeme pod vedením učitele společně projít jednotlivé odpovědi, případně rozvinout diskuzi.

Úkol 3

Výklad a metodické poznámky

Jedná se o samostatnou práci. Cílem úkolu je, aby žáci na základě komparace televizního zpravodajství dvou rozdílných televizních stanic dospěli k závěru, že „když dva dělají totéž, není to totéž“.

Učitel zadá žákům pokyn, aby sledovali v průběhu jednoho dne hlavní televizní zpravodajství na televizních kanálech ČT1 a Nova. (Vzhledem k odlišným vysílacím časům zpravodajských relací na zmíněných kanálech je možné sledovat obě dvě zpravodajství.) Úkolem žáků je zaznamenat celkový počet zpráv a také popsat rozdíly mezi zprávami referujícími o totožné události na obou českých televizích a zamyslet se, proč každá televizní stanice podává informace odlišným způsobem.

Úkol 4

Výklad a metodické poznámky

Cílem úkolu je rozvíjet komunikativní kompetence, naučit se pracovat ve skupině, vyjadřovat vlastní názory, ale také tolerovat názory ostatních žáků. Žáci si prostřednictvím tohoto úkolu vyzkouší roli televizního moderátora, přičemž důraz budou klást na rozvoj kultivovaného mluveného projevu. Učitel rozdělí žáky do skupin po čtyřech žácích. Do každé skupiny rozdá různé druhy novin. Úkolem žáků je vybrat z novin tři informativní zprávy, které zpracují pro prezentaci v rámci televizního zpravodajství. Z každé skupiny pak předstoupí dva žáci, kteří si vyzkouší roli moderátora. Za kartonovým televizním rámem (kulisa televizní obrazovky) budou prezentovat vybrané novinové informace. Ostatní žáci hodnotí celkový dojem z vystoupení a projev moderátorů.

Úkol 5

Výklad a metodické poznámky

Učitel rozdá žákům nakopírovaný televizní program nejsledovanějších českých televizních stanic (ČT1, ČT2, Nova, Prima family) z konkrétního data, popř. požádá žáky, aby si sami přinesli televizní program. Úkolem žáků je z daného televizního programu vybrat televizní pořady, které pravidelně a rádi sledují, popř. by sledovat chtěli, kdyby měli tu možnost.

Žáci zapíší výsledky do tabulky, která je součástí pracovního listu, a rovněž uvedou dobu trvání jednotlivých vybraných pořadů, na závěr sečtou počet hodin, které by strávili sledováním konkrétních pořadů a celkový čas zapíší do příslušného políčka tabulky.

Poté do tabulky žáci zapíší závěr, tedy uvedou celkový přehled všech zvolených pořadů i televizních stanic, na nichž jsou vybrané pořady vysílány. Z uvedeného časového rozmezí vypočítají celkový počet hodin, který by v konkrétní den strávili před televizní obrazovkou. Dále je možné rozvést diskuzi, které televizní stanice žáci nejčastěji sledují a proč. Poté je možno diskutovat o oblíbených a neoblíbených pořadech, množství času stráveného před televizní obrazovkou, důvodech sledování konkrétního pořadu, převaze televizních žánrů ad. Doporučení: Pokud máte více času, můžou žáci pracovat i s ostatními televizními stanicemi. Rovněž je možné porovnat dobu sledování televize v pracovním dnu a o víkendu.

Úkol 6

Výklad a metodické poznámky

Na předchozí úkol navazují otázky, jejichž cílem je, aby se žáci zamysleli nad časem, který sami tráví u televizních obrazovek, a naučili se účelně si vybírat televizní obsahy a kriticky k nim přistupovat.

Doporučená literatura

BLAŽEK, B. *Tváří v tvář obrazovce*. 1. vyd. Praha: Sociologické nakladatelství, 1995. 199 s. ISBN 80-85850-11-7.

KORDA, J. *Úvod do studia televize*. 1. vyd. Olomouc: Univerzita Palackého, 2005. 77 s. ISBN 80-244-1135-0.

ŠEĐOVÁ, K. *Děti a rodiče před televizí: rodinná socializace dětského televizního diváctví*. Brno: Paido, 2007. 157 s. ISBN 978-80-7315-149-2.

MIČIENKA, M., JIRÁK, J., a kol. *Základy mediální výchovy*. Praha: Portál, s. r. o., 2007. 295 s. ISBN 978-80-7367-315-4.

REIFOVÁ, M., a kol. *Slovník mediální komunikace*. Praha: Portál, 2004. 327 s. ISBN 80-7178-926-7.

TRAMPOTA, T. *Zpravodajství v médiích*. 1. vyd. Praha: Portál, 2006. 191 s. ISBN 80-7367-096-8.

Název pracovního listu:**23 | CO (NE)NABÍZEJÍ TELEVIZNÍ SERIÁLY**

Průřezové téma: Mediální výchova.

Klíčové kompetence: *kompetence komunikativní, kompetence sociální a personální.*

Autor: Eva Mlčochová

Metodické poznámky k pracovnímu listu:

Mnohé děti dnes u televize (nebo u počítače) tráví i několik hodin denně. Sledování televize se stává rodinným rituálem, který nahrazuje např. společnou večeři a sdílení zážitků, jež jednotliví členové rodiny prožili během dne. Média (a tedy i televize) patří v současnosti spolu s rodinou a školou k nejvlivnějším socializačním institucím. Zatímco zodpovědnost rodiny i školy za socializaci dětí je všem zřejmá a legislativně ukotvená, média, přesto jak obrovský je jejich vliv, žádnou zodpovědnost nemají. Jejich cílem je především sledovanost a s ní související zisk (např. z reklam). Často vyprázdněné mediální obsahy televizních seriálů, nabízené stereotypy (rodinné, profesní, mezigenerační atd.), zobrazování násilí apod. negativně ovlivňují vnímání reálného světa. Pasivní sledování televize a jednosměrná komunikace mají navíc vliv i na stále omezenější vyjadřovací schopnosti mladší populace.

Cílem jednotlivých úkolů je zamyslet se nad programovou skladbou jednotlivých televizních stanic, nad smyslností času tráveného před televizními obrazovkami.

Žáci pracují metodou brainstormingu, ověřujeme i jejich čtenářskou gramotnost, komunikační schopnosti.

Úkol 1

Výklad a metodické poznámky

Pro zadání úkolu 1 rozdělte žáky do čtyř skupin, každé skupině bude přidělena jedna ze čtyř vysílacích stanic, každému žákovi ve skupině jeden vysílací den (pondělí až neděle), ve kterém bude sledovat podíl televizních seriálů (včetně tematiky, jíž se seriály zabývají) a vzdělávacích pořadů na vysílání daného kanálu. Výsledky pak žáci v rámci jednotlivých skupin vyhodnotí tak, aby je mohli prezentovat v následující hodině. Zvolí si pro prezentaci výsledků své práce mluvčího.

Úkol 2

Výklad a metodické poznámky

Mluvčí jednotlivých skupin prezentuje výsledky týdenní práce skupiny. O výsledcích pak v rámci třídy volně diskutujte.

Úkol 3

Výklad a metodické poznámky

Pokračujete ve volné diskuzi jako u předchozího úkolu.

Úkol 4

Výklad a metodické poznámky

Žáci pracují buď v původních skupinách, nebo vytvoří skupiny nové. Po pěti minutách vytvořte společně na tabuli přehled výsledků a výsledky vyhodnoťte (např. bude-li početnější skupina televizních hrdinů a herců, lze konstatovat, že žáci dávají přednost sledování televize před čtením).

Úkol 5

Výklad a metodické poznámky

Úspěšnost nabídky programové skladby jednotlivých televizí je měřena mj. právě koláči sledovanosti; komerční televize podle výsledků měření získávají podíl na reklamě, je na nich tedy založen i přísun peněz do těchto televizí.

Řešení

Graf 1: Průměrný share den = je podíl živé sledovanosti daného kanálu na celkové sledovanosti v daném časovém úseku. Udává se v procentech. Z daného grafu vyplývá, že největší podíl na sledovanosti měla daný den televize Nova (41,8 %), pak následoval kanál ČT1 (23,2 %), Prima (21,2 %), ČT2 (8,3 %), ostatní televize měly podíl pouze 7,4 %.

Graf 2: Ukazuje, že v hlavním vysílacím čase měla nejvyšší podíl sledovanosti opět televize Nova, která přilákala na seriál Ordinace v růžové zahradě 55,5 % diváků, kteří měli v daném čase zapnutou televizi. Obecně to dokumentuje fakt, že televizní seriály jsou u českých diváků přes kolísavou úroveň velmi populární, např. seriál Ordinace v růžové zahradě se vysílá v televizi od roku 2005.

Úkol 6

Výklad a metodické poznámky

Mezi rituály lze považovat např. pevné rozdělení pozic u sledování televize (kdo sedí v křeslech, kdo na gauči atd.), požívání pochutin, zhasnuté světlo apod. Diskutujte nejen o rodinných, ale i individuálních rituálech.

Úkol 7

Výklad a metodické poznámky

Diskutujte o přečteném textu.

Úkol 8

Výklad a metodické poznámky

Úkol je inspirován publikací Jiřího Kostečky: Do světa češtiny jinak. Cílem je povzbudit komunikační dovednosti žáků, schopnost vyprávět si příběhy.

Na závěr aktivity se žáci rozdělí metodou soudu na zastánce různých způsobů trávení volného času, své rozhodnutí zdůvodní.

Úkol 9

Výklad a metodické poznámky

Žáci napíší krátkou úvahu.

Název pracovního listu:**24 | DISKUZNÍ POŘAD A TALK SHOW**

Průřezové téma: Mediální výchova.

Klíčové kompetence: *kompetence k učení, kompetence komunikativní.*

Autor: Hana Kurillová

Metodické poznámky k pracovnímu listu:**Úkol 1**

Výklad

Úkol je zaměřen na pochopení rozdílů mezi zdánlivě podobnými pořady, na rozeznání manipulativní komunikace v médiích, na rozlišení publicistických a zábavných pořadů.

Metodické poznámky

Úkol je plněn nejprve formou diskuze, žáci vycházejí ze svých znalostí těchto pořadů; v další části lze při řešení úkolů pracovat ve skupinách s internetem, ukázkami, tiskem s televizními programy. Definice lze vyhledávat samostatně v encyklopediích, na internetu apod.

Řešení

Cílem **diskuze** je osvětlit problém z různých hledisek a hledat možná řešení vzájemnou a konstruktivní výměnou názorů. Uvádějí se důkazy a příklady, vyslovují se námitky. Účinná diskuze je založena na dialogu. Diskuzní pořad v TV bývá řízen moderátorem. Podstatou **besedy** je přátelský rozhovor lidí, kteří se navzájem dobře znají, nebo rozhovor mezi odborníky. Veřejné besedy přecházejí často do diskuze. **Debatou** se rozumí výměna názorů na nějaký dílčí odborný nebo závažný problém, koná se nejčastěji v užším kruhu účastníků. Talk show je zábavný pořad, jehož základem je sice rozhovor s populární osobností, ale důležitou roli sehrává i osobnost moderátora.

Diskuzní pořady – např. Otázky Václava Moravce, Máte slovo s M. Jílkovou, diskuzní speciály v době voleb, atd. Talk show – např. Všechnopárty, Show Jana Krause (dříve podobný pořad Uvolněte se, prosím), Mr. GS, Bolkoviny atd.

Diskuze a diskuzní pořady mívají publicistický charakter, zabývají se důležitými společenskými tématy, moderátor musí udržovat vyváženost a objektivitu. Beseda stojí na pomezí, může jít o řízenou besedu např. odborníků k závažnému tématu, ale může mít i uvolněnější charakter – např. beseda s herci určitého divadla. Talk show je ryze zábavný pořad, témata si určuje moderátor, mohou a nemusí být závažného charakteru, moderátor nemusí být objektivní, ale musí umět reagovat, pobavit, určitým způsobem vést svého hosta.

Úkoly 2, 3

Výklad

Úkolem je pochopit a interpretovat témata, která jsou v pořadech probírána, a komunikační prostředky, které jsou užity, a na jejich základě najít rozdíl mezi publicistickým a zábavným pořadem.

Metodické poznámky

Žáci si mohou dělat poznámky během sledování pořadů, v rámci diskuze pak docházejí k řešení.

Řešení

Rozdíl je již vizuální – chování, způsob sezení před kamerou, mimika. Rozdíly jsou obsahové – v Událostech se řeší aktuální, závažná témata; v show se od závažnějších témat školství (jejichž podstata se zde příliš neřeší) odbíhá k zábavě (typologie vězňů versus typologie členů vlády, seznámení ministra se současnou manželkou). Rozdíly jsou ve verbální i neverbální komunikaci: v diskuzním pořadu spisovný jazyk, v talk show hovorový i nespisovný jazyk a expresivní výrazy (blázen, keca), rozvolněná stavba vět. Individuální postoje k poslední otázce – politik může v talk show zapůsobit lidštěji, anebo naopak i hloupě a komicky...

Úkol 4

Výklad

Úkolem je samostatné odvození závěrů z dříve získaných poznatků – definování profesních předpokladů moderátora jednoho a druhého typu pořadu.

Metodické poznámky

Samostatná práce – vytvoření bodů jako profesních předpokladů moderátora, následně diskuze.

Řešení

Není jednotné řešení, učitel vede žáky k jakýmsi obecným závěrům. Moderátor diskuzního pořadu – např.: vzdělání, odborná příprava před pořadem, znalost aktuálního dění, kultivované vyjadřování, jazyková správnost, stručnost, přesnost, schopnost vést diskusi i ve vypjaté situaci apod. Moderátor talk show – znalost alespoň dílčích témat, která chce rozvíjet, smysl pro humor, schopnost pohotové reakce apod.

Úkol 5

Výklad

Úkolem je samostatné využití znalostí o komunikaci v masmédiích, kultivované dorozumívání, užití adekvátních komunikačních prostředků, verbální a neverbální komunikace.

Metodické poznámky

Skupinová práce.

Řešení

V přípravě diskuzního pořadu využít téma, které je aktuální a žáci ho znají (politická situace, ekologická témata, regionální problém dané oblasti – např. stavba či zeleň ve městě apod.). V přípravě talk show vybrat jako hosta např. úspěšného sportovce, hudebníka třídy.

Název pracovního listu:**25 | PREZENTACE OSOBNOSTÍ SHOWBYZNYSU**

Průřezové téma: Mediální výchova.

Klíčové kompetence: *komunikativní, sociální a personální.*

Autor: Miloš Mlčoch

Metodické poznámky k pracovnímu listu:**Úkol 1**

Výklad

Učitel vede diskuzi. Žáci uvádějí rozdíly v prezentaci známých osobností v seriózních a bulvárních médiích, v tištěných i audiovizuálních.

Metodické poznámky

Učitel žáky upozorní na význam médií ve vztahu k prezentaci populárních osobností.

Úkol 2

Výklad

Každý z žáků zapíše na papír jména pěti žen a pěti mužů. Čtyři žáci papíry posbírají a sestaví pořadí tak, že oboďují jména od 1 do 5. Kdo získá nejvíce bodů, vyhrává a stává se nejpopulárnější osobností pro danou třídu.

Úkol 3

Výklad

Žáci uvádějí jména vítězů prvního ročníku televizních soutěží Big Brother a Vyvolení. Lze předpokládat, že mnozí už první reality show uváděné v našich televizích neznají.

Metodické poznámky

Učitel žákům vysvětlí principy reality show. Zjišťuje, kdo z žáků by se do podobné soutěže přihlásil, kdo ne, a proč.

Úkol 4

Výklad

Žáci mají za úkol charakterizovat dvě populární osobnosti (jednoho muže a jednu ženu). Mohou vybírat herce, zpěváky, moderátory, modelky, sportovce a další.

Metodické poznámky

Učitel žákům vysvětlí, že charakteristika osobností může obsahovat kladné i záporné vlastnosti nebo jejich pozitivní i negativní činy.

Úkol 5

Výklad

Žáci mají za úkol vybrat jednu z osobností a popsat její společensky prospěšné aktivity. Může se jednat o adopci dětí, zakládání nadací, podporu léčby nemocí, pomoc zvířatům ad.

Metodické poznámky

Učitel s žáky diskutuje o tom, proč mají právě mediálně známé osobnosti větší šanci pomoci potřebným, ale i zvířatům nebo neživé přírodě, než „obyčejní“ lidé. Tyto osobnosti pro mnohé představují vzor a jejich příklad může vést i ostatní lidi, hlavně děti, k formování jejich vztahu k dobročinným aktivitám.

Název pracovního listu:**26 | DVĚ OSOBY: UMĚLEC A CELEBRITA – srovnání seriózních a bulvárních médií**

Průřezové téma: Mediální výchova.

Klíčové kompetence: *kompetence k učení, kompetence k řešení problémů, kompetence komunikativní.*

Autor: Hana Kurillová

Metodické poznámky k pracovnímu listu:**Úkoly 1, 2**

Výklad

Úkol je zaměřen na základní pochopení významu a charakteristiky bulváru, na jeho odlišení od seriózního tisku.

Metodické poznámky

Úkol je plněn formou diskuze, skupinové práce, vyhledávání pojmů, vyhledávání příkladů bulvárních médií; pro srovnání připraví učitel ukázkou bulváru na internetu či tištěného bulváru.

Řešení

K definici bulvárního tisku může učitel využít různé texty z internetu, např. na Wikipedii (http://cs.wikipedia.org/wiki/Bulv%C3%A1rn%C3%AD_m%C3%A9dium), může využít publikaci Mediální výchova (J. Pospíšil, L. S. Závodná, 2009). Pro učitele se nabízí i zajímavý text, aplikovaný na české poměry, od Marka Ouředníka (<http://ihep.cz/?p=230>).

Příklady seriózních médií: Lidové noviny (www.lidovky.cz), Hospodářské noviny (www.ihned.cz), Respekt (www.respekt.cz), ČRo, ČT, atd.; příklady bulvárních médií: Blesk (www.blesk.cz), AHA (www.ahaonline.cz), Rytmus života, Spy; některé pořady komerčních televizí (TOP Star magazín, VIP zprávy) atd.

Vymezení rozdílů mezi seriózním a bulvárním tiskem je možno podložit příklady, např. titulní strana bulváru × seriózních novin; zadat úkol vypsát témata zpráv jedné strany bulvárního tisku × seriózního tisku; přečíst několik titulků článků v bulváru (a pohlédnout na ně z obsahového, stylistického i jazykového hlediska); je možno nechat žáky vyjádřit i zkušenost z bulvárních zpráv z televize. Na tom všem dokumentovat povrchnost bulvárních zpráv, nejčastější témata smrti, násilí, strachu, sexu apod. Poukázat lze např. na velké fotografie v bulváru v kontrastu s krátkým textem.

Úkol 3

Výklad

Úkolem je samostatné vyhledávání zdrojů, jejich kritické zhodnocení a zpracování informací z nich.

Metodické poznámky

Lze zadat formou samostatné práce, domácího úkolu či formou práce ve skupinách, posléze následuje vyhodnocení formou diskuze.

Řešení

Jiří Menzel se narodil 23. února 1938.

Vystudoval FAMU v Praze. Ocenění: Oscar, Zlatý medvěd, Český lev.

Natočil např. Ostře sledované vlaky, Rozmarné léto, Skřivánci na niti, Na samotě u lesa, Postřižiny, Slavnosti sněženek, Vesničko má středisková, Obsluhoval jsem anglického krále...

Úkol 4

Výklad

Úkolem je pochopení a interpretace textu.

Metodické poznámky

Lze přečíst společně jen některé pasáže z rozhovoru, vybrané předem učitelem (text je dlouhý), tyto pasáže pak společně rozebrat formou diskuze.

Řešení

Rozsáhlý rozhovor v seriózním tisku přináší mnoho informací o politických názorech režiséra, o jeho chování v určitých historických etapách, o jeho skromném a sebekritickém pohledu na vlastní oceněné dílo, můžeme ho charakterizovat jako střízlivého, tolerantního a chápavého člověka, ale také jako kompromisního, ne příliš odvážného. V každém případě text přináší hodně informací nad rámec jakéhokoli životopisu, dokresluje osobnost režiséra.

Úkoly 5, 6

Výklad

Úkolem je kritické hodnocení textu v kontextu bulvárního média.

Metodické poznámky

Samostatná práce, prezentace výsledků a závěrů, diskuze.

Řešení

Informace v bulváru (Blesk, Super, Aha, Šíp) jsou zaměřeny na soukromý život režiséra, na jeho manželství, dítě, řeší jeho soukromé vztahy – aniž by se k nim mohl jmenovaný vyjádřit či je korigovat. Často jde o články založené na fabulování příběhu na základě několika fotografií. Nezaměřují se na tvorbu a profesní záležitosti režiséra. Převažují velké fotografie a bombastické titulky.

Úkoly 7, 8

Výklad

Úkolem je část mediální výchovy – zaměření na novinářskou etiku.

Metodické poznámky

Diskuze, společná práce s textem.

Řešení

V diskuzi posuzují žáci, jak mohou informace v bulváru poškodit jakoukoli osobnost profesně, soukromě. Zkusí si představit, jak by nesli oni situaci, kdy se jejich blízký příbuzný pravidelně objevuje v bulváru a vše je doprovázeno nepravdivými texty. Žáci při společném čtení posuzují, jestli se setkali např. v bulváru s jednáním neodpovídajícím etice novináře. Zaměřit se především na body 3. kapitoly.

Název pracovního listu:**27 | JEDNO A TOTÉŽ POKAŽDÉ JINAK**

Průřezové téma: Mediální výchova.

Klíčové kompetence: *kompetence k učení, kompetence k řešení problémů, kompetence komunikativní.*

Autor: Hana Kurillová

Metodické poznámky k pracovnímu listu:**Úkol 1**

Výklad

Úkol je zaměřen na základní pochopení významu a charakteristiky bulváru, na jeho odlišení od seriózního tisku.

Metodické poznámky

Úkol je plněn formou diskuze, skupinové práce, vyhledáváním pojmů, vyhledáváním příkladu bulvárních médií; pro srovnání připraví učitel ukázkou bulváru na internetu či tištěného bulváru.

Řešení

K definici bulvárního tisku může učitel využít různé texty z internetu, např. z Wikipedie (http://cs.wikipedia.org/wiki/Bulv%C3%A1rn%C3%AD_m%C3%A9di%C3%A9m), může využít publikaci Mediální výchova (J. Pospíšil, L. S. Závodná, 2009). Pro učitele se nabízí i zajímavý text, aplikovaný na české poměry, od Marka Ouředníka (<http://ihep.cz/?p=230>).

Úkol 2

Výklad

Úkol vymezuje kritéria pro porovnání seriózního a bulvárního tisku.

Metodické poznámky

Nejlépe formou diskuze se vymezují znaky bulvárního a seriózního tisku, je možno zadávat i krátké samostatné úkoly.

Řešení

Vymezení rozdílů seriózního a bulvárního tisku je možno ukázat na příkladech, např. titulní strana bulváru × seriózních novin; zadat úkol vypsát témata zpráv jedné strany bulvárního tisku × seriózního tisku; přečíst několik titulků článků v bulváru (a pohlédnout na ně z obsahového, stylistického i jazykového hlediska); je možno nechat žáky vyjádřit i zkušenost z bulvárních zpráv z televize. Na tom všem dokumentovat povrchnost bulvárních zpráv, nejčastější témata smrti, násilí, strachu, sexu apod. Poukázat lze např. na velké fotografie v bulváru v kontrastu ke krátkému textu.

Úkoly 3, 4

Výklad

Čtyři předložené zprávy o stejné události jsou příkladem různého podání informace v bulváru a seriózním tisku.

Metodické poznámky

Žáci čtou zprávy společně (je možné i přečtení učitelem – z důvodu jejich délky). Navržené metody – diskuze, samostatné vyhledávání rozdílů (např. u titulků v jednotlivých novinách). Společně pak mohou formulovat jednotlivé rozdíly v bodech.

Řešení

První text je informací o tom, co, kdy, kde se stalo, není zde prvek hodnocení situace, také titulek je přísně informativní. Ve **druhém textu** se již objevují další informace, které jsou vedlejšího charakteru, například to, že prezident při odchodu nepozdravil, což nemusí být zcela dokazatelné. Titulek druhého textu už je lehce expresivnější, obsahuje přímou řeč. **Třetí text** je již bulvární, hodnotí prezidenta jako tvrdohlavého v titulku i v textu (tedy předkládá hodnocení čtenáři, aniž by nechal hodnocení na něm samotném) – nebere v úvahu důvod takovéhoho prezidentova postoje. Je zde velmi bulvární narážka na „odcizené pero“. Také informace o akcích na Twitteru je irelevantní a zavádějící. Také **čtvrtý text** je bulvární, nepřináší informace o tom, při jaké příležitosti se událost odehrála, ale zaměřuje se jen na jednu konkrétní scénu; naopak v přímé řeči uvádí vyjádření jakéhosi nejmenovaného strážce – irelevantní informace. Ladění tohoto textu je jednoznačně záporně hodnotící, nedává čtenáři možnost uvažovat o této události jinak. Titulek čtvrtého textu je rovněž bulvární, uvádí smyšlený výrok prezidenta „ne a ne“, který staví prezidenta do jakési trucující role.

Úkol 5

Výklad

Úkolem je hodnocení grafické stránky (fotky, kresby, karikatury), která doprovází texty v médiích.

Metodické poznámky

Samostatné řešení úkolu, diskuze.

Řešení

První obrázek, fotografie, je zcela neutrální, dokonce slouží jen jako ilustrační fotografie – ukazuje průchod bezpečnostním rámem, ale i při jiné příležitosti (poznámka: patrně jde o sportovní akci – viz přítomnost hokejového funkcionáře Karla Guta). Situaci v textu nijak nehodnotí. Zde je možné poučit žáky i o využívání ilustračních fotografií (nejsou pořízeny při konkrétní zmiňované situaci, ale zobecňují téma). **Druhý obrázek** – karikatura Štěpána Mareše – je z bulváru, předkládá už předem hodnocení situace, zesměšňuje v jednotlivých prvcích prezidenta (povýšenost prezidenta, popisky v kapse saka).

Název pracovního listu:**28 | SPORTOVNÍ ŽURNALISTIKA**

Průřezové téma: Mediální výchova.

Klíčové kompetence: *kompetence komunikativní, kompetence k řešení problémů.*

Autor: Miloš Mlčoch

Metodické poznámky k pracovnímu listu:**Úkol 1**

Výklad a metodické poznámky

Cílem tohoto úkolu je zjistit, jaké je zastoupení jednotlivých sportovních odvětví nebo disciplín v našich denících.

Řešení

Individuální. Lze předpokládat, že největší zastoupení bude mít fotbal, hokej, tenis, záleží ovšem na ročním období.

Úkol 2

Výklad a metodické poznámky

Žáci by si měli uvědomit, že naše slovní zásoba obsahuje značné množství slov cizího původu. Ve sportovní žurnalistice se vyskytují slova přejatá původně z řečtiny (*stadión, gymnastika*) nebo latiny (*standardní situace, defenziva, statistika*), dále z angličtiny, protože většina moderních sportovních odvětví pochází z britských ostrovů (*fotbal, hokej, kriket, golf*), ale také z dalších jazyků. Z japonštiny pocházejí výrazy z juda, suma a gymnastiky, z korejštiny např. slovo *taekwon-do*. Ve fotbalovém slangu se uplatňují výrazy z němčiny jako *šajtle, bek, halfbek*.

Řešení

Individuální.

Úkol 3

Výklad a metodické poznámky

Josef Laufer je považován za zakladatele československé sportovní žurnalistiky. Nejprve působil jako sportovní novinář a ke komentování se dostal náhodou. Učitel se zaměří na komentář utkání Itálie – Československo. V Itálii byla v té době u moci fašistická diktatura a v čestné lóži utkání přihlížel diktátor Benito Mussolini. Nechal si zavolat švédského rozhodčího Eklunda, což by dnes bylo naprosto nepřipustné, Eklund pak utkání řídil tendenčně, nechával bez povšimnutí ostré zákroky Italů, a jednoznačně tak ovlivnil průběh zápasu. Vyučující může poukázat na zneužití sportu ideologií. V podobně vyhocené atmosféře a před zfanatizovanými

davy se odehrávaly i olympijské hry v r. 1936. Hitler byl tehdy také často přítomen, ale ke své nelibosti musel sledovat triumf amerického sprintera a skokana do dálky černé pleti Owense, který získal 4 zlaté medaile.

Řešení

Jako první v Evropě komentoval Josef Laufer 3. 10. 1926 přímý přenos sportovního utkání, šlo o zápas pražské Slavie s Honvédem Budapešť. Nejvíce se proslavil komentováním finále mistrovství světa v kopané 1934 v Itálii, kde naši fotbalisté prohráli za nerovných podmínek s domácími hráči 1 : 2. Liší se např. zabarvením hlasu, používáním lexikálních prostředků charakteristických pro dané období, odlišné jsou rovněž některé sportovní termíny a slangové výrazy.

Úkol 4

Výklad a metodické poznámky

Slangové výrazy jsou pro sportovní prostředí i pro sportovní žurnalistiku typické. Vyučující může uvést příklady dalších oblastí, pro něž je užívání slangismů běžné, a vyzvat žáky, aby uváděli příklady (medicína, myslivost, slang železničářů ad).

Řešení

Individuální.

Úkol 5

Výklad a metodické poznámky

Ideální je sledovat fotbalový nebo hokejový zápas, protože jejich komentátoři s oblibou používají slovní hříčky, přirovnání, metafory, frazémy a jejich modifikace, knižní výrazy a další prostředky aktualizace, tedy oživení nebo ozvláštnění projevu. Vhodné příklady je možné vysledovat např. v přenosech z lyžování, srov. příklady *jel na krev, chytly jí saze*, nebo z cyklistiky – *jet v háku, jet v balíku*.

Řešení

Individuální.

Úkol 6

Výklad a metodické poznámky

Cílem úkolu je, aby si žáci uvědomili, že sportovci jsou lidé s kladnými i zápornými vlastnostmi. Sportovci jsou často pod velkým tlakem médií, ti nejúspěšnější vystupují na tiskových konferencích, dávají rozhovory např. o přestávce fotbalového nebo hokejového utkání. Pro mladé lidi představují idoly a veřejnost od nich očekává, že svým vystupováním budou vhodně reprezentovat svůj klub nebo stát. Například naši fotbalisté se nechvalně zviditelnili po postupu na mistrovství Evropy v roce 2012, kdy na letišti někteří z nich chodili v potrhaném oděvu a mnozí skandovali urážlivou píseň na adresu jejich kritika Radka Druláka.

Řešení

Dominik Hašek – několikanásobný držitel Vezina Trophy a Hart Trophy, vítěz Stanley cupu. Během utkání v in-line hokeji v České republice napadl protihráče a způsobil mu zranění.

Mike Tyson – nejmladší mistr světa v profesionálním boxu, přezdívaný Železný Mike. Zaujal agresivním stylem boje a naprostou převahou nad soupeři. Jeho kariéra byla poznamenána obviněním z násilí, jehož se dopustil na manželce, a dalšími skandály. Vrcholem jeho extempore se stalo utkání s mistrem světa Evanderem Holyfieldem, kterému Tyson ukousl kousek ucha.

Jaromír Jágr – několikanásobný vítěz kanadského bodování NHL, držitel Hart Trophy. Prohrál obrovské finanční částky v hazardních hrách.

Tiger Woods – ve své době nejlepší golfista světa a do vypuknutí skandálu dokonalý gentleman, musel přiznat nevěru a vyrovnávat se s obrovským tlakem médií.

Marion Jonesová – fenomenální americká atletka, několikanásobná olympijská vítězka z her v Sydney v r. 2000. Sebevědomě prohlašovala, že nebere žádné nepovolené podpůrné prostředky, ale opak byl pravdou. Přestože se ke svým činům pod tlakem médií na rozdíl od jiných (např. cyklista Alberto Contador) přiznala, byla dokonce uvězněna, protože kryla své spoluviníky.

Tonya Hardingová – vynikající americká krasobruslařka, která si ve snaze uspět za každou cenu na OH v Lillehammeru (1994) najala muže, který železnou tyčí těžce zranil její kolegyni a soupeřku z reprezentace Nancy Kerriganovou.

Název pracovního listu:**29 | VYTVÁŘENÍ ČASOPISU**

Průřezová témata: Mediální výchova, Osobnostní a sociální výchova.

Klíčové kompetence: *kompetence k učení, kompetence komunikativní, kompetence k řešení problémů, kompetence sociální a personální.*

Autor: Martin Nešpor

Metodické poznámky k pracovnímu listu:**Úkol 1****Výklad a metodické poznámky**

Prvním krokem při vytváření lifestyleového časopisu je vytvoření primárního plánu, tzv. oken. Primární plán časopisu Popcorn č. 5 z roku 2005 mají žáci k dispozici v pracovním listu. Tento primární plán je v následných krocích redaktory dále upřesňován, případně upravován, např. dojde ke změně předpokládaného obsahu, změně řazení rubrik a článků, redaktoři upřesní, s kým povedou rozhovor, jaký plakát pro toto číslo použijí, v pravidelných rubrikách rozhodnou, jakým obsahem je naplní, apod.

Ve cvičení žáci provedou obsahový rozbor časopisu, a třebaže ve skutečnosti vytvoří nejlépe sekundární plán časopisu, či spíše jeho konečnou redakci, můžeme je pro naše potřeby považovat za primární plán – okna. Pracovní list je připraven pro časopis o 16 stranách.

Představené činnosti lze provozovat také na jiných typech časopisů ať pro děti, dospívající nebo pro dospělé. Pro rozbor novinového materiálu se však příliš nehodí – hlavním smyslem novin je totiž zpravodajství a maximální aktuálnost.

Otázky pro doplnění a zopakování

- Lze v čísle lifestyleového časopisu, které jste rozebírali, vysledovat jednotlivé myšlenky (motiv, téma, např. drogy, láska)?
- Pracují redaktoři při koncipování časopisu častěji na izolovaných úsecích (půlstranách, čtvrtstranách), nebo obsah propojují do větších celků (např. dvoustran)?
- Je časopis naplněn obsahem spíše zábavného, nebo závažného charakteru?
- Jaký prostor zaujímají v časopise reklamy?
- Kolik „horkých témat“ (hýbajících současným mediálním průmyslem) se v časopisu vyskytuje?
- Lze v obsahu časopisu vysledovat propojení různých médií (např. zmíněného časopisu a televize)?

Doporučená literatura

ČIŽMARIKOVÁ, T. *Proces redigování časopisu pro mládež: organizace práce v redakci lifestyleového časopisu Popcorn*. Bakalářská práce. Brno: Masarykova univerzita, 2006. Dostupné In: http://is.muni.cz/th/78620/fss_b?info=1;zpet=%2Fvyhledavani%2F%3Fsearch%3Dpopcorn%26start%3D1.

Název pracovního listu:**30 | JAZYK ČASOPISŮ PRO MLÁDEŽ**

Průřezová témata: Mediální výchova, Osobnostní a sociální výchova.

Klíčové kompetence: *kompetence k učení, kompetence komunikativní, kompetence sociální a personální.*

Autor: Martin Nešpor

Metodické poznámky k pracovnímu listu:**Úkol 1****Výklad a metodické poznámky**

V pracovních listech se budeme zabývat lifestyleovými časopisy pro mládež (např. Bravo, Bravo Girl!, Sweet 17, In!, Šťastná 13, D You, Popcorn, Top Dívky ad.). Domníváme se totiž, že jejich jazyk je oproti jiným typům časopisů výraznější, specifický, a tím také lépe uchopitelný.

Nejdříve se zaměříme na obálku časopisu. Úkolem obálky je posloužit čtenáři v orientaci na mediálním trhu, k rychlému rozhodování, zda si titul koupit, zda odpovídá jeho požadavkům předpokládaný obsah; soubor informací vložených na obálku tedy musí do značné míry uspokojovat očekávání příjemce, aby si jej čtenář koupil opakovaně (funkce produkce věrných zákazníků). Atraktivní obálka jednoduše prodává médium a reprezentuje jej, navíc obsahuje základní údaje o čísle (o obsahu čísla) časopisu. Pracovní list lze zaměřit za obálku jakéhokoli lifestyleového časopisu pro mládež.

Obálka časopisu vstupuje i svými slovesnými informacemi do primárního kontaktu se čtenářem; jak už bylo řečeno, snaží se jej kontaktovat, lákat ke čtení, vzbudit jeho zájem, upozornit na zajímavý obsah, ale také zapůsobit na čtenáře emotivně (např. typy vět, slovní zásobou, emotivním obsahem výpovědi, odkazem na realitu vzbuzující emoce), vzbudit pocit reálně vedeného (intimního) dialogu mezi časopisem a čtenářem ap.

Otázky pro doplnění a zopakování

- Jaké funkce má obálka časopisu? (Příklady řešení viz úvodní text.)
- Čím předložené obálky časopisů lákají čtenáře ke koupi a čtení?
- Které věty se na obálce objevují nejčastěji (věty oznamovací, tázací, rozkazovací, přací, zvolací)? Proč se objevují právě tyto typy vět? Jakou mají úlohu, jak působí na čtenáře?
- Vyskytují se na obálce častěji věty neutrální, nebo věty s emotivním nábojem (věty jednoduše oznamovací vs. věty zvolací, přací, kontaktní ap.)?
- Vyskytuje se ve slovním doprovodu (často) 2. a 3. stupeň (komparativ, superlativ) přídavných jmen a příslůvcí?
- Slouží užitý jazyk také k navázání kontaktu se čtenářem? Jakými prostředky je tento kontakt navázán?
- Co by se stalo, kdyby časopisy pro mládež užívaly a) přísně spisovný, b) básnický, c) odborný, d) neutrální jazyk?
- Charakterizujte užitý jazyk pomocí následujících opozit: blíží se formě mluvené – psané, veřejné – oficiální, má ráz monologický – dialogický, má podobu připravených – nepřipravených komunikátů.
- Jak souvisí obálka s obsahem časopisu?
- Znáte časopis, jehož obálku jsme v pracovním listu použili? (Pomůcka: Časopis Super Dívka, vydavatel Europress, již není vydáván.)

Úkol 2

Výklad a metodické poznámky

V tomto úkolu se budeme zabývat kontaktní a persvazivní funkcí jazyka, budeme sledovat jazykové prostředky ovlivňování (až manipulace) příjemce sdělení. Žáci vyhledají ve vhodném lifestylovém časopisu prostředky a typy kontaktování a ovlivňování, zároveň by měli najít v každé kategorii zobecnění, jak je konkrétní typ výpovědi zaměřen.

Metodické poznámky

Persvaze (latinsky persuadere, přemlouvat, persuasio – přesvědčení, víra, názor) označuje záměrné používání znaků a symbolů, zvláště psaného a mluveného slova a obrazu, s cílem ovlivnit něčí smýšlení, přesvědčení, postoje a rozhodnutí.

Příklady dalších prostředků persvaze: kredibilita (důvěryhodnost) autora, stupeň důvěrnosti, promyšlená argumentace, styl, výběr prostředků, respektování postojů publika, vyhocené emotivní vyjadřování a expresivita projevu, kladně i záporně zabarvené hodnotící prostředky, efekt aureoly (např. příd. jm. mezinárodní, světový), konformita, sugestivnost, intenzifikátory, adjektiva, hyperbolická a obrazná vyjádření, názornost (výčty), uvádění protikladů, rétorické figury (oslovení, zvolání, řečnické apely, řečnické otázky), sebechvála, slogany, citace autorit, parafráze, eufemismy, generalizace, kontextualizace (např. erotické asociace), slovní hříčky, neologismy, snaha o intimnost atd.

Příklady řešení úkolu

- a) To jsi ty! Svět ti leží u nohou! (ujišťování, podpora, respektování)
- b) Taková musíš být! Snad všem klukům se na tobě líbí... Světlá běžová tě vždy rozzáří. (ovlivňování, nabádání, spotřební orientace)
- c) Tvůj věrný společník (časopis) je opět tu. (komunikace, dialog s rázem ujištění přátelství, soudržnosti)
- d) Hm, to jsou těla! Slyšelas někdy o klučičím trojboji? Kouká se na ně zatraceně hezky. (intimní kamarádský dialog)
- e) Máš nákupní horečku, jen co spatříš vitríny obchůdků? Vidí tě kluci jako... (navázání kontaktu, účast, rada)
- f) Milá dívko, tvůj věrný rádce pro tebe zjistil... Zeptali jsme se na tvůj problém přímo Ashley. (dialog, kamarádská rada)
- g) To je nejlepší místo pro váš nákup! Maximální lekce flirtu (superlativy, emotivní zabarvení)
- h) Nikdo ti nerozumí? Zbav se věcí, které ti ho připomínají. Svěř se Lauře, která ti pomůže! (účast, porozumění, zájem)
- i) Jsi šťastně zamilovaná? Super! Napiš nám, pomůžeme ti se smutněním! (zájem, ztotožnění, účast)
- j) Marie (15) ještě nikdy nechodila s klukem. Sofie (16) si připadá tlustá. Pomůžeme jim! (reálný příběh, vytváření reality, rada)
- k) Co sis to jen vzala do své krásné hlavinky?! (kamarádské lichocení)

Otázky pro doplnění a zopakování

- Pochopili jste, k čemu směřují takto formulované výpovědi, proč redaktoři používají právě takové typy vět?
- Nahradte alespoň některé použité prostředky neutrálními výrazy. Změnil se podstatně smysl výpovědi?
- Objevíli jste v časopisech i jiné typy kontaktování a ovlivňování?
- Používají se podobné typy vět i v časopisech pro dospělé? Ve kterých?

- Spočítejte alespoň na jedné straně zvoleného časopisu pro mládež počet vykřičníků. Proč lifestylové časopisy používají v hojně míře tento grafický prvek?
- Jak naznačují redaktoři časopisů emoce a jak je vzbuzují ve čtenářích?
- Hraje důležitou úlohu v lifestylových časopisech pro mládež také grafická podoba výpovědí?
- Použijte obrázky z lifestylového časopisu pro mládež a doplňte k nim popisky podle zadání (např. neutrální, pozitivní, negativní, působící jako senzacce, persvazivní ap., případně popisky podle zobecnění z prvního cvičení).

Pozn.: Název pracovního listu jsme si vypůjčili z charakteristiky již neexistujícího časopisu Super Dívka, kterou uvedli redaktoři na webových stránkách časopisu (v charakteristice jsme opravili všechny gramatické chyby).

Úkol 3

Výklad a metodické poznámky

Z (lifestylových) časopisů pro mládež jsme vybrali slangová slova údajně typická pro současnou generaci teenagerů. Na základě znalostí těchto slov, nebo za pomoci časopisů, internetu apod., žáci sestaví následující minislovníček. Budete-li se zabývat časopisy pro mládež důkladněji, můžete slovníček postupně doplňovat o další výrazy, příp. sledovat, zda nejsou nahrazovány jinými módními výrazy či zda se jejich obsah nevyvíjí. Při zkoušení obsahu tohoto pracovního listu vyplynulo, že si následující slovní zásobu do značné míry přivlastňují zvláště redaktoři časopisů pro mládež a mezi samotnou mládeží nejsou slova užívána takovou měrou, jak je v oněch časopisech představováno. Mínění jednotlivých žáků, co daná slova znamenají, se dosti lišilo. Mnohá slova považovali za zastaralá, příp. jeho typizovaný obsah v konkrétních lokalitách vymezovali odlišným způsobem (např. smažka – 1. ten, kdo bere drogy, ujíždí na drogách; 2. na Ostravsku údajně spíše ten, kdo paří, tedy často se účastní rozličných zábav, ať už jsou spojeny s konzumací drog či nikoliv).

Příklady řešení úkolu

adrenalinový (o sportu) – nebezpečný, čímž uvolňuje hormon adrenalin, který zvyšuje krevní tlak (v současnosti velmi moderní tzv. „adrenalinové sporty“)

afterpárty – pokračující večírek, který následuje po nějaké společenské události (např. koncertu či jiném večírku apod.)

barbína – dívka, která svou vizáží připomíná panenku Barbie (tzn. kráska, většinou s dlouhými blond vlasy, štíhlé postavy, módně oblečená)

beauty – krása, krásné, úchvatné, úžasné

být drsný – slang. nespécifické hodnocení něčeho, co je překvapivé (to je drsný!)

být hustý – nespécifické hodnocení něčeho výrazného, neobvyklého, překvapujícího

být in – být moderní, jít s dobou, nevymykát se

být sexy – vypadat nebo působit přitažlivě

být super – být skvělý, vynikající

být v pohodě (o člověku, situaci) – být v pořádku, nekonfliktní, uvolněný

cool [kúl] – skvělé, fantastické

divous – slang. divný, zvláštní, pochybný člověk

exot – člověk značně se lišící zejména svým vzhledem, vystupováním, činnostmi, velmi nápadný

free [frý] – 1. expr. volně, nespoutaně, bez vázanosti na konvence 2. volný, zdarma (holky vstup free)

freestyle [frýstajl] – „volný styl“ 1. technika při jízdě na skateboardu 2. specifický módní styl odívání skateboardistů

fresh [freš] – svěží, čerstvé, „mladistvé“ (fresh hity)

hot pants – vzrušující chvíle, momenty

image – osoba jako celek (oblečení, make-up, vystupování, názory), pěstovaný obraz v očích lidí

jízda – večírek, emotivní společenský zážitek, často spojený s alkoholem

kérka – arg. tetování

libový – nevýrazný, dosažený bez většího úsilí a zaujetí

nadupaný – expr. velmi výkonný, velmi kvalitní (př. nadupaný počítač)

pecka – hit, energická píseň (př. skupina Roxette vystoupila s peckou Joyride)

propařit – 1. celou dobu pít a tančit na večírku 2. celou dobu hrát na počítači

rider [rajdr] – slang. poč. ‚jezdec‘, hráč dobrodružných počítačových her

spadnout na dno – dostat se do tíživé osobní situace, do životní krize

styl – sloh, způsob, působnost, celkový ráz, celkový dojem

šampon, kondicionér, ken – muž, který investuje do svého vzhledu (značkové, módní oblečení, kosmetika, návštěva posiloven), vyumělkovaný, metrosexuál

trendy – sklon, směřování, vývojová linie, tendence, něco, co je v kurzu

úlet – netypické chování (zvl. mladých lidí na akcích, diskotékách); náhodný sexuální styk

wow! [uau] – citoslovce údivu a překvapení

žárlivka – expr. žárlivá žena

Otázky pro doplnění a zopakování

- Opravdu představená slova používáte vy nebo vaši vrstevníci? Mohli byste zhruba, např. v procentech, vymezit, kolik představených slov je podle vašeho názoru živých? Znáte je alespoň z časopisů pro mládež?
- Znáte někoho, kdo tato slova opravdu používá? Můžete tohoto uživatele zařadit do nějaké (úzce vymezené) skupiny?
- Můžete nahradit představené výrazy jinými ekvivalenty typickými pro mladou generaci?
- Z jakých časopisů jsme podle vašich zkušeností představenou slovní zásobu vybrali? (Řešení: Bravo, Bravo Girl!, D You, Popcorn, Top Dívky, Sweet 17.) Proč nepochází např. z časopisů ABC, 21. století JUNIOR, Méďa Pusík, Čtyřlístek aj.?
- Víte, co je slang (příp. argot) a neologismy? Dokázali byste představená slova rozřadit do obou skupin? Splývají tyto skupiny v některých položkách?
- Proč aspoň někteří vaši vrstevníci představená slova používají? Je dobré daná slova používat mezi vrstevníky?
- Je slovní zásoba mladé generace závislá na módní (jazykové) vlně?
- Z jakých jazyků pochází představená slovní zásoba?
- Používají představené výrazy ve stejné míře mladí pánové i dívky?
- Mohli byste náš malý slovníček doplnit dalšími výrazy údajně typickými pro mladou generaci?
- Vytvářejte (vlastní) slova s předponou mega- (megahitový, megakonzert, megaodolný, megarodina), maxi-, super- ap. Je tento typ tvoření slov bohatě zastoupen v jazyce současných mladých lidí? Proč tomu tak je?

Název pracovního listu:**31 | HVĚZDA, IDOL A IDEÁL**

Průřezová témata: Mediální výchova, Osobnostní a sociální výchova.

Klíčové kompetence: *kompetence komunikativní, kompetence k řešení problémů, kompetence sociální a personální.*

Autor: Martin Nešpor

Metodické poznámky k pracovnímu listu:**Úkol 1****Výklad a metodické poznámky**

V tomto pracovním listu žákům nabízíme bližší pohled na význam slov hvězda, idol a ideál, která jsou v současných médiích užívána dosti volně (ve cvičeních chceme vycházet především ze zkušeností žáků a z nich odvodit obecná řešení).

V úkolu 1 se zaměříme na tzv. hvězdy, tj. v původním významu vynikající umělecké či sportovní osobnosti, v současné době spíše mediálně známé tváře. Kromě jména žáci zároveň uvedou obor (umění, sport atd.), v němž se etablovaly. Ve cvičení doporučujeme pokračovat např. vyhledáváním známých tváří na obálkách časopisů pro dospělé.

Otázky pro doplnění a zopakování

- Proč časopisy využívají známé tváře? (Příklady řešení: navázání kontaktu se čtenářem, personifikace sdělení, využití tržní hodnoty umělce – zaručují odbyt časopisu, přirozený zájem čtenářů o osudy známých lidí ap.)
- Využívají časopisy různých typů a pro různé věkové skupiny odlišné osobnosti? Proč?
- Jsou zmíněné osoby opravdu hvězdami? Prosadily se dostatečně ve svém oboru? Budou mít dlouhou životnost, nebo se spíše jedná o mediální komety?
- Jsou představené osobnosti (hvězdy) zároveň idoly? Proč? Co pro vás znamená slovo idol?
- Představují lifestyle časopisy pro mládež široké spektrum osobností, nebo se zaměřují úžeji na určité obory lidské činnosti?

Řešení úkolu 1

Eminem, rapper, americký hudební producent a herec.

Christina Aguilera, americká popová zpěvačka.

Tokio Hotel, německá poprocková skupina oblíbená mezi náctiletými posluchači.

Ashley Tisdale, herečka, zpěvačka, modelka, producentka.

Robert Pattinson, herec, muzikant, model.

Daniel Radcliffe, filmový, divadelní a televizní herec, příležitostný model.

Úkol 2

Výklad a metodické poznámky

Pokračujeme slovem ideál ve smyslu ideál krásy. V tomto cvičení by se žáci měli individuálně zamyslet, jak vnímají ideál krásy, co si pod tímto slovním spojením představí. Necháváme na vaší úvaze, zda žáci předstoupí při stanovení ideálu krásy se svými názory nebo zda se budou opírat o znalosti získané z lifestyleových časopisů. Žákům můžeme stanovit kategorie, např. postava, úprava vlasů, typ a úprava obličeje apod.

Otázky pro doplnění a zopakování

- Stanovte ideál krásy pro opačné pohlaví na základě lifestyleových časopisů pro mládež a ze svého vlastního hlediska.
- Bývá v lifestyleových časopisech detailně propracován a popsán tzv. ideál krásy? Souhlasíte s ním?

Úkol 3

Výklad a metodické poznámky

Úkol 3 navazuje přímo na předchozí úkol. Slovo typický zde na příkladech představujeme v jeho komplexnosti. Na základě rozboru časopisu Bravo Girl! vybíráme jednotlivé stránky vzhledu, charakteru, chování typického mladého jedince očima zmíněného lifestyleového časopisu a dáváme jejich pravdivost k posouzení žákům.

Otázky pro doplnění a zopakování

- Které vlastnosti jsou podle zmíněného časopisu nejdůležitější?
- Souhlasíte s vymezením typického mladého člověka očima časopisu Bravo Girl? Jsou mladí lidé skutečně takoví, jak je představuje zmíněný časopis?
- Stanovte podle vlastních zkušeností typického mladého muže, dívku.
- Co znamená slovo typický (typizovaný)? Při hledání významu doporučujeme pracovat s literárními typy (př. donchuán, jidáš, nevěřící Tomáš, casanova, donkichot ap.).

Úkol 4

Výklad a metodické poznámky

V závěrečném úkolu žáci stanoví význam pojmů užívaných v tomto pracovním listu.

Příklad řešení úkolu

hvězda – vynikající umělecká nebo sportovní osobnost

ideál – vzor, dokonalý představitel, vysoký cíl

idol – zbožňovaná, uctívaná osoba

typický – vzorový, společný skupině, společný znak

vzor – skutečnost, věc, osoba, které mohou být napodobovány a podle které se má někdo nebo něco chovat

Otázky pro doplnění a zopakování

- Používají se představené pojmy opravdu v tom smyslu, v jakém jsme je vymezili?
- Můžete uvést osobnost, která je v médiích představována jako idol (ideál), ale vy s tímto vymezením nesouhlasíte? Uveďte důvody svého nesouhlasu.

Název pracovního listu:**32 | IDOLY NAŠICH RODIČŮ A PRARODIČŮ**

Průřezová témata: Osobnostní a sociální výchova, Mediální výchova, Výchova k myšlení v evropských a globálních souvislostech.

Klíčové kompetence: *kompetence k učení, kompetence k řešení problémů, kompetence sociální a personální.*

Autor: Martin Nešpor

Metodické poznámky k pracovnímu listu:**Úkol 1****Výklad a metodické poznámky**

Každá doba má své idoly; nevyhnuly se ani generacím našich prarodičů a rodičů. V 1. úkolu by žáci měli za pomoci internetu a také pamětníků (např. rodičů a prarodičů) vyhledat idoly jednotlivých desetiletí. Některé osobnosti byly slavné delší časový úsek a ovlivňovaly jiné generace, tj. jejich obdivovatelé stárli spolu s idolem. Příkladem může být Karel Gott, který zahájil kariéru v polovině 60. let 20. století.

Příklady řešení v PL (první jméno jsme prezentovali také na fotografii):

idoly 30. let – Andula Sedláčková, Anny Ondráková, Charlie Chaplin, Vlasta Burian

idoly 40. let – Lída Baarová, Hana Vítová, Oldřich Nový, Nataša Gollová, Adina Mandlová, R. A. Dvorský, Věra Ferbasová, Zita Kabátová, Hugo Haas, František Plánička, Josef Bican

idoly 50. let – Alexej Stachanov, Klement Gottwald, Julius Fučík, James Dean, Brigitte Bardot, Jiří Vala, Marilyn Monroe, Emil Zátopek, Dana Zátoková

idoly 60. let – Waldemar Matuška, Karel Gott, Beatles, Brigitte Bardot, Dirk Bogarde, Raquel Welch, Sophia Loren, Pierre Brice a Lex Barker, Olga Schoberová

idoly 70. let – Farrah Fawcett, Karel Gott, Jiřina Bohdalová, John Lennon, Robert Redford, Jean-Paul Belmondo

idoly 80. let – Pavel Horňák, Petr Kotvald a Stanislav Hložek, Michael Jackson, Lukáš Vaculík, Dalibor Janda, Jiří Bartoška

Otázky pro doplnění a zopakování

- Znáte představené hvězdy minulosti? Při jaké příležitosti jste se s nimi seznámili?
- Vyberte si jednu hvězdu minulých desetiletí. Proč jste si vybrali právě tuto osobnost? Čím vás zaujala?
- Ve kterých oborech lidské činnosti se idoly proslavily? Liší se tyto obory od činnosti současných idolů?
- Vytvořte se pojem idolu, nebo má stále stejný obsah?

Úkol 2

Výklad a metodické poznámky

Pravděpodobně první opravdovou generaci idolů (30.–40. léta 20. století) proslavil film. Žáci si vyberou jednu osobnost, doplní vhodnou fotografii a především se pokusí stanovit, jak ovlivňovala ideál krásy.

Znáte zmíněné hvězdy českého filmu?

Otázky pro doplnění a zopakování

- Jak idoly ovlivňovaly módu, styl, chování svých obdivovatelek?
- Pozměnily zmíněné hvězdy svým vlivem soudobý pohled na ženu?
- Vyhledejte o vybrané hvězdě také základní životopisné údaje a jak se prosadila ve svém oboru v následujících desetiletích.

Úkol 3

Výklad a metodické poznámky

Ve 3. úkolu představujeme žákům Twiggy, první slavnou náctiletou modelku konce 60. let. Ve své době způsobila v modelingu doslova revoluci, jejíž důsledky pociťujeme dodnes; díky ní se změnil pohled na ideál ženské postavy. Žáci o ní zjistí základní informace a především to, v jakém smyslu ovlivnila vnímání ženské postavy, tj. ideál krásy.

Otázky pro doplnění a zopakování

- Čím Twiggy ovlivnila ideál krásy?
- Ovlivňuje ideál krásy, který Twiggy stanovila, dodnes naši představu o ideální kráse?
- Existuje – podle vašeho mínění – přímá souvislost mezi Twiggy a psychosomatickými chorobami, které trápí současné dívky (mentální anorexie, bulimie)?
- Jaké typy modelek se v současném modelingu prosazují? Je i zde možno vysledovat přímou návaznost na Twiggy?
- Vyvíjel se v historii pojem idolu (tj. zbožňovaná, uctívaná osoba), nebo má stále stejný obsah? (Žáci by měli odlišit dobový ideál a obsah pojmu.)

Název pracovního listu:**33 | CO JE COOL A CO JE IN**

Průřezová témata: Mediální výchova, Osobnostní a sociální výchova.

Klíčové kompetence: *kompetence k učení, kompetence k řešení problémů, kompetence sociální a personální.*

Autor: Martin Nešpor

Metodické poznámky k pracovnímu listu:**Úkol 1**

Výklad a metodické poznámky

V tomto pracovním listu se žákům pokusíme poukázat na vágnost tvrzení, že „něco je právě in“ (in ve smyslu současné módy, vkusu, trendů). Předpokládáme, že se zejména dívky budou orientovat v současné módě. Domníváme se, že vhodnou formou pro představené téma je skupinová práce a společná úvaha o módě, trendech ap., zvláště pokud dívky dokážou přítomné chlapce přesvědčit ke spolupráci.

V prvním úkolu se žáci pokusí na základě vlastních vědomostí a zkušeností s módními a lifestylovými časopisy stanovit, co je právě in. Abychom v závěru mohli srovnat výsledky jednotlivých skupin, nabízíme v rámci stanovení stávající situace v oblasti stylu některé kategorie. Kategorie lze podle záměrů výuky nebo zkušeností žáků doplnit o další položky. V rámci kategorií můžeme sledovat zvlášť dívky a chlapce a jejich ponětí o módě a stylu. Předpokládaným výsledkem bude nemožnost stanovit „in“ jako absolutní a neměnnou kategorii.

Doporučujeme stanovit užší téma (např. letní, sportovní oblečení, plavky apod.) na základě úkolu č. 3.

Úkol 2

Výklad a metodické poznámky

Ve druhém úkolu žákům umožňujeme projevit vlastní názor, který v závěru mohou srovnat s výsledky kolektivního snažení v úkolu 1. Doporučujeme, aby tento úkol vypracoval každý ve skupině (pokud jste ve cv. 1 zvolili skupinovou práci) zvlášť, příp. aby úkol vypracoval zástupce skupiny (který se nebojí vyjít se svými názory). Znovu bychom měli dojít k nemožnosti stanovit „in“ jako absolutní a neměnnou kategorii.

Úkol 3

Výklad a metodické poznámky

Svá mínění si žáci mohou vzápětí srovnat s vhodným lifestylovým časopisem pro mládež, který se věnuje i tomtuto tématu (Bravo Girl!, Top Dívky, In! Popcorn, D You ap.). Zmíněné časopisy se většinou zabývají zvoleným módním tématem úžeji (např. letnímu vycházkovému oblečení, plavkám a doplňkům na koupaliště, podzimní módě), doporučujeme proto zvolený časopis předem prohlédnout a téma pro 1. úkol vymezit podobně.

Otázky pro doplnění a zopakování

- Máte o současné módě (o tom, „co je in“) stejnou představu jako redaktoři časopisů? Pokuste se vyjádřit, proč tomu tak je (příp. není).
- Cítíte se i po srovnání úkolů 2 a 3 dostatečně „in“? Můžete svůj postoj zdůvodnit?
- Je váš výběr oblečení dán počasím, převládajícími trendy, touhou být středem pozornosti („být in“), zachováním zvoleného image?
- Kdo vlastně určuje, rozhoduje, co je právě „in“?
- Jakou měrou se podílejí lifestylové a ženské časopisy na rozhodování o tom, co je právě „in“?
- Vydávají se podobné časopisy i pro chlapce, mladé muže a pány? Jsou muži zajímavou cílovou skupinou pro lifestylové časopisy?
- Myslíte, že by pro vašeho kamaráda, kamarádku byl v oblasti módy (trendů, image) rozhodující váš názor, nebo názor lifestylového časopisu. Proč?
- Rozhodujete se při výběru oblečení (a doplňků) podle mínění redaktorů jednotlivých lifestylových časopisů? Myslíte, že časopisy významně ovlivňují (a nejen v oblasti módy) své čtenáře?
- Mohli byste po cvičeních, úvahách nad módou, stylem ap. vymezit váš vztah k obsahu slovního spojení „být in“?
- Předkládají redaktoři opravdu nestranné názory (podepřené zkušeností a sledováním módních trendů), nebo jsou jejich názory např. něčím ovlivněny (reklamou, vlastními názory, směřováním časopisu, vazbou časopisu na vlastníka v západní Evropě apod.)?
- Je móda v představeném časopise svázána s nějakou konkrétní módní značkou? Proč tomu tak podle vašeho mínění je? Považujete za důležité rozlišování (módních) značek?

Název pracovního listu:**34 | LÁSKA, SEX A NĚŽNOSTI ANEB NAPIŠ PAMELE**

Průřezová témata: Mediální výchova, Osobnostní a sociální výchova.

Klíčové kompetence: *kompetence k učení, kompetence komunikativní, kompetence k řešení problémů, kompetence sociální a personální.*

Autor: Martin Nešpor

Metodické poznámky k pracovnímu listu:

Lifestylové časopisy pro mládež (někdy i jiné typy časopisů) věnují zvýšenou pozornost sexualitě a otázkám s ní spojeným. Jejich zájem nevychází v první řadě z úmyslu poradit, orientovat, povzbudit mládež k morálnímu a odpovědnému jednání, ale z prosté obchodní kalkulace. Představené téma je jednoduše pro danou cílovou skupinu vysoce aktuální a zajímavé; bohužel však představené časopisy čtou stále mladší děti (dívky).

V prvních úkolech si žáci zahrají na redaktory. Vycházíme z obecně rozšířeného názoru o skutečném autorství článků (redaktor např. na základě reklamní strategie časopisu vymyslí dotaz – opatří jej lákavým nadpisem – dotaz zodpoví tak, aby čtenářům mj. nabídl obecně nebo přímo konkrétní produkt, viz product placement).

V tomto úkolu si žáci díky nadpisům připraví tematiku dotazů i odpovědí (vyjádřenou nadpisem budoucího článku). Vycházet mohou z úvodní stránky, ze svých vlastních (čtenářských) zkušeností, mohou mít k dispozici lifestylové časopisy (Bravo, Bravo Girl!, Top Dívky, Popcorn, D You, IN! aj.).

Pracovní list se dotýká citlivých, osobních a intimních témat. Doporučujeme dobře zvážit, s kým a v jaké podobě jej budete realizovat.

Úkoly 1, 2**Výklad a metodické poznámky**

Aktivitu je vhodné realizovat ve skupinové práci – část žáků může coby čtenáři vymýšlet rozličné dotazy (typicky signované, např. Lucie, 13), část může jako redaktorky odpovídat na dotazy. Práci můžeme ztížit tím, že v odpovědích redaktori musí uvést přímou nebo nepřímou reklamu (tzv. product placement). Zásadním předpokladem práce je, že jak otázky, tak odpovědi budou míněny vážně.

Otázky pro doplnění a zopakování

- Z čeho veřejnost odvozuje autorství podobných článků?
- Napsali jste (napsali byste) do časopisu dotaz podobného charakteru?
- Ke komu byste šli pro radu v intimních a osobních záležitostech?

Úkol 3**Výklad a metodické poznámky**

Pokusíme se žákům ukázat, že podobné články, obsah lifestylových časopisů či obecně pokleslé psaní se z různých úhlů pohledu mohou jevit minimálně nejednoznačně (ne-li přímo negativně). Předpokládáme, že sami doplníte úhly pohledu, příp. sociální role podle vašich zkušeností a studijní skupiny.

Doporučujeme vaší pozornosti „testy“ dostupné na webové stránce časopisu Bravo Girl! <http://www.bravo-girl.cz/fun/testy>.

Otázky pro doplnění a zopakování

- Jaký vliv mají média, zvláště časopisy pro mládež, na sexuální chování mladých lidí?
- Poskytují časopisy pro mládež současným dospívajícím většinu informací o sexu?
- Urychlují média dospívání? Můžete své tvrzení podpořit vhodnými argumenty?
- Jak důležité je pro dospívající téma sexu?
- Zalistujte jedním číslem lifestylového časopisu pro mládež. Kolik prostoru časopis věnuje sexuálním tématům (do výčtu zahrňte také poradnu, reklamu i otázky partnerského soužití)?
- Proč lifestylové časopisy věnují tolik prostoru sexuálním otázkám?
- Zvyšuje téma sexu náklad a vliv časopisu?
- Mohou časopisy pro mládež ovlivnit dospívající v sexuálních otázkách pozitivně/negativně? Uveďte příklad.
- V kolika letech začínají současní mladí se sexem? (Podle výzkumů nejvíce mladých v 15–19 letech, průměrný věk činí cca 17 let, dívky se sexem začínají většinou později než chlapci.)
- Hrají sexuální témata důležitou roli i v jiných oblastech kultury zaměřené na mládež (např. videoklipy)?
- Je dobré, že jsou současné lifestylové časopisy tak otevřené v sexuálních otázkách?
- Proč se mnohým rodičům nelíbí sexuální otevřenost jak v lifestylových časopisech, tak např. v navrhované učební příručce ministerstva školství?
- Mají děti v oblasti sexu orientovat rodiče, nebo někdo jiný (škola, specializované organizace, časopisy)?
- Kdo poučil a orientoval vás? Hrály v této oblasti důležitou úlohu časopisy pro mládež?

Název pracovního listu:**35 | SPECIFIKA INTERNETOVÝCH DISKUZÍ**

Průřezové téma: Mediální výchova, Výchova demokratického občana, Osobnostní a sociální výchova.

Klíčové kompetence: *kompetence komunikativní, kompetence k řešení problémů, kompetence občanské.*

Autoři: Vilém Ďoubal

Metodické poznámky k pracovnímu listu:**Úkoly 1–3**

Metodické poznámky

Brainstorming ve skupině.

Řešení

Učitel má k dispozici definici internetové diskuze (http://cs.wikipedia.org/wiki/Internetov%C3%A1_diskuse).

Úkol 4

Metodické poznámky

Nejprve brainstorming ve skupině, pak práce s ukázkami internetové diskuze a chatu.

Řešení

Učitel má k dispozici definici chatu (<http://cs.wikipedia.org/wiki/Chat>) a ukázky internetové diskuze buď v elektronické, nebo v tištěné podobě.

Příklad internetové diskuze:

1. Diskuze pod zprávou: http://zpravy.idnes.cz/diskuse.aspx?iddiskuse=A120430_172230_zahranicni_ipl;
2. Diskuze upozorňující na nebezpečí internetových diskuzí a seznamek: <http://www.emimino.cz/diskuse/manzel-ma-na-badoo-inzerat-78430/>.

Příklad chatu:

1. Příklad užitečného chatu: Chat Linky bezpečí: <http://xchat.centrum.cz/lb/>;
2. Příklad chatu na internetových stránkách deníku: <http://www.blesk.cz/clanek/celebrity-chat/171679/panove-mate-sanci-ceska-miss-je-nezadana.html>;
3. Příklad obvyklého chatu, do něhož lze vstoupit bez registrace: <http://chat.volny.cz/~5bc95a6a7ac19929f0c7d6120f39961f/index.php>.

Úkoly 5, 6

Metodické poznámky

V rámci brainstormingu žáci uvádějí zkratky, které znají a jejich význam. Učitel rozhodne, zda budou žáci hledat další zkratky individuálně v rámci domácí přípravy.

Řešení

Individuální řešení.

Úkol 7

Výklad

Definice Flamewar/Flame war: http://cs.wikipedia.org/wiki/Flame_war.

Agování (jako pojem z oblasti psychologie) je mechanismus odstraňování stresu, emočního napětí, neschopnosti snášet bolest vyvoláním sociálních konfliktů. Obrana Já je velmi snižená, nejčastěji kvůli neschopnosti jedince odkládat či kontrolovat vlastní pudové tendence. Impulzivní abreakce (psychické uvolnění) představuje svérázný „bezpečnostní ventil“. *(Vynervovaný člověk řídí mimořádně riskantně, aby zmírnil neúnosné vnitřní napětí.)*

Agování v internetových diskuzích: http://www.oaza.estranky.cz/clanky/halo_-halo/agovani.html.

Úkol 8

Metodické poznámky

Zadáváme jako individuální úlohu – zpracování výtahu. Termín splnění stanoví učitel individuálně.

Řešení

Individuální řešení.

Úkoly 9, 10

Metodické poznámky

Texty zadá/distribuuje učitel s předstihem, aby žáci byli připraveni na diskuzi v hodině.

Řešení

Individuální řešení.

Úkoly 11, 12

Metodické poznámky

Zadáváme jako individuální úlohu – zpracování analýzy a argumentace, resp. fejetonu. Termín splnění stanoví učitel individuálně.

Řešení

Individuální řešení.

Název pracovního listu:

36 | CO SE DOVÍME Z ANKET

Průřezové téma: Mediální výchova.

Klíčové kompetence: *kompetence k učení, kompetence k řešení problémů, kompetence komunikativní.*

Autor: Hana Kurillová

Metodické poznámky k pracovnímu listu:

Úkol 1

Výklad

Úkol je zaměřen na mediální výchovu – definici anket, jejich různost, význam a způsoby vyhodnocování.

Metodické poznámky

Po frontální výuce (seznámení s definicemi) následuje diskuze.

Řešení

Řešení je individuální – žáci znají ankety z časopisů, internetu, letáků, promoakcí apod. Individuální je také oblíbenost způsobu hodnocení – zda jim vyhovují procenta či přehlednější grafická vyhodnocení.

Úkol 2

Výklad

Úkol vede k samostatnému vyhodnocení a interpretaci textu.

Metodické poznámky

Samostatná práce a diskuze.

Řešení

První anketa je velmi obecná (chudoba moje, rodiny či státu?), nenabízí další možnosti (nevím), neukazuje časový horizont (v tomto roce či v celém životě?), a proto ani její výsledky nevypovídají o konkrétních názorech účastníků. **Druhá anketa** sice nabízí konkrétní odpovědi (ale je zaměřena jen na některé pořady), ovšem otázky jsou příliš expresivně laděny, jako by předem předpokládaly „naštvané“ naladění účastníka. Žáky by taková anketa asi příliš nezaujala, vyžaduje větší zkušenost s televizními pořady i zákulisím politiky. **Třetí anketa** je sice jednoduchá, ale dává všechny možnosti konkrétních odpovědí. **Čtvrtá anketa** je asi zajímavá jen pro určitý region a jeho obyvatele, pro její úplnost chybí možnost odpovědi „jiné nej“ (případně možnost doplnit konkrétní příklad).

Úkol 3

Výklad

Úkol vede k samostatnému vyhodnocení a interpretaci textu.

Metodické poznámky

Jednoznačné řešení, diskuze.

Řešení

Počet účastníků ankety je důležitý – aby byla prokázána její důvěryhodnost a hlavně aby měla vypovídací hodnotu.

Úkol 4

Výklad

Úkol vede k samostatnému vyhodnocení a interpretaci textu a k samostatnému řešení problémové situace.

Metodické poznámky

Samostatná práce a vyhodnocení v diskuzi.

Řešení

Výraz „v pohodě“ je zavádějící a může mít více významů (v pohodě = už změnili názory; anebo v pohodě = sice nezměnili názory, ale je jich početně málo, anebo je prostě nikdo nevolí). Takže změnit by se měla buď otázka, nebo by měly být otázky rozšířeny (např. momentálně nám od nich nic nehrozí, ale stále jsou nebezpeční; nevím).

Úkol 5

Výklad

Úkolem je pochopení a interpretace textu a také domýšlení předchozího textu.

Metodické poznámky

Společné přečtení, rozbor textu (nezbytné dovysvětlení učitele), diskuze.

Řešení

Všechny odpovědi jsou ironické, plné narážek na stav divadla, je zřejmé, že v článku šlo o kritiku divadla. Samotná anketa měla jen pobavit a být určitou satirou na daný stav, jinou vypovídací hodnotu nemá.

Úkol 6

Výklad

Úkolem je prakticky procvičit nabyté znalosti – vytvořit anketu se smysluplnými otázkami, anketu vyhodnotit a její výsledky interpretovat.

Metodické poznámky

Vhodné zadat jako dlouhodobější projekt, možno využít metody skupinové práce. Ale lze vytvořit i krátkou anketu během vyučovací hodiny a vzápětí ji vyhodnotit.

Řešení

Témata by měla být žákům blízká (koníčky – hudba, sport, PC; studijní zájmy a záměry; život v daném městě či regionu apod.). Také rozsah otázek by měl být omezen. Žáci jsou vedeni k jednoznačnému formulování otázek. Vyhodnocení může být předvedeno i formou prezentace. Je třeba dbát na přesnou interpretaci výsledků.

Název pracovního listu:**37 | NÁSILÍ V POČÍTAČOVÝCH HRÁCH**

Průřezové téma: Mediální výchova.

Klíčové kompetence: *kompetence k učení, kompetence k řešení problémů.*

Autor: Rostislav Konopa

Metodické poznámky k pracovnímu listu:**Úkoly 1–3**

Výklad

S expanzí počítačových her kopírujících děj hollywoodských filmů či zpracovávajících knižní předlohy, jejichž hlavním obsahem je násilí, vyvstává čím dál více otázka, jaké dopady mohou mít tyto násilné scény na teen-agery, kteří hraním PC her tráví stále více času.

Hlavním cílem aktivity je identifikování násilí a odmítání násilných scén. Aktivita otevírá problém násilí v PC hrách. Aktivitou je možné otevřít diskuzi o násilí ve světě, je možné ji klást i jako filozofickou otázku.

Cíle aktivity:

- zjistit, jak jsme na tom s vnímáním násilí,
- rozlišit a pojmenovat různé druhy násilí v PC hrách a ve filmu,
- posoudit, zda nejsme sami součástí průmyslu, který nám násilí předkládá prostřednictvím marketingu jako běžný doplněk prožívání volného času.

Řešení

1. Rozdejte dotazníky a vyzvěte studenty, ať zkusí vyzpovídat své spolužáky, mohou si u jednotlivých otázek dělat poznámky či dělat čárky, kdo kladně na jakou otázku odpověděl.
2. V následující diskuzi byste měli získat představu, jaké hry / s jakým obsahem hrají žáci na počítači.
3. Pusťte studentům ukázky počítačových her. Ukázky nekomentujte.

Nepřeberné množství trailerů, ukázek počítačových her, je možné stáhnout z internetu online, buď z www.youtube.com či http://video_trailer.hrypc.cz/, <http://trailerzone.gameleader.cz>, www.bonusweb.cz, www.czechgamer.com atd. Ukázky počítačových her najdete i na CD-ROMu.

Název pracovního listu:**38 | YOUTUBE – JSI VE VYSÍLÁNÍ**

Průřezové téma: Mediální výchova.

Klíčové kompetence: *kompetence k učení, kompetence k řešení problémů.*

Autor: Rostislav Konopa

Metodické poznámky k pracovnímu listu:**Úkol 1****Výklad**

Aktivita využívající rozvíjející se fenomén YouTube. Studenti hledají věcné argumenty, aktivita směřuje k využití audiovizuálních technologií, sleduje interpretaci a působení mediálního sdělení na internetu.

Cíle aktivity:

- vnímání obsahu i autora mediálního sdělení,
- kriticky přistupovat k mediálním informacím,
- interpretace mediálního sdělení.

Úkol 2

Zeptejte se studentů, zda a jak YouTube využívají (o tom, zda jej znají, nelze v podstatě dnes mezi teenagery hovořit), v čem vidí jeho výhody a nevýhody.

Nechte jednotlivé skupiny prezentovat své názory a odpovědi zapisujte na tabuli.

Poznámka pro učitele: *Where the Hell is Matt?* je jeden z nejúspěšnějších příkladů, jak se stát slavným prostřednictvím internetu. [Http://www.wherethehellismatt.com/](http://www.wherethehellismatt.com/) je projekt, za nímž stojí počítačový vývojář Matt Harding, který se vydal na půlroční cestu kolem světa poté, co dal výpověď v práci, když ho práce přestala naplňovat. Aby měl kontakt s přáteli a rodinou, založil blog, kam psal své zážitky a umístoval své fotografie z cesty. Poté, co ho jeden z kamarádů v žertu vybídl, aby natočil svůj pověstný tanec, učinil tak ve Vietnamu a pak jej pro pobavení přátel zopakoval na více místech. Ještě před vznikem YouTube se tyto taneční kreace šířily internetem především e-maily a blogy. Když se z cesty vrátil, byl již internetová celebrita. Americká společnost Stride www.stridegum.com vyrábějící žvýkačky mu dala jedinečnou nabídku, aby cestoval, kde se mu líbí, a točil svá videa po světě s tím, že mu uhradí veškeré náklady. Takovou nabídku neodmítl, vydal se na další cestu, kde projel všech sedm kontinentů a navštívil dodnes více než 50 zemí světa. Video z roku 2008 spojuje nejen jednotlivé klipy natočené v různých zemích, ale především hudba Praan (Stream of Life) skladatele Garryho Schymana. Jak byl Matt známým, psala mu řada lidí, aby jim dal vědět, až bude cestovat jejich zemí, že si zatancují s ním, a mnohým z nich se to na videu podařilo.

Virální marketing: je marketingová technika, která využívá k tvorbě značky nebo pro šíření komerčních sdělení sociálních sítí. Umožňuje za poměrně nízkých nákladů oslovit velké množství lidí, proto je běžně používána třeba na Facebooku nebo na www.Flickr.com. Virální marketing dnes patří mezi běžné kampaně firem jako je Vodafone, T-Mobile, Coca-Cola nebo Microsoft.

Úkoly 3, 4

Diskutujte se studenty. Vhodné otázky:

1. Jak si myslíte, že spor skončil? **Pozn.:** oba studenti se díky neústupnosti a chytré kampani, kterou vůči společnosti Ogilvy zvolili, stali celebritami, Kamil Bartošek začal úspěšně provozovat internetovou show s názvem „*One man show*“, jeho pořady sledovalo od počátku kolem 100 000 lidí. Jeho show se stalo nejsledovanější na českém internetu, viz www.kazma.cz.
2. Proč společnost Aquila použila ke své reklamní kampani klip Matta Hardinga, když mohla vymyslet svůj vlastní?
3. Kolik si myslíte, že existuje parodií a parafrází klipu Matta Hardinga? **Pozn.:** několik desítek.
4. Víte, že na YouTube je webový portál, kde je nejvíce sdílených videí na světě? Více zajímavostí a detailů na <http://ikaros.cz/kdyz-se-rekne-youtube/>.

Reklamy jsou staženy z www.youtube.com.

Název pracovního listu:

39 | SMS

Průřezové téma: Mediální výchova.

Klíčové kompetence: *kompetence k učení, kompetence k řešení problémů.*

Autor: Rostislav Konopa

Metodické poznámky k pracovnímu listu:

Aktivita rozvíjí kritické myšlení, odstraňuje stereotypy o SMS, podněcuje k zamýšlení se nad službou, která nás běžně obklopuje. Součástí je aktivita na procvičení verbální komunikace. Použijte krátké textové zprávy k navázání či odrazení kontaktu.

Cíle aktivity:

- porozumět službě a funkci SMS,
- nahlížet na službu, jež nás obklopuje, z jiného úhlu, než který je ve společnosti běžný,
- uvědomění si možností a limitů moderních komunikačních technologií (zejména mobilního telefonu – SMS zpráv),
- procvičení komunikace, rozvíjení komunikačních schopností.

Úkol 1

Výklad

Poměr chlapců a dívek není úplně důležitý, snažte se, aby počet skupin byl sudý, aby jedna skupina představovala dívku a druhá chlapce.

Úkol 3

Výklad

Reflexe, diskuze

Reflexe probíhá v kruhu, v němž jednotlivé skupiny sdělí ostatním, jakým způsobem u nich komunikace probíhala (dívčí skupiny by měly říci, zda by s chlapcem na základě vyměněných SMS zpráv šly na schůzku, případně, co všechno se z komunikace s chlapcem dalo vyčíst). Žáky je dobré upozornit na gramatické chyby, možnost smajlíků a speciálních znamének, jak může zpráva působit na autora, na fakt, že psaný text, i když je to SMS, se diametrálně liší od ostatní verbální komunikace /postrádá paralingvistiku (tón, hlasitost, intonaci řeči), a neverbální projevy/. SMS zprávy jednotlivých skupin je možné v chronologickém pořadí vystavit ve třídě, pokud jsou dobré.

Úkol 4

Reflexe, diskuze

Zeptejte se žáků, jak na ně klip „Nemyslíš, zaplatíš“ působil a zda někdy viděli někoho, kdo psal v autě během řízení SMS.

Mgr. Miloš Mlčoch, Ph.D., a kolektiv

KOMUNIKAČNÍ VÝCHOVA V PRAXI

metodický průvodce

Výkonná redaktorka Mgr. Emilie Petříková
Odpovědná redaktorka Jarmila Kopečková
Technická redaktorka Jitka Bednaříková
Návrh a úprava obálky Dalibor Zverbík

Součástí publikace jsou pracovní listy a 1 DVD.

Vydala a vytiskla Univerzita Palackého v Olomouci
Křížkovského 8, 771 47 Olomouc
www.vydavatelstvi.upol.cz
e-mail: vup@upol.cz
www.e-shop.upol.cz

Olomouc 2012

1. vydání

čz 2012/620

ISBN 978-80-244-3284-7 (Komunikační výchova v praxi – metodický průvodce)
ISBN 978-80-244-3283-0 (Komunikační výchova v praxi – soubor pracovních listů)
ISBN 978-80-244-3343-1 (DVD – multimédia, soubor pracovních listů, metodický průvodce)
ISBN 978-80-244-3344-8 (soubor)

Neprodejná publikace